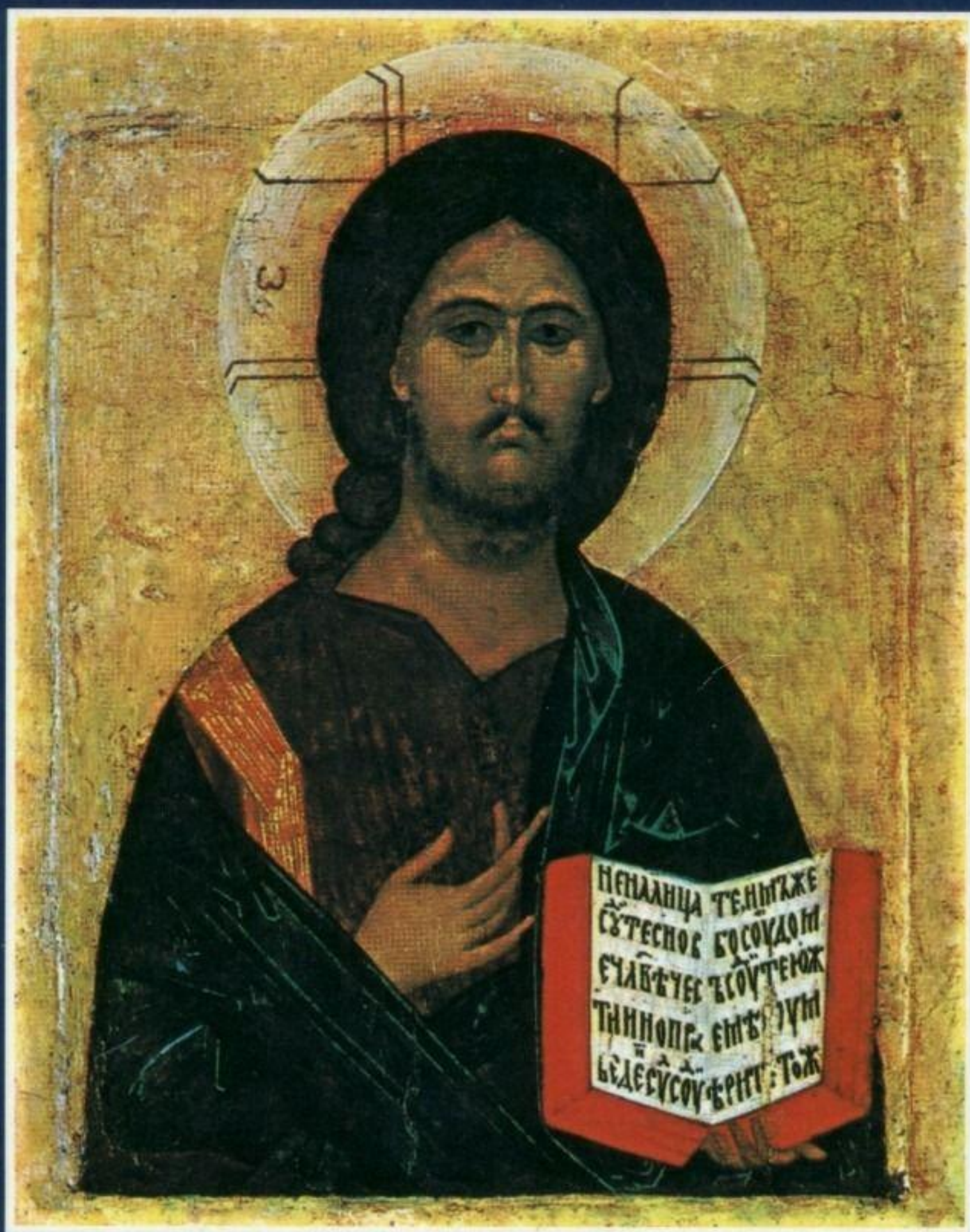

KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA

DYREKTORIUM OGÓLNE
O KATECHIZACJI

15 sierpnia 1997 r. Ojciec Święty Jan Paweł II zatwierdził i nakazał opublikowanie nowego *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, opracowanego przez Kongregację ds. Duchowieństwa. Wydarzenie to łączy się ściśle z ogłoszeniem *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, które odbyło się pięć lat temu, 11 listopada 1992 r.

Dyrektorium ukazuje, jak katecheza łączy się z Objawieniem Bożym i z jego przekazywaniem w ramach ewangelizacji, by na tym tle określić naturę katechezy; określa normy i kryteria przedstawiania orędzia ewangelicznego w katechezie oraz wskazuje na *Katechizm Kościoła Katolickiego* jako podstawowy tekst dla przedstawiania wiary oraz dla opracowania katechizmów lokalnych.

Nowe Dyrektorium katechetyczne jest świadectwem troski Stolicy Apostolskiej o posłannictwo katechetyczne oraz inspiracją do uaktywnienia działalności katechetycznej w Kościele.

PALLO

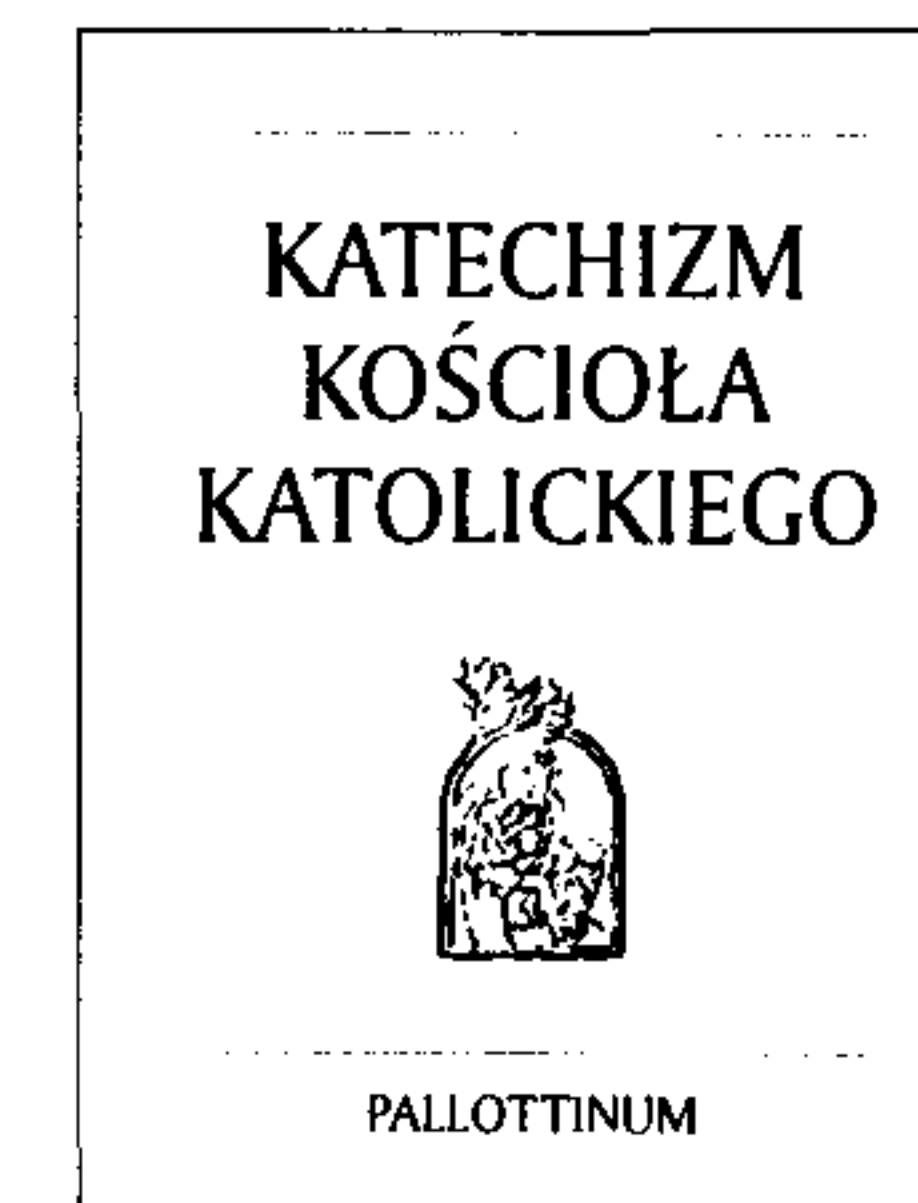

**DYREKTORIUM OGÓLNE
O KATECHIZACJI**

KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA

*Książka ukazuje się w jubileuszowym,
pięćdziesiątym roku istnienia
Wydawnictwa Pallottinum
1948–1998*

DYREKTORIUM OGÓLNE O KATECHIZACJI

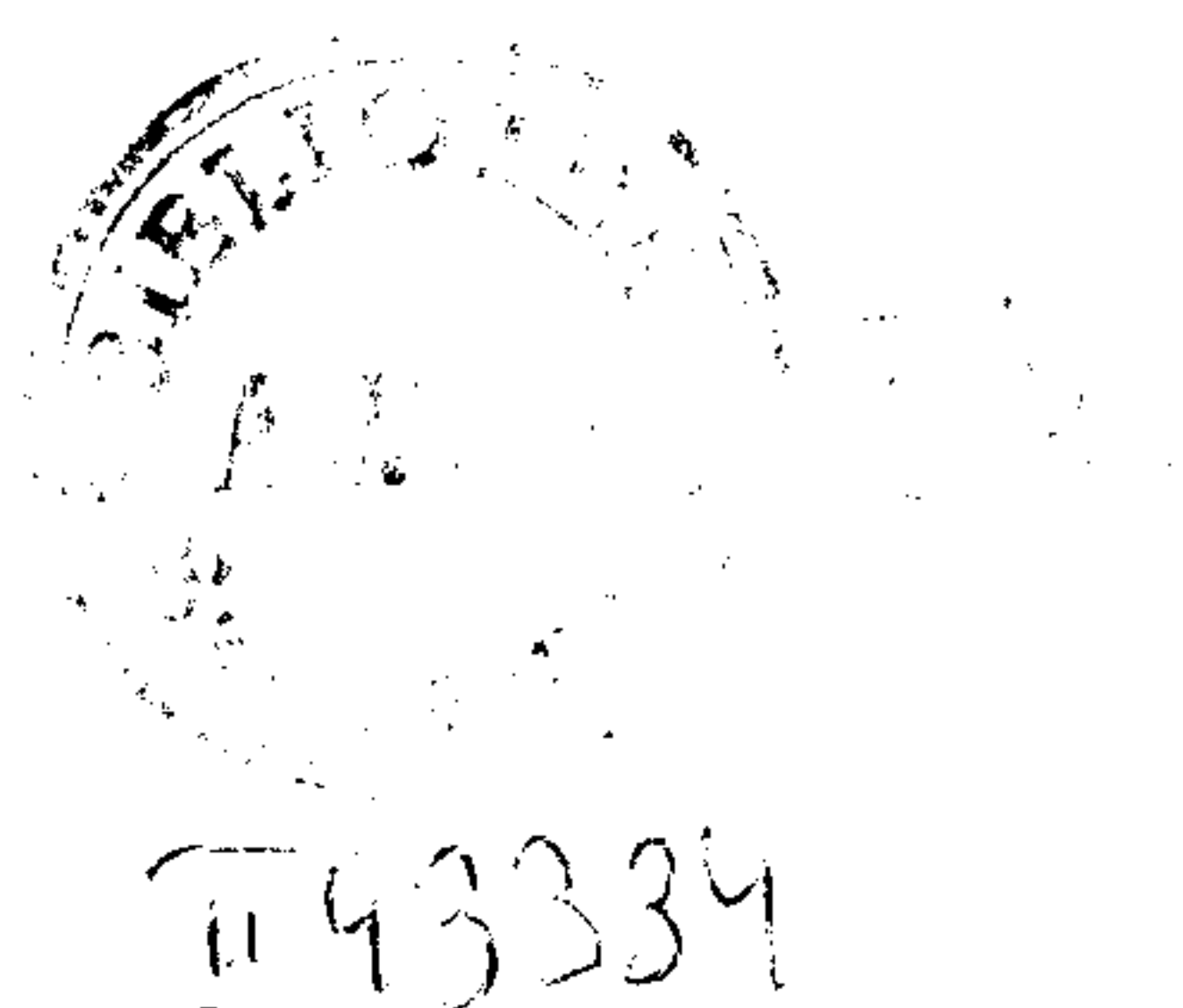

Pallottinum 1998

© Copyright 1997, Libreria Editrice Vaticana

© Copyright 1997, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań

ISBN 83-7014-299-0

Drukarnia Pallottinum, 60-959 Poznań, ul. Przybyszewskiego 30
Tel. 867-52-33, fax 867 52 38
Zam. 39/97

D 100/06

SKRÓTY

I

SKRÓTY BIBLIJNE

Stary Testament

Rdz	Księga Rodzaju
Wj	Księga Wyjścia
Kpł	Księga Kapłańska
Lb	Księga Liczb
Pwt	Księga Powtórzonego Prawa
Joz	Księga Jozuego
Sdz	Księga Sędziów
Rt	Księga Rut
1 Sm	1 Księga Samuela
2 Sm	2 Księga Samuela
1 Krl	1 Księga Królewska
2 Krl	2 Księga Królewska
1 Krn	1 Księga Kronik
2 Krn	2 Księga Kronik
Ezd	Księga Ezdrasza
Ne	Księga Nehemiasza
Tb	Księga Tobiasza
Jdt	Księga Judyty
Est	Księga Estery
Hi	Księga Hioba
Ps	Księga Psalmów
Prz	Księga Przysłów
Koh	Księga Koheleta
Pnp	Pieśń nad pieśniami
Mdr	Księga Mądrości
Syr	Mądrość Syryjczyka
Iz	Księga Izajasza
Jr	Księga Jeremiasza
Lm	Lamentacje
Ba	Księga Barucha

Ez	Księga Ezechiela
Dn	Księga Daniela
Oz	Księga Ozeasza
Jl	Księga Joela
Am	Księga Amosa
Ab	Księga Abdiasza
Jon	Księga Jonasza
Mi	Księga Micheasza
Na	Księga Nahuma
Ha	Księga Habakuka
So	Księga Sofoniasza
Ag	Księga Aggeusza
Ml	Księga Malachiasza
1 Mch	1 Księga Machabejska
2 Mch	2 Księga Machabejska

Nowy Testament

Mt	Ewangelia św. Mateusza
Mk	Ewangelia św. Marka
Łk	Ewangelia św. Łukasza
J	Ewangelia św. Jana
Dz	Dzieje Apostolskie
Rz	List do Rzymian
1 Kor	1 List do Koryntian
2 Kor	2 List do Koryntian
Ga	List do Galatów
Ef	List do Efezjan
Flp	List do Filipian
Kol	List do Kolosan
1 Tes	1 List do Tesaloniczan

2 Tes	2 List do Tesaloniczan	1 P	1 List św. Piotra
1 Tm	1 List do Tymoteusza	2 P	2 List św. Piotra
2 Tm	2 List do Tymoteusza	1 J	1 List św. Jana
Tt	List do Tytusa	2 J	2 List św. Jana
Flm	List do Filemona	3 J	3 List św. Jana
Hbr	List do Hebrajczyków	Jud	List św. Judy
Yk	List św. Jakuba	Ap	Apokalipsa

II

DOKUMENTY
URZĘDU NAUCZYCIELSKIEGO KOŚCIOŁA

AA	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o apostołstwie świeckich <i>Apostolicam actuositatem</i> (18 listopada 1965)
AG	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o działalności misyjnej Kościoła <i>Ad gentes</i> (7 grudnia 1965)
CA	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Centesimus annus</i> (1 maja 1991): AAS 83 (1991) 793–867
CD	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o posłudze pasterskiej biskupów <i>Christus Dominus</i> (28 października 1965)
CCL	Corpus Christianorum, Series Latina (Turnholti 1953–)
ChL	JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska <i>Christifideles laici</i> (30 grudnia 1988): AAS 81(1989) 393–521
CSEL	Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (Wn 1866–)
CT	JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska <i>Catechesi tradendae</i> (16 października 1979): AAS 71 (1979) 1277–1340
DCG (1971)	KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, Ogólna instrukcja katechetyczna <i>Ad normam decreti</i> (11 kwietnia 1971): AAS 64 (1972) 97–176
DH	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o wolności religijnej <i>Dignitatis humanae</i> (7 grudnia 1965)
DM	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Dives in misericordia</i> (30 listopada 1980), 1177–1232
DS	H. DENZINGER – A. SCHÖNMETZER, <i>Enchiridion Symbolorum Definitionum et Declarationum de Rebus Fidei et Morum</i> , Editio XXXV emendata, Romae 1973
DV	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja o Objawieniu Bożym <i>Dei Verbum</i> (18 listopada 1965)
EA	JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska <i>Ecclesia in Africa</i> (14 września 1995): AAS 88 (1996) 5–82

EN	PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska <i>Evangelii nuntiandi</i> (8 grudnia 1975): AAS 68 (1976) 5–76
EV	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Evangelium vitae</i> (25 marca 1995): AAS 87 (1995) 401–522
FC	JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska <i>Familiaris consortio</i> (22 listopada 1981): AAS 73 (1981) 81–191
FD	JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostolska <i>Fidei depositum</i> (11 października 1992): AAS 86 (1994) 113–118
GCM	KONGREGACJA DS. EWANGELIZACJI NARODÓW, <i>Guida per i catechisti</i> . Documento di orientamento in vista della vocazione, della formazione e della promozione dei catechisti nei territori di missione che dipendono dalla Congregazione per l'Evangelizzazione dei popoli (3 grudnia 1993)
GE	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Deklaracja o wychowaniu <i>Gravissimum educationis</i> (28 października 1965)
GS	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym <i>Gaudium et spes</i> (7 grudnia 1965)
KKK	Katechizm Kościoła Katolickiego (11 października 1992)
KPK	Kodeks Prawa Kanonicznego (25 stycznia 1983)
LC	KONGREGACJA NAUKI WIARY, Instrukcja <i>Libertatis conscientia</i> (22 marca 1986): AAS 79 (1987) 554–599
LE	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Laborem exercens</i> (14 września 1981): AAS 73 (1981) 577–647
LG	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele <i>Lumen gentium</i> (21 listopada 1964)
MM	JAN XXIII, Encyklika <i>Mater et Magistra</i> (15 maja 1961): AAS 53 (1961) 401–464
MRK	MIĘDZYNARODOWA RADA DS. KATECHEZY, Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej, 1990
NA	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich <i>Nostra aetate</i> (28 października 1965)
OCWD	Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych (1972)

OLB	SYNOD BISKUPÓW, Orędzie do Ludu Bożego <i>Cum iam ad exitum</i> o katechezie naszych czasów (28 października 1977)
PB	Konstytucja apostolska <i>Pastor Bonus</i> (28 czerwca 1988): AAS 80 (1988) 841–930
PG	Patrologiae Cursus completus, Series Graeca, wyd. J.-P. MIGNE, Parisiis 1857
PL	Patrologiae Cursus completus, Series Latina, wyd. J.-P. MIGNE, Parisiis 1844
PO	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów <i>Presbyterorum Ordinis</i> (7 grudnia 1965)
PP	PAWEŁ VI, Encyklika <i>Populorum progressio</i> (26 marca 1967): AAS 59 (1967) 257–299
RH	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Redemptor hominis</i> (4 marca 1979): AAS 71 (1979) 257–324
RM	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Redemptoris missio</i> (7 grudnia 1990): AAS 83 (1991) 249–340
SC	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja o liturgii <i>Sacro-sanctum Concilium</i> (4 grudnia 1963)
SCh	Sources Chrétiennes, Collection, Paris 1946–
SRS	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Sollicitudo rei socialis</i> (30 grudnia 1987): AAS 80 (1988) 513–568
TMA	JAN PAWEŁ II, List apostolski <i>Tertio Millennio adveniente</i> (10 listopada 1994): AAS 87 (1995) 5–41
UR	SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie <i>Unitatis redintegratio</i> (21 listopada 1964)
UUS	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Ut unum sint</i> (25 maja 1995): AAS 87 (1995) 921–982
VS	JAN PAWEŁ II, Encyklika <i>Veritatis splendor</i> (6 sierpnia 1993): AAS 85 (1993) 1133–1228

WSTĘP

1. Sobór Watykański II polecił zredagować Dyrektorium „katechetycznego nauczania ludu chrześcijańskiego”¹. Realizując to polecenie soborowe, Kongregacja ds. Duchowieństwa zwróciła się do specjalnej komisji ekspertów i przeprowadziła konsultacje z Konferencjami Episkopatu na świecie, które przesłały liczne sugestie i uwagi w tym względzie. Przygotowany tekst został przejrany przez powołaną do tego komisję teologiczną i Kongregację Nauki Wiary. Dnia 18 marca 1971 r. Paweł VI ostatecznie zatwierdził i 11 kwietnia tego samego roku promulgował ten tekst pod nazwą *Directorium Catechisticum Generale*.

2. Trzydzieści lat od zakończenia Soboru Watykańskiego II do przełomu trzeciego tysiąclecia stanowi niewątpliwie okres bardzo opatrnościowy, jeśli chodzi o ukierunkowania i rozwój katechezy. Był to czas, który w jakiś sposób ożywił dynamizm ewangeliczny Kościoła pierwotnego oraz odpowiednio przypominał nauczanie Ojców Kościoła i sprzyjał mądrym powrotowi do starożytnego katechumenatu. Od 1971 r. *Directorium Catechisticum Generale* stało się dla Kościołów partykularnych drogowskazem w długiej drodze odnowy katechezy, będąc punktem odniesienia zarówno dla treści, jak i dla pedagogii oraz stosowanych metod.

Droga katechezy przebyta w tym czasie charakteryzuje się wielkodusznym poświęceniem wielu osób oraz licznymi i godnymi podziwu inicjatywami, które z pewnością przyniosą oczekiwane owoce w dojrzwaniu wiary u dzieci, młodzieży i dorosłych. Nie obyło się również bez kryzysów, braków doktrynalnych i doświadczeń, które zubożyły jakość katechezy. W dużej części kryzysy te wyniknęły z ewolucji światowego kontekstu kulturowego oraz zagadnień eklezjalnych nie mających charakteru katechetycznego.

3. W tych latach Urząd Nauczycielski Kościoła nigdy nie zrezygnował ze swojej troski duszpasterskiej na rzecz katechezy. Na wszystkich kontynentach liczni biskupi i wiele Konferencji Episkopatu przyczyniło się do działalności katechetycznej także poprzez publikację katechizmów oraz wskazań duszpasterskich, rozwijając formację specjalistów i ułatwiając poszukiwania katechetyczne. Wysiłki te były owocne i w dużym stopniu wpłynęły na praktykę katechetyczną Kościołów partykularnych.

Odnowa katechetyczna została szczególnie ubogacona przez *Obrazę chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, promulgowane 6 stycznia 1972 r. przez Kongregację ds. Kultu Bożego.

W szczególny sposób należy przypomnieć posługę papieża Pawła VI, który prowadził Kościół w pierwszym okresie posoborowym. Papież Jan Paweł II powiedział o nim: „Czcigodny mój Poprzednik, Paweł VI, poświęcił całym swoim życiem wiele wysiłku sprawie katechezy Kościoła w sposób, który może być dla innych prawdziwym wzorem. Dokonał tego wspaniale swymi czynami, przepowiadaniem słowa Bożego i autorytatywnym wyjaśnianiem Soboru Watykańskiego II, który uważał za wielki katechizm naszych czasów”².

4. Decydującym krokiem milowym dla katechezy była refleksja podjęta z okazji Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów poświęconego ewangelizacji w świecie współczesnym, który odbył się w październiku 1974 r. Propozycje tego zgromadzenia zostały przedstawione papieżowi Pawłowi VI, który 8 grudnia 1975 r. promulgował adhortację apostolską *Evangelii nuntiandi*. Dokument ten przedstawia między innymi zasadę o szczególnym znaczeniu; według niego katecheza jest działaniem ewangelizacyjnym w ramach wielkiej misji Kościoła. Od tej chwili działalność katechetyczna powinna uczestniczyć w wymaganiach i niepokojach, właściwych nakazowi misyjnemu w naszych czasach.

Także ostatnie Zgromadzenie Synodalne, zwołane przez Pawła VI w październiku 1977 r., wybrało katechezę jako temat analizy i refleksji biskupiej. Synod ten „w odnowie katechetycznej dostrzegł bezcenny dar udzielony przez Ducha Świętego współczesnemu Kościołowi”³.

¹ CD 44.

² CT 2.

³ CT 3.

5. Jan Paweł II przejął to dziedzictwo w 1978 r. i sformułował swoje pierwsze wskazania w adhortacji apostolskiej *Catechesi tradendae*, która nosi datę 19 października 1979 r. Adhortacja ta stanowi spójną całość z adhortacją *Evangelii nuntiandi* i jeszcze raz w pełni wpisuje katechezę w ramy ewangelizacji.

Papież Jan Paweł II w czasie swego pontyfikatu nieustannie przekazuje nauczanie o olbrzymiej wartości katechetycznej. Wśród przemówień, listów i pism pierwszorzędne znaczenie ma dwanaście encyklik: od *Redemptor hominis* do *Ut unum sint*. Same te encykliki stanowią syntetyczną i organiczną całość doktrynalną, ściśle związaną z realizowaniem odnowy życia eklezjalnego postulowanej przez Sobór Watykański II.

Jeśli chodzi o wartość katechetyczną dokumentów nauczania Jana Pawła II, to wyróżniają się wśród nich: *Redemptor hominis* (4 marca 1979 r.), *Dives in misericordia* (30 listopada 1980 r.), *Dominum et Vivificantem* (18 maja 1986 r.), a jeśli chodzi o potwierdzenie stałej ważności nakazu misyjnego, *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990 r.).

6. Także zwyczajne i nadzwyczajne Zgromadzenia Ogólne Synodu Biskupów miały szczególny wpływ na katechezę. Ze względu na wyjątkowe znaczenie należy wspomnieć Zgromadzenia Synodalne z 1980 i 1987 r., dotyczące misji rodziny oraz powołania świeckich. Za pracami synodalnymi poszły odpowiadające im adhortacje apostolskie Jana Pawła II – *Familiaris consortio* (22 listopada 1981 r.) i *Christifideles laici* (30 grudnia 1988 r.). Nadzwyczajny Synod Biskupów z 1987 r. wpłynął ponadto w decydującym stopniu na teraźniejszość i na przyszłość katechezy w naszych czasach. Z tej okazji dokonano oceny dwudziestu lat wprowadzania w życie Soboru Watykańskiego II, po czym Ojcowie synodalni zaproponowali Ojcu Świętemu opracowanie katechizmu uniwersalnego dla Kościoła katolickiego. Propozycja nadzwyczajnego Zgromadzenia Synodalnego została chętnie przyjęta i podjęta przez Jana Pawła II. Po zakończeniu długiego i złożonego procesu jego opracowania Katechizm Kościoła Katolickiego został przekazany biskupom i Kościołom partykularnym za pośrednictwem konstytucji apostolskiej *Fidei depositum* z dnia 11 października 1992 r.

7. To wydarzenie o tak doniosłym znaczeniu oraz całość wyżej wskazanych faktów i wydarzeń postawiły zadanie przepracowania *Directorium Catechisticum Generale* celem dostosowania tego cennego

narzędzia teologiczno-duszpasterskiego do nowej sytuacji i do nowych wymogów. Stolica Apostolska podejmuje służbę na rzecz wszystkich poprzez zebranie tego dziedzictwa i syntetyczne uporządkowanie go w odniesieniu do działalności katechetycznej, biorąc oczywiście pod uwagę perspektywę obecnego etapu w życiu Kościoła.

Praca nad ponownym opracowaniem *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, podjęta przez Kongregację ds. Duchowieństwa, została wykonana przez grupę biskupów oraz specjalistów w dziedzinie teologii i katechezy. Zostało ono przedstawione do konsultacji Konferencjom Episkopatu, różnym specjalistom i instytutom lub ośrodkom studiów katechetycznych; uszanowano istotę sugestii i treść tekstu z 1971 r.

Nowa redakcja *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* musiała oczywiście wziąć pod uwagę dwa podstawowe wymagania:

– z jednej strony kontekst katechezy w ramach ewangelizacji postulowanej przez adhortacje apostolskie *Evangelii nuntiandi* i *Catechesi tradendae*;

– z drugiej, uwzględnienie treści wiary zaproponowane przez Katechizm Kościoła Katolickiego.

8. Nowy tekst *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, chociaż zachowuje podstawową strukturę tekstu z 1971 r., jest opracowany w następujący sposób:

– *Wstęp*, w którym został przedstawiony ogólny zarys interpretacji i rozumienia sytuacji ludzkich i eklezjalnych na podstawie wiary i ufności w moc ziarna Ewangelii. Są to krótkie odniesienia do misji.

– *Część pierwsza*⁴ składa się z trzech rozdziałów zakotwiczących katechezę w konstytucji soborowej *Dei Verbum* i umieszczających ją w ramach ewangelizacji, jak proponuje *Evangelii nuntiandi* i *Catechesi tradendae*. Wyjaśnia ponadto naturę katechezy.

– *Część druga*⁵ posiada dwa rozdziały. W pierwszym zatytułowanym *Normy i kryteria przedstawiania orędzia ewangelicznego w katechezie*, w nowym układzie i w ubogaconej perspektywie, są zebrane wszystkie treści rozdziału poprzedniego. Rozdział drugi, całkowicie nowy, służy przedstawieniu Katechizmu Kościoła Katolickiego jako

⁴ Odpowiada części drugiej DCG z 1971 r.

⁵ Ma te same cele co część trzecia DCG z 1971 r.

podstawowego tekstu dla przekazywania wiary w katechezie i dla opracowania katechizmów lokalnych. Tekst podaje także podstawowe zasady odnośnie do opracowania katechizmów dla Kościołów partykularnych i lokalnych.

– *Część trzecia*⁶ jawi się jako wystarczająco odnowiona; formułuje istotne elementy pedagogii wiary inspirowanej pedagogią Bożą. Kwestia ta ma znaczenie zarówno dla teologii, jak i dla nauk humanistycznych.

– *Część czwarta*⁷ nosi tytuł *Adresaci katechezy*. W pięciu krótkich rozdziałach zwraca się uwagę na dość zróżnicowane sytuacje życiowe osób, do których kieruje się katecheza, na aspekty dotyczące sytuacji społeczno-religijnej, a w szczególności sposób na kwestię inkulturacji.

– *Część piąta*⁸ umieszcza środek ciężkości katechezy w Kościele partykularnym, który ma pierwszorzędny obowiązek promowania oraz programowania całej działalności katechetycznej, czuwania nad nią i kierowania nią. Szczególne znaczenie ma opis odpowiednich ról różnych uczestników katechizacji (którzy mają swoje odniesienie zawsze do pasterza Kościoła partykularnego) i wymagań formacyjnych w każdym przypadku.

– *Zakończenie* zachęca do intensyfikowania działalności katechetycznej w naszym czasie, zwięźdza całą refleksję i zachęca do ufności w działanie Ducha Świętego oraz w skuteczność słowa Bożego, sianego w miłości.

9. Cel niniejszego Dyrektorium jest oczywiście taki sam jak cel tekstu z 1971 r. Zmierz on do „przedstawienia fundamentalnych zasad teologiczno-duszpasterskich, zaczerpniętych z Nauczycielskiego Urzędu Kościoła oraz w sposób szczególny z dokumentów Soboru Watykańskiego II, ażeby za ich pomocą lepiej wypełnić zadanie duszpasterskie w zakresie posługi słowa”⁹, a konkretnie katechezy. Podstawowym

⁶ Odpowiada części czwartej DCG z 1971 r.

⁷ Odpowiada części piątej DCG z 1971 r. Chociaż niektórzy, wprowadzając znaczące motywacje, radzili, by poprzedzić tę część częścią dotyczącą pedagogii, zdecydowano się, biorąc pod uwagę nowy układ części trzeciej, zachować porządek taki jak w tekście z 1971 r. Dąży się do podkreślenia w ten sposób, że uwaga zwrócona na adresata jest uczestnictwem w pedagogii Bożej, w „zstępowaniu” Boga w historii zbawienia (por. DV 13) oraz w Jego dostosowywaniu się w Objawieniu do kondycji ludzkiej.

⁸ Podejmuje wszystkie elementy części szóstej DCG z 1971 r.

⁹ Por. DCG (1971), Wprowadzenie.

zamierzeniem było i jest raczej podanie refleksji i zasad niż bezpośrednich zastosowań lub zaleceń praktycznych. Takie postępowanie i taka metoda są zastosowane przede wszystkim po to, by w naturze i celu katechezy uniknąć wszelkich braków i błędów¹⁰.

Bezpośrednio na Episkopatach spoczywa bardziej konkretne zastosowanie tych zasad i propozycji poprzez wskazania i dyrektoria narodowe, regionalne lub diecezjalne oraz katechizmy i wszelkie inne środki, które mają na celu skuteczną promocję katechezy.

10. Jest oczywiste, że nie wszystkie części Dyrektorium mają takie samo znaczenie. Te, które mówią o Objawieniu Bożym, o naturze katechezy czy o kryteriach kierujących głoszeniem chrześcijańskim, mają wartość dla wszystkich. Części zaś, które odnoszą się do sytuacji obecnej, do metodologii i do sposobu dostosowania katechezy do różnych grup wiekowych lub do różnych kontekstów kulturowych, powinny być przyjęte raczej jako wskazania i kierunki przewodnie¹¹.

11. Adresatami Dyrektorium są przede wszystkim biskupi, Konferencje Episkopatu i w ogóle ci, którzy z ich polecenia i pod ich kierownictwem są odpowiedzialni za sektor katechetyczny. Jest oczywiste, że Dyrektorium może być ważnym narzędziem w formacji kandydatów do kapłaństwa, w formacji stałej kapłanów oraz w formacji katechetów.

Bezpośrednim celem Dyrektorium jest pomoc w redakcji dyrektorów katechetycznych i katechizmów. Zgodnie z sugestią otrzymaną od wielu biskupów zostały włączone liczne przypisy, które mogą być bardzo użyteczne w opracowaniu wspomnianych pomocy.

12. Ponieważ Dyrektorium jest skierowane do Kościołów partykularnych, których sytuacje i potrzeby duszpasterskie mogą być bardzo zróżnicowane, jest oczywiste, że można było wziąć pod uwagę jedynie sytuacje wspólne lub pośrednie. Ma to także miejsce, gdy opisuje się organizację katechezy na różnych poziomach. Należy uwzględnić tę uwagę w wykorzystaniu Dyrektorium. Jak już odnotowano w tekście z 1971 r., to, co będzie niewystarczające w tych regionach, gdzie katecheza mogła osiągnąć wysoki poziom jakościowy i metodyczny,

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Por. tamże.

być może okaże się nadmierne w innych miejscach, gdzie katecheza nie osiągnęła jeszcze takiego postępu.

13. Publikując ten dokument, będący nowym świadectwem troski Stolicy Apostolskiej o posługę katechetyczną, tak bardzo konieczną do wypełnienia jego misji w świecie, wyraża się życzenie, aby był on przyjęty, analizowany i studiowany z wielką uwagą, z uwzględnieniem potrzeb duszpasterskich każdego Kościoła partykularnego, i aby mógł inspirować także na przyszłość głębsze studia i badania, jakie odpowiadają potrzebom katechezy oraz normom i wskazaniom Nauczycielskiego Urzędu Kościoła.

Poza tym, bracia, módlcie się za nas, aby słowo Pańskie rozszerzało się i rozślawiało, podobnie jak jest pośród was (2 Tes 3, 1).

Watykan, 15 sierpnia 1997

UROCZYSTOŚĆ WNIEBOWZIECIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

† DARÍO CASTRILLÓN HOYOS
Arcybiskup emeryt Bucaramangi
Pro-Prefekt

† CRESCENZIO SEPE
Arcybiskup tytularny Gradu
Sekretarz

WPROWADZENIE

Głoszenie Ewangelii w świecie współczesnym

„Oto siewca wyszedł siał. A gdy siał, jedno padło na drogę; i przyleciały ptaki i wydziobały je.

Inne padło na miejsce skaliste, gdzie nie miało wiele ziemi, i wnet wzeszło, bo nie było głęboko w glebie. Lecz po wschodzie słońca przypaliło się i nie mając korzenia, uschło.

Inne znów padło między ciernie, a ciernie wybuchały i zagłuszyły je, tak że nie wydało owocu.

Inne w końcu padły na ziemię żyzną, wzeszły, wyrosły i wydały plon: trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny” (Mk 4, 3-8).

14. Niniejsze wprowadzenie ma na celu zainspirowanie duszpasterzy i katechetów do uświadomienia sobie konieczności nieustannego patrzenia na pole siewne i czynienia tego w perspektywie wiary i miłosierdzia. Przedstawiona tu interpretacja współczesnego świata ma charakter prowizoryczny, powiązany z sytuacją historyczną.

„Oto siewca wyszedł siał” (Mk 4, 3)

15. Przypowieść o siewcy jest inspiracją dla ewangelizacji. „Ziarnem jest słowo Boże” (Łk 8, 11). Siewcą jest Jezus Chrystus. Głosił On Ewangelię w Palestynie dwa tysiące lat temu i posłał swoich uczniów, aby siali ją w świecie. Dzisiaj Jezus Chrystus, obecny w Kościele przez swego Ducha, nadal sieje słowo Ojca na polu świata.

Jakość gleby jest zawsze bardzo zróżnicowana. Ewangelia pada „na drogę” (Mk 4, 4), gdy nie jest rzeczywiście słuchana; pada „na miejsce skaliste” (Mk 4, 5), nie przechodząc w głąb ziemi, lub też pada „między

ciernie” (Mk 4, 7) i zostaje szybko zagłuszona w sercu ludzi zajętych wieloma troskami. Część jednak pada „na ziemię żyzną” (Mk 4, 8), to znaczy dociera do tych mężczyzn i kobiet, którzy są otwarci na osobistą relację z Bogiem i są solidarni z bliźnimi oraz wydają obfity plon.

Jezus w przypowieści przekazuje dobrą nowinę, że Królestwo Boże przychodzi mimo trudności ze strony gleby, napięć, konfliktów i problemów świata. Ziarno Ewangelii zapładnia historię ludzi i zapowiada obfity plon. Jezus daje także upomnienie, że tylko w sercu dobrze przygotowanym kiełkuje słowo Boże.

Spojrzenie na świat z punktu widzenia wiary

16. Kościół nadal sieje Ewangelię Jezusa na wielkim polu Bożym. Chrzęścijanie, wpisani w najróżnorodniejsze konteksty społeczne, patrzą na świat takimi samymi oczami, jakimi Jezus widział społeczeństwo swojego czasu. Uczeń Jezusa Chrystusa rzeczywiście uczestniczy od wewnątrz w „radości i nadziei, smutku i trwodze ludzi współczesnych”¹, patrzy na historię ludzką, uczestniczy w niej, nie tylko swoim rozumem, lecz także wiarą. W tym świetle świat jawi się równocześnie jako „z miłości Stwórcy powołany do bytu i zachowywany, (który) popadł wprawdzie w niewolę grzechu, lecz został wyzwolony przez Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego po złamaniu potęgi Złego”².

Chrzęścijanin wie, że w każdej rzeczywistości i w każdym wydarzeniu ludzkim są równocześnie obecne:

- stwórcze działanie Boga, który komunikuje każdemu stworzeniu swoją dobroć;
- siła wynikająca z grzechu, który ogranicza i otępia człowieka;
- dynamizm wytryskujący z Paschy Chrystusa jako zarodek odnowy, który daje chrześcijaninowi nadzieję ostatecznego „wypełnienia”³.

Spojrzenie na świat, które abstrahowałoby od jednego z tych trzech aspektów, nie byłoby autentycznie chrześcijańskie. Jest więc ważne,

¹ GS 1.

² GS 2.

³ Por. GS 2.

aby katecheza umiała wprowadzić katechumenów i katechizowanych do odczytywania aktualnych problemów w świetle teologii⁴.

Pole świata

17. Kościół, matka ludzi, widzi przede wszystkim z głębokim bólem „niezliczoną rzeszę mężczyzn i kobiet, dzieci, dorosłych i osób w podeszłym wieku, którzy cierpią pod nieznośnym ciężarem nędzy”⁵. Za pośrednictwem katechezy, w której nauczanie społeczne Kościoła zajmowałoby swoje miejsce⁶, pragnie wzbudzić w sercach chrześcijan „zaangażowanie dla sprawiedliwości”⁷ i „opcję preferencyjną na rzecz ubogich”⁸ w świecie, w którym jego obecność byłaby rzeczywiście światłem, które oświeca, i solą, która przekształca.

Prawa ludzkie

18. W analizie pola świata Kościół jest bardzo wrażliwy na to wszystko, co obraża godność osoby ludzkiej. Wie on, że z tej godności wypływają prawa ludzkie⁹, przedmiot stałej troski i zaangażowania chrześcijan. Z tego powodu jego spojrzenie nie obejmuje tylko wskaźników ekonomicznych i społecznych¹⁰, lecz przede wszystkim wskaźniki kulturowe i religijne. Kościół dąży do integralnego rozwoju osób i narodów¹¹.

Kościół stwierdza z radością, że „dobroczynny prąd przenika i ogarnia wszystkie ludy świata, które coraz lepiej uświadamiają sobie

⁴ Por. SRS 35.

⁵ SRS 13; por. EN 30.

⁶ Por. CT 29.

⁷ SRS 41. Por. Synod Biskupów (1971), dok. *Sprawiedliwość w świecie* (30 listopada 1971): „Wychowanie do sprawiedliwości”: AAS 63 (1971) 935–937; LC 77.

⁸ SRS 42; por. ChL 42; KKK 2444–2448; TMA 51.

⁹ Por. Jan XXIII, enc. *Pacem in terris* (11 kwietnia 1963), 9–27: AAS 55 (1963) 261–270. Są w niej wymienione najbardziej podstawowe prawa człowieka. W numerach 28–34 (AAS 55 [1963] 270–273) wskazuje się również główne „obowiązki człowieka”. Katecheza powinna zwrócić uwagę na obydwa aspekty.

¹⁰ Por. SRS 15.

¹¹ Por. PP 14; CA 29.

godność człowieka”¹². Ta świadomość wyraża się w żywej trosce o szacunek dla praw ludzkich i w najbardziej zdecydowanym odrzuceniu tego, co je narusza. Szczególnie kładzie się dzisiaj nacisk na prawo do życia, do pracy, do wychowania, do założenia rodziny, do uczestniczenia w życiu publicznym i do wolności religijnej.

19. Jednak w wielu miejscach i w pozornej sprzeczności z wrażliwością na godność ludzką prawa ludzkie są w sposób oczywisty naruszane¹³. W ten sposób rozwijają się inne formy ubóstwa, które nie sytuują się na poziomie materialnym: ubóstwo kulturowe i religijne, którym również niepokoi się wspólnota eklezjalna. Negacja czy też ograniczanie praw ludzkich rzeczywiście zubaża osobę i narody bardziej niż pozbawienie dóbr materialnych¹⁴.

Dzieło ewangelizacyjne Kościoła na tym szerokim polu praw ludzkich posiada zadanie, którego nie może się wyrzec, zadanie doprowadzenia do odkrycia nienaruszalnej godności każdej osoby ludzkiej. „Uświadomienie sobie i innym nienaruszalnej godności każdej osoby ludzkiej stanowi istotne, a poniekąd centralne i jednoczące zadanie tej posługi na rzecz rodziny ludzkiej, do sprawowania której Kościół, a w nim katolicy świeccy są powołani”¹⁵. Katecheza powinna przygotować ich do tego zadania.

Kultura i kultury

20. Siewca wie, że ziarno przenika w określony rodzaj gleby i musi przyjąć wszystkie elementy konieczne do wydania owocu¹⁶. Wie także, że niekiedy niektóre z tych elementów mogą przesądzać o wzejściu i plonie.

Konstytucja *Gaudium et spes* podkreśla wielkie znaczenie nauki i techniki w przygotowaniu i rozwoju kultury współczesnej. Mentalność naukowa, która z nich emanuje, „głęboko zmienia kulturę i sposoby myślenia”¹⁷, wywierając wielki oddźwięk ludzki i religijny.

¹² ChL 5. Por. SRS 26; VS 31.

¹³ Por. ChL 5; SYNOD BISKUPÓW (1985), *Relatio finalis*, II, D, 1.

¹⁴ Por. SRS 15; KKK 2444; CA 57.

¹⁵ ChL 37. Por. CA 47.

¹⁶ Por. AG 22.

¹⁷ GS 5.

Racjonalność naukowa i doświadczalna jest głęboko zakorzeniona w dzisiejszym człowieku.

Jednak świadomość, że ten typ racjonalności nie może wyjaśniać wszystkiego, zyskuje coraz liczniejszych zwolenników. Sami ludzie nauki stwierdzają, że wraz z rygiorem eksperymentów jest konieczny inny typ wiedzy, by móc dogłębnie zrozumieć istotę ludzką. Refleksja filozoficzna nad językiem pokazuje, na przykład, że myślenie symboliczne jest formą dostępu do misterium osoby ludzkiej, niedostępnego w inny sposób. Staje się w ten sposób nieodzowna racjonalność, która nie rozbijałaby istoty ludzkiej, ale integrowałaby jej uczuciowość i ujednolicałaby ją, nadając najpełniejszy sens życiu.

21. Wraz z tą „bardziej powszechną formą ludzkiej kultury”¹⁸ stwierdza się dzisiaj także rosnące pragnienie ponownego dowartościowania kultur autochtonicznych. Jest wciąż żywe życzenie soboru: „W jaki sposób należy popierać dynamizm i szerzenie się nowej kultury, żeby jednak nie zginęła żywotna wierność dla dziedzictwa tradycji?”¹⁹.

– W wielu miejscach traci się żywą świadomość, że kultury tradycyjne są atakowane przez dominujące wpływy zewnętrzne i przez alienujące naśladowanie importowanych form życia. Ulegają w ten sposób stopniowemu zniszczeniu tożsamość i własne wartości narodów.

– Stwierdza się także ogromny wpływ środków przekazu, które wielokrotnie, z powodów o charakterze ekonomicznym lub ideologicznym, narzucają wizję życia, jaka nie szanuje tożsamości kulturowej narodów, do których się zwracają.

Ewangelizacja spotyka w ten sposób w inkulturacji jedno ze swoich większych wyzwań. Kościół powinien w świetle Ewangelii przyjąć wszystkie pozytywne wartości kultury i kultur²⁰ oraz odrzucić te elementy, które osobom i narodom utrudniają rozwój ich autentycznych możliwości.

¹⁸ GS 54.

¹⁹ GS 56.

²⁰ Por. EN 20; CT 53.

Sytuacja religijna i moralna

22. Wśród elementów, które tworzą dziedzictwo kulturowe jakiegoś narodu, szczególnego znaczenia nabiera dla siewcy czynnik religijno-moralny. W aktualnej kulturze szeroko rozpowszechniła się obojętność religijna. „Wielu współczesnych nam ludzi nie dostrzega tej wewnętrznej i żywotnej łączności z Bogiem albo ją wyraźnie odrzuca”²¹.

Ateizm, jako negację Boga, „należy zaliczyć do najpoważniejszych spraw doby obecnej”²². Wyraża się on w różnych formach, ale szczególnie pojawia się dzisiaj w formie sekularyzmu, jaki polega na autonomicznej wizji człowieka i świata, „według której tłumaczy się on sam, bez potrzeby uciekania się do Boga”²³. Na polu specyficznie religijnym są jednak znaki „powrotu do sacrum”²⁴, nowego pragnienia rzeczywistości transcendentnych i Boskich. Świat współczesny w szeroki i żywy sposób poświadcza „przebudzenie się poszukiwania religijnego”²⁵. W tym zjawisku oczywiście „nie brakuje dwuznaczności”²⁶. Znaczny rozwój sekt i nowych ruchów religijnych oraz pojawianie się „fundamentalizmu”²⁷ są danymi, które stawiają poważne pytania Kościołowi i muszą być uważnie analizowane.

23. Dzisiejsza sytuacja moralna idzie w parze z sytuacją religijną. Odnotowuje się rzeczywiste zaciemnienie prawdy ontologicznej osoby ludzkiej. Dzieje się to tak, jakby przyjęcie Boga miało oznaczać wewnętrzne załamanie się aspiracji istoty ludzkiej²⁸. W wielu miejscach zauważa się w ten sposób „relatywizm etyczny, który pozbawia życie społeczności cywilnej trwałego moralnego punktu odniesienia”²⁹.

Ewangelizacja napotyka na polu religijno-moralnym uprzywilejowany obszar działania. Pierwszorzędną misją Kościoła jest bowiem

²¹ GS 19.

²² Tamże.

²³ EN 55. Por. GS 19; LC 41.

²⁴ SYNOD BISKUPÓW (1985), *Relatio finalis*, II, A, 1. 38.

²⁵ ChL 4.

²⁶ RM 38.

²⁷ CA 29, 46.

²⁸ Por. GS 36. Jan Paweł II w encyklice *Dominum et Vivificantem* (18 maja 1986), 38: AAS 78 (1986) 851–852, wskazuje także na następujące powiązanie: „Ideologia «śmierci Boga» łatwo może się w skutkach okazać na płaszczyźnie teoretycznej i praktycznej ideologią «śmierci człowieka»”.

²⁹ VS 101. Por. EV 19–20.

głoszenie Boga, świadczenie o Nim wobec świata. Chodzi o doprowadzenie do poznania prawdziwego oblicza Boga i Jego zamysłu miłości i zbawienia na rzecz ludzi, tak jak objawił go Jezus.

W celu przygotowania takich świadków jest konieczne, by Kościół rozwinął katechezę, która będzie sprzyjać spotkaniu z Bogiem i będzie utwierdzać stałą więź komunii z Nim.

KOŚCIÓŁ NA POLU ŚWIATA

Wiara chrześcijan

24. Uczniowie Jezusa są zanurzeni w świecie jako zaczyn, ale – jak w każdym czasie – nie są wolni od wpływu sytuacji ludzkich. Jest więc konieczne postawienie pytania o aktualną sytuację wiary chrześcijan.

Odnova katechetyczna, jaka miała miejsce w ostatnich dziesięcioleciach, wydaje pozytywne owoce³⁰. Katecheza dzieci, młodzieży i dorosłych dała w tych latach podstawy do takiego ukształtowania chrześcijanina, który jest rzeczywiście świadomy swojej wiary i wyraża ją w życiu. Przyczyniła się do:

- nowego żywego doświadczenia Boga jako miłosiernego Ojca;
- nowego i głębszego odkrycia Jezusa Chrystusa, nie tylko w Jego boskości, lecz także w Jego prawdziwym człowieczeństwie;
- poczucia się odpowiedzialnymi za misję Kościoła w świecie;
- uświadomienia sobie społecznych wymagań wiary.

25. Jednak wobec dzisiejszej panoramy religijnej narzuca się synom Kościoła potrzeba weryfikacji: „w jakiej mierze i oni ulegli atmosferze sekularyzmu i relatywizmu etycznego?”³¹.

Do pierwszej kategorii należą „ludzie ochrzczeni, ale pozostający poza nawiasem życia chrześcijańskiego”³². Chodzi więc o rzeszę „chrześcijan, którzy nie praktykują”³³, chociaż w głębi serca wielu

³⁰ Por. CT 3; OLB 4.

³¹ TMA 36; por. GS 19.

³² EN 52. Por. CT 19 i 42.

³³ EN 56.

z nich uczucie religijne nie znikło całkowicie. Pobudzenie ich do wiary jest prawdziwym wyzwaniem dla Kościoła.

Oprócz nich są także „ludzie prości”³⁴, którzy wyrażają się niekiedy poprzez bardzo szczere uczucia religijne i bardzo trwałą „religijność ludową”³⁵. Posiadają oni pewną wiarę, ale „nie dość znają jej podstawy”³⁶. Są ponadto liczni chrześcijanie, bardzo wykształceni, ale posiadający formację religijną otrzymaną tylko w dzieciństwie, którzy nie czują potrzeby rozwijania i dążenia do dojrzałości swojej wiary „w innym świetle”³⁷.

26. Nie brakuje także pewnej liczby chrześcijan ochrzczonych, którzy niestety ukrywają swoją tożsamość chrześcijańską zarówno z powodu źle rozumianej formy dialogu międzyreligijnego, jak również z powodu niewygody w świadczeniu o swojej wierze w Jezusa Chrystusa we współczesnym społeczeństwie.

Te sytuacje wiary chrześcijan wołają z mocą do siewcy o rozwój *nowej ewangelizacji*³⁸, przede wszystkim w tych Kościołach o starożytnej tradycji chrześcijańskiej, gdzie sekularyzm dokonał największych wyłomów. W tej nowej sytuacji wymagającej ewangelizacji głoszenie misyjne i katecheza, przede wszystkim młodzieży i dorosłych, zajmują pierwsze miejsce.

Życie wewnętrzne wspólnoty eklezjalnej

27. Jest także ważne rozważenie życia wspólnoty eklezjalnej i jej wewnętrznej jakości. Na początku należy odkryć, jak w Kościele został przyjęty i jakie owoce przyniósł Sobór Watykański II. Wielkie dokumenty soborowe nie zostały martwą literą; stwierdza się ich rezultaty. Cztery konstytucje (*Sacrosanctum Concilium*, *Lumen gentium*, *Dei Verbum* i *Gaudium et spes*) stały się inspiracją dla Kościoła. Rzeczywiście:

³⁴ EN 52.

³⁵ EN 48. Por. CT 54; ChL 34; DCG (1971), 6; SYNOD BISKUPÓW (1985), *Relatio finalis*, II, A, 4.

³⁶ EN 52.

³⁷ Por. EN 52; CT 44.

³⁸ Por. ChL 34; RM 33.

– Życie liturgiczne jest rozumiane głębiej jako źródło i szczyt życia eklezjalnego.

– Lud Boży ożywił świadomość „kapłaństwa wspólnego”³⁹ zakorzenionego w chrzcie. Coraz bardziej odkrywa on równocześnie powszechne powołanie do świętości oraz żywszy zmysł służby w miłości.

– Wspólnota eklezjalna ożywiła zmysł słowa Bożego. Pismo Święte, na przykład, jest intensywniej czytane, rozważane i przeżywane.

– W nowy sposób rozumie się posłanie Kościoła w świecie. Na podstawie odnowy wewnętrznej Sobór uczulił katolików na wymagania ewangelizacji, w koniecznej więzi z promocją dialogu ze światem, z promocją ludzką, w konieczności spotkania z różnymi kulturami i religiami oraz w pilnym poszukiwaniu jedności chrześcijan.

28. Pośród tych pozytywnych owoców należy także odnotować „braki i trudności w przyjęciu Soboru”⁴⁰. Mimo tak szerokiej i głębokiej doktryny eklezjologicznej uległ osłabieniu zmysł przynależności do Kościoła. Często stwierdza się „niechęć do Kościoła”⁴¹; rozważa się go wielokrotnie w sposób jednostronny, jako czystą instytucję, pozbawioną jego misterium.

Przy pewnych okazjach zajęto stanowiska selektywne i przeciwne interpretacji oraz zastosowaniu odnowy Kościoła, jakiej domaga się Sobór Watykański II. Postawy i ideologie tego typu doprowadziły do podziałów i przesądów odnośnie do świadectwa komunii, które jest nieodzowne w dziele ewangelizacji.

Działanie ewangelizacyjne Kościoła, a w jego ramach katecheza, powinny bardziej zdecydowanie poszukiwać solidnej spójności eklezjalnej. W tym celu należy pilnie popierać i pogłębiać autentyczną eklezjologię komunii⁴², aby przyczynić się do zrodzenia w chrześcijanach głębokiej duchowości eklezjalnej.

³⁹ LG 10.

⁴⁰ SYNOD BISKUPÓW (1985), *Relatio finalis*, I, 3.

⁴¹ Tamże.

⁴² Por. KONGREGACJA NAUKI WIARY, list *Communione notio* (28 maja 1992), 1: AAS 85 (1993) 838; TMA 36.

Sytuacja katechezy: żywotność i problemy

29. W ostatnich latach odnotowujemy liczne aspekty pozytywne katechezy, które pokazują jej żywotność.

– Wielka liczba kapłanów, zakonników, zakonnic i świeckich z entuzjazmem i wytrwałością poświęca się katechezie. Jest to jedno z najbardziej znaczących dzieł Kościoła.

– Należy także podkreślić charakter misyjny aktualnej katechezy i jej dążenie do doprowadzenia do przyłgnięcia do wiary katechumenów i katechizowanych w świecie, w którym zaciera się zmysł religijny. W tej dynamice stwierdza się łatwo, że katecheza powinna nabrać charakteru formacji integralnej, a nie redukować się do prostego nauczania; będzie więc musiała nastawić się na prowadzenie do prawdziwego nawrócenia⁴³.

– Zgodnie z tym, co zostało powiedziane, szczególne znaczenie ma rozwój katechezy dorosłych⁴⁴, w planach katechetycznych wielu Kościołów partykularnych. Ta opcja jawi się jako pierwszorzędna w planach duszpasterskich wielu diecezji. Zajmuje ona centralne miejsce także w ruchach i grupach kościelnych.

– Myśl katechetyczna, której w sposób niewątpliwy sprzyjają ostatnie wskazania Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, uległa rozwinięciu i pogłębieniu. W tym znaczeniu liczne Kościoły partykularne dysponują już dzisiaj dostosowanymi i odpowiednimi wskazaniami duszpasterskimi.

30. Jest jednak konieczne przeanalizowanie ze szczególną uwagą niektórych problemów i wskazanie odpowiednich rozwiązań:

– Pierwszy problem dotyczy pojęcia katechezy jako szkoły wiary, jako pogłębienia i praktyki całego życia chrześcijańskiego, które nie przeniknęło w pełni do świadomości katechetów.

– Jeśli chodzi o podstawowe ukierunkowanie, to działalność katechetyczna jest przeniknięta pojęciem „Objawienie”. Soborowe pojęcie Objawienia ma jednak mniejszy wpływ jako element rzeczywiście inspirujący. W istocie odniesienie do Pisma Świętego w wielu katechezach jest prawie wyłączone, tak że nie towarzyszy mu w sposób

⁴³ Por. CT 19.

⁴⁴ Por. CT 43.

wystarczający odniesienie do refleksji i dwutysiącletniego życia Kościoła⁴⁵. Nie dość jasno jawi się w tym przypadku eklezjalna natura katechezy. Współzależność między Pismem Świętym, Tradycją i Urzędem Nauczycielskim Kościoła, „każdego na swój sposób”⁴⁶, nie ożywia jeszcze harmonijnie przekazu katechetycznego w Kościele.

– W odniesieniu do celu katechezy, który zmierza do rozwoju komunii z Jezusem Chrystusem, jest konieczne bardziej zrównoważone przedstawianie całej prawdy misterium Chrystusa. Niekiedy kładzie się tylko nacisk na Jego człowieczeństwo, nie robiąc bezpośredniego odniesienia do Jego boskości. W innych przypadkach, rzadszych w naszych czasach, akcentuje się tak bardzo Jego boskość, że nie pojawia się już rzeczywistość misterium Wcielenia Słowa⁴⁷.

– Liczne problemy pojawiają się w odniesieniu do treści katechezy. Istnieją pewne braki doktrynalne odnośnie do prawdy o Bogu i człowieku, o grzechu, łasce i rzeczach ostatecznych. Zachodzi potrzeba głębszej formacji moralnej; spotyka się nieadekwatne przedstawianie historii Kościoła i jego nauce społecznej jest nadawane małe znaczenie. W pewnych regionach pojawiają się katechizmy i teksty rodzące się ze szczególnych inicjatyw, z wybiórczymi tendencjami i tak zróżnicowanymi akcentami, że szkodzą koniecznej spójności w jedności wiary⁴⁸.

– „Katecheza z natury swej jest związana z całym sprawowaniem liturgii i sakramentów”⁴⁹. Praktyka katechetyczna często jednak poświadcza słaby i fragmentaryczny związek z liturgią. Wyraża się to w przywiązywaniu małej wagi do znaków i obrzędów liturgicznych, niewielkim dowartościowaniu źródeł liturgicznych, działaniach katechetycznych mało związanych lub wcale nie związanych z rokiem liturgicznym, marginesowej obecności celebracji w ramach procesów katechetycznych.

– Jeśli chodzi o pedagogię – po nadmiernym zaakcentowaniu przez pewnych autorów wartości metody i technik – nie zwraca się jeszcze należytej uwagi na wymagania i na oryginalność własnej pedagogii wiary⁵⁰. Popada się łatwo w dualizm „treść-metoda” z redukcjo-

⁴⁵ Por. CT 21.

⁴⁶ DV 10.

⁴⁷ Por. CT 29.

⁴⁸ Por. CT 30.

⁴⁹ CT 23.

⁵⁰ Por. CT 58.

nizmami w jednym lub w drugim znaczeniu. Wymiar pedagogiczny nie został jeszcze poddany zawsze koniecznej weryfikacji teologicznej.

– Jeśli chodzi o różnicę kultur w stosunku do służby wiary, pozostaje problemem umiejętność przekazywania Ewangelii w ramach horyzontu kulturowego narodów, do których się ona kieruje, w taki sposób, by mogła być przyjęta jako wielka nowina dla życia osób i społeczeństwa⁵¹.

– Formacja do apostołatu i do misji jest jednym z podstawowych zadań katechezy. Tymczasem jednak, gdy w działalności katechetycznej wzrasta nowa wrażliwość na formację wiernych świeckich do świadectwa chrześcijańskiego, do dialogu międzyreligijnego, do zaangażowania świeckiego, jawi się jeszcze słabe i nieadekwatne wychowanie do misyjności *ad gentes*. Zwyczajna katecheza często poświęca misjom małą i sporadyczną uwagę.

KRZEWIENIE EWANGELII

31. Po zbadaniu jakości gleby siewca posyła swoich pracowników, by głosili Ewangelię na całym świecie, przekazując moc swego Ducha. W naszych czasach pokazuje im, jak czytać znaki czasów i wymaga od nich bardzo starannego przygotowania, by realizować zasiew.

Jak czytać znaki czasów

32. Głos Ducha, którego Jezus posłał od Ojca swoim uczniom, jest zawarty w samych wydarzeniach historycznych⁵². W zmiennych danych aktualnej sytuacji i w głębokich motywacjach wyzwań, jakie stają przed ewangelizacją, trzeba koniecznie odkryć „znaki obecności lub zamysłów Bożych”⁵³. Chodzi o analizę, którą należy przeprowadzić w świetle wiary. Odwołując się do zawsze koniecznych nauk humanistycznych⁵⁴, Kościół stara się odkryć sens aktualnej sytuacji w ramach

⁵¹ Por. EN 63.

⁵² Por. FC 4; ChL 3.

⁵³ GS 11. Por. GS 4.

⁵⁴ Por. GS 62; FC 5.

historii zbawienia. Jego oceny odnośnie do rzeczywistości są zawsze diagnozami mającymi na względzie jego misję.

Niektóre wyzwania dla katechezy

33. Aby móc wyrazić swoją witalność i skuteczność, katecheza powinna dzisiaj podjąć następujące wyzwania i ukierunkowania:

- powinna przede wszystkim stać się służbą na rzecz ewangelizacji Kościoła z uwydatnionym charakterem misyjnym;
- powinna zwracać się do niektórych swoich uprzywilejowanych adresatów, którymi byli i nadal są dzieci, młodzież i dorośli;
- za przykładem katechezy patrystycznej powinna kształtować osobowość wierzącego, a więc być prawdziwą i właściwą szkołą pedagogii chrześcijańskiej;
- powinna głosić podstawowe misteria chrześcijaństwa, kształtując doświadczenie trynitarnie życia w Chrystusie jako ośrodek wiary;
- powinna uwzględniać, jako swoje pierwszorzędne zadanie, przygotowanie i formowanie katechetów o głębokiej wierze.

CZĘŚĆ I

**KATECHEZA
W MISJI EWANGELIZACYJNEJ
KOŚCIOŁA**

Katecheza w misji ewangelizacyjnej Kościoła

„Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16, 15).

„Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” (Mt 28, 19-20).

„Gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami... aż po krańce ziemi” (Dz 1, 8).

Nakaz misyjny Chrystusa

34. Po swoim zmartwychwstaniu Jezus posłał od Ojca Ducha Świętego, aby dopełniał od wewnątrz dzieło zbawienia i kierował uczniami w kontynuowaniu Jego posłania w całym świecie, tak jak On był posłany przez Ojca. On był pierwszym i największym Ewangelizatorem. Ogłosił Królestwo Boże¹ jako nową i ostateczną interwencję Bożą w historii oraz określił to głoszenie *Ewangelią*, to znaczy dobrą nowiną. Poświęcił jej całe swoje życie: ukazał radość przynależności do Królestwa², jego wymagania i jego wielką kartę³, misteria, jakie ono obejmuje⁴, życie braterskie tych, którzy do niego wchodzi⁵, oraz jego przyszłą pełnię⁶.

¹ Por. Mk 1, 15 par.; RM 12-20; KKK 541-560.

² Por. Mt 5, 3-12.

³ Por. Mt 5, 1-7, 29.

⁴ Por. Mt 13, 11.

⁵ Por. Mt 18, 1-35.

⁶ Por. Mt 24, 1-25, 46.

Znaczenie i cel tej części

35. Niniejsza pierwsza część zamierza zdefiniować właściwy charakter katechezy. Rozdział pierwszy, dotyczący założeń teologicznych, przypomina krótko pojęcie Objawienia przedstawione w konstytucji soborowej *Dei Verbum*. Określa ona w sposób specyficzny rozumienie posługi słowa. Pojęcia *słowa Bożego*, *Ewangelii*, *Królestwa Bożego* i *Tradycji*, zawarte w tej konstytucji dogmatycznej, mają podstawowe znaczenie dla katechezy. Wraz z tymi pojęciami obowiązkowym punktem odniesienia dla katechezy jest pojęcie *ewangelizacji*. Jego dynamika i jego elementy są przedstawione w sposób nowy i pogłębiony w adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntiandi*.

Rozdział drugi wpisuje katechezę w ramy ewangelizacji i ukazuje ją w relacji z innymi formami posługi słowa Bożego. Dzięki tej relacji łatwiej odkrywa się właściwy charakter katechezy.

Rozdział trzeci analizuje w sposób bardziej bezpośredni katechezę jako taką: jej naturę eklezjalną, jej wiążący cel, jakim jest komunია z Jezusem Chrystusem, jej zadania i inspirację katechumenalną, która ją ożywia.

Posiadane rozumienie katechezy głęboko warunkuje wybór i uporządkowanie jej treści (*poznawcze, doświadczone, zachowaniowe*), precyzuje jej adresatów oraz określa pedagogię, jakiej wymaga się do osiągnięcia jej celów. Pojęcie katechezy przeszło ewolucję semantyczną w ciągu dwudziestu wieków historii Kościoła. W niniejszym Dyrektorium pojęcie katechezy inspirowane jest dokumentami posoborowego nauczania papieskiego, przede wszystkim adhortacjami apostolskimi *Evangelii nuntiandi* i *Catechesi tradendae* oraz encykliką *Redemptoris missio*.

ROZDZIAŁ I

Objawienie i jego przekazywanie za pośrednictwem katechezy

„Niech będzie błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa; On napelnił nas wszelkim błogosławieństwem duchowym na wyżynach niebieskich – w Chrystusie... Nam oznajmił tajemnicę swej woli według swego postanowienia, które przedtem w Nim powziął dla dokonania pełni czasów, aby wszystko na nowo zjednoczyć w Chrystusie jako Głowie” (Ef 1, 3-10).

Objawienie opatrnościowego zamysłu Ojca

36. „Bóg, stwarzając wszystko i zachowując w bycie przez swoje Słowo, daje ludziom poprzez rzeczy stworzone trwałe świadectwo o sobie”¹. Człowiek, który ze swej natury i powołania jest „otwarty na Boga”, gdy słucha orędzia stworzeń, może osiągnąć pewność istnienia Boga, przyczyny i celu wszystkiego, oraz możliwości Jego objawienia się człowiekowi. Konstytucja *Dei Verbum* Soboru Watykańskiego II opisała Objawienie jako akt, przez który Bóg osobowo objawia się ludziom. Bóg ukazuje się więc jako Ten, który chce komunikować siebie samego, czyniąc osobę ludzką uczestnikiem swojej Boskiej natury². W ten sposób realizuje On swój zamysł miłości.

„Spodobało się Bogu w swej dobroci i mądrości objawić siebie samego i ujawnić nam tajemnicę woli swojej... aby ich (ludzi) zaprosić do wspólnoty z sobą i przyjąć ich do niej”³.

¹ DV 3.

² Por. 2 P 1, 4; KKK 51-52.

³ DV 2.

37. Ten opatrnościowy zamysł⁴ Ojca, objawiony w pełni w Jezusie Chrystusie, realizuje się mocą Ducha Świętego.

Obejmuje on:

- objawienie Boga, Jego „wewnętrznej prawdy”⁵, Jego „tajemnicy”⁶, prawdziwego powołania i godności osoby ludzkiej⁷;
- ofertę zbawienia daną wszystkim ludziom jako dar łaski i miłosierdzia Bożego⁸; zakłada ona wyzwolenie od zła, grzechu i śmierci⁹;
- ostateczne powołanie, aby zjednoczyć wszystkie rozproszone dzieci w rodzinę Bożą, urzeczywistniając w ten sposób jedność braterską wśród ludzi¹⁰.

Objawienie: czyny i słowa

38. Nieogarniony Bóg, aby objawić się człowiekowi, stosuje pewną pedagogię¹¹; posługuje się wydarzeniami i słowami ludzkimi w celu komunikowania swojego zamysłu; czyni to w sposób stopniowy i etapami¹², aby lepiej zbliżyć się do ludzi. Bóg działa więc w taki sposób, aby ludzie doszli do poznania Jego zamysłu zbawczego poprzez wydarzenia historii zbawienia i słowa natchnione w sposób Boski, które im towarzyszą i je wyjaśniają.

„Ten plan objawienia urzeczywistnia się przez czyny i słowa wewnętrznie ze sobą powiązane,

- tak że czyny dokonane przez Boga w historii zbawienia ilustrują i umacniają naukę oraz sprawy słowami wyrażone,
- słowa zaś obwieszczają czyny i odsłaniają tajemnicę w nich zawartą”¹³.

⁴ Por. Ef 1, 9.

⁵ DV 2.

⁶ EN 11.

⁷ Por. GS 22.

⁸ Por. Ef 2, 8; EN 27.

⁹ Por. EN 9.

¹⁰ Por. J 11, 52; AG 2 i 3.

¹¹ Por. DV 15; CT 58; ChL 61; KKK 53 i 122; Św. IRENEUSZ, *Adversus haereses*, III, 20, 2: SCh 211, 389–393. Por. w niniejszym Dyrektorium część III, rozdz. I.

¹² Por. KKK 54–64.

¹³ DV 2.

39. Także ewangelizacja, która przekazuje światu Objawienie, dokonuje się przez czyny i słowa. Jest ona równocześnie świadectwem i głoszeniem, słowem i sakramentem, nauczaniem i zaangażowaniem.

Katecheza, ze swej strony, przekazuje czyny i słowa Objawienia; powinna ogłaszać je i opowiadać oraz równocześnie wyjaśniać głębokie misteria, jakie ono obejmuje. Ponieważ Objawienie jest ponadto źródłem światła dla osoby ludzkiej, katecheza nie tylko przypomina wspaniałe dzieła Boże dokonane w przeszłości, ale – w świetle samego Objawienia – interpretuje znaki czasów i obecne życie mężczyzn i kobiet, skoro w nich realizuje się zamysł Boży dla zbawienia świata¹⁴.

Jezus Chrystus – Pośrednik i pełnia Objawienia

40. Bóg stopniowo objawiał się ludziom przez proroków i przez wydarzenia zbawcze, aż do doprowadzenia do wypełnienia swego objawienia przez posłanie swojego Syna¹⁵:

„Jezus Chrystus... przez całą swoją obecność i okazanie się przez słowa i czyny, przez znaki i cuda, zwłaszcza zaś przez śmierć swoją i pełne chwały zmartwychwstanie, a wreszcie przez zesłanie Ducha prawdy, doprowadził Objawienie do końca i do doskonałości”¹⁶.

Jezus Chrystus nie tylko jest największym z proroków, ale jest wiecznym Synem Boga, który stał się człowiekiem. On jest więc ostatecznym wydarzeniem, do którego zmierzają wszystkie wydarzenia historii zbawienia¹⁷. On rzeczywiście jest „jedynym, doskonałym i ostatecznym Słowem Ojca”¹⁸.

41. Posługa słowa powinna podkreślić tę przedziwną cechę charakterystyczną, właściwą ekonomii Objawienia, że Syn Boży wchodzi w historię ludzi, przyjmuje życie i śmierć ludzką oraz realizuje nowe i ostateczne przymierze między Bogiem i ludźmi. Właściwym zadaniem katechezy jest pokazanie, kim jest Jezus Chrystus, czym jest Jego życie

¹⁴ Por. DCG (1971) 11.

¹⁵ Por. Hbr 1, 1-2.

¹⁶ DV 4.

¹⁷ Por. Łk 24, 27.

¹⁸ KKK 65. Św. Jan od Krzyża wyraża się w taki sposób: „Przez to jedno Słowo powiedział nam wszystko naraz” (*Wejście na Górę Karmel*, II, 22; por. Liturgia Godzin, I, Godzina czytań z poniedziałku drugiego tygodnia Adwentu).

i Jego posługa oraz przedstawienie wiary chrześcijańskiej jako pójścia za Jego Osobą¹⁹. Powinna więc stale opierać się na Ewangeliach, które „są sercem całego Pisma Świętego, są bowiem głównym świadectwem życia i nauki Słowa Wcielonego, naszego Zbawiciela”²⁰.

Fakt, że Jezus Chrystus jest pełnią Objawienia, jest podstawą „chrystocentryzmu”²¹ katechezy. W orędziu objawionym Misterium Chrystusa nie jest elementem bardziej uwydatnionym niż inne, ale stanowi centrum, na bazie którego zostają uporządkowane oraz wyjaśniają się wzajemnie wszystkie inne elementy.

Przekazywanie Objawienia za pośrednictwem Kościoła, dzieło Ducha Świętego

42. Objawienie Boże, osiągające punkt kulminacyjny w Jezusie Chrystusie, jest przeznaczone dla całej ludzkości: „Bóg... pragnie, by wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy” (Tm 2, 4). Na mocy tej powszechnej woli zbawczej Bóg postanowił, by Objawienie było przekazywane wszystkim narodom i wszystkim pokoleniom oraz pozostało na zawsze zachowane w całości²².

43. Aby wypełnić ten zamysł Boży, Jezus Chrystus założył Kościół na fundamencie Apostołów i – posyłając im od Ojca Ducha Świętego – wysłał ich, by na całym świecie przepowiadali Ewangelię. Apostołowie słowami, czynami i pismami wiernie wypełnili ten nakaz²³.

Ta Tradycja apostolska przedłuża się w Kościele i przez Kościół. Cały zaś Kościół, pasterze i wierni, czuwa nad jej zachowywaniem i przekazywaniem. Ewangelia jest więc w sposób integralny i żywy zachowywana w Kościele. Uczniowie Jezusa Chrystusa nieprzerwanie kontemplują ją i medytują, przeżywają ją w codziennym życiu i głoszą ją w swojej misji. Duch Święty ożywia stale Kościół, gdy przeżywa on

¹⁹ Por. CT 5; KKK 520 i 2053.

²⁰ KKK 125, który cytuje DV 18.

²¹ CT 5. Temat chrystocentryzmu bardziej szczegółowo zostanie podjęty w: *Cel katechezy: komunია z Jezusem Chrystusem* (część I, rozdz. III) i *Chrystocentryzm orędzia ewangelicznego* (część II, rozdz. I).

²² Por. DV 7.

²³ Por. tamże.

Ewangelię; sprawia, że ciągle wzrasta on w rozumieniu siebie samego, kieruje nim i podtrzymuje go w głoszeniu Ewangelii na całym świecie²⁴.

44. Integralne zachowywanie Objawienia, słowa Bożego zawartego w Tradycji i w Piśmie Świętym, jak również jego stałe przekazywanie, mają zagwarantowaną swoją autentyczność. Urząd Nauczycielski Kościoła, umacniany przez Ducha Świętego i obdarzony „charyzmatem prawdy”, wypełnia swoją funkcję „autentycznej interpretacji słowa Bożego”²⁵.

45. Kościół, będący „powszechnym sakramentem zbawienia”²⁶, poruszany przez Ducha Świętego, przekazuje Objawienie za pośrednictwem ewangelizacji, to znaczy głosi dobrą nowinę o zbawczym zamysle Ojca, a w sakramentach komunikuje dary Boże.

Objawiającemu się Bogu należy okazać posłuszeństwo wiary, przez którą człowiek może przylgnąć w sposób wolny do „Ewangelii łaski Bożej” (Dz 20, 24), pełną zgodą rozumu i woli. Człowiek prowadzony wiarą i dzięki darowi Ducha Świętego dochodzi do kontemplowania i kosztowania Boga miłości, który w Chrystusie objawił bogactwa swojej chwały²⁷.

Ewangelizacja²⁸

46. „Kościół jest dla ewangelizacji”²⁹, to znaczy, jest powołany do tego, by „zanieść Dobrą Nowinę do wszelkich kręgów rodzaju ludzkiego, aby przenikając je swą mocą od wewnątrz, tworzyła z nich nową ludzkość”³⁰. Nakaz misyjny Jezusa obejmuje różne aspekty, wewnętrznie powiązane ze sobą: „głosście” (Mk 16, 15), „czyńcie uczniami

²⁴ Por. DV 8; KKK 75–79.

²⁵ DV 10; por. KKK 85–87.

²⁶ LG 28; AG 1; GS 45; por. KKK 774–776.

²⁷ Por. Kol 1, 26.

²⁸ W konstytucji *Dei Verbum* (nr 2–5) i w Katechizmie Kościoła Katolickiego (nr 50–175) jest mowa o wierze jako odpowiedzi na Objawienie. W tym kontekście, z powodów katechetyczno-duszpasterskich, dokonano raczej powiązania wiary bardziej z ewangelizacją niż z Objawieniem, gdyż w rzeczywistości Objawienie dochodzi do człowieka za pośrednictwem posłania ewangelizacyjnego Kościoła.

²⁹ EN 14.

³⁰ EN 18.

i nauczajcie”³¹, „bądźcie moimi świadkami”³², „udzielajcie chrztu”³³, „czyńcie to na moją pamiątkę” (Łk 22, 19), „miłujcie się wzajemnie” (J 15, 12). Głoszenie, świadectwo, nauczanie, sakramenty, miłość bliźniego, czynienie uczniami – wszystkie te aspekty są drogami i środkami przekazywania jedynej Ewangelii i stanowią elementy ewangelizacji.

Niektóre z nich nabierają tak wielkiego znaczenia, że niekiedy dąży się do utożsamienia ich z dziełem ewangelizacji. Jednak „żadna taka niepełna i niedoskonała definicja nie może zadośćuczynić bogatej, wielostronnej i dynamicznej rzeczywistości, jaką jest ewangelizacja”³⁴. Ryzykuje się więc jej zubożenie, a nawet okaleczenie. Przeciwnie, powinna ona być rozwijana w sposób „całościowy”³⁵ i objąć jej dwa wewnętrzne bieguny: świadectwo i głoszenie³⁶, słowo i sakrament³⁷, przemianę wewnętrzną i przekształcenia społeczne³⁸. Ci, którzy ewangelizują, powinni umieć działać, opierając się na „globalnej wizji”³⁹ ewangelizacji i utożsamiać ją z całością posłania Kościoła⁴⁰.

Proces ewangelizacji

47. Kościół, chociaż zawiera w sobie w sposób stały całość środków zbawienia, działa stopniowo⁴¹. Soborowy dekret *Ad gentes* wyjaśnił dynamizm procesu ewangelizacji: świadectwo chrześcijańskie, dialog i obecność miłości (11–12), głoszenie Ewangelii i wezwanie do nawrócenia (13), katechumenat i wtajemniczenie chrześcijańskie (14), formowanie wspólnoty chrześcijańskiej za pośrednictwem sakramen-

³¹ Por. Mt 28, 19–20.

³² Por. Dz 1, 8.

³³ Por. Mt 28, 19.

³⁴ EN 17.

³⁵ EN 28.

³⁶ Por. EN 22.

³⁷ EN 47.

³⁸ Por. EN 18.

³⁹ EN 24.

⁴⁰ Por. EN 14.

⁴¹ Por. AG 6.

tów i posług (15–18)⁴². Jest to dynamizm zakładania i budowania Kościoła.

48. Zgodnie z tym należy rozumieć ewangelizację jako proces, przez który Kościół, poruszany przez Ducha Świętego, głosi i rozpowszechnia Ewangelię na całym świecie. Kościół:

– kierowany przez *miłość*, przenika i przekształca cały porządek doczesny, obejmując i odnawiając kultury⁴³;

– daje wśród narodów *świadectwo*⁴⁴ nowego sposobu bycia i życia, jaki charakteryzuje chrześcijan;

– głosi bezpośrednio Ewangelię, przez *pierwsze głoszenie*⁴⁵, wzywając do nawrócenia⁴⁶;

– wprowadza w wiarę i życie chrześcijańskie, przez *katechezę*⁴⁷ i *sakramenty wtajemniczenia*⁴⁸ tych, którzy nawracają się do Jezusa Chrystusa lub tych, którzy podejmują się pójścia za Nim, włączając jednych i prowadząc drugich do wspólnoty chrześcijańskiej⁴⁹;

– ożywia nieprzerwanie w wiernych dar *komunii*⁵⁰, przez stałe wychowywanie wiary (homilia, inne formy posługi słowa), sakramenty i praktykowanie miłości;

– wzbudza nieustannie *misję*⁵¹, posyłając wszystkich uczniów Chrystusa do głoszenia słowami i czynami Ewangelii na całym świecie.

49. Proces ewangelizacji⁵² jest w konsekwencji podzielony na etapy lub „momenty istotne”⁵³: działanie misyjne dla niewierzących i dla żyjących w obojętności religijnej; działanie katechetyczno-wtajemniczające dla tych, którzy wybierają Ewangelię, i dla tych, którzy czują potrzebę uzupełnienia lub odnowienia swego wtajemniczenia; działanie

⁴² W dynamizmie ewangelizacji należy rozróżnić „sytuacje początkowe” (*initia*), „stopniowy rozwój” (*gradus*) i sytuację dojrzałości: „do każdego warunków lub stanu winno się stosować właściwe czynności” (AG 6).

⁴³ Por. EN 18–20; RM 52–54; AG 11–12 i 22.

⁴⁴ Por. EN 21 i 41; RM 42–43; AG 11.

⁴⁵ EN 51. 52. 53; por. CT 18. 19. 21. 25; RM 44.

⁴⁶ Por. AG 13; EN 10 i 23; CT 19; RM 46.

⁴⁷ EN 22; CT 18; por. AG 14; RM 47.

⁴⁸ AG 14; KKK 1212; por. KKK 1229–1233.

⁴⁹ Por. EN 23; CT 24; RM 48–49; AG 15.

⁵⁰ Por. ChL 18.

⁵¹ Por. ChL 32, który pokazuje wewnętrzne powiązanie między „komunią” i „misją”.

⁵² Por. EN 24.

⁵³ Por. CT 18.

duszpasterskie dla już dojrzałych wiernych chrześcijan w łonie wspólnoty chrześcijańskiej⁵⁴. Momenty te nie są jednak etapami zakończonymi, ale mogą zostać powtórzone, jeśli to konieczne, skoro dają bardziej odpowiedni pokarm ewangeliczny dla wzrostu duchowego każdej osoby lub samej wspólnoty.

Posługa słowa Bożego w ewangelizacji

50. Posługa słowa⁵⁵ jest podstawowym elementem ewangelizacji. Obecność chrześcijańska wśród różnych grup ludzkich i świadectwo życia potrzebują wyjaśnienia i usprawiedliwienia przez bezpośrednie głoszenie Pana Jezusa Chrystusa. „Nie ma prawdziwej ewangelizacji bez głoszenia imienia i nauki, życia i obietnic, Królestwa i tajemnicy Jezusa Nazareńskiego, Syna Bożego”⁵⁶. Także ci, którzy są już uczniami Chrystusa, potrzebują stałego karmienia się słowem Bożym, by wzrastać w swoim życiu chrześcijańskim⁵⁷.

Posługa słowa przekazuje w ramach ewangelizacji Objawienie za pośrednictwem Kościoła, posługując się „słowami” ludzkimi. Mają one jednak zawsze odniesienie do „dzieł”: do dzieł, jakie Bóg zrealizował i realizuje, szczególnie w liturgii, do świadectwa życia chrześcijan i do przekształcającego działania, jakie chrześcijanie, zjednoczeni z wieloma ludźmi dobrej woli, urzeczywistniają w świecie. To ludzkie słowo

⁵⁴ Por. AG 6; RM 33 i 48.

⁵⁵ Por. Dz 6, 4. *Posługa słowa Bożego* jest wypełniana w Kościele przez:

- szafarzy wyświęconych (por. KPK, kan. 756–757);
- członków instytutów życia konsekrowanego na mocy ich konsekracji (por. KPK, kan. 758);
- wiernych świeckich na mocy ich chrztu i bierzmowania (por. KPK, kan. 759).

Jeśli chodzi o pojęcie *posługi* (*servitium*), to należy zauważyć, że tylko stałe odniesienie do jedynej i podstawowej *posługi Chrystusa* pozwala na zastosowanie, w pewnej mierze, także do wiernych nie wyświęconych, bez dwuznaczności, pojęcia *posługi*... W sensie pierwotnym wyraża ono dzieło, przez które członkowie Kościoła przedłużają, między sobą i w świecie, misję Chrystusa. Gdy natomiast pojęcie zostaje zróżnicowane w relacji do różnych *munera* i *officia*, wtedy należy jasno zauważyć, że tylko na mocy świętych święceń otrzymuje ono swoją pełnię i jednoznaczność, jaką zawsze nadawała mu tradycja (por. Jan Paweł II, *Przemówienie do uczestników Sympozjum na temat uczestniczenia wiernych świeckich w posłudze kapłańskiej*: L'Osservatore Romano, 23 kwietnia 1994, s. 4).

⁵⁶ EN 22. Por. EN 51–53.

⁵⁷ Por. EN 42–45. 54. 57.

Kościół jest środkiem, którym posługuje się Duch Święty, by kontynuować dialog z ludzkością. On jest pierwszorzędnym podmiotem posługi słowa, Tym, przez którego „żywy głos Ewangelii rozbrzmiewa w Kościele, a przez Kościół w świecie”⁵⁸.

Posługa słowa jest wypełniana w „różnych formach”⁵⁹. Kościół, począwszy od epoki apostołskiej⁶⁰, w swoim pragnieniu ofiarowania słowa Bożego w odpowiedniejszy sposób wypełniał tę posługę w bardzo różnorodnych formach⁶¹. Wszystkie one służą podstawowym funkcjom, jakie powinna rozwinąć posługa słowa.

Funkcje i formy posługi słowa Bożego

51. Takie są pierwszorzędne funkcje posługi słowa:

– *Zwołanie i powołanie do wiary*

Jest to funkcja, która w sposób bardziej bezpośredni wynika z nakazu misyjnego Chrystusa. Urzeczywistnia się przez „pierwsze głoszenie” skierowane do niewierzących, do tych, którzy wybrali niewiarę, do ochrzczonych, którzy żyją na marginesie życia chrześcijańskiego, do wyznawców innych religii...⁶² Przebudzenie religijne dzieci w rodzinach chrześcijańskich jest także szczególną formą tej funkcji.

– *Wtajemniczenie*

Ci, którzy poruszeni przez łaskę postanawiają iść za Chrystusem, są wtajemniczani „w życie wiary, liturgii i miłości ludu Bożego”⁶³. Kościół realizuje tę funkcję przede wszystkim za pośrednictwem katechezy, w ścisłym związku z sakramentami, tak w przypadku, gdy mają być przyjęte, jak i w przypadku, gdy już zostały przyjęte.

⁵⁸ DV 8.

⁵⁹ PO 4. Por. CD 13.

⁶⁰ W Nowym Testamencie pojawiają się bardzo różne formy tej jedynej posługi: „głoszenie”, „nauczanie”, „zachęta”... Bogactwo wyrażań jest godne uwagi.

⁶¹ *Formy*, przez które urzeczywistnia się jedyna posługa słowa, nie są wewnętrznie związane z orędziem chrześcijańskim. Są raczej akcentami, tonami, bardziej lub mniej bezpośrednimi, dostosowanymi do sytuacji wiary każdej osoby i każdej grupy ludzkiej, w ich konkretnych okolicznościach.

⁶² Por. EN 51–53.

⁶³ AG 14.

Ważnymi formami są: katecheza dorosłych nie ochrzczonych w katechumenacie; katecheza dorosłych ochrzczonych, którzy pragną powrócić do wiary, lub tych, którzy chcą uzupełnić swoje wtajemniczenie; katecheza dzieci i najmłodszych, która ma charakter wprowadzający. Także chrześcijańskie wychowanie w rodzinie i nauczanie religii w szkole pełnią funkcję wtajemniczenia.

– *Stale wychowanie wiary*

W różnych regionach jest ona nazywana „katechezą stałą”⁶⁴. Zwraca się ona do chrześcijan wprowadzonych w podstawowe elementy, które powinny ożywiać i prowadzić do dojrzałości ich wiarę w ciągu całego życia. Jest to funkcja, która realizuje się w bardzo zróżnicowanych formach: „systematycznych i okolicznościowych..., indywidualnych i wspólnotowych, zorganizowanych i spontanicznych”⁶⁵.

– *Funkcja liturgiczna*

Posługa słowa obejmuje również funkcję liturgiczną, skoro jej wypełnianie w ramach czynności świętej jest jej częścią integrującą⁶⁶. Może ona wyrazić się w sposób szczególny w homilii. Inne formy są interwencjami i zachętami mającymi miejsce w czasie celebracji słowa. Należy zwracać także uwagę na bezpośrednie przygotowanie do przyjęcia różnych sakramentów, na celebracje sakramentalne, a przede wszystkim na uczestniczenie wiernych w Eucharystii jako podstawową formę wychowania wiary.

⁶⁴ Są różne racje, które uzasadniają użycie wyrażenia *stale wychowanie wiary* lub *katecheza stała*, pod warunkiem, że nie relatywizuje się pierwszorzędno, fundamentalnego, porządkującego i specyficznego charakteru katechezy jako podstawowego wtajemniczenia. Wyrażenie „stale wychowanie wiary” rozpowszechniło się w praktyce katechetycznej od Soboru Watykańskiego II, by wskazać tylko drugi stopień katechezy, zastępczy w stosunku do katechezy wtajemniczającej, a nie całość działalności katechetycznej. Należy zauważyć, jak to rozróżnienie między formacją *podstawową* i formacją *stałą* zostało przyjęte, w odniesieniu do przygotowania prezbiterów, w: JAN PAWEŁ II, adh. apost. *Pastores dabo vobis* (25 marca 1992), rozdz. V i VI, szczeg. nr 71: AAS 84 (1992) 729nn, 778nn, 782–783.

⁶⁵ DCG (1971) 19.

⁶⁶ Por. SC 35; KKK 1154.

– *Funkcja teologiczna*

Stara się ona rozwinąć rozumienie wiary, sytuując się w dynamice *fides quaerens intellectum*, to znaczy wiary, która szuka rozumienia⁶⁷. W celu wypełnienia tej funkcji teologia potrzebuje kontaktu i dialogu z filozoficznymi formami myśli, z humanizmami, które kształtują kulturę, i z naukami o człowieku. Przyjmuje ona formy, które sprzyjają „wykładowi systematycznemu i naukowemu badaniu prawd wiary”⁶⁸.

52. Najważniejszymi formami posługi słowa są pierwsze głoszenie, czyli przepowiadanie misyjne, katecheza przedchrzcielna i pochrzcielna, forma liturgiczna i forma teologiczna. Zdarza się często, że te formy – ze względu na okoliczności duszpasterskie – powinny realizować wiele funkcji. Katecheza, na przykład, wraz ze swoją funkcją wtajemniczącą, często powinna podejmować zadania misyjne. Stosownie do okoliczności homilia powinna podjąć funkcje zwoływania i wtajemniczenia organicznego.

Nawrócenie i wiara

53. Głosząc światu Dobrą Nowinę o Objawieniu, ewangelizacja zaprasza mężczyzn i kobiety do nawrócenia i do wiary⁶⁹. Wezwanie Jezusa: „nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię” (Mk 1, 15) rozbrzmiewa także dzisiaj za pośrednictwem ewangelizacji prowadzonej przez Kościół. Wiara chrześcijańska jest przede wszystkim nawróceniem do Jezusa Chrystusa⁷⁰, pełnym i szczerym przyłgnięciem do Jego Osoby oraz decyzją pójścia za Nim⁷¹. Wiara jest osobowym spotkaniem z Jezusem Chrystusem oraz staniem się Jego uczniem. Wymaga to stałego zaangażowania, by myśleć jak On, sądzić jak On i żyć jak On żył⁷². W ten sposób wierzący łączy się ze wspólnotą uczniów i czyni swoją wiarę Kościoła⁷³.

⁶⁷ Por. KONGREGACJA NAUKI WIARY, instr. *Donum veritatis* (24 maja 1990), 6: AAS 82 (1990) 1552.

⁶⁸ DCG (1971) 17; por. GS 62.

⁶⁹ Por. Rz 10, 17; LG 16; AG 7; KKK 846–848.

⁷⁰ Por. AG 13.

⁷¹ Por. CT 5.

⁷² Por. CT 20.

⁷³ Por. KKK 166–167.

54. To „tak” powiedziane Jezusowi Chrystusowi, pełni Objawienia Ojca, zawiera podwójny wymiar: ufne powierzenie się Bogu oraz pełną miłości zgodę na to wszystko, co On nam objawił. Jest to możliwe tylko dzięki działaniu Ducha Świętego⁷⁴:

„Przez wiarę

- człowiek z wolnej woli cały powierza się Bogu,
- okazując pełną uległość rozumu i woli wobec Boga objawiającego i dobrowolnie uznając objawienie przez Niego dane⁷⁵.

„Wiara ma podwójne odniesienie: do osoby i do prawdy; akt wiary odnosi się do prawdy przez zaufanie osobie, która o niej świadczy⁷⁶.

55. Wiara zakłada zmianę życia, „metanoję”⁷⁷, to znaczy głęboką przemianę myśli i serca; sprawia, że wierzący przyjmuje „nową zasadę życia i to życia we wspólnocie, ustanowionego przez Ewangelię”⁷⁸. Ta zmiana życia objawia się na wszystkich poziomach życia chrześcijanina: w jego życiu wewnętrznym adoracji i przyjęcia woli Bożej; w jego czynnym uczestniczeniu w misji Kościoła; w jego życiu małżeńskim i rodzinnym; w życiu zawodowym; w pełnieniu czynności o charakterze ekonomicznym i społecznym.

Wiara i nawrócenie wypływają z „serca”, to znaczy z samej głębi osoby ludzkiej, obejmując ją całą. Spotykając Jezusa Chrystusa i wierząc w Niego, człowiek widzi zaspokojone swoje najgłębsze aspiracje; znajduje to, czego zawsze szukał, i znajduje to w sposób przekraczający jego oczekiwania⁷⁹. Wiara odpowiada na to „oczekiwanie”⁸⁰, często nieświadome i ciągle ograniczone, poznania prawdy o Bogu, człowieku i przeznaczeniu, jakie go czeka. Jest jakby czystą wodą⁸¹, która ożywia wędrówkę człowieka, pielgrzymkę w poszukiwaniu swego domu.

Wiara jest darem Bożym. Może narodzić się w sercu ludzkim tylko jako owoc „łaski Bożej uprzedzającej i wspomagającej”⁸² i jako całkowicie wolna odpowiedź na poruszenie Ducha Świętego, który

⁷⁴ Por. KKK 150, 153 i 176.

⁷⁵ DV 5.

⁷⁶ KKK 177.

⁷⁷ Por. EN 10; AG 13; KKK 1430–1431.

⁷⁸ EN 23.

⁷⁹ Por. AG 13.

⁸⁰ Por. RM 45.

⁸¹ Por. RM 46.

⁸² DV 5; KKK 153.

„udziela wszystkim słodyczy w uznawaniu i dawaniu wiary prawdzie”⁸³.

Dziewica Maryja przeżyła w najdoskonalszy sposób te wymiary wiary. Kościół czci w Niej „najczystsze wypełnienie wiary”⁸⁴.

Proces stałego nawrócenia

56. Wiara jest darem przeznaczonym do wzrostu w sercu wierzących⁸⁵. Przyłgnięcie do Jezusa Chrystusa zapoczątkowuje bowiem proces stałego nawrócenia, który trwa całe życie⁸⁶. Kto dochodzi do wiary, jest jak nowo narodzone dziecko⁸⁷, które powoli będzie wzrastało i przemieni się w osobę dorosłą, dążącą do stanu „człowieka doskonałego”⁸⁸, do dojrzałości według pełni Chrystusa.

Z punktu widzenia teologicznego w procesie wiary i nawrócenia można odnotować różne ważne momenty:

a) *Zainteresowanie Ewangelią*. Pierwszym momentem jest ten, w którym w sercu człowieka niewierzącego, obojętnego lub należącego do innej religii, jako konsekwencja pierwszego głoszenia, rodzi się zainteresowanie Ewangelią, chociaż nie jest ono jeszcze jasną decyzją. Ten pierwszy ruch ducha ludzkiego w kierunku wiary, który jest już owocem łaski, jest określany za pomocą różnych pojęć: „przychyłość wobec wiary”⁸⁹, „przygotowanie ewangeliczne”⁹⁰, skłonność do wierzenia, „poszukiwanie religijne”⁹¹. Kościół nazywa „sympatyzującymi”⁹² tych, którzy okazują ten niepokój.

b) *Nawrócenie*. To pierwsze zainteresowanie Ewangelią wymaga czasu poszukiwania⁹³, by mogło przekształcić się w trwały wybór.

⁸³ DV 5. Por. KKK 153.

⁸⁴ KKK 149.

⁸⁵ Por. CT 20: „Chodzi oczywiście o to, aby, czy to na płaszczyźnie poznania, czy w praktyce, wzrastało ziarno wiary, dane przez Ducha Świętego wraz z pierwszym przekazem Ewangelii”.

⁸⁶ Por. RM 46.

⁸⁷ Por. 1 P 2, 2; Hbr 5, 13.

⁸⁸ Ef 4, 13.

⁸⁹ OCWD 12.

⁹⁰ Por. EUZEBIUSZ z CEZAREI, *Praeparatio evangelica*, I, 1: SCh 206, 6; LG 16; AG 3.

⁹¹ ChL 4.

⁹² OCWD 12 i 111.

⁹³ Por. OCWD 6 i 7.

Decyzja o wierze powinna być przemyślana i dojrzała. Takie poszukiwanie, poruszane przez Ducha Świętego i przez głoszenie kerygmatu, przygotowuje nawrócenie, które będzie – oczywiście – „początkowe”⁹⁴, ale które niesie już z sobą przyłgnięcie do Jezusa Chrystusa oraz wolę pójścia za Nim. Na takim „wyborze podstawowym” opiera się całe życie chrześcijańskie ucznia Pana⁹⁵.

c) *Wyznanie wiary*. Powierzenie się Jezusowi Chrystusowi rodzi w wierzących pragnienie głębszego poznania Go i utożsamienia się z Nim. Katecheza wprowadza ich do poznania wiary i do zrozumienia życia chrześcijańskiego, wspomagając ich wędrówkę duchową, jaka wyzwala „postępującą zmianę myśli i obyczajów”⁹⁶. Składają się na nią wyrzeczenia i walki, a także radości, jakich Bóg hojnie udziela. Uczeń Jezusa Chrystusa zostaje więc uzdolniony do złożenia żywego, bezpośredniego i czynnego wyznania wiary⁹⁷.

d) *Droga do doskonałości*. Ta podstawowa dojrzałość, z której rodzi się wyznanie wiary, nie jest punktem końcowym w stałym procesie nawrócenia. Wyznanie wiary chrzcielnej stoi u podstaw budowli duchowej przeznaczonej do wzrostu. Ochrzczony, poruszany zawsze przez Ducha Świętego, umacniany sakramentami, modlitwą i praktyką miłości oraz wspomagany wielorakimi formami stałego wychowania wiary, stara się uczynić swoim pragnienie Chrystusa: „Bądźcie doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski”⁹⁸. Jest to powołanie do pełni, jakie kieruje się do każdego ochrzczonego.

57. Posługa słowa służy temu procesowi pełnego nawrócenia. Cechą charakterystyczną pierwszego głoszenia jest powołanie do wiary; cechą charakterystyczną katechezy jest nadanie podstawy nawróceniu i podstawowej struktury życia chrześcijańskiemu, a cechą charakterystyczną stałego wychowania wiary, w którym wyróżnia się homilia, jest stałe karmienie, jakiego potrzebuje do życia każdy żywy organizm⁹⁹.

⁹⁴ AG 13.

⁹⁵ Por. AG 13; EN 10; RM 46; VS 66; OWCD 10.

⁹⁶ AG 13.

⁹⁷ Por. OLB 8; KKK 187–189.

⁹⁸ Mt 5, 48; por. LG 11, 40, 42.

⁹⁹ Por. DV 24; EN 45.

Różne sytuacje społeczno-religijne w relacji do ewangelizacji

58. Ewangelizacja świata ma przed sobą bardzo zróżnicowaną i zmienną panoramę religijną, w której można wyróżnić przede wszystkim „trzy sytuacje”¹⁰⁰, wymagające odpowiednich i zróżnicowanych odpowiedzi.

a) Sytuacja tych „narodów, grup ludzi, środowisk społeczno-kulturowych, w których Chrystus i Jego Ewangelia nie są znani albo w których brak wspólnot chrześcijańskich wystarczająco dojrzałych, by mogły wcielać wiarę we własne środowisko i głosić ją innym grupom ludzi”¹⁰¹. Taka sytuacja postuluje „misje *ad gentes*”¹⁰² z działaniem ewangelizacyjnym skoncentrowanym, w miarę możliwości, na młodzieży i dorosłych. Jej szczególny charakter wynika z faktu, że zwraca się do niechrześcijan, zapraszając ich do nawrócenia. W tej sytuacji katecheza rozwija się zazwyczaj w ramach katechumenatu chrzcielnego.

b) Istnieją ponadto sytuacje, w których – w określonym kontekście społeczno-kulturowym – są obecne w sposób bardzo znaczący „wspólnoty chrześcijańskie. Posiadają one odpowiednie i mocne struktury kościelne, mają żarliwość wiary i życia, promieniują świadectwem danym Ewangelii w swym środowisku i czują się zobowiązane do misji powszechnej”¹⁰³. Wspólnoty te potrzebują intensywnego *działania duszpasterskiego Kościoła*, wzięwszy pod uwagę, że są złożone z osób i rodzin o głębokim zmyśle chrześcijańskim. W takim kontekście jest konieczne, by katecheza dzieci, dorastających i młodzieży rozwinięła prawdziwe procesy usystematyzowanego wtajemniczenia chrześcijańskiego, które pozwoliłyby im osiągnąć dorosłość wraz z dojrzałą wiarą, jaka czyni ich ewangelizatorami. Także w tych sytuacjach dorośli są adresatami różnych sposobów formacji chrześcijańskiej.

¹⁰⁰ Por. RM 33.

¹⁰¹ Tamże.

¹⁰² Tamże. Jest bardzo ważne uświadomienie sobie *obszarów (fines)*, jakie RM przyznaje „misji *ad gentes*”. Nie chodzi tylko o „obszary terytorialne” (RM 37 ad a), lecz także o „nowe światy i zjawiska społeczne” (RM 37 ad b), którymi są wielkie miasta, świat młodych, migracje... oraz „obszary kulturowe, czyli współczesne «areopagi»” (RM 37 ad c), jak również świat komunikacji, nauki, ekologii. Odpowiednio do tego stanu rzeczy Kościół partykularny, już zakorzeniony na jakimś terytorium, realizuje „misję *ad gentes*” nie tylko *ad extra*, lecz także *ad intra* swoich granic.

¹⁰³ RM 33.

c) W różnych krajach o tradycji chrześcijańskiej, a niekiedy także w najmłodszych Kościołach istnieje „sytuacja pośrednia”¹⁰⁴, gdzie „całe grupy ochrzczonych utraciły żywy sens wiary albo wprost nie uważają się już za członków Kościoła, prowadząc życie dalekie od Chrystusa i od Jego Ewangelii”¹⁰⁵. Sytuacja ta wymaga *nowej ewangelizacji*. Jej szczególna pozycja wynika z faktu, że działalność misyjna zwraca się do ochrzczonych każdego wieku, jacy żyją w kontekście religijnym o charakterze chrześcijańskim, ale rozumianym tylko zewnątrz. W tej sytuacji pierwsze głoszenie i katecheza podstawowa stanowią uprzywilejowaną opcję.

Wzajemny związek między działaniami ewangelizacyjnymi odpowiadającymi tym sytuacjom

59. Te sytuacje społeczno-religijne są oczywiście zróżnicowane i nie można ich zrównać ze sobą. Taka różnorodność, która zawsze istniała w misji Kościoła, nabiera dzisiaj, w zmieniającym się świecie, pewnego nowego charakteru. Często różne sytuacje występują na tym samym terytorium. W wielu wielkich miastach, na przykład, współistnieje równocześnie sytuacja postulująca „misję *ad gentes*” i sytuacja wymagająca „nowej ewangelizacji”. Wraz z tymi sytuacjami są dynamicznie obecne wspólnoty chrześcijańskie misyjne ożywiane odpowiednią „działalnością duszpasterską”. Zdarza się dzisiaj często, że na terytorium jakiegoś Kościoła partykularnego należy stawić czoło całości tych sytuacji. „Granice pomiędzy opieką duszpasterską, nową ewangelizacją i specyficzną działalnością misyjną nie dadzą się wyraźnie określić i nie jest do pomyslenia, by tworzyć między nimi bariery czy zamknięte podziały”¹⁰⁶. Rzeczywiście, „każda z nich ma wpływ na inne, pobudza je i wspomaga”¹⁰⁷.

Dlatego, jeśli chodzi o wzajemne ubogacanie się działań ewangelizacyjnych, należy uwzględnić, że:

¹⁰⁴ RM 33.

¹⁰⁵ Tamże.

¹⁰⁶ Tamże.

¹⁰⁷ Tamże. Tekst mówi konkretnie o wzajemnym ubogacaniu się misji *ad intra* i *ad extra*. W RM 59, w tym samym znaczeniu, jest pokazane, jak „misja *ad gentes*” inspiruje narody do rozwoju, podczas gdy „nowa ewangelizacja” w krajach bardziej rozwiniętych tworzy jasną świadomość solidarności z innymi.

– Misje *ad gentes*, bez względu na obszar lub zakres, na którym się realizują, mają specyficzną odpowiedzialność misyjną, jaką Chrystus powierzył swojemu Kościołowi, i dlatego są one wzorczym modelem całej działalności misyjnej Kościoła. „Nowa ewangelizacja” nie może zająć miejsca lub zastąpić „misji *ad gentes*”, która nadal pozostaje specyficzną działalnością misyjną i pierwszorzędnym zadaniem¹⁰⁸.

– „Wzorem każdej katechezy jest katechumenat chrzcielny, który jest specyficzną formacją, przez jaką dorosły nawrócony na wiarę jest prowadzony do wyznania wiary chrzcielnej w czasie wigilii paschalnej”¹⁰⁹. Ta formacja katechumenalna powinna inspirować inne formy katechezy, w ich celach i w ich dynamice.

– „Katechizację dorosłych należy uznać za docelową formę katechezy, ku której skierowane są w pewien sposób – zawsze również konieczne – wszystkie pozostałe formy”¹¹⁰. Wynika z tego, że katecheza innych grup wiekowych powinna mieć ją jako punkt odniesienia oraz być z nią zestawiona w spójnym procesie katechetycznym w ramach duszpasterstwa diecezjalnego.

W ten sposób katecheza, umieszczona w ramach misji ewangelizacyjnej Kościoła jako jej istotny „moment”, przyjmuje od ewangelizacji dynamizm misyjny, który ożywia ją wewnątrz i kształtuje jej tożsamość. Posługa katechetyczna jawi się w ten sposób jako podstawowa służba eklezjalna w realizacji nakazu misyjnego Jezusa.

¹⁰⁸ Por. RM 31 i 34.

¹⁰⁹ OLB 8.

¹¹⁰ DCG (1971) 20; por. CT 43; część IV, rozdz. II.

ROZDZIAŁ II

*Katecheza
w procesie ewangelizacji*

„Cośmy słyszeli i cośmy poznali, i co nam opowiedzieli nasi ojcowie, tego nie ukryjemy przed ich synami. Opowiemy przyszłemu potomstwu chwałę Pana i Jego potęgę, i cuda, których dokonał” (Ps 78, 3-4).

„Znał on (Apollos) już drogę Pańską, przemawiał z wielkim zapalem i nauczał dokładnie tego, co dotyczyło Jezusa” (Dz 18, 25).

60. W tym rozdziale zostanie ukazana relacja katechezy z innymi elementami ewangelizacji, której stanowi ona część integrującą.

W tym sensie zostanie najpierw opisana relacja katechezy z *pierwszym głoszeniem*, które realizuje się w dziele misyjnym. Następnie zostanie ukazany wewnętrzny związek między katechezą i sakramentami *wtajemniczenia chrześcijańskiego*. W końcu zostanie pokazana podstawowa rola katechezy w powszednim życiu wspólnoty Kościoła w jego zadaniu *stałego wychowania wiary*.

Szczególna uwaga została poświęcona relacji między katechezą i *nauczaniem religii w szkole*, ponieważ obydwa działania są głęboko uzależnione od siebie i wraz z chrześcijańskim wychowaniem rodzinnym okazują się podstawowymi dla formacji dzieci i młodzieży.

Pierwsze głoszenie i katecheza

61. Pierwsze głoszenie jest skierowane do niewierzących i tych, którzy faktycznie żyją w stanie obojętności religijnej. Ma ono na celu głoszenie Ewangelii i wezwanie do nawrócenia. Katecheza „przeznaczona do pierwszego głoszenia Ewangelii”¹ rozwija i prowadzi do dojrzałości nawrócenie początkowe, wychowując nawróconego do wiary

i włączając go we wspólnotę chrześcijańską. Relacja między tymi dwoma formami posługi słowa jest więc relacją rozróżnienia w komplementarności.

Pierwsze głoszenie, do którego realizacji jest powołany każdy chrześcijanin, uczestniczy w „idźcie”², jakie Jezus skierował do swoich uczniów; wskazuje ono na wyjście, zaangażowanie, proponowanie. Katecheza natomiast wychodzi z warunku, jaki postawił sam Jezus: „kto uwierzy”³, kto się nawróci, kto się zdecyduje. Dwa działania mają istotne znaczenie i przywołują się nawzajem: iść i przyjąć, głosić i wychowywać, powoływać i włączać.

62. Jednak w praktyce duszpasterskiej granice między dwoma działaniami są trudne do określenia. Często osoby, które uczestniczą w katechezie, w rzeczywistości potrzebują prawdziwego nawrócenia. Dlatego Kościół pragnie, by na ogół pierwszy etap procesu katechetycznego był poświęcony zapewnieniu nawrócenia⁴. W *missio ad gentes* to zadanie jest realizowane przez „prekatechumenat”⁵. W sytuacji wymaganej przez „nową ewangelizację” realizuje się ono za pośrednictwem „katechezy kerygmatycznej”, którą niektórzy nazywają „prekatechezą”⁶, ponieważ inspirowana prekatechumenatem jest propozycją Dobrej Nowiny w relacji do trwałego wyboru wiary. Tylko opierając się na nawróceniu, to znaczy biorąc pod uwagę postawę wewnętrzną tego, „kto uwierzy”, katecheza w sensie ścisłym będzie mogła rozwinąć swoje specyficzne zadanie wychowania wiary⁷.

Fakt, że w pierwszej chwili katecheza przyjmuje te zadania misyjne, nie zwalnia Kościoła partykularnego z podjęcia instytucjonalnej interwencji pierwszego głoszenia jako najbardziej bezpośredniej aktualizacji nakazu misyjnego Jezusa. Odnowa katechetyczna powinna opierać się na tej uprzedniej ewangelizacji misyjnej.

¹ CT 19.

² Mk 16, 15; Mt 28, 19.

³ Mk 16, 16.

⁴ Por. CT 19; DCG (1971) 18.

⁵ OCWD 9-13; por. KPK, kan. 788.

⁶ W niniejszym Dyrektorium zakłada się, że zazwyczaj adresat *katechezy kerygmatycznej* lub *prekatechezy* jest zainteresowany Ewangelią lub że ona go niepokoi. Jeśli czegoś takiego nie ma, to działaniem, jakiego się wymaga, jest *pierwsze głoszenie*.

⁷ Por. OCWD 9, 10, 50; CT 19.

KATECHEZA W SŁUŻBIE WTajemniczenia CHRZEŚCJAŃSKIEGO

Katecheza – istotny „moment” procesu ewangelizacji

63. Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, wpisując katechezę w ramy posłania Kościoła, przypomina, że ewangelizacja jest rzeczywistością bogatą, złożoną i dynamiczną, która obejmuje istotne i różniące się między sobą „momenty”. I dodaje: „Katecheza jest... jednym z tych momentów... bardzo ważnym... w całym procesie ewangelizacji”⁸. Oznacza to, że są działania, które „przygotowują”⁹ katechezę, i działania, jakie z niej „wynikają”¹⁰.

„Moment” katechetyczny odpowiada okresowi, w którym kształtuje się nawrócenie do Jezusa Chrystusa, dając podstawy temu pierwszemu przyłgnięciu. Nawróceni, przez „nauczanie i pogłębienie odpowiednio rozłożone na całe życie chrześcijańskie”¹¹, są wprowadzani w misterium zbawienia i w styl życia ewangelicznego. Chodzi więc o „wprowadzenie ich w pełnię życia chrześcijańskiego”¹².

64. Realizując w różnych formach tę funkcję wtajemniczającą posługi słowa, katecheza daje podstawy pod budowlę wiary¹³. Inne funkcje tej posługi będą wznosiły potem różne poziomy tej samej budowli.

Katecheza wtajemniczająca jest w ten sposób koniecznym ogniwem między działaniem misyjnym, które wzywa do wiary, i działaniem duszpasterskim, które nieustannie karmi wspólnotę chrześcijańską. Nie jest więc działaniem o charakterze fakultatywnym, ale działaniem podstawowym i fundamentalnym tak dla konstrukcji osobowości ucznia, jak dla wspólnoty. Bez niego działanie misyjne nie miałoby ciągłości i byłoby bezowocne. Bez niego działanie duszpasterskie nie miałoby korzeni oraz byłoby powierzchowne i pogmatwane. Jakakolwiek burza spowodowałaby upadek całej budowli¹⁴.

⁸ CT 18; por. CT 20.

⁹ CT 18.

¹⁰ Tamże.

¹¹ AG 14.

¹² CT 18.

¹³ Por. Św. CYRYL JEROZOLIMSKI, *Catecheses illuminandorum*, I, 11: PG 33, 351–352.

¹⁴ Por. Mt 7, 24–27.

Rzeczywiście, „od niej (katechezy) bowiem w największej mierze zależy... rozwój wewnętrzny (Kościoła) i jego zgodność z planem Bożym”¹⁵. W tym znaczeniu katecheza powinna być uważana za pierwszorzędny moment w ewangelizacji.

Katecheza w służbie wtajemniczenia chrześcijańskiego

65. Wiara, przez którą człowiek odpowiada na głoszenie Ewangelii, wymaga chrztu. Wewnętrzna relacja między dwoma rzeczywistościami zakorzenia się w woli samego Chrystusa, który polecił swoim apostołom nauczać wszystkie narody i udzielać im chrztu. „Polecenie udzielania chrztu, a więc posłanie sakramentalne, jest zawarte w nakazie głoszenia Ewangelii”¹⁶.

Ci, którzy nawrócili się do Jezusa Chrystusa i zostali wychowani w wierze za pośrednictwem katechezy, przyjmując sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego: chrzest, bierzmowanie i Eucharystię, są „wybawieni z mocy ciemności, współumarli, współpogrzebani i współzmartwychwstali z Chrystusem, otrzymują Ducha przybrania za synów i obchodzą z całym Ludem Bożym pamiątkę śmierci i zmartwychwstania Pana”¹⁷.

66. Katecheza jest więc podstawowym elementem wtajemniczenia chrześcijańskiego oraz jest ściśle złączona z sakramentami wtajemniczenia, szczególnie z chrztem, „sakramentem wiary”¹⁸. Ogniwem łączącym katechezę z chrztem jest wyznanie wiary, które jest równocześnie wewnętrznym elementem tego sakramentu i celem katechezy. Celem katechizacji jest konkretna pomoc w żywym, bezpośrednim i czynnym wyznaniu wiary¹⁹. Aby to osiągnąć, Kościół przekazuje

¹⁵ CT 13; por. CT 15.

¹⁶ KKK 1122.

¹⁷ AG 14; por. KKK 1212 i 1229.

¹⁸ KKK 1253. W katechumenacie chrzcielnym dorosłych, właściwym dla misji *ad gentes*, katecheza poprzedza chrzest. W katechezie ochrzczonych (dzieci, młodzież, dorośli) formacja jest późniejsza. Jednak także w takim przypadku tym, do czego dąży katecheza, jest doprowadzenie do odkrycia i przeżywania niezmierzonych bogactw chrztu już otrzymanego. KKK 1231 używa wyrażenia: *katechumenat pochrzcielny*. ChL 61 nazywa ją *katechezą pochrzcielną*.

¹⁹ Por. CD 14.

katechumenom i katechizowanym żywe doświadczenie Ewangelii, jakie posiada, i swoją wiarę, aby oni uczynili ją swoją przez jej wyznawanie. Dlatego „prawdziwa katecheza jest zawsze uporządkowanym i systematycznym wprowadzeniem w Objawienie, które sam Bóg dał o sobie w Jezusie Chrystusie, Objawienie zachowane w głębokiej pamięci Kościoła i w Piśmie Świętym i stale przekazywane przez żywą i czynną «tradycję» z pokolenia na pokolenie”²⁰.

Podstawowe cechy charakterystyczne katechezy wtajemniczającej

67. Fakt, że katecheza jest „istotnym momentem” procesu ewangelizacji i że służy wtajemniczeniu chrześcijańskiemu, nadaje jej pewne cechy charakterystyczne²¹. Jest ona:

– organiczną i systematyczną formacją wiary. Synod z 1977 r. podkreślił konieczność katechezy „spójnej i dobrze uporządkowanej”²², ponieważ żywe i organiczne pogłębienie misterium Chrystusa jest tym, co przede wszystkim odróżnia katechezę od wszystkich innych form przedstawiania słowa Bożego.

– Ta formacja organiczna jest czymś więcej niż nauczanie; jest ona pogłębieniem całego życia chrześcijańskiego, „integralnym wtajemniczeniem chrześcijańskim”²³, które pomaga w autentycznym pójściu za Chrystusem, skoncentrowanym na Jego Osobie. Chodzi więc o wychowanie do poznania i do życia wiarą w taki sposób, by cały człowiek, w swoich najgłębszych doświadczeniach, czuł się ożywiany przez słowo Boże. Będzie się w ten sposób pomagać uczniowi Chrystusa w przekształceniu starego człowieka, w podjęciu zobowiązań chrzcielnych i w wyznawaniu wiary wychodzącej z „serca”²⁴.

²⁰ CT 22; por. CT 18, 21.

²¹ Por. CT 21.

²² CT 21. W tym wykładzie synodalnym na podkreślenie zasługują dwie racje, które zostały przejęte przez *Catechesi tradendae*: troska o uwzględnienie problemu duszpasterskiego („nacisk na konieczność nauczania chrześcijańskiego organicznego i systematycznego, ponieważ z różnych stron dąży się do pomniejszenia jego znaczenia”) oraz uznanie organiczności katechezy za jej *pierwszorzędną cechę charakterystyczną*.

²³ CT 21.

²⁴ Por. CT 20; Św. AUGUSTYN, *De catechizandis rudibus*, IV, 8: CCL 46, 128-129.

– Jest to formacja podstawowa, istotna²⁵, skoncentrowana na tym, co stanowi ośrodek doświadczenia chrześcijańskiego, na najbardziej fundamentalnych pewnikach wiary i na najbardziej podstawowych wartościach ewangelicznych. Katecheza zapewnia fundamenty duchowej budowli chrześcijanina, ożywia korzenie jego wiary, uzdalniając go do przyjęcia następnego trwałego pokarmu w zwyczajnym życiu wspólnoty chrześcijańskiej.

68. Krótko mówiąc, katecheza wtajemniczająca, mając charakter organiczny i systematyczny, nie sprowadza się do czegoś czysto okolicznościowego lub okazjonalnego²⁶; będąc formacją do życia chrześcijańskiego, przekracza – chociaż je obejmuje – czyste nauczanie²⁷; mając istotne znaczenie, dąży do tego, co jest „wspólne” dla chrześcijanina, nie zagłębiając się w zagadnienia dyskutowane ani nie przekształcając się w poszukiwanie teologiczne. Będąc, w końcu, wtajemniczeniem, włącza we wspólnotę, która żyje wiarą, celebrowa ją i o niej świadczy. Realizuje więc równocześnie zadania wtajemniczenia, wychowania i pouczenia²⁸. To bogactwo, związane z katechumenatem dorosłych niewierzących, powinno inspirować inne formy katechezy.

KATECHEZA W SŁUŻBIE STAŁEGO WYCHOWANIA WIARY

Stałe wychowanie wiary we wspólnocie chrześcijańskiej

69. Stałe wychowanie wiary podąża za wychowaniem podstawowym i je zakłada. Obydwa typy wychowania aktualizują funkcje posługi słowa, różne i komplementarne, w służbie stałego procesu nawrócenia. Katecheza wtajemniczająca daje podstawy życia chrześcijańskiego idącym za Jezusem. Stały proces nawrócenia przekracza to, czego dostarcza katecheza podstawowa. By rozwijać taki proces, potrzeba wspólnoty chrześcijańskiej, która przyjąłaby wtajemniczonych, by wspierać ich i formować w wierze. „Grozi bowiem niebezpieczeństwo,

²⁵ Por. CT 21.

²⁶ Por. tamże.

²⁷ Por. AG 14; CT 33; KKK 1231.

²⁸ Por. DCG (1971) 31.

że katecheza stanie się bezowocna, jeśli wspólnota wierzących i żyjących w chrześcijaństwie nie przyjmie katechumena – na pewnym etapie nauczania katechetycznego – do swego grona”²⁹. Towarzyszenie wspólnoty rozwijane na rzecz wtajemniczonego przekształca się w jego pełną integrację ze wspólnotą.

70. We wspólnocie chrześcijańskiej uczniowie Jezusa Chrystusa karmią się z podwójnego stołu: „stołu Słowa Bożego i stołu Ciała Pańskiego”³⁰. Ewangelia i Eucharystia są stałym pokarmem pielgrzymującego do domu Ojca. Działanie Ducha Świętego sprawia, że dar „komunii” i zadanie „posłania” pogłębiają się i ożywiają w sposób coraz bardziej intensywny.

Stałe wychowanie wiary zwraca się nie tylko do każdego chrześcijanina, by towarzyszyć mu w jego drodze do świętości, lecz także do wspólnoty chrześcijańskiej jako takiej, by dojrzewała tak w swoim wewnętrznym życiu miłości do Boga i do braci, jak również w otwartości na świat jako wspólnoty misyjnej. Pragnienie i modlitwa Jezusa do Ojca są nieustannym wezwaniem: „Aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojcie, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał”³¹. Powolne zbliżanie się do tego ideału wymaga od wspólnoty wielkiej wierności wobec działania Ducha Świętego, ciągłego karmienia się Ciałem i Krwią Pańską i stałego wychowywania wiary przez słuchanie słowa.

Przy tym stole słowa Bożego homilia zajmuje uprzywilejowane miejsce, ponieważ „podejmuje drogę wiary, którą katecheza wskazała, i doprowadza ją do właściwego kresu. Homilia zachęca również uczniów Pana, by codziennie podejmowali swoją pielgrzymkę duchową w prawdzie, uwielbieniu i w dziękczynieniu”³².

Wielorakie formy katechezy stałej

71. W celu stałego wychowywania wiary posługa słowa liczy na różne formy katechezy. Można wśród nich wskazać następujące:

²⁹ CT 24.

³⁰ DV 21.

³¹ J 17, 21.

³² CT 48; por. SC 52; DV 24; DCG (1971) 17; *Missale Romanum, Ordo Lectionum Missae*, nr 24, Editio Typica Altera, Libreria Editrice Vaticana 1981.

– Studium i pogłębienie Pisma Świętego czytanego nie tylko w Kościele, lecz także z Kościołem i jego zawsze żywą wiarą; pomaga ona odkryć prawdę Bożą w taki sposób, by wzbudzić odpowiedź wiary. Tak zwana *lectio divina* jest znakomitą formą żywego studium Biblii³³.

– Chrześcijańskie odczytywanie wydarzeń, jakiego domaga się powołanie misyjne wspólnoty chrześcijańskiej. Nieodzowne w tym względzie jest studium nauczania społecznego Kościoła, gdyż „jego podstawowym celem jest wyjaśnianie tej rzeczywistości (ludzkiej egzystencji w społeczeństwie i w kontekście międzynarodowym) poprzez badanie jej zgodności czy niezgodności z nauką Ewangelii”³⁴.

– Katecheza liturgiczna, która przygotowuje do sakramentów oraz sprzyja zrozumieniu i głębszemu doświadczeniu liturgii. Wyjaśnia ona treści modlitw, znaczenie gestów i znaków, wychowuje do czynnego uczestniczenia, do kontemplacji i do milczenia. Powinna być ona uważana za „wyjątkową formę katechezy”³⁵.

– Katecheza okazjonalna, która w określonych okolicznościach życia osobistego, rodzinnego, społecznego i eklezjalnego stara się pomagać w ich interpretowaniu i przeżywaniu w perspektywie wiary³⁶.

– Inicjatywy formacji duchowej, które umacniają przekonania, otwierają nowe perspektywy oraz pomagają wytrwać w modlitwie i nowych zadaniach w pójściu za Chrystusem.

– Systematyczne pogłębianie orędzia chrześcijańskiego za pośrednictwem nauczania teologicznego, które rzeczywiście wychowywałoby w wierze, prowadziło do wzrostu jej zrozumienia i uzdalniało chrześcijanina do uzasadnienia jego nadziei we współczesnym świecie³⁷. W pewnym sensie takie nauczanie można nazywać „katechezą doskonałą”.

72. Jest bardzo ważne, aby katecheza wtajemniczająca dorosłych, ochrzczonych i nieochrzczonych, katecheza wtajemniczająca dzieci

³³ Por. DV 21–25; PAPIESKA KOMISJA BIBLIJNA, *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele* (21 września 1993), IV, C, 2–3.

³⁴ SRS 41; por. CA 5, 53–62; DCG (1971) 26; KONGREGACJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Wskazania dotyczące studium nauki społecznej Kościoła w formacji kapłańskiej* (31 grudnia 1988).

³⁵ CT 23; por. SC 35 ad 3; KPK, kan. 777, §§ 1 i 2.

³⁶ Por. CT 21 i 47; DCG (1971) 96, ad c, d, e, f.

³⁷ Por. 1 P 3, 15; KONGREGACJA NAUKI WIARY, instr. *Donum veritatis*, 6: cyt., 1552. Por. także CT 61, gdzie jest mowa o korelacji istniejącej między katechezą i teologią.

i młodzieży oraz katecheza stała były dobrze powiązane z programem katechetycznym wspólnoty chrześcijańskiej, ażeby Kościół partykularny wzrastał w sposób harmonijny oraz ażeby jego działalność ewangelizacyjna wpływała z autentycznych źródeł. „Chodzi... o to, by katecheza dzieci, młodzieży, dorosłych, katecheza ciągła nie były jak gdyby terenami oddzielonymi od siebie... trzeba, aby się one między sobą uzupełniały”³⁸.

KATECHEZA I NAUCZANIE RELIGII W SZKOLE

Własny charakter nauczania religii w szkole

73. Na szczególną uwagę – w ramach posługi słowa – zasługuje własny charakter nauczania religii w szkole oraz jego relacja z katechezą dzieci i młodzieży.

Relacja między nauczaniem religii w szkole i katechezą jest relacją zróżnicowania i komplementarności. „Istnieje nierozdzielny związek i zarazem jasna różnica między nauczaniem religii i katechezą”³⁹.

Tym, co nauczaniu religii w szkole nadaje szczególną cechę, jest fakt, że jest ono wezwane do przeniknięcia na obszar kultury oraz wejścia w relacje z innymi dziedzinami wiedzy. Jako oryginalna forma posługi słowa nauczanie religii w szkole uobecnia Ewangelię w systematycznym i krytycznym osobistym procesie przyswojenia kultury⁴⁰.

W świecie kulturowym, jaki jest przyjmowany przez uczniów i jaki jest określony przez dziedziny wiedzy i wartości oferowanych przez inne przedmioty szkolne, nauczanie religii w szkole przekazuje dynamiczny zaczątek Ewangelii oraz stara się „nawiązywać do pozostałych dziedzin nauki i wykształcenia, w tym mianowicie celu, by Ewangelia

³⁸ CT 45.

³⁹ KONGREGACJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Wymiar religijny wychowania w szkole katolickiej. Ukierunkowania dla refleksji i rewizji* (7 kwietnia 1988), 68. Por. CD 13; JAN PAWEŁ II, *Przemówienie do kapłanów Diecezji Rzymskiej* (5 marca 1981), w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, IV/1 (1981) 629–630; CD 13; KPK, kan. 761.

⁴⁰ Por. KONGREGACJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Szkola katolicka* (19 marca 1977), 26.

docierała do umysłu uczniów właśnie na samym terenie ich nauki i by cała ich kultura została zharmonizowana w blaskach światła wiary”⁴¹.

Jest więc konieczne, by nauczanie religii w szkole jawiło się jako przedmiot, który wymaga takiej samej systematyczności i organizacji jak inne przedmioty. Powinno ono ukazywać orędzie i wydarzenie chrześcijańskie z taką samą powagą i głębią, z jaką przedstawiają swoje treści inne przedmioty. Jednak nauczanie religii w szkole nie sytuuje się obok tych przedmiotów jako coś dodatkowego, ale jako element koniecznego dialogu interdyscyplinarnego. Dialog ten może zostać wprowadzony przede wszystkim na tym poziomie, na którym każdy przedmiot kształtuje osobowość ucznia. Takie przedstawienie orędzia chrześcijańskiego będzie wpływać na sposób, w jaki rozumie się początek świata i sens historii, podstawę wartości etycznych, funkcję religii w kulturze, przeznaczenie człowieka, relację z naturą. Nauczanie religii w szkole za pośrednictwem tego dialogu interdyscyplinarnego daje podstawy, umacnia, rozwija i uzupełnia działanie wychowawcze szkoły⁴².

Kontekst szkolny i adresaci nauczania religii w szkole

74. Nauczanie religii w szkole odbywa się w zróżnicowanych kontekstach szkolnych, co sprawia, że mimo iż zachowuje swój własny charakter, kładzie się w nim różne akcenty. Zależą one od warunków prawnych i organizacyjnych, koncepcji dydaktycznej, cech osobowych nauczycieli i uczniów oraz relacji nauczania religii w szkole z katechezą rodzinną i parafialną.

Nie jest możliwe sprowadzenie do jednej formy wszystkich modeli nauczania religii w szkole, jakie rozwinęły się w historii w ramach porozumień między państwami i Konferencjami Episkopatu. Jest jednak konieczne zaangażowanie, by zgodnie z odpowiednimi założe-

⁴¹ CT 69. Należy zauważyć, jak podkreśla CT 69, że oryginalność nauczania religii w szkole nie polega na umożliwieniu dialogu z kulturą w ogóle, gdyż to dotyczy wszystkich form posługi słowa. W nauczaniu religii w szkole chodzi o bardziej bezpośrednie rozwijanie tego dialogu w osobowym procesie systematycznego i krytycznego wtajemniczenia oraz spotkanie z dziedzictwem kulturowym, jakie zapewnia szkoła.

⁴² Por. KONGREGACJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Wymiar religijny wychowania w szkole katolickiej...*, 70.

niami nauczanie religii w szkole odpowiadało swoim celom i swoim charakterystycznym cechom⁴³.

Uczniowie „mają prawo do prawdziwego i pewnego uczenia się religii, do której przynależą. To ich prawo do głębszego poznania osoby Chrystusa i całości przekazanego przez Niego orędzia zbawczego nie może być pomniejszane. Charakter wyznaniowy nauczania religii w szkole, prowadzonego przez Kościół zgodnie ze sposobami i formami ustalonymi w poszczególnych krajach, jest więc nieodzowną gwarancją daną rodzinom i uczniom, którzy wybierają takie nauczanie”⁴⁴.

Nauczanie religii w szkole, tak określone i uzupełnione innymi formami posługi słowa (katecheza, celebracje liturgiczne itd.), jest dla szkoły katolickiej nieodzowną częścią jej zadania wychowawczego i podstawą jej istnienia⁴⁵.

Nauczanie religii w szkole, w ramach szkoły państwowej i szkoły bezwyznaniowej, tam gdzie władze państwowe lub inne okoliczności narzucają nauczanie religii wspólne katolikom i niekatolikom, powinno mieć charakter bardziej ekumeniczny i poznawczy o charakterze międzyreligijnym⁴⁶.

W innych okolicznościach nauczanie religii w szkole powinno mieć charakter raczej kulturowy, nastawiony na poznanie innych religii, i przedstawiać w sposób adekwatny religię katolicką⁴⁷. Także w tym przypadku, zwłaszcza jeśli jest przekazywane przez nauczyciela o szczerym szacunku, nauczanie religii w szkole zachowuje wymiar prawdziwego „przygotowania ewangelicznego”.

75. Sytuacja życia i wiary uczniów, którzy korzystają z nauczania religii w szkole, charakteryzuje się znacznymi i ciągłymi zmianami. Nauczanie religii w szkole powinno uwzględnić ten fakt, by osiągnąć swoje cele.

⁴³ Por. JAN PAWEŁ II, *Przemówienie do uczestników Sympozjum zorganizowanego przez Radę Konferencji Episkopatu Europy na temat nauczania religii katolickiej w szkole publicznej* (15 kwietnia 1991), 5: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XIV/1 (1991) 780n.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Por. CT 69; KONGREGACJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Wymiar religijny wychowania w szkole katolickiej...*, 66.

⁴⁶ Por. CT 33.

⁴⁷ Por. CT 34.

Nauczanie religii w szkole pomaga uczniom wierzącym w lepszym zrozumieniu orędzia chrześcijańskiego w odniesieniu do wielkich problemów egzystencjalnych wspólnych religiom i charakterystycznych dla każdej istoty ludzkiej, w odniesieniu do wizji życia rozpowszechnionej w kulturze i głównych problemów moralnych, z jakimi boryka się dzisiaj ludzkość. Uczniowie zaś, którzy poszukują lub doświadczają wątpliwości religijnych, będą mogli odkryć w nauczaniu religii w szkole, czym właściwie jest wiara w Jezusa Chrystusa, jakie są odpowiedzi, jakich Kościół udziela na ich pytania, i skorzystają z okazji lepszego przeanalizowania własnej decyzji.

Jeśli zaś uczniowie są niewierzący, nauczanie religii w szkole nabiera cech misyjnego głoszenia Ewangelii, czyli prowadzenia do wiary, do której wzrostu i dojrzałości będzie potem, ze swej strony, prowadzić katecheza w kontekście wspólnotowym.

Chrześcijańskie wychowanie rodzinne, katecheza i nauka religii w szkole w służbie wychowania wiary

76. Chrześcijańskie wychowanie w rodzinie, katecheza i nauka religii w szkole, odpowiednio do ich właściwości, są wewnątrznie powiązane w służbie wychowania chrześcijańskiego dzieci i młodzieży. W praktyce należy jednak uwzględnić różne elementy zmienne, jakie charakteryzują te rzeczywistości, by postępować w sposób realistyczny i roztropny z duszpasterskiego punktu widzenia w stosowaniu wskazań ogólnych.

Dlatego każda diecezja lub region duszpasterski powinny rozpoznać różne okoliczności, tak jeśli chodzi o życie i wtajemniczenie chrześcijańskie rodziny w stosunku do dzieci, jak również jeśli chodzi o zadania formacyjne, jakie w tradycji lub sytuacji lokalnej spełniają parafie, szkoły itd.

Kościół partykularne i Konferencja Episkopatu ustala więc własne wskazania dla różnych środowisk, stymulując działania, które są zróżnicowane i komplementarne.

ROZDZIAŁ III

Natura, cel i zadania katechezy

„I aby wszelki język wyznał, że Jezus Chrystus jest PANEM – ku chwale Boga Ojca” (Flp 2, 11).

77. Po określeniu miejsca katechezy w misji ewangelizacyjnej Kościoła, jej relacji z różnymi elementami ewangelizacji i innymi formami posługi słowa, w niniejszym rozdziale zostanie podjęta refleksja o samej katechezie, a w sposób specyficzny o:

- eklezjalnej naturze katechezy, to znaczy podmiocie katechezy, Kościele ożywianym przez Ducha Świętego;
- celu, jakim przede wszystkim kieruje się ona w katechizacji;
- zadaniach, poprzez które katecheza realizuje cel, a które stanowią jej cele bardziej bezpośrednie;
- określonych stopniach procesu katechetycznego i inspiracji katechumenalnej, jaka go ożywia.

W niniejszym rozdziale zostanie ponadto pogłębiony charakter własny katechezy – opisany już w poprzednim rozdziale – i wskazane jej relacje z innymi działaniami eklezjalnymi.

Katecheza: działanie o naturze eklezjalnej

78. Katecheza jest ze swej istoty aktem eklezjalnym¹. Prawdziwym podmiotem katechezy jest Kościół, który, kontynuując posłanie Jezusa Nauczyciela i ożywiany przez Ducha Świętego, został posłany, by być

¹ Por. to, co zostało wskazane w rozdz. I tej części: *Przekazywanie Objawienia za pośrednictwem Kościoła*, i w części II: *Eklezjalność orędzia ewangelicznego*. Por. EN 60, gdzie jest mowa o eklezjalności każdego aktu ewangelizacyjnego.

nauczycielem wiary. Kościół więc, naśladowując Matkę Pana, wiernie zachowuje Ewangelię w swoim sercu², głosi ją, celebruje, przeżywa i przekazuje w katechezie tym wszystkim, którzy zdecydowali się pójść za Jezusem Chrystusem.

To przekazywanie Ewangelii jest żywym aktem tradycji kościelnej³:

– Kościół bowiem przekazuje wiarę, którą sam żyje, przekazuje swoje zrozumienie misterium Boga i Jego zamysłu zbawczego; swoją wizję najwyższego powołania człowieka; styl życia ewangelicznego, które udziela radości Królestwa; nadzieję, jaka go ożywia; miłość, jaką czuje do ludzkości i do wszystkich stworzeń Bożych.

– Kościół przekazuje wiarę w sposób czynny, zasiewa ją w sercach katechumenów i katechizowanych, aby ożywiać ich najgłębsze doświadczenia⁴. Wyznanie wiary otrzymane od Kościoła (*traditio*), kiełkując i rosnąc w czasie procesu katechetycznego, jest oddawane (*redditio*) i wzbogacone wartościami różnych kultur⁵. Katechumenat przekształca się w ten sposób w podstawowe centrum wzrostu katolickości i jest zacznem odnowy kościelnej.

79. Kościół, przekazując przez wtajemniczenie chrześcijańskie wiarę i nowe życie, działa jako matka ludzi, która rodzi dzieci poczęte za sprawą Ducha Świętego i zrodzone z Boga⁶. Dokładnie mówiąc, „ponieważ Kościół jest naszą matką, jest także nauczycielem naszej wiary”⁷; jest równocześnie matką i nauczycielką. Przez katechezę karmi swoje dzieci swoją własną wiarą i włącza je jako członków do rodziny kościelnej. Jak dobra matka ofiaruje im Ewangelię w całej swojej autentyczności i czystości. Zarazem jest im ona dawana jako

² Por. LG 64; DV 10.

³ Por. DCG (1971) 13.

⁴ Por. AG 22.

⁵ Por. CT 28; OCWD 25 i 183–187. *Traditio – redditio symboli* (przekazanie i oddanie Symbolu wiary) była i jest ważnym elementem katechumenatu chrzcielnego. Dwubiegunowość tego gestu wyraża podwójny wymiar wiary: otrzymany dar (*traditio*) oraz wolną i inkulturowaną odpowiedź. Por. CT 28, gdzie jest mowa o dostosowaniu tej praktyki do naszych czasów.

⁶ Por. LG 64.

⁷ KKK 169. Relacja między macierzyństwem Kościoła i jego funkcją wychowawczą została bardzo trafnie wyrażona przez św. Grzegorza Wielkiego: „Po zapłodnieniu, poczynając swoje dzieci, dzięki posłudze przepowiadania, Kościół prowadzi je do wzrostu w swoim łonie poprzez swoje nauczanie” (*Moralia in Iob*, XIX, 12: CCL 143a, 970).

odpowiedni pokarm, ubogacony kulturowo, i jako odpowiedź na najgłębsze aspiracje ludzkiego serca.

Cel katechezy: komunია z Jezusem Chrystusem

80. „Ostatecznym celem katechezy jest doprowadzić kogoś nie tylko do spotkania z Jezusem, ale do zjednoczenia, a nawet głębokiej z Nim zażyłości”⁸.

Całe działanie ewangelizacyjne jest nastawione na rozwijanie komunii z Jezusem Chrystusem. Opierając się na nawróceniu „początkowym”⁹ osoby do Pana Jezusa, wzbudzonym przez Ducha Świętego za pośrednictwem pierwszego głoszenia, katecheza ma na celu dać podstawę temu pierwszemu przyłgnięciu i prowadzić je do dojrzałości. Chodzi więc o pomaganie temu, kto właśnie się nawrócił, aby: „lepiej poznał tego Jezusa, któremu się powierzył, poznał mianowicie Jego «tajemnicę», Królestwo Boże, które On zapowiada, wymagania i obietnice zawarte w Jego ewangelicznym orędziu, drogi, jakie wyznaczył dla wszystkich tych, którzy zechcą pójść za Nim”¹⁰. Chrzest – sakrament, przez który „upodobniamy się do Chrystusa”¹¹ – podtrzymuje swoją łaską to dzieło katechezy.

81. Komunია z Jezusem Chrystusem, na mocy swojej dynamiki, kieruje ucznia do zjednoczenia się z tym wszystkim, z czym głęboko był zjednoczony sam Jezus Chrystus: z Bogiem, Jego Ojcem, który posłał Go na świat, i z Duchem Świętym, który kierował Nim w Jego posłaniu; z Kościołem, Jego Ciałem, za które się wydał, i z ludźmi, Jego braćmi, których los zechciał podzielić.

⁸ CT 5; por. KKK 426; AG 14. W odniesieniu do tego chrystologicznego celu katechezy por. to, co zostało wskazane w części I, rozdz. I: *Jezus Chrystus – Pośrednik i pełnia Objawienia*, i to, co mówi się w części II, rozdz. I: *Chrystocentryzm orędzia ewangelicznego*.

⁹ AG 13.

¹⁰ CT 20.

¹¹ LG 7.

Cel katechezy wyraża się w wyznaniu wiary w jednego Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego

82. Katecheza jest tą szczególną formą posługi słowa, która doprowadza do dojrzałości nawrócenie początkowe, aż do uczynienia z niego żywego, bezpośredniego i czynnego wyznania wiary: „Katecheza ma swój początek w wyznaniu wiary i prowadzi do wyznania wiary”¹².

Wyznanie wiary, ściśle związane z chrztem¹³, ma charakter wybitnie trynitarny. Kościół chrzci „w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28, 19)¹⁴, Boga Trójjedynego, któremu chrześcijanin powierza swoje życie. Katecheza wtajemniczająca przygotowuje – przed przyjęciem lub po przyjęciu chrztu – do tego decydującego zadania. Katecheza stała będzie ciągle pomagać w dojrzewaniu tego wyznania wiary, w głoszeniu go w Eucharystii i w odnawianiu zobowiązań, jakie z niego wynikają. Jest ważne, by katecheza umiała dobrze połączyć chrystologiczne wyznanie wiary: *Panem jest Jezus*, z wyznaniem trynitarnym: *Wierzę w Ojca, w Syna i w Ducha Świętego*, ponieważ są to dwa sposoby wyrażenia tej samej wiary chrześcijańskiej. Ten, kto za pośrednictwem pierwszego głoszenia nawraca się do Jezusa Chrystusa i uznaje Go za Pana, zapoczątkowuje proces wspomagany przez katechezę, który prowadzi w sposób konieczny do bezpośredniego wyznania Trójcy Świętej.

Przez wyznanie wiary w jednego Boga chrześcijanin wyrzeka się służenia jakemukolwiek absolutowi ludzkiemu: władza, przyjemność, rasa, przodkowie, państwo, pieniądze...¹⁵, wyzwalając się od wszelkich bożków, które mogłyby go zniewolić. Jest to potwierdzenie jego woli, by służyć Bogu i ludziom bez żadnych więzów. Głosząc wiarę w Tróję Świętą, komunię osób, uczeń Jezusa Chrystusa potwierdza równocześnie, że miłość Boga i bliźniego jest zasadą, która formuje cały jego byt i całe jego działanie.

83. Wyznanie wiary jest pełne tylko wtedy, gdy ma odniesienie do Kościoła. Każdy ochrzczony głosi w sposób szczególny *Credo*, ponie-

¹² Por. OLB 8; KKK 185–197.

¹³ Por. KKK 189.

¹⁴ Por. KKK 189–190 i 197.

¹⁵ Por. KKK 2113.

waż nie ma żadnego działania bardziej osobistego. Recytuje go jednak w Kościele i przez Kościół, ponieważ czyni to jako jego członek. „Wierzę” i „wierzymy” zakładają się wzajemnie¹⁶. Łącząc swoje wyznanie wiary z wyznaniem wiary Kościoła, chrześcijanin jest włączany w jego posłanie, by był „powszechnym sakramentem zbawienia” za życie świata. Kto wypowiada wyznanie wiary, ten przyjmuje zadania, które niejednokrotnie mogą stać się przyczyną prześladowań. W historii chrześcijańskiej męczennicy są w całym tego słowa znaczeniu głosicielami i świadkami¹⁷.

Zadania katechezy aktualizują jej cel

84. Cel katechezy realizuje się przez rozmaite zadania, jakie zakładają się wzajemnie¹⁸. W ich realizacji katecheza będzie oczywiście inspirować się sposobem, przez który Jezus formował swoich uczniów: pouczał ich o różnych wymiarach Królestwa Bożego („wam dano poznać tajemnice królestwa niebieskiego”: Mt 13, 11)¹⁹, nauczał ich modlić się („kiedy się modlicie, mówcie...”: Łk 11, 2)²⁰, proponował im postawy ewangeliczne („ucicie się ode Mnie, bo jestem cichy i pokorny sercem”: Mt 11, 29), włączał ich w swoją misję („wysłał ich po dwóch...”: Łk 10, 1)²¹.

Zadania katechezy odpowiadają nauczaniu różnych wymiarów wiary, ponieważ katecheza jest integralną formacją chrześcijańską, „dotyczącą wszystkich elementów życia chrześcijańskiego”²². Na mocy swego dynamizmu wewnętrzny wiara wymaga, by była znana, celebrowana, przeżywana i wyrażana w modlitwie. Katecheza powinna kultywować każdy z tych wymiarów. Wiara jednak jest przeżywana we wspólnocie chrześcijańskiej i głoszona w misji – jest wiarą dzieloną i głoszoną. Również te wymiary powinny być rozwijane w katechezie.

¹⁶ Por. KKK 166–167 i 196.

¹⁷ Por. RM 45.

¹⁸ Także DCG (1971) 21–29 rozróżnia między celem (*finis*) i zadaniami (*munera*) katechezy. Są one celami specyficznymi, w których realizuje się jej cel podstawowy.

¹⁹ Por. Mk 4, 10–12.

²⁰ Por. Mt 6, 5–6.

²¹ Por. Mt 10, 5–15.

²² CT 21.

Sobór Watykański II tak wyraził się o tych zadaniach katechezy: „...ona to oświeca i wzmacnia wiarę, karmi życie wedle ducha Chrystusowego, doprowadza do świadomego i czynnego uczestniczenia w misterium liturgicznym i pobudza do działalności apostolskiej”²³.

Podstawowe zadania katechezy: pomoc w poznaniu, celebrowaniu, przeżywaniu i kontemplowaniu misterium Chrystusa

85. Podstawowe zadania katechezy są następujące:

– Rozwijanie poznania wiary

Ten, kto spotkał Chrystusa, pragnie poznać Go możliwie najbardziej, jak również pragnie poznać zamysł Ojca, który Go posłał. Poznanie treści wiary (*fides quae*) jest wymagane przez przyłgnięcie do wiary (*fides qua*)²⁴. Już w porządku ludzkim miłość do osoby prowadzi do chęci poznania jej coraz bardziej. Katecheza powinna więc prowadzić do „stopniowego uchwycenia (zrozumienia) całej prawdy o planie Bożym”²⁵, wprowadzając uczniów Jezusa Chrystusa do poznania Tradycji i Pisma Świętego, które jest „wniosłym poznaniem Jezusa Chrystusa” (Flp 3, 8)²⁶.

Pogłębienie w poznaniu wiary oświeca po chrześcijańsku życie ludzkie, umacnia życie wiary oraz uzdalnia do uzasadnienia jej w świecie. *Przekazanie Symbolu wiary*, streszczenia Pisma Świętego i wiary Kościoła, wyraża realizację tego zadania.

– Wychowanie liturgiczne

Rzeczywiście „Chrystus jest zawsze obecny w swoim Kościele, szczególnie w czynnościach liturgicznych”²⁷. Komunia z Jezusem Chrystusem prowadzi do celebracji Jego zbawczej obecności w sakramentach, a szczególnie w Eucharystii. Kościół gorąco pragnie, by wszyscy wierni chrześcijanie byli przygotowywani do uczestniczenia pełnego, świadomego i czynnego, jakiego domagają się natura samej

²³ GE 4. Por. OCWD 19; KPK, kan. 788, § 2.

²⁴ Por. DCG (1971) 36.

²⁵ DCG (1971) 24.

²⁶ DV 25.

²⁷ SC 7.

liturgii i godność ich kapłaństwa chrzcielnego²⁸. Dlatego katecheza, oprócz ukazywania znaczenia liturgii i sakramentów, powinna wychowywać uczniów Jezusa Chrystusa „do modlitwy, dziękczynienia, czynienia pokuty, odmawiania modlitw z ufnością, do ducha wspólnoty, właściwego zrozumienia symboliki”²⁹, ponieważ wszystko to jest konieczne do prawdziwego życia liturgicznego.

– *Formacja moralna*

Nawrócenie do Jezusa Chrystusa zakłada wędrowanie z Nim. Katecheza powinna więc przekazywać uczniom postawy Nauczyciela. Podejmą oni w ten sposób drogę przekształcenia wewnętrznego. Uczestnicząc w Misterium Paschalnym Pana, „przejdą ze starego do nowego człowieka doskonałego w Chrystusie”³⁰. Kazanie na Górze, w którym Jezus podejmuje na nowo dekalog i wyciska na nim ducha błogosławieństw³¹, jest nieodzownym punktem odniesienia dla formacji moralnej. Ewangelizacja „jest również przepowiadaniem i propozycją określonej moralności”³², ukazuje całą swoją moc interpelującą, gdy wraz ze słowem głoszonym umie ofiarować także słowo przeżywane. To świadectwo moralne, do którego przygotowuje katecheza, powinno umieć pokazać konsekwencje społeczne wymagań ewangelicznych³³.

– *Nauczanie modlitwy*

Komunia z Jezusem Chrystusem prowadzi uczniów do przyjęcia postawy modlitewnej i kontemplacyjnej, jaką posiadał Nauczyciel. Nauczyć modlić się z Jezusem to znaczy modlić się z tymi samymi uczuciami, z jakimi On zwracał się do Ojca: adoracja, uwielbienie, dziękczynienie, synowskie zaufanie, prośba, podziw dla Jego chwały. Te uczucia odzwierciedlają się w modlitwie *Ojcze nasz*, której Jezus nauczył uczniów i która jest wzorem wszelkiej modlitwy chrześcijańskiej.

²⁸ Por. SC 14.

²⁹ DCG (1971) 25.

³⁰ AG 13.

³¹ Por. LC 62; KKK 1965–1986. KKK 1697 precyzuje cechy charakterystyczne, jakie katecheza powinna rozwinąć w formacji moralnej.

³² VS 107.

³³ Por. CT 29.

skiej. *Przekazanie Modlitwy Pańskiej*³⁴, syntezy całej Ewangelii³⁵, jest więc prawdziwym wyrażeniem realizacji tego zadania. Kiedy katecheza jest przeniknięta klimatem modlitwy, wtedy praktykowanie całego życia chrześcijańskiego osiąga swoją głębię. Ten klimat staje się szczególnie konieczny, gdy katechumen i katechizowani stykają się z najbardziej wymagającymi aspektami Ewangelii i czują się słabi lub gdy zdumieni odkrywają działanie Boga w ich życiu.

Inne podstawowe zadania katechezy: wtajemniczenie i wychowanie do życia wspólnotowego i do posłania

86. Katecheza uzdalnia chrześcijanina do życia we wspólnocie i do czynnego uczestniczenia w życiu i posłaniu Kościoła. Sobór Watykański II wskazuje pasterzom konieczność „formowania autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej”³⁶, a katechumenom „nauczenia się czynnej współpracy w ewangelizacji oraz budowaniu Kościoła”³⁷.

– *Wychowanie do życia wspólnotowego*

a) Życia chrześcijańskiego we wspólnocie nie można improwizować, lecz trzeba starannie do niego wychowywać. Nauczanie Jezusa o życiu wspólnotowym, przytoczone w Ewangelii św. Mateusza, wymaga pewnych postaw, których powinna dostarczyć katecheza. Wskazuje więc na ducha prostoty i pokory („jeśli nie staniecie się jak dzieci...”: Mt 18, 3); troskę o najmniejszych („lecz kto by stał się powodem grzechu dla jednego z tych małych...”: Mt 18, 3); zwracanie szczególnej uwagi na tych, którzy się oddalili („pójdzie szukać tej, która się zabłąkała...”: Mt 18, 12); upomnienie braterskie („upomnij go w cztery oczy...”: Mt 18, 15); wspólną modlitwę („jeśli dwaj z was na ziemi zgodnie o coś prosić będą...”: Mt 18, 19); przebaczenie wzajemne („aż siedemdziesiąt siedem razy...”: Mt 18, 22). Miłość braterska łączy wszystkie te postawy („miłujcie się wzajemnie, jak Ja was umiłowalem”: J 13, 34).

³⁴ OCWD 25 i 188–191.

³⁵ Por. KKK 2761.

³⁶ PO 6.

³⁷ AG 14.

b) W rozwijaniu tego zmysłu wspólnotowego katecheza będzie bardzo troszczyć się o wymiar ekumeniczny i będzie zachęcać do postaw braterskich w stosunku do innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich. Dlatego aby osiągnąć ten cel, katecheza przedstawi jasno całą doktrynę Kościoła katolickiego, unikając wyrażen lub sposobów wykładu, które mogą prowadzić do błędu. Będzie ponadto zapewniać „dobrą znajomość innych wyznań”³⁸, z którymi posiadamy wspólne dobra, jak „spisane słowo Boże, życie w łasce, wiara, nadzieja, miłość oraz inne wewnętrzne dary Ducha Świętego”³⁹. Katecheza będzie miała wymiar ekumeniczny w takiej mierze, w jakiej będzie umiała wzbudzić i ożywiać „prawdziwe pragnienie jedności”⁴⁰ podejmowane nie ze względu na łatwy irenizm, ale ze względu na doskonałą jedność, gdy Pan jej zechce, i drogami, jakimi będzie chciał.

– *Wprowadzenie do misji*

a) Katecheza jest również otwarta na dynamizm misyjny⁴¹. Stara się ona uzdolnić uczniów Jezusa do obecności, jako chrześcijan, w społeczeństwie, w życiu zawodowym, kulturowym i społecznym. Będzie przygotowywać ich także do ofiarowania ich współdziałania w różnych zadaniach eklesjalnych, zgodnie z powołaniem każdego. To zadanie ewangelizacyjne zostaje zapoczątkowane w przypadku wiernych świeckich przez sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego i przez charakter świecki ich powołania⁴². Jest także ważne wykorzystywanie każdego środka, by wzbudzić powołania kapłańskie i szczególne poświęcenie się Bogu w różnych formach życia zakonnego i apostołskiego oraz zapalić w sercach specyficzne powołanie misyjne.

Postawy ewangeliczne, jakie Jezus sugerował swoim uczniom, gdy włączył ich w swoje posłanie, są postawami, jakie powinny być ożywiane przez katechezę: iść w poszukiwaniu zagubionej owcy; głosić i równocześnie uzdrawiać; troszczyć się o ubogich, nie mając złota ani trzosa; umieć przyjąć odrzucenie i prześladowanie; złożyć własną

³⁸ DCG (1971) 27.

³⁹ UR 3.

⁴⁰ CT 32. Por. KKK 821; CT 32–34.

⁴¹ Por. CT 24; DCG (1971) 28.

⁴² Por. LG 31; ChL 15; KKK 898–900.

ufność w Ojcu i we wsparciu Ducha Świętego; nie oczekiwać innej nagrody niż radość pracy dla Królestwa⁴³.

b) W wychowywaniu zmysłu misyjnego katecheza będzie formować do dialogu międzyreligijnego, który może uzdolnić wiernych do owocnej komunikacji z wyznawcami innych religii⁴⁴. Katecheza pokaże, że więź Kościoła z religiami niechrześcijańskimi jest przede wszystkim więzią wspólnego początku i wspólnego celu rodzaju ludzkiego, jak również więzią wielorakich „ziaren słowa”, jakie Bóg złożył w tych religiach. Katecheza pomoże także w umiejętności pojednania, a zarazem odróżniania „głoszenia Chrystusa” od „dialogu międzyreligijnego”. Te dwa elementy, zachowujące wewnętrzną relację, nie muszą być ani pomieszane, ani uważane za równoważne⁴⁵. „Dialog nie zwalnia z ewangelizacji”⁴⁶.

Niektóre rozważania o całości tych zadań

87. Zadania katechezy stanowią zatem bogatą, zróżnicowaną i wieloaspektową całość. Jest niezbędne sformułowanie pewnych wniosków odnośnie do tej całości:

– Wszystkie zadania są potrzebne. Jak dla życia organizmu ludzkiego jest konieczne, by funkcjonowały wszystkie jego narządy, tak dla dojrzewania życia chrześcijańskiego jest niezbędne kultywowanie wszystkich jego wymiarów: poznania wiary, życia liturgicznego, formacji moralnej, modlitwy, przynależności wspólnotowej, ducha misyjnego. Jeśli katecheza pominie jeden z nich, wiara chrześcijańska nie osiągnie w pełni swego rozwoju.

– Każde zadanie, na swój sposób, realizuje cel katechezy. Formacja moralna, na przykład, jest ze swej istoty chrystologiczna i trynitarna, pełna zmysłu eklesjalnego i otwarta na wymiar społeczny. To samo ma miejsce w formacji liturgicznej, ze swej istoty religijnej i eklesjalnej,

⁴³ Por. Mt 10, 5–42; Łk 10, 1–20.

⁴⁴ Por. EN 53; RM 55–57.

⁴⁵ Por. RM 55; KONGREGACJA DS. EWANGELIZACJI NARODÓW i PAPIESKA RADA DS. DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO, instr. *Dialog i głoszenie* (19 maja 1991), 14–54: AAS 84 (1992) 419–432; KKK 839–845; w części IV, rozdz. IV, mówiąc o adresatach katechezy, powraca się do tematu w sekcji: *Katecheza w kontekście innych religii*.

⁴⁶ RM 55.

ale także bardzo wymagającej w swym nastawieniu ewangelizacyjnym do świata.

– Zadania nakładają się wzajemnie i wspólnie rozwijają. Każdy wielki temat katechetyczny, na przykład katecheza o Bogu Ojcu, ma wymiar poznawczy i konsekwencje moralne; uwewnętrznia się w modlitwie i realizuje się w świadectwie. Jedno zadanie przywołuje następne: poznanie wiary uzdalnia do misji; życie sakramentalne umacnia do przemiany moralnej.

– Aby zrealizować swoje zadania, katecheza wykorzystuje dwa wielkie środki: przekazywanie orędzia ewangelicznego i doświadczenie życia chrześcijańskiego⁴⁷. Wychowanie liturgiczne, na przykład, potrzebuje wyjaśnienia, czym jest liturgia chrześcijańska i czym są sakramenty; powinno także umożliwić przeżycie różnych typów celebracji, doprowadzić do odkrycia i umiłowania symboli, sensu gestów ciała itd. Formacja moralna nie tylko przekazuje treść moralności chrześcijańskiej, lecz również czynnie kultywuje postawy ewangeliczne i wartości chrześcijańskie.

– Różne wymiary wiary są przedmiotem wychowania tak w ich aspekcie „daru”, jak w ich aspekcie „zadania”. Poznanie wiary, życie liturgiczne, pójście za Chrystusem są darem Ducha, który jest przyjmowany na modlitwie i równocześnie poprzez studium, zaangażowanie duchowe i moralne, jak również świadectwo. Powinny być kultywowane obydwa te aspekty⁴⁸.

– Każdy wymiar wiary, jak całość wiary, powinien zakorzeniać się w doświadczeniu ludzkim, nie pozostając w osobie jako coś sztucznego lub wyizolowanego. Poznanie wiary jest znaczące; oświeca całe życie i prowadzi dialog z kulturą; w liturgii całe życie osobiste jest ofiarą duchową; moralność ewangeliczna przyjmuje i podnosi wartości ludzkie; modlitwa jest otwarta na wszystkie problemy osobiste i społeczne⁴⁹.

Jak wskazywało Dyrektorium z 1971 r., „jest rzeczą niezmiernie ważną, by katecheza skupiała w sobie wspomniane wyżej aspekty, ale w ten sposób, żeby nie oddzielać jednego aspektu od pozostałych, ze szkodą dla nich”⁵⁰.

⁴⁷ Por. KPK, kan. 773 i 788, § 2.

⁴⁸ Por. DCG (1971) 22–23.

⁴⁹ Por. DCG (1971) 26.

⁵⁰ DCG (1971) 31.

Katechumenat chrzcielny: struktura i stopnie

88. Wiara, wzbudzona przez łaskę Bożą i kultywowana przez działalność Kościoła, doświadcza procesu dojrzewania. Katecheza, która służy temu wzrostowi, jest działaniem stopniowym. Odpowiednia katecheza ma charakter stopniowy⁵¹.

W katechumenacie chrzcielnym formacja odbywa się w czterech etapach:

– *prekatechumenat*⁵², charakteryzujący się tym, że ma w nim miejsce pierwsza ewangelizacja prowadząca do nawrócenia i przekazanie kerygmatu pierwszego głoszenia;

– *katechumenat*⁵³ w sensie ścisłym, różny od katechezy integralnej, który zostaje zapoczątkowany „powierzeniem Ewangelii”⁵⁴;

– czas *oczyszczenia i oświecenia*⁵⁵, który stanowi okres intensywniejszego przygotowania do sakramentów wtajemniczenia i w którym ma miejsce „przekazanie Symbolu”⁵⁶ oraz „przekazanie Modlitwy Pańskiej”⁵⁷;

– czas *mistagogii*⁵⁸, charakteryzowany przez doświadczenie sakramentów i wejście do wspólnoty.

89. Te etapy, nasycone mądrością wielkiej tradycji katechumenalnej, inspirują podział katechezy na stopnie⁵⁹. W epoce Ojców Kościoła ścisła formacja katechumenalna realizowała się przez *katechezę biblijną*, skoncentrowaną na opowiadaniu historii zbawienia; bezpośrednio przygotowanie do chrztu, za pośrednictwem *katechezy doktrynalnej*,

⁵¹ Por. OCWD 19.

⁵² Por. OCWD 9–13.

⁵³ Por. OCWD 14–20; 68–72; 98–105.

⁵⁴ Por. OCWD 93; OLB 8.

⁵⁵ Por. OCWD 21–26; 133–142; 152–159.

⁵⁶ Por. OCWD 25 i 183–187.

⁵⁷ Por. OCWD 25 i 188–192.

⁵⁸ Por. OCWD 37–40; 235–239.

⁵⁹ To *stopniowanie* wyraża się także w nazwach, jakie Kościół używa w celu określenia tych, których spotyka się na różnych etapach katechumenatu chrzcielnego: *sympatyzujący* (OCWD 12), już skłonny do wiary, chociaż jeszcze nie w pełni wierzący; *katechumen* (OCWD 17–18), mocno zdecydowany iść za Jezusem; *wybrany* lub *ubiegający się* (OCWD 24), wezwany do przyjęcia chrztu; *neofita* (OCWD 31–36), odrodzony do światła przez chrzest; *wierny chrześcijanin* (OCWD 39), dojrzały w wierze i czynny członek wspólnoty chrześcijańskiej.

która wyjaśniała Symbol wiary i Modlitwę Pańską, przekazane z ich konsekwencjami moralnymi; oraz etap następujący po przyjęciu sakramentów wtajemniczenia poprzez *katechezę mistagogiczną*, która pomagała w wewnętrznym przeżyciu tych sakramentów i we włączeniu się do wspólnoty. Ta koncepcja patrystyczna nadal jest źródłem światła dla katechumenatu współczesnego i dla samej katechezy wtajemniczającej.

Katecheza wtajemniczająca, o ile towarzyszy procesowi nawrócenia, jest ze swej istoty podzielona na stopnie; o ile zaś służy temu, kto zdecydował się iść za Jezusem Chrystusem, ma w wyjątkowym stopniu charakter chrystocentryczny.

Katechumenat chrzcielny, inspiracja dla katechezy w Kościele

90. Ponieważ misje *ad gentes* są paradygmatem całego działania misyjnego Kościoła, katechumenat chrzcielny, który jest z nim złączony, jest inspirującym wzorem dla jego działalności katechetycznej⁶⁰. Należy więc podkreślić elementy katechumenatu, które powinny inspirować katechezę aktualną i znaczenie tej inspiracji. Należy jednak pozwolić, by między katechizowanymi i katechumenami⁶¹ oraz między katechezą *pochrzezcielną* i katechezą *przedchrzcielną*, jaka jest im ofiarowana, istniała podstawowa różnica. Wynika ona z sakramentów wtajemniczenia przyjętych przez tych pierwszych: „Wprowadzono ich już do Kościoła i... przez chrzest zostali dziećmi Bożymi. Ich nawrócenie opiera się na przyjętym już chrzcie, którego oddziaływanie powinni następnie rozwinąć”⁶².

91. Z powodu tej istotnej różnicy zostaną teraz podane niektóre elementy katechumenatu chrzcielnego, które powinny być źródłem inspiracji dla katechezy pochrzcielnej:

⁶⁰ Por. OLB 8; EN 44; ChL 61.

⁶¹ W niniejszym Dyrektorium używa się osobno wyrazów „katechumeni” i „katechizowani” w celu wskazania tej różnicy. Ze swej strony KPK w kan. 204–206 przypomina różny sposób zjednoczenia z Kościołem, jaki mają „katechumeni” i „wierni chrześcijanie”.

⁶² OCWD 295. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* rozważa przypadek dorosłych ochrzczonych potrzebujących katechezy wtajemniczającej. CT 44 określa różne okoliczności, w których ta katecheza wtajemniczająca jest konieczna.

– Katechumenat chrzcielny nieustannie przypomina całemu Kościołowi o fundamentalnym znaczeniu *funkcji wtajemniczającej* z podstawowymi czynnikami, jakie ją tworzą: katechezą i sakramentami chrztu, bierzmowaniem i Eucharystią. Duszpasterstwo wtajemniczenia chrześcijańskiego ma żywotne znaczenie dla każdego Kościoła parokialnego.

– Za katechumenat chrzcielny jest odpowiedzialna *cała wspólnota chrześcijańska*. Rzeczywiście „o to chrześcijańskie wtajemniczenie w katechumenacie powinni się troszczyć nie tylko katecheci i kapłani, ale cała społeczność wiernych, szczególnie zaś rodzice chrzestni”⁶³. Instytucja katechumenatu rozwija w ten sposób w Kościele świadomość macierzyństwa duchowego, jakie on urzeczywistnia przez każdą formę wychowania wiary⁶⁴.

– Katechumenat chrzcielny jest całkowicie przeniknięty przez *Misterium Paschalne Chrystusa*. Dlatego „całe wtajemniczenie chrześcijańskie powinno mieć charakter paschalny”⁶⁵. Wigilia paschalna, będąca ośrodkiem liturgii chrześcijańskiej, i jej duchowość chrzcielna inspirowały całą katechezę.

– Katechumenat chrzcielny jest także pierwotnym miejscem *inkulturacji*. Idąc za przykładem wcielenia Syna Bożego, który stał się człowiekiem w konkretnej chwili historycznej, Kościół w sposób integralny przyjmuje katechumenów wraz z ich więzami kulturowymi. Cała działalność katechetyczna uczestniczy w tej funkcji włączania do katolickości Kościoła autentycznych „ziaren słowa” rozsianych w jednostkach i narodach⁶⁶.

– W końcu koncepcja katechumenatu chrzcielnego, jako *procesu formacyjnego i prawdziwej szkoły wiary*, nadaje katechezie pochrzcielnej dynamizm i pewne istotne cechy: intensywność i integralność formacji; jej stopniowy charakter z określonymi etapami; jej związek

⁶³ AG 14.

⁶⁴ Metody z Olimpu, na przykład, podkreśla znaczenie tego działania macierzyńskiego, gdy mówi: „W stosunku do tych, którzy są jeszcze niedoskonali (w życiu chrześcijańskim), właśnie dojrzałsi są tymi, którzy ich formują i wydają ich na świat jakby w działaniu macierzyńskim” (METODY Z OLIMPU, *Symposium*, III, 8: SCh 95, 111). Por. w tym samym znaczeniu: Św. GRZEGORZ WIELKI, *Homiliarium in Evangelia*, I, III, 2: PL 76, 1086.

⁶⁵ OCWD 8.

⁶⁶ Por. CT 53.

z obrzędami, symbolami i znakami, szczególnie biblijnymi i liturgicznymi; jej stałe odniesienie do wspólnoty chrześcijańskiej...

Katecheza pochrzcielna, nie musząc odtwarzać mechanicznie konfiguracji katechumenatu chrzcielnego oraz uznając w katechizowanych ich rzeczywistość ochrzczonych, uczyni dobrze inspirując się w tej „szkole przygotowującej do życia chrześcijańskiego”⁶⁷, pozwalając, by ją ożywiały jej podstawowe i charakterystyczne elementy.

⁶⁷ DCG (1971) 130. Numer ten zaczyna się następującym stwierdzeniem: „Katechumenat dorosłych, będąc zarazem katechezą, uczestnictwem w liturgii i w życiu wspólnotowym, stanowi wspaniały przykład instrukcji, która rodzi się ze współpracy różnych posług duszpasterskich”.

CZEŚĆ II

ORĘDZIE EWANGELICZNE

Orędzie ewangeliczne

„A to jest życie wieczne: aby znali Ciebie, jedynego prawdziwego Boga, oraz Tego, którego posłałeś, Jezusa Chrystusa” (J 17, 3).

„Jezus przyszedł do Galilei i głosił Ewangelię Bożą. Mówił: «Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże. Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię»” (Mk 1, 14-15).

„Przypominam wam, bracia, Ewangelię, którą wam głosiłem... Przekazałem wam na początku to, co przejąłem: że Chrystus umarł – zgodnie z Pismem – za nasze grzechy, że został pogrzebany, że zmartwychwstał trzeciego dnia, zgodnie z Pismem” (1 Kor 15, 1-4).

Znaczenie i cel tej części

92. Wiara chrześcijańska, przez którą osoba mówi „tak” Jezusowi Chrystusowi, może być rozważana w dwóch aspektach:

– jako przyłgnięcie do Boga, który się objawia, udzielone pod wpływem łaski.

W tym przypadku wiara polega na powierzeniu się słowu Bożemu i oddaniu się mu (*fides qua*);

– jako treść Objawienia i orędzia ewangelicznego.

W tym znaczeniu wiara wyraża się przez coraz lepsze poznanie głębokiego sensu tego słowa (*fides quae*).

Te dwa aspekty, z samej swej natury, nie mogą zostać rozdzielone. Dojrzewanie i wzrost wiary wymagają ich organicznego i spójnego rozwoju. Jednak z racji metodologicznych mogą być one rozważane osobno¹.

93. W drugiej części będzie rozważana treść orędzia ewangelicznego (*fides quae*).

¹ Por. DCG (1971) 36.

– W pierwszym rozdziale zostaną określone normy i kryteria, jakimi powinna kierować się katecheza, by uzasadniać, formułować i wyklądać treści orędzia. Każda bowiem forma posługi słowa porządkuje i przedstawia orędzie ewangeliczne zgodnie ze swoim własnym charakterem.

– W rozdziale drugim zostanie podjęte zagadnienie treści wiary, tak jak jest wyłożone w Katechizmie Kościoła Katolickiego, który jest podstawowym tekstem doktrynalnym dla katechezy. Zostaną więc przedstawione niektóre wskazania, które mogą pomóc w recepcji i wewnętrznym przyjęciu Katechizmu, jak również w umiejscowieniu go w ramach działalności katechetycznej Kościoła. Zostaną ponadto wskazane niektóre kryteria opracowania – w odniesieniu do Katechizmu Kościoła Katolickiego – w Kościołach partykularnych katechizmów lokalnych, które strzegąc jedności wiary, będą odpowiednio uwzględniać różne sytuacje i kultury.

ROZDZIAŁ I

Normy i kryteria przedstawiania orędzia ewangelicznego w katechezie

„Słuchaj, Izraelu, Pan jest naszym Bogiem – Panem jedynym. Będziesz miłował Pana, Boga twojego, z całego swego serca, z całej duszy swojej, ze wszystkich swych sił. Niech pozostaną w twym sercu te słowa, które ja ci dziś nakazuję. Wpóisj je twoim synom, będziesz o nich mówił przebywając w domu, w czasie podróży, kładąc się spać i wstając ze snu. Przywiążesz je do twojej ręki jako znak. Niech one ci będą ozdobą przed oczami. Wypisj je na odrzwiach swojego domu i na twoich bramach” (Pwt 6, 4-9).

„A Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas” (J 1, 14).

Słowo Boże, źródło katechezy

94. Słowo Boże jest źródłem, z którego katecheza czerpie swoje orędzie:

Katecheza będzie zawsze czerpać swoją treść z żywego źródła słowa Bożego, przekazanego przez Tradycję i Pismo Święte, gdyż Święta Tradycja i Pismo Święte stanowią jeden depozyt słowa Bożego powierzony Kościołowi¹.

Ten „depozyt wiary”² jest skarbem właściciela domu, powierzonym Kościołowi, rodzinie Bożej, z którego nieustannie wyjmuje on rzeczy stare i nowe³. Wszystkie dzieci Ojca, ożywiane przez Jego Ducha, karmią się tym skarbem słowa. Wiedzą one, że Słowem jest Jezus Chrystus, Słowo, które stało się człowiekiem, i że Jego głos nadal brzmi przez Ducha Świętego w Kościele i w świecie.

¹ CT 27.

² 1 Tm 6, 20; 1 Tm 1, 14; por. DV 10.

³ Por. Mt 13, 52.

Słowo Boże, dzięki przedziwnemu „zstępowaniu”⁴ Bożemu zwraca się i dochodzi do nas przez „czyny i słowa” ludzkie, tak „jak niegdyś Słowo Ojca Przedwiecznego, przyjąwszy słabe ludzkie ciało, upodobiło się do ludzi”⁵. Nie przestając być słowem Bożym, wyraża się w słowie ludzkim. Chociaż jest ono bliskie, pozostaje jednak zakryte, w stanie „kenotycznym”. Dlatego Kościół, prowadzony przez Ducha, potrzebuje ciągłego interpretowania go, a kontemplując je w głębokim duchu wiary, „słucha (go) pobożnie..., święcie go strzeże i wiernie wyjaśnia”⁶.

Źródło i „źródła” orędzia katechetycznego⁷

95. *Słowo Boże* zawarte w świętej Tradycji i w Piśmie Świętym:

- jest medytowane i coraz głębiej rozumiane za pośrednictwem zmysłu wiary całego Ludu Bożego, pod przewodnictwem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, który naucza go w sposób autorytatywny;
- jest celebrowane w liturgii, gdzie stale jest głoszone, słuchane, przeżywane i komentowane;
- jaśnieje w życiu Kościoła, w jego dwutysiącletniej historii, przede wszystkim w świadectwie chrześcijan, a szczególnie świętych;
- jest pogłębiane w refleksji teologicznej, która pomaga wierzącym wzrastać w żywym rozumieniu misterium wiary;
- ukazuje się w autentycznych wartościach religijnych i moralnych, które jako ziarna słowa są rozsiane w społeczności ludzkiej i w różnych kulturach.

96. Są to pierwszorzędne lub pomocnicze źródła katechezy, które w żadnym przypadku nie mogą być rozumiane w sposób jednostronny⁸. Pismo Święte „jest mową Bożą, utrwaloną pod natchnieniem

⁴ DV 13.

⁵ Tamże.

⁶ DV 10.

⁷ Jak widać, stosuje się tutaj dwa wyrażenia: *źródło* i *źródła*. Mówi się o „źródle” katechezy, by podkreślić jedność Słowa Bożego, pamiętając o pojęciu Objawienia zawartym w *Dei Verbum*. Została tutaj przyjęta CT 27, która mówi także o *źródle* katechezy. Mimo to zachowano wyrażenie *źródła*, przyjmując zwyczajne użycie katechetyczne wyrażenia, by wskazać konkretne miejsca, z których katecheza czerpie swoje orędzie; por. DCG (1971) 45.

⁸ Por. DCG (1971) 45.

Ducha Świętego na piśmie”⁹, a święta Tradycja „przekazuje je w całości ich następcom, by oświeceni Duchem prawdy, wiecznie je w swym nauczaniu zachowywali, wyjaśniali i rozpowszechniali”¹⁰. Urząd Nauczycielski ma zadanie „autentycznej interpretacji słowa Bożego”¹¹; wypełnia w ten sposób w imieniu Jezusa Chrystusa podstawową służbę eklezjalną. Tradycja, Pismo Święte i Urząd Nauczycielski Kościoła, wewnętrznie połączone i powiązane, „każde na swój sposób”¹² są głównymi źródłami katechezy.

Każde ze źródeł katechezy ma własny język, który kształtuje się przez bogatą różnorodność „dokumentów wiary”. Katecheza jest żywą tradycją takich dokumentów¹³: perykopy biblijne, teksty liturgiczne, pisma Ojców Kościoła, wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego, symbole wiary, świadectwa świętych, refleksje teologiczne.

Żywe źródło słowa Bożego i „źródła”, jakie z niego wynikają i w których ono się wyraża, dostarczają katechezie kryteriów przekazywania jej orędzia tym wszystkim, którzy doszli do dojrzałej decyzji pójścia za Jezusem Chrystusem.

Kryteria przedstawiania orędzia

97. Kryteria przedstawiania orędzia ewangelicznego w katechezie są ściśle powiązane ze sobą, ponieważ wypływają z jednego źródła.

– Orędzie skoncentrowane na osobie Jezusa Chrystusa (chrystocentryzm) na mocy swego dynamizmu wewnętrznego wprowadza w wymiar trynitarny tego orędzia.

– Głoszenie Dobrej Nowiny o Królestwie Bożym, skoncentrowane na *darze zbawienia*, zakłada orędzie *wyzwolenia*.

– Charakter *eklezyjalny* orędzia odsyła do charakteru *historycznego katechezy*, ponieważ – jak całość ewangelizacji – realizuje się ona w „czasie Kościoła”.

– Orędzie ewangeliczne, ponieważ jest Dobrą Nowiną przeznaczoną dla wszystkich narodów, stara się o *inkulturację*, która będzie mogła

⁹ DV 9.

¹⁰ Tamże.

¹¹ DV 10.

¹² Tamże.

¹³ Por. OLB 9.

zostać dogłębnie zrealizowana tylko wtedy, gdy orędzie będzie przedstawiane w całej swojej *integralności i czystości*.

– Orędzie ewangeliczne jest w sposób konieczny *orędziem organicznym* z własną hierarchią prawd. Ta harmonijna wizja Ewangelii przemienia ją w wydarzenie głęboko *znaczące* dla osoby ludzkiej.

Chociaż te kryteria odnoszą się do całej posługi słowa, zostaną teraz rozwinięte w odniesieniu do katechezy.

Chrystocentryzm orędzia ewangelicznego

98. Jezus Chrystus nie tylko przekazuje słowo Boże, ale On jest Słowem Bożym. Dlatego cała katecheza mówi o relacji z Nim.

W tym znaczeniu tym, co charakteryzuje orędzie przekazywane przez katechezę, jest nade wszystko „chrystocentryzm”¹⁴, który należy rozumieć w różnych znaczeniach.

– Oznacza on najpierw, że „w samej wewnętrznej istocie katechezy znajduje się przede wszystkim ta właśnie osoba: Jezus Chrystus z Nazaretu, jednorodzony od Ojca, pełen łaski i prawdy”¹⁵. Rzeczywiście, podstawowym zadaniem katechezy jest przedstawić Chrystusa, a wszystko inne w odniesieniu do Niego. Tym, w czym ona ostatecznie pomaga, jest pójście za Jezusem i komunია z Nim; do tego zmierza każdy element orędzia.

– Chrystocentryzm oznacza następnie, że Chrystus jest „ośrodkiem historii zbawienia”¹⁶, przedstawianej przez katechezę. Jest On bowiem ostatecznym wydarzeniem, do którego zmierza cała historia świata. On, przyszedłszy w „pełni czasu” (Ga 4, 4), jest „kluczem, ośrodkiem i celem historii ludzkiej”¹⁷. Orędzie katechetyczne pomaga chrześcijaninowi w usytuowaniu się w historii i w czynnym włączeniu się w nią, ukazując, jak Chrystus jest ostatecznym sensem tej historii.

– Chrystocentryzm oznacza ponadto, że orędzie ewangeliczne nie pochodzi od człowieka, ale jest słowem Bożym. Kościół, a w jego imieniu każdy katecheta, może prawdziwie powiedzieć: „Moja nauka nie jest moją, lecz Tego, który Mnie posłał” (J 7, 16). Dlatego to

¹⁴ Por. KKK 426–429; CT 5–6; DCG (1971) 40.

¹⁵ CT 5.

¹⁶ DCG (1971) 41. Por. DCG (1971) 39, 40, 44.

¹⁷ GS 10.

wszystko, co przekazuje katecheza, jest „nauką Jezusa Chrystusa, tj. prawdą, której On nam udziela, albo ściśle mówiąc, Prawdą, którą On sam jest”¹⁸. Chrystocentryzm zobowiązuje katechezę do przekazywania tego, co Jezus naucza o Bogu, o człowieku, o szczęściu, o życiu moralnym, o śmierci... nie zmieniając niczego w Jego myśli¹⁹.

Ewangelie, które opowiadają o życiu Jezusa, stanowią ośrodek orędzia ewangelicznego. Posiadając „strukturę katechetyczną”²⁰, wyrażają nauczanie, jakie proponowano pierwszym wspólnotom chrześcijańskim i jakie przekazywało życie Jezusa, Jego orędzie i Jego działania zbawcze. W katechezie „cztery Ewangelie zajmują centralne miejsce, ponieważ ich ośrodkiem jest Jezus Chrystus”²¹.

Chrystocentryzm trynitarny orędzia ewangelicznego

99. Słowo Boże, wcielone w Jezusa z Nazaretu, Syna Dziewicy Maryi, jest Słowem Ojca, który mówi do świata przez swego Ducha. Jezus stale odsyła do Ojca, o którym wie, że jest Jego Ojcem, i do Ducha Świętego, o którym wie, że Go namaścił. On jest „drogą”, która prowadzi do wewnętrznego misterium Boga²².

Chrystocentryzm katechezy, na mocy jej wewnętrznego dynamizmu, prowadzi do wyznania wiary w Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego. Jest to chrystocentryzm ze swej natury trynitarny. Chrzestowanie w chrzcie zostają upodobnieni do Chrystusa, „Jednego z Trójcy”²³, i to upodobnienie wprowadza chrześcijan, „synów w Synu”, w komunię z Ojcem i z Duchem Świętym. Dlatego ich wiara jest radykalnie trynitarna. „Tajemnica Trójcy Świętej stanowi centrum wiary i życia chrześcijańskiego”²⁴.

100. Chrystocentryzm trynitarny orędzia ewangelicznego prowadzi katechezę do troski, między innymi, o takie aspekty jak:

¹⁸ CT 6.

¹⁹ Por. 1 Kor 15, 1–4; EN 15.

²⁰ CT 11.

²¹ KKK 139.

²² Por. J 14, 6.

²³ Wyrażenie „Jeden z Trójcy” było użyte przez V Sobór Powszechny w Konstantynopolu (553 r.), can. 4; por. DS 424. Zostało przypomniane w KKK 468.

²⁴ KKK 234; por. KKK 2157.

– Wewnętrzna struktura katechezy; każdy sposób przedstawienia będzie zawsze chrystocentryczno-trynitarny: „Przez Chrystusa do Ojca w Duchu”²⁵. Jeżeli katecheza nie uwzględnia wspomnianych trzech elementów lub nie przedstawia ścisłego ich powiązania, chrześcijańskie orędzie może zatracić właściwy sobie charakter²⁶.

– Idąc za pedagogią Jezusa w Jego objawieniu Ojca, siebie samego jako Syna i Ducha Świętego, katecheza ukaze wewnętrzne życie Boga na podstawie zbawczych dzieł na rzecz ludzkości²⁷. Dzieła Boże objawiają, kim On jest w sobie samym, podczas gdy misterium Jego wewnętrznego bytu oświeca rozumienie wszystkich Jego dzieł. Sytuacja analogiczna ma miejsce w relacjach ludzkich, gdzie osoby ukazują się poprzez czyny i, im więcej je znamy, tym lepiej rozumiemy ich czyny²⁸.

– Przedstawienie wewnętrznego bytu Boga objawionego przez Jezusa, jednego w swej naturze i troistego w osobach, powinno ukazać żywe konsekwencje dla życia ludzkiego. Wyznanie wiary w jednego Boga oznacza, że „człowiek nie może w sposób absolutny poddać swojej wolności osobistej żadnej władzy ziemskiej”²⁹. Oznacza ponadto, że ludzkość, stworzona na obraz Boga, który jest „komunią osób”, jest powołana do tego, by być społecznością braterską, złożoną z dzieci tego samego Ojca, równych w godności osobowej³⁰. Konsekwencje ludzkie i społeczne chrześcijańskiej koncepcji Boga są bardzo znaczące. Kościół, wyznając wiarę w Tróję Świętą i głosząc ją światu, uważa się za „lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego”³¹.

Orędzie głoszące zbawienie

101. Orędzie Jezusa o Bogu jest dobrą nowiną dla ludzkości. Jezus ogłosił Królestwo Boże³², to znaczy nową i ostateczną interwencję

²⁵ DCG (1971) 41; por. Ef 2, 18.

²⁶ Por. DCG (1971) 41.

²⁷ Por. KKK 258, 236, 259.

²⁸ Por. KKK 236.

²⁹ KKK 450.

³⁰ Por. KKK 1702, 1878; SRS 40 nawiązując do tego tematu, używa wyrażenia *wzór jedności*. KKK 2845 nazywa komunie Trójcy Świętej „źródłem i kryterium prawdy wszelkich relacji”.

³¹ LG 4, która cytuje dosłownie wyrażenie Św. CYPRIANA: *De orat. dom.*, 23: CCL 3A2, 105.

³² Por. EN 11–14; RM 12–20; KKK 541–556.

Boga, z mocą przekształcającą tak wielką, jaką zaangażował w stworzenie świata³³, a nawet większą od niej. W tym znaczeniu „jako szczyt i centrum swej Dobrej Nowiny Chrystus zwiastuje zbawienie, wielki dar Boga, który należy uważać nie tylko za uwolnienie od wszystkiego, co człowieka uciska, ale przede wszystkim za wyzwolenie go od grzechu i od złego, wiążące się z radością, jakiej ktoś zażywa, gdy poznaje Boga i jest przez Niego poznawany, gdy Boga widzi i w Nim ufnie spoczywa”³⁴.

Katecheza przekazuje to orędzie Królestwa, centralne w przepowiadaniu Jezusa. Dzięki temu, orędzie „coraz głębiej jest pojmowane, poszerzane o wnioski, które z niego wypływają”³⁵, ukazuje wielkie konsekwencje, jakie ma dla ludzi i świata.

102. W tym konkretyzowaniu kerygmatu ewangelicznego Jezusa katecheza podkreśla następujące podstawowe aspekty:

– Przez nadejście Królestwa Jezus głosi i objawia, że Bóg nie jest istotą daleką i niedostępną, „jakaś odległą i bezimienną mocą”³⁶, ale jest Ojcem, który jest obecny pośród swoich stworzeń, działającym swoją miłością i swoją mocą. To świadectwo o Bogu jako Ojcu, dane w sposób prosty i bezpośredni, ma podstawowe znaczenie dla katechezy.

– Jezus wskazuje równocześnie, że Bóg przez swoje Królestwo ofiaruje dar pełnego zbawienia, wyzwala od grzechu, prowadzi do komunii z Ojcem, udziela synostwa Bożego i obiecuje życie wieczne, zwyciężając śmierć³⁷. To pełne zbawienie jest równocześnie immanenne i eschatologiczne, gdyż „z całą pewnością zaczyna się w tym życiu, a wypełnia w wieczności”³⁸.

³³ Liturgia Kościoła wyraża to w taki sposób w Wigilii Paschalnej: „...spraw, niech wszyscy przez Ciebie odkupieni zrozumieją, że wspaniałe było *dzieło stworzenia świata*, a jeszcze wspanialsze jest *dzieło zbawienia*, które się dokonało przez *wielkanocną ofiarę Chrystusa*” (*Missale Romanum* [Editio Typica Altera – 1975], Wigilia Paschalna, Modlitwa po pierwszym czytaniu).

³⁴ EN 9.

³⁵ CT 25.

³⁶ EN 26.

³⁷ Ten dar zbawienia udziela nam „*usprawiedliwienia* przez łaskę wiary i przez sakramenty Kościoła. Łaska ta wybawia nas od grzechu i prowadzi do przyjaźni z Bogiem” (LC 52).

³⁸ EN 27.

– Głosząc Królestwo, Jezus głosi sprawiedliwość Bożą; obwieszcza sąd Boży i naszą odpowiedzialność. Głoszenie sądu Bożego, z jego mocą formowania sumień, jest centralną treścią Ewangelii i dobrą nowiną dla świata. Jest nią dla tego, kto cierpi brak sprawiedliwości, i dla tych, którzy walczą o jej wprowadzenie; jest nią także dla tego, kto nie umiał kochać i być solidarny; pokuta i przebaczenie są możliwe, ponieważ w krzyżu Chrystusa otrzymujemy odkupienie grzechu. Wezwanie do nawrócenia i do wiary w Ewangelię Królestwa – które jest królestwem sprawiedliwości, miłości i pokoju i w świetle którego będziemy sądzeni – ma podstawowe znaczenie dla katechezy.

– Jezus ogłasza, że Królestwo Boże zaczyna się wraz z Nim, w Jego osobie³⁹. Objawia bowiem, że On sam, ustanowiony Panem, podejmuje realizację tego Królestwa, aż powierzy je, po ostatecznym wypełnieniu, Ojcu, gdy powtórnie przyjdzie w chwale⁴⁰. „Na tej ziemi Królestwo obecne jest już w tajemnicy; wypełnienie zaś jego nastąpi z przyjściem Pana”⁴¹.

– Jezus wskazuje również, że wspólnota Jego uczniów, Jego Kościół, „stanowi zalążek oraz początek tego Królestwa na ziemi”⁴² i że, jako zaczyn w cieście, jest tym, czego pragnie, by Królestwo Boże wzrastało w świecie jak wielkie drzewo, obejmując wszystkie narody i wszystkie kultury. „Kościół rzeczywiście i konkretnie jest na służbie Królestwa”⁴³.

– W końcu Jezus objawia, że historia ludzkości nie zmierza do nicości, ale wraz ze swymi aspektami łaski i grzechu jest w Nim przyjęta przez Boga, aby mogła zostać przekształcona. Pielgrzymując obecnie do domu Ojca, daje już do dyspozycji zadatek przyszłego świata, gdzie przyjęta i oczyszczona osiągnie swoje wypełnienie. „Ewangelizacja winna zawierać prorockie przepowiadanie spraw innego życia, to znaczy najwyższego i wiecznego powołania ludzi, które jest związane z obecnym stanem, a równocześnie od niego odłączone”⁴⁴.

³⁹ Por. LG 3, 5.

⁴⁰ Por. RM 16.

⁴¹ GS 39.

⁴² LG 5.

⁴³ RM 20.

⁴⁴ EN 28.

Orędzie wyzwolenia

103. Dobra Nowina Królestwa Bożego, które głosi zbawienie, obejmuje orędzie wyzwolenia⁴⁵. Głosząc to Królestwo, Jezus w zupełnie szczególny sposób zwracał się do ubogich: „Błogosławieni jesteście wy, ubodzy, albowiem do was należy królestwo Boże. Błogosławieni wy, którzy teraz głodujecie, albowiem będziecie nasyceni” (Łk 6, 20-21). Błogosławieństwa Jezusa, skierowane do tych, którzy cierpią, są eschatologicznym głoszeniem zbawienia, jakie Królestwo Boże przynosi z sobą. Obejmują one to wstrząsające doświadczenie, na które Ewangelia jest tak bardzo wrażliwa: ubóstwo, głód i cierpienie ludzkości.

Kościół, wspólnota uczniów Jezusa, podziela dzisiaj tę samą wrażliwość, jaką miał wówczas jego Nauczyciel. Z głębokim bólem zwraca on swoją uwagę na narody, które „z całych sił starają się i usiłują przezwyciężyć to wszystko, co spycha je do pozostawiania na marginesie życia: głód, ustawiczne choroby zakaźne, analfabetyzm, nędza, niesprawiedliwość w stosunkach międzynarodowych... stan neokolonializmu gospodarczego i doktrynalnego”⁴⁶. Kościół z troską patrzy na wszystkie formy ubóstwa „nie tylko ekonomicznego, lecz także kulturowego i religijnego”⁴⁷.

Jako ważny wymiar swojej misji „Kościół ma obowiązek głoszenia wyzwolenia setek tysięcy ludzi, skoro wielu z nich to jego dzieci; również ma obowiązek wspierania tego wyzwolenia, żeby się dokonało, opowiadania się za nim oraz sprawiania, by ono stało się całkowite”⁴⁸.

104. Aby przygotować chrześcijan do tego zadania, katecheza powinna troszczyć się, między innymi, o następujące aspekty:

– Umiejszczyć orędzie wyzwolenia w perspektywie „ściśle religijnego celu ewangelizacji”⁴⁹, gdyż traciłaby ona swoją rację, „jeśliby została oderwana od tej podpory religijnej, która ją podtrzymuje, że

⁴⁵ Por. EN 30-35.

⁴⁶ EN 30.

⁴⁷ CA 57. Por. KKK 2444.

⁴⁸ EN 30.

⁴⁹ EN 32; por. SRS 41; RM 58.

mianowicie jest Królestwem Bożym, w pełnym sensie teologicznym”⁵⁰. Dlatego orędzie wyzwolenia „nie może się... ograniczać po prostu do dziedziny gospodarczej, politycznej, społecznej czy doktrynalnej, ale musi mieć na uwadze całego człowieka, w jego wszystkich wymiarach i aspektach, i w jego otwarciu się na coś «absolutnego», owszem na Absolut, którym jest Bóg”⁵¹.

– W zadaniu wychowania moralnego katecheza przedstawi chrześcijańską moralność społeczną jako wymaganie i jako konsekwencję „radikalnego wyzwolenia dokonanego przez Chrystusa”⁵². To jest Dobra Nowina, jaką sercem pełnym nadziei wyznają chrześcijanie: Chrystus wyzwolił świat i nadal go wyzwala. Tutaj rodzi się praktyka chrześcijańska, która jest wypełnieniem wielkiego przykazania miłości.

– W zadaniu wprowadzenia do pełnienia posłania katecheza będzie także wzbudzać u katechumenów i katechizowanych „opcję preferencyjną na rzecz ubogich”⁵³, która, „daleka od tego, by być znakiem partykularyzmu i sekciarstwa, ukazuje uniwersalizm istoty i posłania Kościoła. Opcja ta nie zna wyjątków”⁵⁴, ale zakłada „zaangażowanie dla sprawiedliwości według roli, powołania i warunków każdego”⁵⁵.

Eklezjalność orędzia ewangelicznego

105. Eklezjalna natura katechezy nadaje przekazywanemu orędziu ewangelicznemu wewnętrzny charakter eklezjalny. Katecheza ma swój początek w wyznaniu wiary Kościoła i prowadzi do wyznania wiary przez katechumena i katechizowanego. Pierwsze oficjalne słowo, jakie Kościół kieruje do dorosłego, który przyjmuje chrzest – po pytaniu o jego imię – jest następujące: *O co prosisz Kościół Boży?* Kandydat odpowiada: *O wiarę*⁵⁶. Katechumen wie, że Ewangelia, którą odkrył

⁵⁰ EN 32.

⁵¹ EN 33, por. LC. Instrukcja jest obowiązkowym punktem odniesienia dla katechezy.

⁵² LC 71.

⁵³ CA 57; LC 68; por. SRS 42; KKK 2443–2449.

⁵⁴ LC 68.

⁵⁵ SRS 41; por. LC 77. Jeśli chodzi o tę część, to Synod Biskupów z 1971 r. podjął temat o podstawowym znaczeniu katechezy: *Wychowanie do sprawiedliwości*; por. SYNOD BISKUPÓW (1971), dokument *Sprawiedliwość w świecie*, III, cyt., 835–937.

⁵⁶ OCWD 75; por. KKK 1253.

i którą pragnie poznać, jest żywa w sercu wierzących. Katecheza nie jest niczym innym, jak procesem przekazywania takiej Ewangelii, jaką otrzymała wspólnota chrześcijańska, jaką rozumie, celebrowa, przeżywa i jaką przekazuje w wielorakich formach.

Dlatego, gdy katecheza przekazuje misterium Chrystusa, to w jej orędziu rozbrzmiewa wiara całego Ludu Bożego w ciągu historii, wiara apostołów, którzy otrzymali ją od samego Chrystusa i przez działanie Ducha Świętego; wiara męczenników, którzy ją wyznawali i wyznają swoją krwią; wiara świętych, którzy ją przeżywali i głęboko przeżywają; wiara Ojców i Doktorów Kościoła, którzy jej wspaniale nauczali; wiara misjonarzy, którzy ją nieprzerwanie głosili; wiara teologów, którzy pomagają w jej lepszym zrozumieniu; w końcu, wiara pasterzy, którzy strzegą jej gorliwie i z miłością oraz autentycznie interpretują. Rzeczywiście, w katechezie jest obecna wiara tych wszystkich, którzy wierzą i pozwalają Duchowi Świętemu, by ich prowadził.

106. Ta wiara, przekazana przez wspólnotę eklezjalną, jest jedna. Chociaż uczniowie Jezusa Chrystusa formują wspólnotę rozsianą na całym świecie i chociaż katecheza przekazuje wiarę w bardzo zróżnicowanych językach kulturowych, to przekazywana Ewangelia jest jedna, wyznanie wiary jest tylko jedno i tylko jeden jest chrzest: „Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest. Jeden jest Bóg i Ojciec wszystkich” (Ef 4, 5).

Katecheza jest więc w Kościele służbą, która wprowadza katechumenów i katechizowanych do jedności wyznania wiary⁵⁷. Z samej swojej natury ożywia ona więź jedności⁵⁸, tworząc świadomość przynależności do wielkiej wspólnoty, której nie może ograniczyć ani czas, ani przestrzeń: „Od sprawiedliwego Abła, aż do ostatniego wybranego, aż po krańce ziemi; aż do skończenia świata”⁵⁹.

⁵⁷ Por. KKK 172–175, gdzie, inspirując się św. Ireneuszem, analizuje się całe bogactwo zawarte w rzeczywistości jednej wiary.

⁵⁸ Por. KKK 815: „Jedność Kościoła pielgrzymującego jest zapewniana także przez widzialne więzy komunii: wyznanie jednej wiary otrzymanej od Apostołów; wspólne celebrowanie kultu Bożego, przede wszystkim sakramentów; sukcesję apostolską za pośrednictwem sakramentu święceń, która to sukcesja strzeże braterskiej zgody rodziny Bożej”.

⁵⁹ EN 61, która powołuje się na św. Grzegorza Wielkiego i na *Didache*.

Charakter historyczny misterium zbawienia

107. Wyznanie wiary uczniów Jezusa Chrystusa wypływa z Kościoła pielgrzymującego, posłanego do pełnienia misji. Nie jest jeszcze chwalebny głoszeniem końca wędrówki, ale jest to głoszenie odpowiadające „czasowi Kościoła”⁶⁰. *Ekonomia zbawienia* ma więc charakter historyczny, ponieważ realizuje się w czasie: „rozpoczęła się... w przeszłości, realizowała się i osiągnęła swój szczyt w Chrystusie, obecnie zaś ujawnia swą moc i oczekuje *dopełnienia w historii*”⁶¹.

Dlatego Kościół, przekazując dzisiaj orędzie chrześcijańskie na podstawie swojej żywej świadomości tego orędzia, stale „upamiętnia” wydarzenia zbawcze przeszłości, opowiadając je. Interpretuje w ich świetle aktualne wydarzenia historii ludzkiej, w których Duch Święty odnawia oblicze ziemi, i trwa w pełnym wiary oczekiwaniu na przyjście Pana. W katechezie patrystycznej opowiadanie (*narratio*) przedziwnych wydarzeń dokonanych przez Boga i oczekiwanie (*expectatio*) powrotu Chrystusa zawsze towarzyszyło wykładowi misterium wiary⁶².

108. Charakter historyczny orędzia chrześcijańskiego zobowiązuje katechezę do troski o następujące aspekty:

– Ukazywać historię zbawienia za pośrednictwem katechezy biblijnej, pozwalającej poznać *czyny i słowa*, przez które Bóg objawił się ludzkości: wielkie etapy Starego Testamentu, przez które przygotował drogę Ewangelii⁶³; życie Jezusa, Syna Bożego, wcielonego w łonie Maryi, który przez swoje czyny i nauczanie doprowadził Objawienie do pełni⁶⁴; historię Kościoła, która przekazuje Objawienie. Również ta historia, czytana na podstawie wiary, jest fundamentalną częścią treści katechezy.

⁶⁰ KKK 1076.

⁶¹ DCG (1971) 44.

⁶² Ojcowie Kościoła, opierając treść katechezy na opowiadaniu wydarzeń zbawienia, pragnęli zakorzenić chrześcijaństwo w czasie, ukazując, że miała miejsce historia zbawcza, a nie czysta filozofia religijna, jak również pragnęli podkreślić, że Chrystus był ośrodkiem tej historii.

⁶³ KKK 54–64. W tych tekstach Katechizmu, które są podstawowym punktem odniesienia dla katechezy biblijnej, są wskazane najważniejsze *etapy* Objawienia. Najważniejsze miejsce zajmuje w nich temat Przymierza. Por. KKK 1081 i 1093.

⁶⁴ Por. DV 4.

– W wyjaśnianiu Symbolu wiary i treści moralności chrześcijańskiej przez katechezę doktrynalną orędzie ewangeliczne powinno oświecać *dzisiaj* historii zbawienia. Rzeczywiście, „...posługa słowa nie tylko wspomina objawienie cudownych dzieł Bożych dokonane w (określonym) czasie... lecz jednocześnie w świetle tegoż objawienia wyjaśnia współczesne życie ludzkie, znaki czasów i sprawy tego świata, ponieważ w tym wszystkim realizuje się... Boży plan zbawienia człowieka”⁶⁵.

– Umieścić sakramenty w ramach historii zbawienia za pośrednictwem katechezy mistagogicznej, która „odczytuje i przeżywa te wielkie wydarzenia historii zbawczej w «dzisiaj»... liturgii”⁶⁶. Odniesienie do „dzisiaj” historiozbawczego ma istotne znaczenie dla tej katechezy. Pomaga się w ten sposób katechumenom i katechizowanym w „otwarcu się na «duchowe» rozumienie ekonomii zbawienia”⁶⁷.

– „Czyny i słowa”⁶⁸ Objawienia odsyłają do „tajemnicy w nich zawartej”⁶⁹. Katecheza będzie pomagać w dokonaniu przejścia od znaku do misterium. Doprowadzi do odkrycia: w człowieczeństwie Chrystusa Jego kondycji Syna Bożego, w historii Kościoła jego misterium jako „sakramentu zbawienia”, w „znakach czasów” śladów obecności i planu Boga. Katecheza ukaże w ten sposób typowe poznanie wiary, które jest „poznaniem przez znaki”⁷⁰.

Inkulturacja orędzia ewangelicznego

109. Słowo Boże stało się człowiekiem, człowiekiem konkretnym, umiejscowionym w czasie i przestrzeni, zakorzenionym w określonej kulturze: „Chrystus włączył się przez swoje wcielenie w pewne społeczne i kulturalne warunki ludzi, wśród których przebywał”⁷¹. Jest to

⁶⁵ DCG (1971) 11.

⁶⁶ KKK 1095. Por. KKK 1075; 1116; 129–130 i 1093–1094.

⁶⁷ KKK 1095. KKK w numerze 1075 wskazuje na wtajemniczający charakter katechezy mistagogicznej, ponieważ „przechodzi od tego, co widzialne, do tego, co niewidzialne, od znaku do tego, co on oznacza, od «sakramentów» do «misteriów»”.

⁶⁸ DV 2.

⁶⁹ DCG (1971) 72; por. KKK 39–43.

⁷⁰ Por. część IV, rozdz. V.

⁷¹ AG 10; por. AG 22.

pierwotna „inkulturacja” słowa Bożego, która ma charakter wzorczy dla całej ewangelizacji Kościoła, mającej „za zadanie wszczepienie siły Ewangelii w samą istotę kultury i jej formy”⁷².

„Inkulturacja”⁷³ wiary, przez którą w przedziwnej wymianie zostaje przyjęte „wszelkie bogactwo narodów, które oddane jest Chrystusowi w dziedzictwo”⁷⁴, jest procesem głębokim i całościowym oraz powolną wędrówką⁷⁵. Nie jest to prosta akomodacja zewnętrzna, która by uczynić orędzie chrześcijańskie bardziej przyciągającym, ogranicza się do upiększenia go powierzchownym blichtrzem.

Przeciwnie, chodzi o przeniknięcie Ewangelii w najbardziej ukryte tkanki osób i narodów, „...od wewnątrz, od centrum życiowego i korzeni życia”⁷⁶ ich kultur.

W tym dążeniu do inkulturacji wspólnoty chrześcijańskie powinny dokonać rozróżnienia: chodzi, z jednej strony, o *przyjęcie*⁷⁷ bogactw kulturowych, które są zgodne z wiarą, a z drugiej strony chodzi także o pomoc w *uzdrowieniu*⁷⁸ i *przekształceniu*⁷⁹ tych kryteriów, sposobów myślenia lub stylów życia, jakie są sprzeczne z Królestwem Bożym. To rozróżnienie jest poprawne, gdy opiera się na dwóch podstawowych zasadach: „zgodności z wiarą i jednością Kościoła powszechnego”⁸⁰. Cały Lud Boży powinien zaangażować się w ten proces, który „...wymaga stopniowania, tak aby był naprawdę wyrazem chrześcijańskiego doświadczenia wspólnoty”⁸¹.

110. W tej inkulturacji wiary przed katechezą stają różne zadania. Katecheza powinna:

– Uważać wspólnotę eklezjalną za pierwszorzędny czynnik inkulturacji. Wyrażenie, jak również skuteczne narzędzie tego zadania, jest

⁷² CT 53; por. EN 20.

⁷³ Pojęcie „inkulturacji” zostało przyjęte w różnych dokumentach Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Por. CT 53; RM 52–54. Pojęcie „kultury”, zarówno w sensie ogólnym, jak i w sensie „socjologicznym i etnologicznym” zostało wyjaśnione w GS 53; por. także ChL 44.

⁷⁴ AG 22; por. LG 13 i 17; GS 53–62; DCG (1971) 37.

⁷⁵ Por. RM 52, która mówi o *dlugim czasie* wymaganym przez inkulturację.

⁷⁶ EN 20; por. EN 63; RM 52.

⁷⁷ LG 13 używa wyrażenia „wspiera i przyswaja (*fovet et assumit*)”.

⁷⁸ LG 17 wyraża się w ten sposób: „uzdrowia, umacnia i dopełnia (*sanare, elevare et consummare*)”.

⁷⁹ EN 19 stwierdza: „dosięgał i jakby przewracał kryteria oceny”.

⁸⁰ RM 54.

⁸¹ Tamże.

reprezentowane przez katechetę, który wraz z głębokim zmysłem religijnym powinien posiadać żywą świadomość społeczną i być dobrze zakorzeniony w swoim środowisku kulturowym⁸².

– Opracować katechizmy lokalne, które odpowiadają na wymagania pochodzące z różnych kultur⁸³, przedstawiając Ewangelię w odniesieniu do natchnień, pytań i problemów, jakie pojawiają się w tych kulturach.

– Dokonywać odpowiedniej inkulturacji katechumenatu i instytucji katechetycznych, włączając roztropnie język, symbole i wartości kultury, w której żyją katechumeni i katechizowani.

– Przedstawiać orędzie chrześcijańskie w taki sposób, by pomagało w „uzasadnieniu nadziei” (1 P 3, 15) tych, którzy mają głosić Ewangelię w kulturach często pogańskich, a niekiedy postchrześcijańskich. Nieodzowna staje się apologetyka, która pomogłaby w dialogu między wiarą i kulturą.

Integralność orędzia ewangelicznego

111. W zadaniu inkulturacji wiary katecheza powinna przekazywać orędzie ewangeliczne w jego integralności i czystości. Jezus głosi Ewangelię integralnie: „...albowiem oznajmiłem wam wszystko, co usłyszałem od Ojca mego” (J 15, 15). Tej samej integralności Jezus wymaga od swoich uczniów zlecając im misję: „uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” (Mt 28, 19). Dlatego podstawowym kryterium katechezy jest ochrona integralności orędzia, unikanie jego przedstawień częściowych lub zniekształconych: „by danina jego wiary była doskonała, każdy z uczniów Jezusa ma prawo otrzymać słowo wiary, pełne i całkowite w swej ostrości i sile; nie może ono być okaleczone, zafałszowane lub zubożone”⁸⁴.

112. Dwa, wewnętrznie połączone, wymiary podlegają temu kryterium. Chodzi więc o:

– przedstawianie *integralnego* orędzia ewangelicznego, bez pomijania jakiegokolwiek podstawowego aspektu i dokonywania wyboru

⁸² Por. GCM 12.

⁸³ Por. KKK 24.

⁸⁴ CT 30.

w depozycie wiary⁸⁵. Katecheza, przeciwnie, „winna... pilnie troszczyć się o wierne przekazanie całego bogactwa chrześcijańskiego orędzia”⁸⁶. Powinno to odbywać się stopniowo, podobnie do pedagogii, na jakiej opierał się Bóg, objawiając się w sposób progresywny i stopniowy. Integralność powinna łączyć się z akomodacją.

Katecheza wychodzi więc od prostej propozycji integralnej struktury orędzia chrześcijańskiego i wyklada je w sposób dostosowany do zdolności adresatów. Nie ograniczając się do tego wykładu początkowego, będzie stopniowo proponować orędzie za każdym razem coraz szersze i bardziej bezpośrednie, zgodnie ze zdolnościami katechizowanego i własnym charakterem katechezy⁸⁷. Te dwa poziomy integralnego wykładu są określane jako *integralność intensywna* i *integralność ekstensywna*.

– Przedstawianie *autentycznego* orędzia ewangelicznego, w całej jego czystości, bez redukcji jego wymagań ze strachu przed odrzuceniem i bez narzucania ciężarów, których ono nie obejmuje, ponieważ jarzmo Chrystusowe jest słodkie⁸⁸.

Kryterium autentyczności jest dogłębnie połączone z kryterium inkulturacji, którego funkcją jest „tłumaczenie”⁸⁹ istoty orędzia na określony język kulturowy. W tym koniecznym zadaniu zawsze ma miejsce pewne napięcie: „Ponieważ ewangelizacja wiele traci na swej mocy i wpływie, jeśli nie uwzględnia charakteru ludzi, do których się zwraca”, ale „staje wobec niebezpieczeństwa utracenia swego właściwego charakteru i całkowitego zaniku, jeśli jej treść zostanie z okazji przekładu osłabiona lub okaleczona...”⁹⁰

113. W tej złożonej relacji między inkulturacją i integralnością orędzia chrześcijańskiego kryterium, którym należy się kierować, jest ewangeliczna postawa „otwarcia się na integralnie rozumiane zbawienie świata”⁹¹. Powinna ona umieć połączyć akceptację wartości rzeczywiste ludzkich i religijnych, ponad wszelkim bezwładnym zamknięciem, z zaangażowaniem misyjnym głoszenia całej prawdy Ewan-

⁸⁵ Por. CT 30.

⁸⁶ DCG (1971) 38.

⁸⁷ Por. tamże.

⁸⁸ Por. Mt 11, 30.

⁸⁹ EN 63 używa wyrażen *transfere* i *translatio*; por. RM 53.

⁹⁰ EN 63; por. CT 31 i 53.

⁹¹ SYNOD BISKUPÓW (1985), *Relatio finalis*, II, D, 3; por. EN 65.

gelii, bez popadania w łatwe akomodacje, które osłabiłyby Ewangelię i zeświecczyły Kościół. Autentyczność ewangeliczna wyklucza obydwie postawy, które są przeciwne prawdziwemu znaczeniu misji.

Orędzie organiczne i uporządkowane hierarchicznie

114. Orędzie, jakie przekazuje katecheza, posiada „charakter organiczny i jest uporządkowane hierarchicznie”⁹², stanowiąc spójną i żywą syntezę wiary. Jest ono zorganizowane wokół misterium Trójcy Przenajświętszej, w perspektywie chrystocentrycznej, ponieważ jest „źródłem wszystkich innych tajemnic wiary oraz światłem, które je oświeca...”⁹³ Wynika z tego, że harmonia całości orędzia ewangelicznego domaga się „hierarchii prawd”⁹⁴, gdyż jest zróżnicowana więc każdej z nich z podstawą wiary. Jednak ta hierarchia „nie oznacza... że pewne prawdy w mniejszym stopniu niż inne wchodzą w zakres samej wiary, lecz podkreśla, że niektóre prawdy wspierają się na innych jako główniejszych i przez nie są naświetlane”⁹⁵.

115. Wszystkie aspekty i wymiary orędzia chrześcijańskiego należą do tej hierarchicznie uporządkowanej całości.

– Historia zbawienia, opowiadając „wielkie dzieła Boga” (*mirabilia Dei*), to, co dla nas uczynił, czyni i uczyni, koncentruje się wokół Jezusa Chrystusa, „centrum historii zbawienia”⁹⁶. Przygotowanie do Ewangelii w Starym Testamencie, pełnia Objawienia w Jezusie Chrystusie i czas Kościoła dokonują podziału całej historii zbawczej, w której stworzenie i eschatologia są początkiem i końcem.

– Symbol apostolski pokazuje, jak Kościół zawsze chciał przedstawiać misterium chrześcijańskie w żywej syntezie. Ten Symbol jest syntezą i kluczem do lektury całego Pisma Świętego i całej doktryny Kościoła, która jest uporządkowana hierarchicznie wokół niego⁹⁷.

⁹² Por. CT 31, gdzie przedstawia się integralność orędzia. Por. także DCG (1971) 39 i 43.

⁹³ KKK 234.

⁹⁴ UR 11.

⁹⁵ DCG (1971) 43.

⁹⁶ DCG (1971) 41.

⁹⁷ Św. Cyryl Jerozolimski mówi na temat Symbolu: „Ta synteza wiary nie została ułożona według ludzkiej opinii, ale z całego Pisma Świętego wybrano to, co najważniejsze, aby podać w całości jedną naukę wiary” (*Catecheses illuminandorum*, 5, 12: PG 33, 521). Tekst został przytoczony w KKK 186; por. KKK 194.

– Także sakramenty są organiczną całością i jak odradzające moce wypływają z Misterium Paschalnego Jezusa Chrystusa, tworząc „pewną strukturę, w której każdy z nich ma swoje żywotne miejsce”⁹⁸. Eucharystia zajmuje w tej strukturze jedyne miejsce, któremu są przyporządkowane inne sakramenty; jest ona „sakramentem sakramentów”⁹⁹.

– Podwójne przykazanie miłości Boga i bliźniego jest w orędziu moralnym hierarchią wartości, jaką ustalił sam Jezus: „Na tych dwóch przykazaniach opiera się całe Prawo i Prorocy” (Mt 22, 40). Miłość do Boga i miłość do bliźniego, które streszczają dekalog, jeśli są przeżywane w duchu błogosławieństw ewangelicznych, stanowią *magna charta* życia chrześcijańskiego, które Jezus ogłosił w Kazaniu na Górze¹⁰⁰.

– Modlitwa Pańska, streszczając Ewangelię, syntetyzuje i porządkuje hierarchicznie niezmierzone bogactwa modlitwy zawarte w Piśmie Świętym i w całym życiu Kościoła. Modlitwa ta, zaproponowana uczniom przez samego Jezusa, jest przeniknięta synowską ufnością i najgłębszymi pragnieniami, z jakimi człowiek może zwrócić się do Boga¹⁰¹.

Orędzie znaczące dla osoby ludzkiej

116. Słowo Boże stając się człowiekiem, przyjmuje naturę ludzką we wszystkim z wyjątkiem grzechu. W ten sposób Jezus Chrystus, który jest „obrazem Boga niewidzialnego” (Kol 1, 15), jest także człowiekiem doskonałym. Na tej podstawie rozumie się, że „tajemnica człowieka wyjaśnia się naprawdę dopiero w tajemnicy Słowa Wcielonego”¹⁰².

⁹⁸ KKK 1211.

⁹⁹ Tamże.

¹⁰⁰ Św. Augustyn przedstawia Kazanie na Górze jako „doskonałą kartę życia chrześcijańskiego..., która zawiera wszystkie przykazania służące do jego prowadzenia” (*De sermone Domini in monte*, I, 1: CCL 35, 1); por. EN 8.

¹⁰¹ Modlitwa *Ojcze nasz* jest rzeczywiście „streszczeniem całej Ewangelii” (TER-TULIAN, *De oratione*, 1, 6: CSEL 20, 181); „Przeanalizujcie wszystkie modlitwy zawarte w Piśmie Świętym, a nie wierzę, by można było spotkać jakąś modlitwę, która nie byłaby włączona w Modlitwę Pańską” (Św. AUGUSTYN, *Epistola*, 130, 12: PL 33, 502); por. KKK 2761.

¹⁰² GS 22.

Przedstawiając orędzie chrześcijańskie, katecheza nie tylko ukazuje, kim jest Bóg i jaki jest Jego zamiar zbawczy, ale, jak uczynił sam Jezus, objawia także w pełni człowieka człowiekowi i pozwala mu poznać jego najwyższe powołanie¹⁰³. Objawienie bowiem „nie jest... ani oderwane od życia, ani mu jak gdyby sztucznie przeciwstawione. Dotyczy ono przecież ostatecznego sensu i znaczenia ludzkiego istnienia, które oświeca całkowicie, aby w świetle Ewangelii stanowić jego natchnienie lub osąd”¹⁰⁴.

Relacja orędzia chrześcijańskiego z doświadczeniem ludzkim nie jest prostą kwestią metodologiczną, ale rodzi się z samego celu katechezy, który zmierza do doprowadzenia osoby ludzkiej do komunii z Jezusem Chrystusem. W swoim ziemskim życiu przeżył On w pełni swoje człowieczeństwo: „Ludzkimi rękami pracował, ludzkim myślał umysłem, ludzką działał wolą, ludzkim sercem kochał”¹⁰⁵. Dlatego *wszystko, co Chrystus przeżył, czynił po to, abyśmy mogli przeżywać to w Nim i aby On przeżywał to w nas*¹⁰⁶. Katecheza działa na rzecz tej tożsamości ludzkiego doświadczenia między Jezusem Nauczycielem i uczniem oraz uczy myśleć jak On, działać jak On, kochać jak On¹⁰⁷. Przeżywanie komunii z Chrystusem jest doświadczeniem nowego życia łaski¹⁰⁸.

117. Z tego wybitnie chrystologicznego powodu katecheza w przedstawianiu orędzia chrześcijańskiego „winna się troszczyć o to, by nauczyć ludzi doceniać własne doświadczenia tak osobiste, jak i społeczne. Jest również jej zadaniem ukazywanie w świetle Ewangelii wpływających z tych doświadczeń problemów tak, aby obudzić w ludziach słuszne pragnienie doskonalenia własnego życia”¹⁰⁹. W tym znaczeniu:

– W pierwszej ewangelizacji, związanej z prekatechumenatem lub prekatechezą, głoszenie Ewangelii powinno być zawsze prowadzone w wewnętrznym związku z naturą ludzką i jej aspiracjami, pokazywać, jak w pełni zadowala ono ludzkie serce¹¹⁰.

¹⁰³ Por. tamże.

¹⁰⁴ CT 22; por. EN 29.

¹⁰⁵ GS 22.

¹⁰⁶ KKK 521; por. KKK 519–521.

¹⁰⁷ Por. CT 20.

¹⁰⁸ Por. RM 6, 4.

¹⁰⁹ DCG (1971) 74; por. CT 29.

¹¹⁰ Por. AG 8.

– W katechezie biblijnej powinno się pomagać w interpretowaniu aktualnego życia ludzkiego w świetle doświadczeń przeżywanych przez naród izraelski, przez Jezusa Chrystusa i przez wspólnotę eklezjalną, w której Duch Chrystusa zmartwychwstałego ciągle żyje i działa.

– W wyjaśnieniu Symbolu wiary katecheza powinna ukazać, jak wielkie tematy wiary (stworzenie, grzech pierworodny, Wcielenie, Pascha, Pięćdziesiątnica, eschatologia...) są zawsze źródłem życia i światła dla człowieka.

– Katecheza moralna, przedstawiając, na czym polega życie godne Ewangelii¹¹¹ i wskazując na błogosławieństwa ewangeliczne jako ducha, który przenika dekalog, powinna oprzeć się na cnotach ludzkich obecnych w sercu człowieka¹¹².

– W katechezie liturgicznej należy stale odwoływać się do wielkich doświadczeń ludzkich, reprezentowanych przez znaki i symbole działania liturgicznego, opierając się na kulturze hebrajskiej i chrześcijańskiej¹¹³.

Zasada metodologiczna przedstawiania orędzia¹¹⁴

118. Normy i kryteria zasygnalizowane w tym rozdziale, „dotyczące przedstawienia... przedmiotu katechezy, mają być stosowane w różnych formach katechezy; w katechezie biblijnej i liturgicznej, w streszczeniu doktrynalnym, w interpretacji warunków ludzkiej egzystencji itd.”¹¹⁵

Z tych kryteriów i norm nie można jednak wyprowadzić porządku, jaki należy zachowywać w wykładzie treści. Rzeczywiście, „może być tak, że dzisiejsze warunki katechezy, względy metodologiczne lub pedagogiczne podpowiedzą, aby przekazywanie bogatej treści katechezy odbywało się raczej w taki, a nie w inny sposób”¹¹⁶. Można wyjść od Boga, by dojść do Chrystusa, i na odwrót; podobnie można wyjść od osoby ludzkiej, by dojść do Boga, i na odwrót. Zastosowanie

¹¹¹ Por. Flp 1, 27.

¹¹² Por. KKK 1697.

¹¹³ Por. KKK 1145–1152.

¹¹⁴ Por. część III, rozdz. II.

¹¹⁵ DCG (1971) 46.

¹¹⁶ CT 31.

określonego porządku w przedstawianiu orędzia jest uwarunkowane okolicznościami i sytuacją wiary katechizowanego.

Należy opracować metodę pedagogiczną bardziej dostosowaną do okoliczności istniejących we wspólnocie eklezjalnej lub konkretnych adresatów, do których kieruje się katecheza. Wynika stąd konieczność dokładnego przeanalizowania i znalezienia dróg i sposobów, które lepiej odpowiadają różnym sytuacjom.

Na biskupach spoczywa zadanie podania w tym względzie bardziej dokładnych norm i zastosowania ich przez dyktoria katechetyczne, katechizmy dostosowane do różnego wieku i warunków kulturowych oraz inne środki uznane za bardziej odpowiednie¹¹⁷.

¹¹⁷ Por. KPK, kan. 775, §§ 1–3.

ROZDZIAŁ II

„Taka jest nasza wiara, taka jest wiara Kościoła”

„Wszelkie Pismo od Boga natchnione jest i pożyteczne do nauczania, do przekazywania, do poprawiania, do kształcenia w sprawiedliwości – aby człowiek Boży był doskonały, przysposobiony do każdego dobrego czynu” (2 Tm 3, 16).

„Stójcie niewzruszenie i trzymajcie się tradycji, o których zostaliście pouczeni bądź żywym słowem, bądź za pośrednictwem naszego listu” (2 Tes 2, 15).

119. W niniejszym rozdziale zostanie podjęta refleksja nad treścią katechezy, tak jak jest ona wykładana przez Kościół w syntezach wiary, oficjalnie opracowywanych i proponowanych w jego katechizmach.

Kościół zawsze podawał sformułowania wiary, które w krótkiej formie zawierały istotę tego, w co wierzy i czym żyje: teksty nowotestamentalne, symbole lub wyznania wiary, formuły liturgiczne, modlitwy eucharystyczne. Później okazało się potrzebne podanie szerszego wyjaśnienia wiary, na sposób organicznej syntezy, za pośrednictwem katechizmów, które w ostatnich wiekach zostały opracowane w licznych Kościołach lokalnych. W dwóch momentach historycznych, z okazji Soboru Trydenckiego i w naszych czasach, uznano za uzasadnione podanie organicznego wykładu wiary za pośrednictwem katechizmu o charakterze uniwersalnym, jako punktu odniesienia dla katechezy całego Kościoła. Tak bowiem postąpił papież Jan Paweł II, promulgując 11 listopada 1992 r. *Katechizm Kościoła Katolickiego*.

Niniejszy rozdział zamierza usytuować te oficjalne narzędzia Kościoła, jakimi są katechizmy, w odniesieniu do działalności katechetycznej.

Na pierwszym miejscu zostanie podjęta refleksja o Katechizmie Kościoła Katolickiego, mająca na celu wyjaśnienie roli, jaka mu przypada w całości katechezy kościelnej. Następnie zostanie przeanalizowana potrzeba katechizmów lokalnych, które mają na celu dostosowanie treści wiary do różnych sytuacji i kultur, oraz zostaną zaproponowane pewne wskazania ułatwiające ich opracowanie. Kontemplując bogactwo treści wiary wyłożonej w narzędziach, jakie sami biskupi proponują Ludowi Bożemu i które niczym „symfonia”¹ wyrażają to, w co Kościół wierzy, co celebruje, co przeżywa i co głosi: „Taka jest nasza wiara, taka jest wiara Kościoła”.

Katechizm Kościoła Katolickiego i Dyrektorium ogólne o katechizacji

120. Katechizm Kościoła Katolickiego i *Dyrektorium ogólne o katechizacji* są dwoma różnymi i komplementarnymi narzędziami, służącymi działalności katechetycznej Kościoła.

– Katechizm Kościoła Katolickiego „wykłada wiarę Kościoła i naukę katolicką, poświadczone przez Pismo Święte, Tradycję apostolską i Urząd Nauczycielski Kościoła”².

– *Dyrektorium ogólne o katechizacji* przedstawia „fundamentalne zasady teologiczno-duszpasterskie, zaczerpnięte z Nauczycielskiego Urzędu Kościoła oraz w sposób szczególny z dokumentów Powszechnego Soboru Watykańskiego II, ażeby za ich pomocą lepiej wypełnić zadanie”³ działalności katechetycznej w Kościele.

Obydwa narzędzia, charakteryzujące się specyficznym rodzajem i autorytetem, uzupełniają się wzajemnie.

– Katechizm Kościoła Katolickiego jest aktem urzędu nauczycielskiego papieża. Za pomocą tego aktu w naszych czasach syntetyzuje on normatywnie – na mocy władzy apostolskiej – całość wiary katolickiej. Przekazuje go, przede wszystkim Kościołowi, jako punkt odniesienia dla autentycznego wykładu treści wiary.

– *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, ze swej strony, posiada taką wartość, jakiej Stolica Święta udziela zazwyczaj tym narzędziom o charakterze ukierunkowującym, aprobując je i zatwierdzając. Jest to

¹ Por. FD 2.

² FD 4.

³ DCG (1971), Wprowadzenie.

oficjalna pomoc do przekazywania orędzia ewangelicznego i całości działalności katechetycznej.

Komplementarność obydwu narzędzi uzasadnia fakt, jak zostało powiedziane we Wprowadzeniu, że obecne *Dyrektorium ogólne o katechizacji* nie poświęca osobnego rozdziału wykładowi treści wiary, jak w Dyrektorium z 1971 r. pod tytułem: *Ważniejsze elementy chrześcijańskiego orędzia*⁴. Z tego powodu, jeśli chodzi o treść orędzia, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* odsyła po prostu do Katechizmu Kościoła Katolickiego, który zamierza być narzędziem metodologicznym jego konkretnego zastosowania.

Następujące przedstawienie Katechizmu Kościoła Katolickiego nie jest opracowane ani w celu streszczenia, ani w celu uzasadnienia tego narzędzia Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, ale zamierza ułatwić lepsze zrozumienie i recepcję Katechizmu w praktyce katechetycznej.

KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Cel i natura Katechizmu Kościoła Katolickiego

121. Sam Katechizm Kościoła Katolickiego wskazuje we wstępie swój cel: „Katechizm ma na celu przedstawienie organicznego i syntetycznego wykładu istotnych i podstawowych treści wiary katolickiej, obejmujących zarówno wiarę, jak i moralność w świetle Soboru Watykańskiego II i całości Tradycji Kościoła”⁵.

Przez Katechizm Kościoła Katolickiego Urząd Nauczycielski Kościoła pragnie pomóc Kościołowi w naszych czasach, uznając go za:

- „pożyteczne i właściwe narzędzie służące komunii eklezjalnej”⁶. Chce ożywić więź jedności, ułatwiając uczniom Chrystusa „wyznanie jednej wiary otrzymanej od Apostołów”⁷;
- „za pewną normę *nauczania wiary*”⁸. Wobec uzasadnionego prawa każdego wierzącego do poznania w Kościele tego, co otrzymał,

⁴ DCG (1971), część III, rozdz. II.

⁵ KKK 11.

⁶ FD 4.

⁷ KKK 815.

⁸ FD 4.

i tego, w co wierzy, Katechizm Kościoła Katolickiego daje jasną odpowiedź. Jest więc należyty punktem odniesienia dla katechezy i innych form posługi słowa;

– „za punkt odniesienia dla *katechizmów* lub kompendiów przygotowywanych w różnych krajach”⁹. Katechizm Kościoła Katolickiego „nie ma zastąpić katechizmów opracowanych w różnych miejscach”¹⁰, ale ma „stać się zachętą i pomocą do opracowania nowych katechizmów lokalnych, przystosowanych do różnorodnych środowisk i kultur, a jednocześnie dbających o zachowanie jedności wiary oraz o wierność nauce katolickiej”¹¹.

Natura, czyli własny charakter tego dokumentu, polega na fakcie, że stanowi on organiczną syntezę wiary o wartości uniwersalnej. Przez to różni się od innych dokumentów Urzędu Nauczycielskiego, które nie zamierzają podawać takiej syntezy. Różni się ponadto od katechizmów lokalnych, które, chociaż w komunii eklezjalnej, służą jako pomoc określonej części Ludu Bożego.

Artykulacja Katechizmu Kościoła Katolickiego

122. Katechizm Kościoła Katolickiego artykułuje się wokół czterech podstawowych wymiarów życia chrześcijańskiego, którymi są: wyznanie wiary, celebrowanie liturgiczne, moralność ewangeliczna i modlitwa. Te cztery wymiary wypływają z tego samego ośrodka, jakim jest *misterium chrześcijańskie*. Misterium chrześcijańskie:

- jest przedmiotem wiary (*część pierwsza*);
- jest celebrowane i przekazywane w liturgii (*część druga*);
- jest obecne, by oświecać i umacniać dzieci Boże w ich działaniu (*część trzecia*);
- stanowi podstawę naszej modlitwy, której uprzywilejowaną formą jest „Ojcze nasz”; jest przedmiotem naszego błagania, uwielbienia i wstawiennictwa (*część czwarta*)¹².

Ta czteroczęściowa artykulacja rozwija istotne aspekty wiary:

⁹ FD 1; por. FD 4.

¹⁰ FD 4.

¹¹ Tamże.

¹² FD 3.

- wiarę w Trójjedynego Boga Stwórcę i w Jego zamysł zbawczy;
- uświęcanie, jakiego Bóg dokonuje w życiu sakramentalnym;
- miłowanie Go całym sercem i miłowanie bliźniego jak siebie samego;
- modlitwę w oczekiwaniu na przyjście Jego Królestwa i na spotkanie z Nim twarzą w twarz.

Katechizm Kościoła Katolickiego odnosi się w ten sposób do wiary wyznawanej, celebrowanej, przeżywanej i medytowanej na modlitwie oraz jest wezwaniem do integralnego wychowania chrześcijańskiego.

Artykulacja Katechizmu Kościoła Katolickiego odsyła do głębokiej jedności życia chrześcijańskiego. Realizuje się w niej bezpośrednia współzależność między *lex orandi* i *lex credendi*. „Sama liturgia jest modlitwą; wyznanie wiary znajduje właściwy kontekst w sprawowaniu kultu. Łaska, owoc sakramentów, jest niezbędnym warunkiem chrześcijańskiego postępowania, podobnie jak udział w liturgii Kościoła wymaga wiary. Jeśli wiara nie przejawia się w działaniu, jest martwa... i nie może przynieść owoców życia wiecznego”¹³.

Przez tę tradycyjną artykulację wokół czterech filarów, jakie podtrzymują przekazywanie wiary (*Symbol, sakramenty, dekalog, „Ojciec nasz”*)¹⁴, Katechizm Kościoła Katolickiego jawi się jako doktrynalny punkt odniesienia w formowaniu czterech podstawowych zadań katechezy¹⁵ i w opracowaniu katechizmów lokalnych, chociaż nie zamierza narzucać w tym względzie jakiegoś określonego kształtu. Najbardziej adekwatny sposób uporządkowania elementów treści katechezy powinien odpowiadać konkretnym okolicznościom i nie powinien być ustalany dla całego Kościoła przez wspólny katechizm¹⁶. Doskonała wierność nauczaniu katolickiemu jest zgodna z bogatą różnorodnością sposobów jego przedstawiania.

¹³ FD 3.

¹⁴ Por. KKK 13.

¹⁵ Por. część I, rozdz. III.

¹⁶ Kard. J. RATZINGER, *Il Catechismo della Chiesa Cattolica e l'ottimismo dei redenti*, w: J. RATZINGER – C. SCHÖNBORN, *Breve introduzione al Catechismo della Chiesa Cattolica*, Roma 1994, 26–27.

Inspiracja Katechizmu Kościoła Katolickiego: chrystocentryzm trynitar-ny i wzniosłość powołania osoby ludzkiej

123. Osią przewodnią Katechizmu Kościoła Katolickiego jest Jezus Chrystus: „droga, prawda i życie” (J 14, 6).

Katechizm Kościoła Katolickiego, skoncentrowany na Jezusie Chrystusie, zwraca się w dwóch kierunkach: do Boga i do osoby ludzkiej.

– Misterium Trójjedynego Boga i Jego ekonomia zbawcza inspiruje i porządkuje hierarchicznie od wewnątrz Katechizm Kościoła Katolickiego w jego całości i jego częściach. Wyznanie wiary, liturgia, moralność ewangeliczna i modlitwa mają w Katechizmie Kościoła Katolickiego inspirację trynitarną, która przenika całe dzieło jako nić przewodnia¹⁷. Ten centralny element inspirujący nadaje tekstowi głęboki charakter religijny.

– Misterium osoby ludzkiej jest przedstawiane przez Katechizm Kościoła Katolickiego na jego kartach, przede wszystkim w niektórych szczególnie znaczących rozdziałach: „Człowiek jest otwarty na Boga”, „Stworzenie człowieka”, „Syn Boży stał się człowiekiem”, „Powołanie człowieka: życie w Duchu Świętym”... i w innych¹⁸. Ta doktryna, kontemplowana w świetle ludzkiej natury Jezusa, człowieka doskonałego, pokazuje najwyższe powołanie i ideał doskonałości, do jakiego jest wezwana każda osoba ludzka.

Rzeczywiście, cała doktryna Katechizmu Kościoła Katolickiego może zostać streszczona w tej myśli soborowej: „Chrystus, nowy Adam, już w samym objawieniu tajemnicy Ojca i Jego miłości objawia w pełni człowieka samemu człowiekowi i okazuje mu najwyższe jego powołanie”¹⁹.

Rodzaj literacki Katechizmu Kościoła Katolickiego

124. Jest bardzo ważne określenie rodzaju literackiego Katechizmu Kościoła Katolickiego, by szanować funkcję, jaką mu nadaje władza Kościoła w podejmowaniu i odnowie działalności katechetycznej w naszych czasach.

¹⁷ Por. KKK 189–190; 1077–1109; 1693–1695; 2564 itd.

¹⁸ Por. KKK 27–49; 355–379; 456–478; 1699–1756 itd.

¹⁹ GS 22.

Pierwszorzędne elementy definiujące rodzaj literacki Katechizmu Kościoła Katolickiego są następujące:

– Katechizm Kościoła Katolickiego jest przede wszystkim katechizmem, to znaczy oficjalnym tekstem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, który autorytatywnie, w precyzyjnej formie, na sposób organicznej syntezy, gromadzi podstawowe wydarzenia i prawdy zbawcze, wyrażające wspólną wiarę Ludu Bożego oraz stanowiące niezbędny i podstawowy punkt odniesienia dla katechezy.

– Będąc katechizmem, Katechizm Kościoła Katolickiego gromadzi to, co jest podstawowe i wspólne w życiu chrześcijańskim, starając się „nie przedstawiać jako nauki wiary osobliwych wyjaśnień, które stanowią jedynie prywatne opinie, ewentualnie poglądy jakiejś szkoły teologicznej”²⁰.

– Katechizm Kościoła Katolickiego jest ponadto katechizmem uniwersalnym, ofiarowanym całemu Kościołowi. Jest w nim zawarta aktualna synteza wiary, która obejmuje nauczanie Soboru Watykańskiego II oraz pytania religijne i moralne naszych czasów. Jednak „w związku z bezpośrednim celem, jakiemu ma służyć, Katechizm nie proponuje adaptacji wykładu i metod katechetycznych, jakich wymagają różnicowania kultury, wieku, życia duchowego oraz sytuacji społecznych i eklezjalnych tych, do których kieruje się katecheza. Niezbędne adaptacje w tym zakresie pozostawia się odpowiednio do tego przystosowanym katechizmom, a jeszcze bardziej tym, którzy nauczają wiernych”²¹.

Depozyt wiary i Katechizm Kościoła Katolickiego

125. Sobór Watykański II postawił sobie jako pierwszorzędne zadanie lepsze strzeżenie i przedstawianie drogocennego depozytu doktryny chrześcijańskiej, by uczynić ją bardziej dostępną dla wiernych Chrystusa i wszystkich ludzi dobrej woli.

Treścią tego depozytu jest słowo Boże strzeżone w Kościele. Urząd Nauczycielski Kościoła, podejmując się opracowania podstawowego tekstu dla nauczania wiary, wybrał z tego drogocennego skarbca rzeczy

²⁰ DCG (1971) 119.

²¹ KKK 24.

nowe i stare, które uznał za odpowiedniejsze dla ustalonego celu. Katechizm Kościoła Katolickiego ukazuje się w ten sposób jako podstawowa służba: ma on pomagać w autentycznym głoszeniu Ewangelii i nauczaniu wiary, które czerpią swoje orędzie z depozytu Tradycji i Pisma Świętego powierzonego Kościołowi. Katechizm Kościoła Katolickiego nie jest jedynym źródłem katechezy, ponieważ jako akt Urzędu Nauczycielskiego nie jest ponad słowem Bożym, ale mu służy. Jest jednak szczególnie ważnym aktem autentycznej interpretacji tego słowa, zmierzającym do tego, by Ewangelia była głoszona w całej swojej prawdzie i czystości.

126. W świetle tej relacji Katechizmu Kościoła Katolickiego do depozytu wiary trzeba wyjaśnić dwa zagadnienia o żywotnym znaczeniu dla katechezy:

– relację między Pismem Świętym i Katechizmem Kościoła Katolickiego jako podstawowymi punktami odniesienia dla treści katechezy;

– relację między Tradycją katechetyczną Ojców Kościoła, z jej bogactwem treści i zrozumienia procesu katechetycznego, i Katechizmem Kościoła Katolickiego.

Pismo Święte, Katechizm Kościoła Katolickiego i katecheza

127. Konstytucja *Dei Verbum* Soboru Watykańskiego II podkreśliła podstawowe znaczenie Pisma Świętego w życiu Kościoła. Jest ono przedstawiane wraz ze świętą Tradycją jako „najwyższa reguła wiary”, gdyż przekazuje „słowo Boże” i sprawia, że „rozbrzmiewa głos Ducha Świętego”²². Dlatego Kościół chce, by w całej posłudze słowa Pismo Święte zajmowało najważniejsze miejsce. Katecheza powinna być konkretnie „autentycznym wprowadzeniem do *lectio divina*, to znaczy do lektury Pisma Świętego czynionej «według Ducha», który mieszka w Kościele”²³.

W tym znaczeniu „mówić o Tradycji i o Piśmie Świętym jako o źródle katechezy to podkreślać, że powinna ona być przepełniona

²² DV 21.

²³ OLB 9. Por. PAPIESKA KOMISJA BIBLIJNA, *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*, IV, C, 3.

i przeniknięta myślą, duchem i postawami biblijnymi i ewangelicznymi przez stały kontakt z samymi tekstami, ale także przypominać, że katecheza będzie o tyle bogatsza i skuteczniejsza, o ile odczytywać będzie słowa według myśli i ducha Kościoła”²⁴. W tym eklezyjalnym czytaniu Pisma Świętego, prowadzonym w świetle Tradycji, Katechizm Kościoła Katolickiego odgrywa bardzo ważną rolę.

128. Pismo Święte i Katechizm Kościoła Katolickiego są dwoma punktami odniesienia inspirującymi całą działalność katechetyczną Kościoła w naszych czasach:

– Pismo Święte, jako „mowa Boża, utrwalona pod natchnieniem Ducha Świętego”²⁵, i Katechizm Kościoła Katolickiego, jako ważne aktualne wyrażenie żywej Tradycji Kościoła i pewna norma dla nauczania wiary, mają za zadanie, każde na swój sposób i odpowiednio do swojego autorytetu, ożywiać katechezę w Kościele współczesnym.

– Katecheza przekazuje treść słowa Bożego zgodnie z dwoma sposobami, w jakie Kościół je posiada, przyjmuje wewnętrznie i przeżywa: jako opowiadanie historii zbawienia i jako wyjaśnianie Symbolu wiary. Pismo Święte i Katechizm Kościoła Katolickiego powinny inspirować tak katechezę biblijną, jak i katechezę doktrynalną, które przenoszą tę treść słowa Bożego.

– W zwykłym przebiegu katechezy jest ważne, by katechumeni i katechizowani mogli opierać się tak na Piśmie Świętym, jak na katechizmie lokalnym. Katecheza nie jest w końcu niczym innym jak żywym i znaczącym przekazywaniem tych „dokumentów wiary”²⁶.

Tradycja katechetyczna Ojców Kościoła i Katechizm Kościoła Katolickiego

129. W *depozycie wiary*, wraz z Pismem Świętym, jest zawarta cała Tradycja Kościoła. „Wypowiedzi Ojców świętych świadczą o obecności tej życiodajnej Tradycji, której bogactwa przelewają się w działalność i życie wierzącego i modlącego się Kościoła”²⁷.

²⁴ CT 27; por. SYNOD BISKUPÓW (1985), *Relatio finalis*, II, B, a, 1.

²⁵ DV 9.

²⁶ Por. OLB 9.

²⁷ DV 8.

Oдноśnie do takiego bogactwa doktrynalnego i duszpasterskiego pewne aspekty zasługują na uwagę:

– Decydujące znaczenie, jakie Ojcowie nadają katechumenatowi chrzcielnemu w strukturze Kościołów partykularnych.

– Postępująca i stopniowa koncepcja formacji chrześcijańskiej, podzielona na etapy²⁸. Ojcowie kształtują katechumenat, inspirując się pedagogią Bożą. W procesie katechumenalnym katechumen, podobnie jak naród izraelski, wędruje, by dojść do ziemi obiecanej, to znaczy utożsamienia chrzcielnego z Chrystusem²⁹.

– Podział treści katechezy według etapów tego procesu. W katechezie patrystycznej „opowiadanie” historii zbawienia odgrywało pierwszorzędą rolę. Pod koniec Wielkiego Postu przystępowano do przekazania *Symbolu wiary* i *Ojcze nasz* oraz ich wyjaśniania ze wszystkimi implikacjami moralnymi. Po celebracji sakramentów wtajemniczenia katecheza mistagogiczna pomagała w ich przeżywaniu i doświadczaniu.

130. Katechizm Kościoła Katolickiego, ze swej strony, wnosi do katechezy wielką tradycję katechizmów³⁰. W ogromnym bogactwie tej tradycji na podkreślenie zasługuje:

– Wymiar poznawczy, czyli prawdziwościowy wiary. Nie jest ona tylko żywym przyłgnięciem do Boga, lecz także zgodą rozumu i woli na prawdę objawioną. Katechizmy stale przypominają Kościołowi potrzebę, aby wierni, chociażby w prostej formie, mieli organiczne poznanie wiary.

– Wychowanie wiary, mocno zakorzenione w jej źródłach, obejmuje różne wymiary: wiarę wyznawaną, celebrowaną, przeżywaną i medytowaną na modlitwie.

²⁸ Gdy Sobór Watykański II zachęcał do przywrócenia *katechumenatu dorosłych*, podkreślił jego konieczne stopniowanie: „Należy przywrócić katechumenat dorosłych, podzielony na więcej stopni” (SC 64).

²⁹ Jako przykład można przypomnieć świadectwo Orygenes: „Gdy porzucisz ciemności bałwochwalstwa i pragniesz dojść do poznania prawa Bożego, wtedy zaczynasz twoje wyjście z Egiptu. Gdy zostałeś włączony do liczby katechumenów i zacząłeś być posłuszny przykazaniom Kościoła, wtedy przeszedłeś przez Morze Czerwone. Zatrzymując się każdego dnia na pustyni, zaczynasz słuchać prawa Bożego i kontemplować oblicze Mojżesza, które odsłania ci chwałę Pana. Gdy jednak dochodzisz do duchowego źródła chrztu... wtedy po przejściu Jordanu... wejdiesz do ziemi obiecanej” (ORYGENES, *Homiliae in Jesu Nave*, IV, 1: SCh 71, 149).

³⁰ Por. KKK 13.

Bogactwo tradycji patrystycznej oraz tradycji katechizmów wpływa na aktualną katechezę Kościoła, ubogacając ją tak w jej koncepcji, jak i w jej treściach. Tradycje te przypominają katechezie siedem podstawowych elementów, które ją kształtują: trzy etapy opowiadania historii zbawienia: Stary Testament, życie Jezusa Chrystusa i historia Kościoła, oraz cztery filary wykładu: Symbol wiary, sakramenty, dekalog i Modlitwa Pańska. Na tych *siedmiu kolumnach*, bazie zarówno procesu katechezy wtajemniczającej, jak i ustawicznej wędrówki dojrzewania chrześcijańskiego, można wznosić budowle o różnej architekturze lub artykulacji, odpowiednio do adresatów lub różnych sytuacji kulturowych.

KATECHIZMY W KOŚCIOŁACH LOKALNYCH

Katechizmy lokalne i ich potrzeba³¹

131. Katechizm Kościoła Katolickiego jest ofiarowany wszystkim wiernym i każdemu człowiekowi, który chciałby poznać to, w co Kościół katolicki wierzy³². W sposób szczególny zaś jest „zachętą i pomocą do opracowania nowych katechizmów lokalnych, przystosowanych do różnorodnych środowisk i kultur, a jednocześnie dbających o zachowanie jedności wiary oraz o wierność nauce katolickiej”³³.

Katechizmy lokalne, opracowane lub zatwierdzone przez biskupów diecezjalnych lub przez Konferencje Episkopatu³⁴, są cennymi narzędziami katechezy „mającej za zadanie wszczepienie Ewangelii w samą istotę kultury i jej formy”³⁵. Z tego powodu papież Jan Paweł II skierował „usilne wezwanie do Konferencji Biskupów całego świata, aby cierpliwie, ale także stanowczo, współdziałały ze Stolicą Apostol-

³¹ Niniejszy tytuł odnosi się wyłącznie do katechizmów oficjalnych, to znaczy takich, które biskup diecezjalny (KPK, kan. 775, § 1) lub Konferencja Episkopatu (KPK, kan. 775, § 2) uznaje za własne. Katechizmy nieoficjalne (KPK, kan. 827, § 1) i inne narzędzia robocze do celów katechetycznych (DCG [1971] 116).

³² Por. FD 4.

³³ FD 4.

³⁴ Por. KPK, kan. 775.

³⁵ CT 53; por. KKK 24.

ską w podejmowaniu doniosłego dzieła opracowania dobrych katechizmów, ujmujących wiernie istotną treść Objawienia, dostosowanych metodycznie do potrzeb naszych czasów, tak opracowanych, by mogły wychowywać w silnej wierze chrześcijańskie pokolenia nowych czasów”³⁶.

Za pośrednictwem katechizmów lokalnych Kościół aktualizuje „Bożą pedagogię”³⁷, jaką Bóg zastosował w Objawieniu, z opatrnościową troską dostosowując swój język do naszej natury³⁸. W katechizmach lokalnych Kościół przekazuje Ewangelię w sposób dostępny osobie ludzkiej, by rzeczywiście mogła go przyjąć jako *dobrą nowinę* o zbawieniu. Katechizmy lokalne przekształcają się w ten sposób w dotykalne wyrażenie „przedziwnego zstępowania”³⁹ Boga i Jego „niewyrażalnej”⁴⁰ miłości do świata.

Rodzaj literacki katechizmu lokalnego

132. Trzy zasadnicze elementy charakteryzują każdy katechizm, który jest przyjęty przez jakiś Kościół lokalny: jego charakter oficjalny, organiczna i podstawowa synteza wiary, którą przedstawia, oraz fakt, że jest podany, wraz z Pismem Świętym, jako punkt odniesienia dla katechezy.

– Katechizm lokalny jest rzeczywiście tekstem oficjalnym. W jakiś sposób uwidacznia „przekazanie *Symbolu*” i „przekazanie *Ojciec nasz*” katechumenom i ochrzczonym. Dlatego jest wyrażeniem pewnego aktu tradycji.

Charakter oficjalny katechizmu lokalnego opiera się na rozróżnieniu jakościowym stosunku do innych pomocy, użytecznych w pedagogii katechetycznej (*teksty dydaktyczne, katechizmy nieoficjalne, przewodniki dla katechetów...*).

– Każdy katechizm jest ponadto tekstem o charakterze syntetycznym i podstawowym, w którym przedstawia się, w sposób organiczny

³⁶ CT 50.

³⁷ DV 15.

³⁸ Por. DV 13.

³⁹ DV 13.

⁴⁰ Tamże. *Niewyraźalna życzliwość, opatrność, troska i zstępowanie* są wyrażeniami, które określają Bożą pedagogię w Objawieniu. Ukazują pragnienie Boga, by *dostosować się (synkatabasis)* do ludzi. Ten sam duch powinien kierować opracowaniem katechizmów lokalnych.

i w szacunku dla „hierarchii prawd”, podstawowe wydarzenia i podstawowe prawdy misterium chrześcijańskiego.

– Pełny katechizm lokalny przedstawia całość „dokumentów Objawienia i tradycji chrześcijańskiej”⁴¹, jakie są ofiarowane w bogatej różnorodności „języków”, w których wyraża się słowo Boże.

Katechizmy lokalne podaje się jako punkt odniesienia, który inspiruje katechezę. Pismo Święte i katechizm są dwoma podstawowymi dokumentami doktrynalnymi w procesie katechizacji, które zawsze trzeba mieć przy sobie. Mimo że są narzędziami o pierwszorzędym znaczeniu, nie są jednak narzędziami wyłącznymi. Są konieczne także inne, bardziej bezpośrednie narzędzia⁴². Jest więc uprawnione pytanie, czy katechizm oficjalny powinien zawierać elementy pedagogiczne lub przeciwnie, czy powinien ograniczyć się tylko do syntezy doktrynalnej, podając wyłącznie źródła.

W każdym razie, ponieważ katechizm jest narzędziem aktu katechetycznego, który jest aktem komunikacji, zawsze posiada on pewną inspirację pedagogiczną i powinien zawsze ukazywać, w ramach swego rodzaju, pedagogię Bożą.

Zagadnienia metodologiczne są zazwyczaj bardziej zbliżone do innych narzędzi.

Aspekty przystosowania w katechizmie lokalnym⁴³

133. Katechizm Kościoła Katolickiego wskazuje aspekty, które należy uwzględnić w chwili dostosowania czy kontekstualizacji organicznej syntezy wiary, jaką powinien podać każdy katechizm lokalny. Ta synteza wiary powinna dokonać przystosowań, jakich wymagają „różnicowania kultury, wieku, życia duchowego oraz sytuacji społecznych i eklezjalnych tych, do których kieruje się katecheza”⁴⁴. Także Sobór Watykański II stwierdza konieczność przystosowania orędzia ewan-

⁴¹ DCG (1971) 119.

⁴² Wraz z narzędziami na katechezę wpływają także inne czynniki: osoba katechety, jego metoda przekazywania, klimat miłości i wiary w komunikacji, czynne zaangażowanie wspólnoty chrześcijańskiej itd.

⁴³ Por. część IV, rozdz. I.

⁴⁴ KKK 24.

gelicznego: „to właśnie dostosowywanie się w głoszeniu objawionego słowa powinno stać się prawidłem wszelkiej ewangelizacji”⁴⁵.

Dlatego:

– Katechizm lokalny powinien przedstawiać syntezę wiary w odniesieniu do konkretnej kultury, w której są zanurzeni katechumeni i katechizowani. Włączy więc „oryginalne znaczenia chrześcijańskiego życia, sprawowania liturgii i sposobu myślenia”⁴⁶, które wyrosły z własnej tradycji kulturowej oraz są owocem pracy i inkulturacji Kościoła lokalnego.

– Katechizm lokalny, „wierny orędziu i wierny osobie ludzkiej”⁴⁷, przedstawia misterium chrześcijańskie w sposób znaczący i bliski psychologii i mentalności oraz wiekowi konkretnego adresata i, w konsekwencji, jasno odnosi się do podstawowych doświadczeń życia⁴⁸.

– W szczególny sposób należy analizować konkretną formę przeżywania faktu religijnego w określonym społeczeństwie. Nie jest tym samym przygotowanie katechizmu dla środowiska naznaczonego obojętnością religijną i przygotowanie go dla innego, którego kontekst jest głęboko religijny⁴⁹. W każdym katechizmie z dużą troską należy podjąć zagadnienie relacji między nauką i wiarą.

– Lokalna problematyka społeczna, przynajmniej jeśli chodzi o najgłębsze elementy strukturalne (ekonomiczne, polityczne, rodzinne...), jest bardzo ważnym czynnikiem dla kontekstualizacji katechizmu. Inspirując się nauczaniem społecznym Kościoła, katechizm będzie umiał dostarczyć kryteriów, motywacji i kierunków działania, które oświecałyby obecność chrześcijańską pośród wspomnianej problematyki⁵⁰.

– Konkretna sytuacja eklezjalna, jaką przeżywa Kościół partykularny, jest przede wszystkim zobowiązującym kontekstem, do którego należy odnieść katechizm. Nie chodzi oczywiście o sytuacje koniunk-

⁴⁵ GS 44.

⁴⁶ CT 53.

⁴⁷ CT 55. Por. OLB 7; DCG (1971) 34.

⁴⁸ Por. CT 36–45.

⁴⁹ W katechizmach lokalnych należy zwrócić uwagę na traktowanie i ukierunkowanie religijności ludowej (por. EN 48; CT 54; KKK 1674–1676), jak również na to, co dotyczy dialogu ekumenicznego (por. CT 32–34; KKK 817–822) i dialogu międzyreligijnego (por. EN 53; RM 55–57; KKK 839–845).

⁵⁰ LC 72 rozróżnia między „zasadami refleksji”, „kryteriami oceny” i „dyrektywami działania”, jakie Kościół podaje w swoim nauczaniu społecznym. Katechizm powinien umieć rozróżnić te poziomy.

turalne, jakie podejmuje się w innych dokumentach, ale o bardziej stałą sytuację, która postuluje ewangelizację z bardziej specyficznymi i określonymi akcentami⁵¹.

Kreatywność Kościołów lokalnych w opracowywaniu katechizmów

134. W zadaniu dostosowania, kontekstualizacji i inkulturacji orędzia ewangelicznego za pośrednictwem katechizmów do różnego wieku, różnych sytuacji i kultur Kościoły lokalne potrzebują pewnej i dojrzałej kreatywności. Z *depositum fidei* powierzonego Kościołowi Kościoły lokalne – pod przewodnictwem Ducha Świętego, wewnętrznego Nauczyciela – powinny wybrać, ułożyć i wyrazić wszystkie te elementy, przez które, w określonej sytuacji, przekazują Ewangelię w jej pełnej autentyczności.

W tym trudnym zadaniu Katechizm Kościoła Katolickiego jest „punktem odniesienia” gwarantującym jedność wiary. Niniejsze *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, ze swej strony, podaje podstawowe kryteria, jakie powinny ukierunkować przedstawienie orędzia ewangelicznego.

135. W opracowaniu katechizmów lokalnych należy pamiętać o następujących zagadnieniach:

– Chodzi przede wszystkim o opracowanie prawdziwych katechizmów dostosowanych i inkulturowanych. W tym znaczeniu należy rozróżnić między katechizmem, który przystosowuje orędzie chrześcijańskie do różnego wieku, sytuacji i kultur, a tym, co jest czystą syntezą Katechizmu Kościoła Katolickiego jako instrumentu wprowadzającego do jego studium. Są to dwa różne rodzaje literackie⁵².

⁵¹ Chodzi przede wszystkim o „różne sytuacje społeczno-kulturowe”, o których jest mowa w części I, rozdz. I.

⁵² Jeśli chodzi o to rozróżnienie między katechizmami lokalnymi i opracowaniami syntetycznymi Katechizmu Kościoła Katolickiego, por. Kongregacja Nauki Wiary i Kongregacja ds. Duchowieństwa, List do Przewodniczących Konferencji Episkopatu *Wskazania dotyczące „opracowań syntetycznych” Katechizmu Kościoła Katolickiego* (Prot. N. 94004378, z 20 grudnia 1994 r.). Wprowadzenie, 1–5. Mówi się na przykład: „Opracowania syntetyczne KKK mogą być błędnie rozumiane jako zastępujące katechizmy lokalne, łącznie ze zniechęceniem do ich przygotowania, podczas gdy brakuje tych przystosowań do sytuacji partykularnych adresatów, jakich wymaga katecheza” (Wprowadzenie, 4).

– Katechizmy lokalne mogą mieć charakter diecezjalny, regionalny lub narodowy⁵³.

– Jeśli chodzi o podział treści, to różne Episkopaty publikują katechizmy o różnych artykulacjach lub strukturach. Jak już powiedziano, Katechizm Kościoła Katolickiego został zaproponowany jako doktrynalny punkt odniesienia, ale nie chce się poprzez niego narzucić całemu Kościołowi określonej konfiguracji katechizmu. Istnieją więc katechizmy o konfiguracji trynitarnej, oparte na etapach zbawienia, opracowane według jakiegoś tematu biblijnego i teologicznego o wielkim znaczeniu (*Przymierze, Królestwo Boże* itd.), według wymiaru wiary albo według schematu roku liturgicznego.

– Jeśli chodzi o sposób wyrażenia orędzia ewangelicznego, kreatywność katechizmu wpływa także na samo sformułowanie treści⁵⁴. W swojej metodzie wyrażenia substancji doktrynalnej wiary katechizm powinien oczywiście pozostać wierny orędziu chrześcijańskiemu. „Kościoły partykularne, głęboko zmieszane nie tylko z ludźmi, ale także z ich pragnieniami, bogactwami i ograniczeniami, z ich sposobami modlenia się, kochania, patrzenia na życie i świat – co wszystko wyróżnia daną społeczność ludzką – powinny przyswoić sobie trzon ewangelizacyjnego orędzia i, bez najmniejszej zmiany zasadniczej prawdy, przełożyć je na język zrozumiały dla miejscowych ludzi, a potem je w tym języku głosić”⁵⁵.

Zasada, którą należy kierować się w tym delikatnym zadaniu, została wskazana przez Sobór Watykański II: „Szukać coraz to bardziej odpowiedniego sposobu podawania doktryny ludziom sobie współczesnym; bo czym innym jest sam depozyt wiary, czyli prawdy,

⁵³ Por. KPK, kan. 775, §§ 1–2.

⁵⁴ Zagadnienie języka zarówno w katechizmach lokalnych, jak w akcie katechetycznym ma decydujące znaczenie. Por. CT 59.

⁵⁵ EN 63. W tym delikatnym zagadnieniu *przyswojenia-tłumaczenia*, wskazanym w tym tekście, jest bardzo ważne uwzględnienie obserwacji uczynionej przez Kongregację Nauki Wiary i Kongregację ds. Duchowieństwa w: *Wskazania dotyczące „opracowań syntetycznych” Katechizmu Kościoła Katolickiego*, 3: „Opracowanie katechizmów lokalnych, które mają KKK jako pewny i autorytatywny punkt odniesienia (FD 4), pozostaje ważnym zadaniem postawionym Konferencjom Episkopatu. Jednak przewidywane trudności, jakie napotyka się w takim przedsięwzięciu, zostaną przezwyciężone tylko wtedy, gdy przez odpowiedni, a nawet przedłużony czas asymilacji KKK, zostanie przygotowany teren teologiczny, katechetyczny i językowy do rzeczywistej inkulturacji treści katechizmu”.

a czym innym sposób ich wyrażania przy zachowaniu jednak tego samego sensu i znaczenia”⁵⁶.

Katechizm Kościoła Katolickiego i katechizmy lokalne: symfonia wiary

136. Katechizm Kościoła Katolickiego i katechizmy lokalne, oczywiście każdy swoim specyficznym autorytetem, tworzą jedność. Są konkretnym wyrażeniem „jedności tej samej wiary apostolskiej”⁵⁷, a równocześnie bogatej różnorodności formułowania tej samej wiary.

Katechizm Kościoła Katolickiego i katechizmy lokalne – temu, kto rozważa ich harmonię – ukazują symfonię wiary, przede wszystkim symfonię wewnętrzną samego Katechizmu Kościoła Katolickiego, który został opracowany przy współpracy Episkopatu Kościoła katolickiego, oraz symfonię, jaka z niego wynika i jest widoczna w katechizmach lokalnych. Ta „symfonia”, ten „chór głosów Kościoła powszechnego”⁵⁸, które ukazują się w katechizmach lokalnych, wiernych Katechizmowi Kościoła Katolickiego, posiadają ważne znaczenie teologiczne:

– Objawiają one przede wszystkim katolickość Kościoła. Bogactwa kulturowe narodów włączają się w wyrażenie wiary jednego Kościoła.

– Katechizm Kościoła Katolickiego i katechizmy lokalne wyrażają także komunię eklezjalną, w której „wyznanie tej samej wiary”⁵⁹ jest jednym z jej widzialnych więzów. Kościoły partykularne, „w których istnieje i z których się składa jeden i jedyny Kościół katolicki”⁶⁰ tworzą z całością, z Kościołem powszechnym, „szczególny związek wzajemnego przenikania się”⁶¹. Jedność między Katechizmem Kościoła Katolickiego i katechizmami lokalnymi czyni tę komunię widzialną.

– Katechizm Kościoła Katolickiego i katechizmy lokalne wyrażają także, w sposób oczywisty, rzeczywistość kolegalności biskupów. Biskupi, każdy w swojej diecezji i razem jako kolegium, w komunii

⁵⁶ GS 62.

⁵⁷ FD 4.

⁵⁸ RM 54.

⁵⁹ KKK 815.

⁶⁰ LG 23.

⁶¹ KONGREGACJA NAUKI WIARY, list *Communione notio*, 9, cyt., 843.

z Następcą św. Piotra, są w pełni odpowiedzialni za katechezę w Kościele⁶².

Katechizm Kościoła Katolickiego i katechizmy lokalne, ze względu na ich głęboką jedność i bogatą różnorodność, mają stać się odnawiającym zaczynem katechezy w Kościele. Patrząc na nie w sposób katolicki i uniwersalny, Kościół, to znaczy cała wspólnota uczniów Chrystusa, może w prawdzie powiedzieć: „Taka jest nasza wiara, taka jest wiara Kościoła”.

⁶² Por. CT 63.

CZĘŚĆ III

PEDAGOGIA WIARY

Pedagogia wiary

„A przecież Ja uczyłem chodzić Efraima, na swe ramiona ich brałem... Pociągnąłem ich ludzkimi więzami, a były to więzy miłości. Byłem dla nich jak ten, co podnosi do swego policzka niemowlę – schyliłem się ku niemu i nakarmiłem go” (Oz 11, 3-4).

„A gdy był sam, pytali Go ci, którzy z Nim byli, razem z Dwunastoma, o przypowieści. On im odrzekł: «Wam dana jest tajemnica Królestwa Bożego...» Osobno zaś objaśniał wszystko swoim uczniom” (Mk 4, 11. 34).

„Jeden jest tylko wasz Mistrz, Chrystus” (Mt 23, 10)

137. Jezus uważnie troszczył się o formację uczniów, których posłał do pełnienia misji. Stanął przed nimi jako Nauczyciel, a zarazem jako wierny i cierpliwy przyjaciel¹. Przekazał im rzeczywiste nauczanie całym swoim życiem², stymulując ich do odpowiednich pytań³, wyjaśnił im w pogłębiony sposób to, co głosił tłumom⁴, wprowadził ich do modlitwy⁵, posłał ich do odbycia praktyki misyjnej⁶, obiecał, a potem posłał Ducha swego Ojca, by ich doprowadził do całej prawdy⁷ oraz by ich umacniał w nieuniknionych trudnych chwilach⁸. Jezus Chrystus jest „Nauczycielem, który objawia ludziom Boga i podobnie człowiekowi człowieka; jest Nauczycielem, który zachowuje, uświęca i prowadzi; który żyje, mówi, pobudza, porusza, naprawia, sądzi, przebacza, idzie z nami każdego dnia po drogach historii; ...jako Nauczyciel

¹ Por. J 15, 15; Mk 9, 33-37; 10, 41-45.

² Por. CT 9.

³ Por. Mk 8, 14-21. 27.

⁴ Por. Mk 4, 34; Łk 12, 41.

⁵ Por. Łk 11, 1-2.

⁶ Por. Łk 10, 1-20.

⁷ Por. J 16, 13.

⁸ Por. Mt 10, 20; J 15, 26; Dz 4, 31.

przychodzi i przyjdzie w chwale”⁹. W Jezusie, Panu i Nauczycielu, Kościół znajduje transcendentalną łaskę, stałe natchnienie, przekonywający wzór wszelkiej komunikacji wiary.

Znaczenie i cel tej części

138. W szkole Jezusa Nauczyciela katecheta ściśle łączy swoje działanie odpowiedzialnej osoby z misteryjnym działaniem łaski Bożej. Katecheza jest więc realizacją „pedagogii właściwej wierze”¹⁰.

Przekazywanie Ewangelii przez Kościół pozostaje zawsze i przede wszystkim dziełem Ducha Świętego i ma w Objawieniu świadectwo oraz podstawową normę (rozdział I).

Duch Święty posługuje się jednak osobami, które otrzymują misję głoszenia ewangelicznego i których ludzkie kompetencje i doświadczenie obejmuje pedagogia wiary.

Wynika z tego całość zagadnień szeroko podejmowanych w historii katechezy, odnośnie do aktu katechetycznego, źródeł, metod, adresatów, procesu inkulturacji.

W rozdziale drugim nie zamierza się omawiać tego wyczerpująco; zostaną wyłożone tylko te punkty, które dzisiaj wydają się mieć szczególne znaczenie dla całego Kościoła. Specyficznymi problemami w dostosowany sposób zajmą się różne dyrektoria i inne pomoce opracowane przez poszczególne Kościoły.

⁹ CT 9.

¹⁰ CT 58.

ROZDZIAŁ I

*Pedagogia Boża, źródło i wzór pedagogii wiary*¹

Pedagogia Boża

139. „Bóg obchodzi się z wami jak z dziećmi. Jakież to bowiem syn, którego by ojciec nie karmił?” (Hbr 12, 7). Zbawienie człowieka, które jest celem Objawienia, ukazuje się także jako owoc właściwej i skutecznej „pedagogii Bożej” w ciągu historii. Analogicznie do zwyczajów ludzkich i zgodnie z kategoriami kulturowymi czasu Bóg w Piśmie Świętym jest widziany jako miłosierny ojciec, nauczyciel, mędrzec², który przyjmuje człowieka – jednostkę i wspólnotę – w takiej kondycji, w jakiej się znajduje, wyzwala go z więzów zła, przyciąga go do siebie więzami miłości, pomaga mu wzrastać w sposób stopniowy i cierpliwy do dojrzałości wolnego syna, wiernego i posłusznego Jego słowu. W tym celu, jako genialny i przenikliwy wychowawca, Bóg przekształca koleje losu swojego narodu w lekcje mądrości³, dostosowując się do różnego wieku i sytuacji życiowych. Powierza mu słowa pouczenia i katechezy, które powinny zostać przekazane z pokolenia na pokolenie⁴, upomina przez przypomnienie nagrody i kary, formuje przez próby i cierpienia⁵. Prowadzenie człowieka do rzeczywistego spotkania z Bogiem, które jest zadaniem katechety, oznacza postawienie na pierwszym miejscu i uczynienie swoją relacji, jaką Bóg ma z człowiekiem, oraz pozwolenie Mu na prowadzenie się.

¹ Por. DV 15; DCG (1971) 33; CT 58; ChL 61; KKK 53, 122, 684, 708, 1145, 1609, 1950, 1964.

² Por. Pwt 8, 5; Oz 11, 3-4; Prz 3, 11-12.

³ Por. Pwt 4, 36-40; 11, 2-7.

⁴ Por. Wj 12, 25-27; Pwt 6, 4-8; 6, 20-25; 31, 12-13; Joz 4, 20.

⁵ Por. Am 4, 6; Oz 7, 10; Jr 2, 30; Prz 3, 11-12; Hbr 12, 4-11; Ap 3, 19.

Pedagogia Chrystusa

140. Gdy nadeszła pełnia czasów, Bóg posłał do ludzkości swojego Syna, Jezusa Chrystusa. Przyniósł On na świat największy dar zbawienia, realizując swoje odkupieńcze posłanie w ramach procesu, który kontynuował „pedagogię Bożą” z doskonałością i skutecznością złączonymi z nowością Jego Osoby. Na podstawie Jego słów, znaków i czynów w ciągu krótkiego, ale intensywnego życia uczniowie doświadczyli w sposób bezpośredni podstawowych elementów „pedagogii Jezusa”, wskazując je potem w Ewangeliach: przyjęcie drugiego, w szczególności ubogiego, małego, grzesznika, jako osoby miłowanej i szukanej przez Boga; szczere głoszenie Królestwa Bożego jako dobrej nowiny prawdy i pocieszenia Ojca; styl delikatnej i silnej miłości, która wyzwala od zła i rozwija życie; nagłe zaproszenie do postępowania podtrzymywanego przez wiarę w Boga, przez nadzieję Królestwa i przez miłość do bliźniego; wykorzystanie wszystkich bogactw komunikacji międzyosobowej, jak słowo, milczenie, metafora, obraz, przykład, wiele różnych znaków, jakie czynili biblijni prorocy. Zapraszając uczniów, aby szli za Nim do końca i nie patrząc wstecz⁶, Chrystus powierza im swoją pedagogię wiary jako pełne dzielenie się swoją sprawą i swoim przeznaczeniem.

Pedagogia Kościoła

141. Od początku Kościół, który jest „w Chrystusie jakby sakramentem”⁷, przeżywał swoją misję jako widzialną i aktualną kontynuację pedagogii Ojca i Syna. „Ponieważ Kościół jest naszą matką, jest także nauczycielem naszej wiary”⁸.

Z tych właśnie głębokich racji wspólnota chrześcijańska jest w sobie samej żywą katechezą. Przez to, czym ona jest, co głosi, co celebrowa i co czyni, pozostaje zawsze żywym, nieodzownym i pierwszorzędym miejscem katechezy.

Kościół opracował w ciągu wieków niezrównany skarb pedagogii wiary, przede wszystkim świadectwo katechetów i katechetek oraz

⁶ Por. Mk 8, 34-38; Mt 8, 18-22.

⁷ LG 1.

⁸ KKK 169; por. GE 3.

świętych; różnorodność dróg i właściwych form komunikacji religijnej, jak katechumenat, katechizmy, przewodniki życia chrześcijańskiego; drogocenne dziedzictwo nauk katechetycznych, kultury wiary, instytucji i posług na rzecz katechezy. Wszystkie te aspekty tworzą historię katechezy i pełnoprawnie wchodzi do pamięci wspólnoty i działalności katechetycznej.

Pedagogia Boża, działanie Ducha Świętego w każdym chrześcijaninie

142. *Szczęśliwy mąż, którego Ty wychowujesz, o Panie, i prawem swoim pouczasz* (Ps 94, 12). W szkole słowa Bożego przyjętego w Kościele, dzięki darowi Ducha Świętego posłanego przez Chrystusa, uczeń wzrasta jak jego Nauczyciel „w mądrości, w łasce u Boga i u ludzi” (Łk 2, 52) oraz jest wspomagany w rozwijaniu w sobie „wychowania Bożego” otrzymanego przez katechezę oraz bogactwa wiedzy i doświadczenia⁹. W ten sposób, znając coraz bardziej misterium zbawienia, ucząc się adorować Boga Ojca i „żyjąc prawdziwie w miłości”, stara się „by wszystko rosło ku Temu, który jest Głową – ku Chrystusowi” (Ef 4, 15).

Pedagogia Boża może być uznana za wypełnioną, gdy uczeń dochodzi „do człowieka doskonałego, do miary wielkości według Pełni Chrystusa” (Ef 4, 13). Dlatego nie można być nauczycielem i wychowawcą wiary innych, jeśli nie jest się przekonany i wiernym uczniem Chrystusa w Jego Kościele.

Pedagogia Boża i katecheza

143. Katecheza, jako komunikacja Objawienia Bożego, radykalnie inspirowana pedagogią Bożą, jaka rozbrzmiewa w Chrystusie i w Kościele, przyjmuje jej cechy konstytutywne i pod przewodnictwem Ducha Świętego troszczy się o jej mądrą syntezę, sprzyjając w ten sposób prawdziwemu doświadczeniu wiary, synowskiemu spotkaniu z Bogiem. W ten sposób katecheza:

– jest pedagogią, która wpisuje się w „dialog zbawienia” między Bogiem i człowiekiem oraz służy temu dialogowi, odpowiednio uwzględ-

⁹ Por. GE 4.

dniając powszechne przeznaczenie tego zbawienia; w tym, co dotyczy Boga, podkreśla inicjatywę Bożą, pełną miłości motywację, darmość, poszanowanie wolności; w tym, co dotyczy człowieka, uwypukla godność otrzymanego daru i wymóg ciągłego w nim wzrastania¹⁰;

– akceptuje zasadę stopniowego rozwoju Objawienia, transcendencję i misteryjność słowa Boga, jak również jego dostosowanie do różnych ludzi i kultur;

– uznaje centralne miejsce Chrystusa, Słowa Bożego, które stało się człowiekiem i które określa katechezę jako „pedagogię Wcielenia”, przez co Ewangelia powinna być zawsze proponowana dla życia i w życiu ludzi;

– dowartościowuje wspólnotowe doświadczenie wiary, jakie jest właściwe dla Ludu Bożego – Kościoła;

– zakorzenia się w relacji międzyosobowej i czyni własnym proces dialogu;

– staje się pedagogią znaków, gdzie spotykają się czyny i słowa, nauczanie i doświadczenie¹¹;

– ponieważ miłość Boga jest ostateczną racją Jego Objawienia, z niewyczerpanej miłości Bożej, którą jest Duch Święty, katecheza czerpie swoją moc prawdy i stałe zaangażowanie, by świadczyć o niej¹².

Katecheza kształtuje się więc jako proces, droga lub wędrówka w pójściu za Chrystusem Ewangelii w Duchu Świętym do Ojca, podjęte w celu osiągnięcia dojrzałości wiary „według miary daru Chrystusowego” (Ef 4, 7) oraz możliwości i potrzeb każdego.

Właściwa pedagogia wiary¹³

144. Katecheza, która jest więc pedagogią w akcie wiary, w realizacji jej zadań nie może inspirować się rozważaniami ideologicznymi lub interesami czysto ludzkimi¹⁴, nie może mieszać zbawczego działania Boga, które jest czystą łaską, z działaniem pedagogicznym człowieka, ale również nie może ich przeciwstawiać i rozdzielać. Jest dialogiem,

¹⁰ Por. PAWEŁ VI, enc. *Ecclesiam suam* (6 sierpnia 1964), III: AAS 56 (1964) 637–659.

¹¹ Por. DV 2.

¹² Por. RM 15; KKK 24–25; DCG (1971) 10.

¹³ Por. OLB 11; CT 58.

¹⁴ Por. CT 52.

jaki Bóg prowadzi w miłości z każdą osobą, która staje się jego inspiracją i normą. Katecheza jest niestrudzonym „echem” tego dialogu, stale szukając dialogu z ludźmi, zgodnie z wielkimi wskazaniem danymi przez Urząd Nauczycielski Kościoła¹⁵.

Konkretnymi celami, które inspirują wybory metodologiczne w katechezie, są:

– popieranie rozwijającej się i spójnej syntezy pełnego przyłgnięcia człowieka do Boga (*fides qua*) i treści orędzia chrześcijańskiego (*fides quae*);

– rozwijanie wszystkich wymiarów wiary, przez które wyraża się ona w wierze poznawanej, celebrowanej, przeżywanej i medytowanej na modlitwie¹⁶;

– kierowanie osoby do powierzenia się „całkowicie i dobrowolnie Bogu”¹⁷: rozum, woli, serca, pamięci;

– pomoc osobie w poznaniu powołania, do którego wybiera Bóg.

Katecheza wypełnia w ten sposób równocześnie dzieło wtajemniczenia, wychowania i nauczania.

Wierność Bogu i wierność człowiekowi¹⁸

145. Jezus Chrystus jest żyjącym, doskonałą relacją Boga z człowiekiem i człowieka z Bogiem. Od Niego pedagogia wiary otrzymuje „prawo, które obowiązuje w całym życiu Kościoła”, a więc i w katechezie: „prawo wierności dochowanej Bogu i wierności okazanej człowiekowi w tym samym duchu miłości”¹⁹.

Będzie więc autentyczna ta katecheza, która pomaga rozpoznać działanie Boże w ciągu całego procesu formacyjnego, rozwijając klimat słuchania, dziękczynienia i modlitwy²⁰, a zarazem zmierza do tego, by osoba udzieliła wolnej odpowiedzi, i sprzyja czynnemu uczestniczeniu katechizowanych.

¹⁵ Por. PAWEŁ VI, enc. *Ecclesiam suam*, cyt., 609–659.

¹⁶ Por. OLB 7–11; KKK 3, 13; DCG (1971) 36.

¹⁷ DV 5.

¹⁸ Por. OLB 7; CT 55; DCG (1971) 4.

¹⁹ CT 55.

²⁰ Por. DCG (1971) 10 i 22.

„Zstępowanie”²¹ Boże – szkoła dla osoby

146. Chcąc mówić do ludzi jak do przyjaciół²², Bóg w szczególny sposób objawia swoją pedagogię, z opatrnościową troską przystosowując swoje mówienie do kondycji ziemskiej²³.

Wynika z tego dla katechezy nigdy nie kończące się zadanie znalezienia języka zdolnego do komunikowania słowa Bożego i *Credo* Kościoła, które jest jego rozwinięciem, w różnych warunkach słuchaczy²⁴, utrzymanie równocześnie pewności, że za łaską Bożą można to uczynić i że Duch Święty daje radość uczynienia tego.

Dlatego odpowiednimi wskazaniami pedagogicznymi dla katechezy są te, które pozwalają komunikować całość słowa Bożego w samym centrum życia ludzkiego²⁵.

Ewangelizować wychowując i wychowywać ewangelizując²⁶

147. Inspirując się stale pedagogią wiary, katecheta kształtuje swoją służbę jako specjalistyczny proces wychowawczy, czyli z jednej strony pomaga osobie w otwarciu się na religijny wymiar życia, a z drugiej strony proponuje jej Ewangelię, w taki sposób, by przeniknęła i przekształciła procesy rozumu, sumienia, wolności, działania, ażeby uczynić z życia dar z siebie za przykładem Chrystusa.

W tym celu katecheta zna i wykorzystuje wkład rozumianych po chrześcijańsku nauk o wychowaniu.

²¹ Por. DV 13; KKK 684.

²² Por. DV 2.

²³ Por. DV 13.

²⁴ Por. EN 63; CT 59.

²⁵ Por. CT 31.

²⁶ Por. GE 1–4; CT 58.

ROZDZIAŁ II***Elementy metodologii*****Różnorodność metod w katechezie¹**

148. W przekazywaniu wiary Kościół nie posiada własnej ani też jedynej metody, lecz w świetle pedagogii Bożej wybiera metody danego czasu. Przyjmuje w sposób wolny „wszystko, co jest prawdziwe, co godne, co sprawiedliwe, co czyste, co miłe, co zasługuje na uznanie” (Flp 4, 8), syntetyzując wszystkie elementy, które nie sprzeciwiają się Ewangelii, i włącza je w służbę na jej rzecz. Znajduje to przedziwne potwierdzenie w historii Kościoła, w której tak wiele charyzmatów w służbie słowa Bożego zrodziło najróżnorodniejsze propozycje metodologiczne. W ten sposób „różnorodność metod jest oznaką życia i pewnym bogactwem”, a zarazem dowodem szacunku dla adresatów. Taka różnorodność jest wymagana przez „wiek i poziom umysłowy katechizowanych, stopień ich dojrzałości eklezjalnej i duchowej oraz wiele innych indywidualnych uwarunkowań”².

Metodologia katechetyczna ma na celu wychowanie wiary; wykorzystuje ona w katechezie nauki pedagogiczne i nauki o komunikacji; uwzględnia liczne i znaczne osiągnięcia katechetyki współczesnej.

Relacja między treścią i metodą w katechezie³

149. Zasada „wierności Bogu i wierności człowiekowi” prowadzi do unikania wszelkich przeciwstawień, sztucznych podziałów czy domniemanej neutralności między metodą i treścią, stwierdzając raczej ich konieczną korelację i wzajemne oddziaływanie. Katecheta uznaje,

¹ CT 51.

² Tamże.

³ Por. CT 31, 52, 59.

że metoda służy objawieniu i nawróceniu⁴, przez co staje się konieczne jej zastosowanie. Z drugiej strony katecheta wie, że treść katechezy nie jest obojętna dla żadnej metody, ale raczej wymaga procesu przekazywania odpowiedniego do natury orędzia, do jego źródeł i języka, do konkretnych uwarunkowań wspólnoty kościelnej oraz do sytuacji poszczególnych wiernych, do których zwraca się katecheza.

Ze względu na wewnętrzne znaczenie, zarówno w tradycji, jak i aktualności katechetycznej, na przypomnienie zasługują: metoda wykorzystania Biblii⁵, metoda lub „pedagogia dokumentu”, szczególnie Symbolu wiary, o ile „katecheza jest przekazywaniem dokumentów wiary”⁶, metoda znaków liturgicznych i eklezjalnych, metoda komunikacji przez środki społecznego przekazu.

Dobra metoda katechetyczna jest gwarancją wierności w stosunku do treści.

Metoda indukcyjna i dedukcyjna⁷

150. Przekaz wiary w katechezie jest wydarzeniem łaski, realizowanym przez spotkanie słowa Bożego z doświadczeniem osoby; wyraża się przez znaki zmysłowe i ostatecznie otwiera na misterium. Może dokonywać się różnymi drogami, które nie zawsze są nam w pełni znane.

Nawiązując do historii katechezy, mówi się dzisiaj powszechnie o drodze indukcyjnej i dedukcyjnej. Metoda indukcyjna polega na przedstawianiu faktów (zdarzeń biblijnych, aktów liturgicznych, wydarzeń z życia Kościoła i z życia codziennego...) w celu określenia znaczenia, jakie mogą one mieć w Objawieniu Bożym. Jest to droga bardzo korzystna, ponieważ jest zbliżona do ekonomii Objawienia; odpowiada ona głębszym wymiarom ducha ludzkiego, który dochodzi do poznania rzeczy niezrozumiałych przez rzeczy widzialne; jest także zgodna z cechami charakterystycznymi poznania wiary, które jest poznaniem przez znaki.

⁴ Por. CT 52.

⁵ Por. PAPIESKA KOMISJA BIBLIJNA, *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*.

⁶ OLB 9.

⁷ Por. DCG (1971) 72.

Metoda indukcyjna nie tylko nie wyklucza, ale wymaga metody dedukcyjnej, która wyjaśnia i opisuje fakty, wychodząc od ich przyczyn. Synteza dedukcyjna jednak będzie miała pełne znaczenie tylko wtedy, gdy dokona się proces indukcyjny⁸.

151. Inne znaczenie nadaje się procesom o charakterze działaniowym: jeden nazywany jest także „kerygmatycznym” (*albo zstępującym*), kiedy zaczyna się od głoszenia orędzia, wyrażonego w głównych dokumentach wiary (Biblia, liturgia, doktryna...), i stosuje je do życia; inny jest nazywany „egzystencjalnym” (*albo wstępującym*), kiedy wychodzi od problemów i sytuacji ludzkich i oświeca je światłem słowa Bożego. Są to sposoby uprawnione, jeśli uwzględnia się wszystkie składające się na nie elementy, misterium łaski i dane ludzkie, zrozumienie wiary i proces rozumienia.

Doświadczenie ludzkie w katechezie⁹

152. Doświadczenie pełni różne funkcje w katechezie i dlatego powinno być ciągle i odpowiednio dowartościowywane.

a) Rodzi ono w człowieku zainteresowanie, pytania, nadzieje i niepokoje, refleksje i oceny, przeradzające się w pragnienie przekształcania życia. Zadaniem katechezy jest uwrażliwianie osób na ich najważniejsze doświadczenia, wspomaganie ich w ocenianiu w świetle Ewangelii pytań i potrzeb, jakie z nich wynikają, oraz wychowanie ich do nowego stylu życia. W ten sposób osoba będzie zdolna postępować czynnie i odpowiedzialnie wobec daru Bożego.

b) Doświadczenie sprzyja zrozumieniu orędzia chrześcijańskiego. Odpowiada to dobrze działaniu Jezusa, który posługiwał się doświadczeniami i sytuacjami ludzkimi, by ukazać rzeczywistość eschatologiczną i transcendentalną, a zarazem wskazywał postawę, jaką należy przyjąć wobec tych rzeczywistości. Pod tym względem doświadczenie zawsze pośredniczy w pogłębianiu i przyjęciu prawd, które stanowią obiektywną treść Objawienia.

c) Opisane funkcje wskazują, że doświadczenie uwzględnione przez wiarę staje się w pewien sposób środowiskiem manifestowania się

⁸ Por. DCG (1971) 72.

⁹ Por. DCG (1971) 74; CT 22.

i realizowania zbawienia, w którym Bóg, zgodnie z pedagogią Wciele-
nia, dosięga człowieka swoją łaską i go zbawia. Katecheta powinien
pomagać osobom w odczytywaniu w tej optyce własnych przeżyć, by
mogły one przyjąć zaproszenie Ducha Świętego do nawrócenia, zaan-
gażowania, nadziei, i w ten sposób coraz bardziej odkrywać plan Boży
w swoim życiu.

153. Wyjaśnianie i interpretowanie doświadczenia w oparciu o treści
dostarczane przez wiarę staje się trwałym zadaniem pedagogii kateche-
tycznej, nie pozbawionym trudności, które jednak nie może być
zapomniane ani popadać w sztuczne przeciwstawienia lub integrystycz-
ne rozumienie prawdy.

Jest to możliwe dzięki właściwemu wykorzystaniu współzależności
lub interakcji między głębokimi doświadczeniami ludzkimi¹⁰ i orę-
dziem objawionym. Szeroko świadczy o tym głoszenie proroków,
przepowiadanie Chrystusa i nauczanie Apostołów, które z tego powo-
du stanowią podstawowe i normatywne kryterium każdego spotkania
wiary z doświadczeniem ludzkim w czasie Kościoła.

Utrwalanie pamięciowe w katechezie¹¹

154. Katecheza jest częścią tej „Pamięci” Kościoła, która zachowuje
wśród nas żywą obecność Chrystusa¹². Ćwiczenie pamięci stanowi więc
istotny aspekt pedagogii wiary, począwszy od zarania chrześcijaństwa.
By uniknąć ryzyka mechanicznego zapamiętywania, trzeba wpisać je
między różne funkcje rozumienia, takie jak spontaniczna reakcja
i refleksja, chwila dialogu i milczenia, relacja ustna i praca pisemna¹³.

Przedmiotem zapamiętywania powinny stać się przede wszystkim
główne formuły wiary, ponieważ zapewniają jej najbardziej precyzyjny
wykład oraz gwarantują wspólne dziedzictwo doktrynalne, kulturowe
i językowe. Posiadanie określonych języków wiary jest nieodzownym
warunkiem przeżywania wiary.

¹⁰ Mamy tu na myśli doświadczenia związane z „wielkimi pytaniami” życia i rzeczy-
wistości osoby: istnienie Boga, przeznaczenie osoby, początek i kres historii, prawda
o dobru i złu, sens cierpienia, miłości...; por. EN 53; CT 22 i 39.

¹¹ Por. część I, rozdz. III; DCG (1971) 73; CT 55.

¹² Por. OLB 9.

¹³ Por. CT 55.

Trzeba jednak, aby takie formuły zostały zaproponowane jako
syntezy po uprzednim wyjaśnieniu i by były wierne orędziu chrześcijań-
skiemu. Należy do tego włączyć ponadto niektóre większe formuły
i teksty z Biblii, z dogmatu, liturgii oraz dobrze znane modlitwy tradycji
chrześcijańskiej (*Symbol Apostolski, Ojcze nasz, Zdrowaś Maryjo...*)¹⁴.

„Kwiaty wiary i pobożności – jeśli można się tak wyrazić – nie
wyrastają w miejscach pustynnych katechizacji nie posługującej się
pamięcią. Jest rzeczą bardzo ważną, by te wyuczone na pamięć teksty
zostały jednocześnie wewnętrznie przyswojone, stopniowo zgłębiane
umysłem, tak by stały się źródłem osobistego i wspólnotowego życia
chrześcijańskiego”¹⁵.

155. Zrozumienie formuł wiary i ich wyznanie w wierze jest jeszcze
głębiej pojmowane w ramach tradycyjnego i pomocnego realizowania
traditio i *redditio*, dzięki czemu z powierzeniem wiary w katechezie
(*traditio*) koresponduje odpowiedź podmiotu w czasie całego procesu
katechetycznego, a potem w życiu (*redditio*)¹⁶.

Proces ten sprzyja lepszemu uczestniczeniu w otrzymanej prawdzie.
Poprawna i dojrzała jest ta odpowiedź osobista, która w pełni szanuje
autentyczny sens treści wiary oraz okazuje zrozumienie języka używa-
nego do ich wypowiedzenia (*język biblijny, liturgiczny, doktrynalny...*).

Rola katechety¹⁷

156. Żadna metoda, choćby w dużym stopniu potwierdzona doświad-
czeniem, nie zwalnia katechety na żadnym etapie procesu katechety-
cznego.

Charyzmat dany mu przez Ducha Świętego, pogłębiona ducho-
wość, przejrzyste świadectwo życia stanowią duszę każdej metody
i tylko własne jakości ludzkie i chrześcijańskie gwarantują dobre
wykorzystanie tekstów i innych pomocy.

Katecheta jest bezpośrednim mediatorem, który ułatwia komuni-
kację między osobami i misterium Boga oraz między osobami we

¹⁴ Por. KKK 22.

¹⁵ CT 55.

¹⁶ Por. część I, rozdz. III: *Katechumenat chrzcielny: struktura i stopnie*.

¹⁷ Por. DCG (1971) 71; por. część V, rozdz. I i II.

wspólnocie. Z tego powodu musi się on zaangażować, by jego wizja kulturowa, pozycja społeczna i styl życia nie stawiały przeszkód drodze wiary, tworząc raczej warunki bardziej sprzyjające temu, by orędzie chrześcijańskie było szukane, przyjmowane i pogłębiane.

Katecheta nie zapomina, że przyłgnięcie osobowe jest owocem łaski i wolności, a więc stara się, by jego działanie było zawsze podtrzymywane przez wiarę w Ducha Świętym i przez modlitwę.

Istotne w końcu znaczenie ma osobowa relacja katechety z osobą katechizowaną. Karmi się ona pasją wychowawczą, rozwijaną kreatywnością, przystosowaniem, a zarazem największym szacunkiem dla wolności i dojrzałości osoby.

Na mocy swojego mądrego towarzyszenia katecheta pełni najcenniejszą służbę w ramach działalności katechetycznej: pomaga katechizowanym w odczytaniu powołania, do którego wybiera ich Bóg.

Aktywność i kreatywność osób katechizowanych¹⁸

157. Czynne uczestniczenie osób katechizowanych w procesie formacyjnym jest w pełni zgodne nie tylko z autentyczną komunikacją ludzką, lecz szczególnie z ekonomią Objawienia i zbawienia. Wierzący, w podstawowym stanie życia chrześcijańskiego, są bowiem wezwani do czynnej odpowiedzi, indywidualnej lub grupowej, na dar Boży przez modlitwę, uczestnictwo w sakramentach i w innych czynnościach liturgicznych, przez zaangażowanie eklezjalne i społeczne, przez praktykowanie miłości, rozwijanie wielkich wartości ludzkich, takich jak wolność, sprawiedliwość, pokój, ochrona stworzenia.

W katechezie więc katechizowani podejmują zadanie ćwiczenia się w wierze, nadziei i miłości, nabywania zdolności i prawości w ocenianiu, umacniania osobistej decyzji nawrócenia i chrześcijańskiej praktyki życia.

Ci sami katechizowani, przede wszystkim dorośli, mogą wnieść owocny wkład do rozwoju katechezy, wskazując najbardziej skuteczne drogi zrozumienia i wyrażenia orędzia, takie jak: „zrozumienie w czynie”, zaangażowanie w poszukiwaniu i dialogu, wymiana i porównywanie punktów widzenia.

¹⁸ Por. DCG (1971) 75.

Wspólnota, osoba i katecheza¹⁹

158. Pedagogia katechetyczna jest skuteczna w takiej mierze, w jakiej wspólnota chrześcijańska staje się konkretnym i wzorcowym odniesieniem dla drogi wiary pojedynczych osób. Dzieje się tak wtedy, gdy wspólnota staje się źródłem, miejscem i celem katechezy. Konkretnie więc wspólnota chrześcijańska staje się widzialnym miejscem świadectwa wiary, troszczy się o formację swoich członków, przyjmuje ich jako rodzina Boża, starając się o to, by być żywym i stałym środowiskiem wzrostu wiary²⁰.

Oprócz publicznego i wspólnotowego głoszenia Ewangelii zawsze pozostaje niezbędny kontakt osoby z osobą, zgodnie z przykładem Jezusa i Apostołów. W ten sposób łatwiej angażuje się sumienie osobiste, dar wiary, co jest właściwe działaniu Ducha Świętego, a siła przekonywania jest znacznie większa²¹.

Znaczenie grupy²²

159. Grupa odgrywa ważną rolę w procesie rozwoju osób. Odnosi się to także do katechezy – katechezy dzieci, sprzyjając ich socjalizacji, katechezy młodzieży, dla której grupa stanowi jakby żywotną konieczność w formowaniu osobowości, jak i do katechezy dorosłych, u których rozwija styl dialogu, dzielenia się i współodpowiedzialności chrześcijańskiej.

Katecheta, który uczestniczy w życiu grupy i umie ją dowartościować, za swoje pierwszorzędne i specyficzne zadanie uznaje i rozwija dążenie do tego, aby być w imieniu Kościoła aktywnym świadkiem Ewangelii, zdolnym do uczestniczenia w innych owocach swojej dojrzałej wiary oraz do roztropnego stymulowania wspólnego poszukiwania.

Grupa chrześcijańska, oprócz tego, że jest czynnikiem dydaktycznym, jest wezwana do tego, aby być doświadczeniem wspólnot i formą uczestniczenia w życiu eklezjalnym, znajdując w szerszej wspólnotie eucharystycznej swój cel i swój pełny wyraz. Jezus mówi: „Bo gdzie

¹⁹ Por. część IV, rozdz. I.

²⁰ Por. AG 14; DCG (1971) 35; CT 24.

²¹ Por. EN 46.

²² Por. DCG (1971) 76.

są dwaj albo trzech zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18, 20).

Środki masowego przekazu²³

160. „Pierwszym «areopagiem» współczesnym jest świat środków przekazu, który jednoczy ludzkość... Środki społecznego przekazu osiągnęły takie znaczenie, że dla wielu są głównym narzędziem informacyjnym i formacyjnym, przewodnikiem i natchnieniem w zachowaniach indywidualnych, rodzinnych, społecznych”²⁴. Dlatego, oprócz zastosowania licznych środków tradycyjnych, „wykorzystanie środków społecznego przekazu nabrało istotnego znaczenia dla ewangelizacji i katechezy”²⁵. Rzeczywiście, „Kościół byłby winny przed swoim Panem, gdyby nie używał tych potężnych pomocy, które ludzki umysł coraz bardziej usprawnia i doskonali... w nich znajduje nowe i skuteczne formy świętego oddziaływania, współczesną ambonę; poprzez nie może przemawiać do rzesz”²⁶.

Mogą to być, chociaż z różnych racji: telewizja, radio, prasa, płyty, taśmy magnetofonowe, wideo i audiokasety, dyski kompaktowe, cały sektor urządzeń audiowizualnych²⁷. Każdy z tych środków odgrywa swoją rolę i wymaga specyficznego zastosowania; każdy powinien być uznany i dowartościowany²⁸. W dobrze zaprogramowanej katechezie takie pomoce powinny więc zostać uwzględnione. Rozwijanie wzajemnej pomocy między Kościołami, by ograniczyć koszty zakupu i zastosowania, niekiedy dość wysokie, jest prawdziwą służbą na rzecz Ewangelii.

161. Dobre wykorzystanie środków społecznego przekazu wymaga od pracujących w katechizacji poważnej troski o poznanie, kompeten-

²³ Por. DCG (1971) 122–123; EN 45; CT 46; FC 76; ChL 44; RM 37; PAPIESKA RADA DS. ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, instr. *Aetatis novae* (22 lutego 1992): AAS 84 (1992) 447–468; EA 71, 122–124.

²⁴ RM 37.

²⁵ Por. PAPIESKA RADA DS. ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, instr. *Aetatis novae*, 11.

²⁶ EN 45.

²⁷ Por. CT 46.

²⁸ Por. DCG (1971) 122.

cję oraz umiejętne i aktualne wykorzystanie. Przede wszystkim jednak, ze względu na silny wpływ na kulturę, do której kształtowania przyczyniają się środki społecznego przekazu, nie należy zapominać, że „nie wystarcza używać ich do szerzenia orędzia chrześcijańskiego i Magisterium Kościoła, ale trzeba włączyć samo orędzie w tę *nową kulturę*, stworzoną przez nowoczesne środki przekazu... z nowymi językami, nowymi technikami, nowymi postawami psychologicznymi”²⁹. Tylko w ten sposób, z łaską Bożą, orędzie ewangeliczne jest zdolne przeniknąć do świadomości każdego „oraz wzbudzić najbardziej osobiste przyłgnięcie do niego i zaangażowanie”³⁰.

162. Pracownicy środków społecznego przekazu i ich odbiorcy powinni mieć możliwość otrzymania łaski Ewangelii. Mobilizuje to katechetów do zwrócenia uwagi na szczególne kategorie osób: pracowników środków społecznego przekazu, którym należy ukazać Ewangelię jako wielki horyzont prawdy, odpowiedzialności, natchnienia; rodziny – tak bardzo wystawione na wpływ środków społecznego przekazu – w celu ich obrony, ale przede wszystkim ze względu na wyrobienie w nich większej zdolności krytycznej i wychowawczej³¹; młode pokolenia, które są tak odbiorcami, jak i twórcami środków masowego przekazu. Przypomina się wszystkim, że „w posługiwaniu się środkami przekazu oraz w ich odbiorze należy pilnie zatroszczyć się z jednej strony o czynne wychowanie zmysłu krytycznego, ożywianego umiłowaniem prawdy, z drugiej – o podejmowanie obrony wolności i poszanowania godności osoby; należy również popierać autentyczną kulturę poszczególnych narodów”³².

²⁹ RM 37.

³⁰ Por. EN 45.

³¹ Por. FC 76.

³² ChL 44.

CZĘŚĆ IV

ADRESACI KATECHEZY

Adresaci katechezy

„Ustanowię cię światłością dla pogan, aby moje zbawienie dotarło aż do krańców ziemi” (Iz 49, 6).

„Przyszedł również do Nazaretu, gdzie się wychował. W dzień szabatu udał się swoim zwyczajem do synagogi i powstał, aby czytać. Podano Mu księgę proroka Izajasza. Rozwinąwszy księgę, natrafił na miejsce, gdzie było napisane: Duch Pański spoczywa na Mnie, ponieważ Mnie namaścił i posłał Mnie, abym ubogim niósł dobrą nowinę, więźniom głosił wolność, a niewidomym przejrzenie; abym uciśnionych odsyłał wolnymi, abym obwoływał rok łaski od Pana.

Zwinąwszy księgę, oddał służce i usiadł; a oczy wszystkich w synagodze były w Niego utkwione. Począł więc mówić do nich: Dziś spełniły się te słowa Pisma, któreście słyszeli” (Łk 4, 16-21).

„Królestwo dotyczy wszystkich”¹

163. Na początku swojej posługi Jezus oznajmił, że został posłany, aby głosić ubogim radosne orędzie²; ukazywał je, a potem potwierdził swoim życiem, że Królestwo Boże jest przeznaczone dla wszystkich ludzi, począwszy od tych, którzy znajdują się w najbardziej niekorzystnej sytuacji. Rzeczywiście staje się On *katechetą* Królestwa Bożego dla wszystkich kategorii osób: wielkich i małych, bogatych i ubogich, zdrowych i chorych, bliskich i dalekich, żydów i pogan, mężczyzn i kobiet, sprawiedliwych i grzeszników, ludu i władz, jednostek i grup... Jest do dyspozycji każdego i interesuje się wszystkimi jego potrzebami – potrzebami duszy i ciała, uzdrawiając i przebacząc, pouczając i zachęcając słowem i czynami.

¹ RM 15; por. EN 49–50; CT 35n; RM 14 i 23.

² Por. Łk 4, 18.

Jezus kończy swoje ziemskie życie, zapraszając uczniów do czynienia tego samego, co On uczynił, do przepowiadania Ewangelii wszelkiemu stworzeniu³, „wszystkim narodom” (Mt 28, 19; Łk 24, 47), „aż po krańce ziemi” (Dz 1, 8) i w każdym czasie, „aż do skończenia świata” (Mt 28, 20).

164. Jest to zadanie, które Kościół realizuje od dwóch tysięcy lat, z niezmierną różnorodnością doświadczeń w głoszeniu i katechezie; jest ono ciągle wzbudzone przez Ducha Pięćdziesiątnicy, aby podejmować obowiązek ewangelizacji „tak wobec Greków, jak i barbarzyńców, tak uczonych, jak i niewykształconych” (Rz 1, 14).

W ten sposób kształtują się elementy pedagogii wiary, w której ściśle łączą się uniwersalistyczna otwartość katechezy i jej pełne wcielanie się w świat adresatów.

Znaczenie i cel tej części

165. Konieczne zwrócenie uwagi na różne sytuacje życiowe ludzi⁴ skłania katechezę do wykorzystania różnych sposobów, aby spotkać się z nimi i dostosować orędzie chrześcijańskie oraz pedagogię wiary do różnych wymagań⁵.

W ten sposób, jeśli rozważa się podstawowy stan wiary, otwiera się droga katechumenów i neofitów; zainteresowanie rozwojem wiary u osób ochrzczonych prowadzi do mówienia o katechezie pogłębiającej lub wprowadzającej dla tych, którzy potrzebują jeszcze istotnych wskazań. Gdy uwzględnia się rozwój fizyczny i psychiczny katechizowanych, katecheza kształtuje się odpowiednio do wieku. Uwzględnianie natomiast kontekstów społeczno-kulturowych oznacza ukształtowanie katechezy według odpowiednich kategorii.

166. Nie mogąc tutaj omówić w sposób szczegółowy różnych możliwych typów katechezy, rozważymy w tej części tylko pewne aspekty, które mają znaczenie w każdej sytuacji:

- aspekty ogólne przystosowania katechetycznego (*rozdział I*);
- katecheza dostosowana do wieku (*rozdział II*);

³ Por. Mk 16, 15.

⁴ Por. Wprowadzenie.

⁵ Por. DCG (1971) 77.

– katecheza dla tych, którzy znajdują się w szczególnej sytuacji (*rozdział III*);

– katecheza dostosowana do kontekstu (*rozdział IV i V*).

W ten sposób zostaje praktycznie podjęty problem inkulturacji w odniesieniu do treści wiary, do osób oraz kontekstu kulturowego.

Kościół partykularne, w swoich dyrektoriaty katechetycznych narodowych i regionalnych, powinny podać bardziej specyficzne i określone wskazania na podstawie konkretnych warunków i wymogów lokalnych.

ROZDZIAŁ I

Przystosowanie do adresata Aspekty ogólne

Potrzeba i prawo każdego wierzącego do otrzymania odpowiedniej katechezy¹

167. Każdy ochrzczony, ponieważ jest powołany przez Boga do dojrzałej wiary, potrzebuje, a więc i ma prawo do odpowiedniej katechezy. Jest zatem pierwszorzędnym zadaniem Kościoła okazanie mu odpowiedniej i zadowalającej pomocy.

W tym celu przypomina się przede wszystkim, że adresatem Ewangelii jest „osoba *konkretna* i historyczna”², zawsze zakorzeniona w określonej sytuacji i zawsze znajdująca się pod wpływem uwarunkowań psychologicznych, społecznych, kulturowych i religijnych, bez względu na to czy jest tego świadoma, czy też nie³.

W procesie katechetycznym adresat powinien być czynnym, świadomym i odpowiedzialnym podmiotem, a nie neutralnym, milczącym i biernym odbiorcą⁴.

Potrzeba i prawo wspólnoty⁵

168. Zainteresowanie jednostką nie powinno prowadzić do zapomnienia, że adresatem katechezy jest sama wspólnota chrześcijańska i każda osoba, która do niej należy. Jeśli więc katecheza czerpie swoją energię i prawomocność z całego życia Kościoła, to jest także prawdą,

¹ Por. EN 49–50; CT 14, 35n.

² RH 13; por. EN 31.

³ Por. RH 13–14; KKK 24.

⁴ Por. DCG (1971) 75.

⁵ Por. DCG (1971) 21.

że „od niej w największej mierze zależy nie tylko rozprzestrzenianie się Kościoła w świecie i jego wzrost liczebny, ale jeszcze bardziej jego rozwój wewnętrzny i jego zgodność z planem Bożym”⁶.

Dlatego konieczne przystosowanie Ewangelii dotyczy samej wspólnoty i ją obejmuje.

Przystosowanie chce, aby treść katechezy była jakby zdrowym i odpowiednim pokarmem⁷

169. „Dostosowywanie się w głoszeniu objawionego Słowa powinno stać się zasadą wszelkiej ewangelizacji”⁸. Ma to wewnętrzne uzasadnienie teologiczne w misterium Wcielenia, odpowiada elementarnemu wymaganiu pedagogicznemu autentycznej komunikacji ludzkiej i odzwierciedla praktykę Kościoła w ciągu wieków.

Takie przystosowanie należy rozumieć jako wyjątkowo macierzyńskie działanie Kościoła, uznającego osoby za „rolę Bożą” (1 Kor 3, 9), której nie należy potępiać, ale uprawiać z nadzieją. Każdej z nich Kościół wychodzi na spotkanie, z uwagą analizuje różnorodność sytuacji i kultur oraz zachowuje komunie wielu w jedynym Słowie, które zbawia. W ten sposób Ewangelia jest przekazywana autentycznie i żywo, jako pokarm zdrowy, a zarazem odpowiedni. To kryterium powinno inspirować każdą pojedynczą inicjatywę przekazywania Ewangelii oraz powinna mu służyć kreatywność i pomysłowość katechety.

Przystosowanie uwzględnia różne okoliczności

170. Przystosowanie realizuje się odpowiednio do różnych okoliczności, w jakich przekazuje się słowo Boże⁹. Są one określone przez „różnicowanie kultury, wieku, życia duchowego oraz sytuacji społecz-

⁶ CT 13.

⁷ Por. GS 44; EN 63; CT 31; KKK 24–25.

⁸ GS 44. W części IV zostały przyjęte, ponieważ są używane przez Urząd Nauczycielski Kościoła i wykazują użyteczność praktyczną, dwa pojęcia: *przystosowanie* i *inkulturacja*. Pierwsze pojęcie podkreśla znaczenie osób, a drugie kontekstów kulturowych.

⁹ Por. RM 33.

nych i eklezjalnych tych, do których kieruje się katecheza”¹⁰. Należy rozważyć je w sposób bardzo uważny.

Trzeba również przypomnieć, że w pluralizmie sytuacji przystosowanie zawsze uwzględnia całą osobę i jej istotną jedność, zgodnie z wizją Kościoła. Dlatego katecheza nie zatrzymuje się tylko na rozważaniu elementów zewnętrznych danej sytuacji, ale zawsze bierze pod uwagę wewnętrzny świat osoby, prawdę o istocie ludzkiej, „pierwszej i podstawowej drodze Kościoła”¹¹. Określa to proces przystosowania, który jest tym bardziej stosowny, im bardziej rozważa się pytania, aspiracje, potrzeby osoby w jej świecie wewnętrznym.

¹⁰ KKK 24.

¹¹ RH 14.

ROZDZIAŁ II

Katecheza dostosowana do wieku

Wskazania ogólne

171. Katecheza dostosowana do różnego wieku jest istotnym wymaganiem, jakie staje przed wspólnotą chrześcijańską. Z jednej strony bowiem wiara uczestniczy w rozwoju osoby, a z drugiej każdy okres życia jest wystawiony na wyzwanie nadania mu charakteru chrześcijańskiego i przede wszystkim musi się utrzymywać przez coraz to nowe zadania powołania chrześcijańskiego.

Mają więc uzasadnienie zróżnicowane i komplementarne katechezy dostosowane do wieku, wywołane potrzebami i zdolnościami adresatów¹.

Dlatego nieodzowne jest zwrócenie uwagi na wszystkie elementy, jakie wchodzi w grę, zarówno antropologiczno-ewolucyjne, jak i teologiczno-pastoralne, przy wykorzystaniu także najnowszych osiągnięć nauk o człowieku i nauk pedagogicznych dostosowanych do różnego wieku.

Powinno się także mądrze zintegrować różne etapy drogi wiary, troszcząc się szczególnie o to, by katecheza dzieci znalazła harmonijne wypełnienie w okresach późniejszych.

Także z tej racji pedagogicznie skuteczne jest odwołanie się do katechezy dorosłych oraz – w jej świetle – ukierunkowanie katechezy w innych okresach życia człowieka.

Wskaże się tu tylko niektóre elementy ogólne, zostawiając późniejsze konkretyzacje dyrektorium katechetycznym Kościołów partykularnych i Konferencjom Episkopatu.

¹ Por. CT 45.

KATECHEZA DOROSŁYCH²Dorośli, do których kieruje się katecheza³

172. Przekaz wiary dla dorosłych powinien szeroko uwzględniać przeżywane doświadczenia oraz uwarunkowania i wyzwania, jakie spotyka się w życiu. Ich pytania i potrzeby wiary są liczne i zróżnicowane⁴.

Można więc wyróżnić:

- dorosłych wierzących, którzy spójnie przeżywają swój wybór wiary i szczerze pragną jego pogłębienia;
- dorosłych, którzy chociaż zostali ochrzczeni, nie byli odpowiednio katechizowani lub nie doprowadzili do końca procesu wtajemniczenia chrześcijańskiego, albo też oddalili się od wiary, tak że mogą być nazwani „jakby katechumenami”⁵;
- dorosłych nie ochrzczonych, którym odpowiada prawdziwy i właściwy katechumenat⁶.

Należy tu także wspomnieć dorosłych, którzy pochodzą z wyznań chrześcijańskich, nie będących w pełnej komunii z Kościołem katolickim.

Właściwe elementy i kryteria katechezy dorosłych⁷

173. Katecheza dorosłych dotyczy osób, które mają prawo i zadanie doprowadzenia do dojrzałości zarodka wiary danego im przez Boga⁸; kieruje się ona do osób, które są wezwane do podjęcia różnego rodzaju odpowiedzialności społecznej, oraz zwraca się do tych, którzy są wystawieni na zmiany i niekiedy dość głębokie kryzysy. Z tego powodu wiara człowieka dorosłego powinna być stale oświecana, rozwijana

² Por. DCG (1971) 20, 92–97; CT 43–44; MRK.

³ Por. DCG (1971) 20; CT 19, 44; MRK 10–18.

⁴ MRK 10–18.

⁵ CT 44.

⁶ Por. CT 19.

⁷ Por. DCG (1971) 92–94; CT 43; MRK 20–25, 26–30, 33–84.

⁸ Por. 1 Kor 13, 11; Ef 4, 13.

i chroniona, by mogła nabyć tę mądrość chrześcijańską, która nadaje jedność, sens i nadzieję wielorakim doświadczeniom jego życia osobistego, społecznego i duchowego. Katecheza dorosłych wymaga dokładnego określenia typowych cech chrześcijanina dorosłego w wierze, wyrażenia ich w tematach i treściach, określenia pewnych stałych elementów wykładu, ustalenia najskuteczniejszych wskazań metodologicznych, wybrania form i wzorów. Na szczególną uwagę zasługuje tu postać i tożsamość katechety dorosłych i jego formacja, a także tych, którzy są odpowiedzialni za katechezę dorosłych we wspólnocie⁹.

174. Spośród kryteriów, jakie zapewniają autentyczną i skuteczną katechezę dorosłych, należy przypomnieć¹⁰:

- zainteresowanie się adresatami w ich sytuacji dorosłych, jako mężczyzn i kobiet, co oznacza zwrócenie uwagi na ich problemy i doświadczenia, na bogactwo duchowe i kulturowe, z pełnym poszanowaniem istniejących różnic;
- zauważanie stanu świeckiego dorosłych, którym chrzest udziela zdolności do „szukania Królestwa Bożego przy zajmowaniu się sprawami świeckimi i kierowaniu nimi po myśli Bożej”¹¹, a zarazem powołuje ich do świętości¹²;
- dostrzeganie wagi włączenia wspólnoty, aby była miejscem przyjęcia i wsparcia dla dorosłego;
- zainteresowanie organicznym programem duszpasterskim dla dorosłych, w którym katecheza łączy się z formacją liturgiczną i z praktyką miłości.

Ogólne i szczególne zadania katechezy dla dorosłych¹³

175. Aby odpowiedzieć na najpilniejsze potrzeby naszych czasów, katecheza dorosłych powinna proponować wiarę chrześcijańską w jej integralności, autentyczności i systematyczności, zgodnie z takim jej rozumieniem, jakie ma Kościół, stawiając na pierwszym planie glosze-

⁹ Por. MRK 33–84.

¹⁰ Por. tamże, 26–30.

¹¹ LG 31; por. EN 70; ChL 23.

¹² Por. ChL 57–59.

¹³ Por. DCG (1971) 97.

nie zbawienia, oświecając rozmaite dzisiejsze trudności, ciemności, nieporozumienia, przesady i zastrzeżenia, pokazując wpływ duchowy i moralny orędzia, wprowadzając do chrześcijańskiego czytania Pisma Świętego i do praktyki modlitwy. Podstawową rolę w katechezie dorosłych odgrywa Katechizm Kościoła Katolickiego i – z odniesieniem do niego – katechizmy dla dorosłych w poszczególnych Kościołach.

Katecheza dorosłych w sposób szczególny ma za zadanie:

– *Popierać formację i dojrzewanie życia w Duchu Chrystusa zmartwychwstałego* za pomocą odpowiednich środków: pedagogia sakramentalna, dni skupienia, kierownictwo duchowe...

– *Wychowywać do właściwej oceny zmian społeczno-kulturowych naszego społeczeństwa w świetle wiary*. W ten sposób lud chrześcijański jest wspomagany w wyborze prawdziwych wartości, a także w określaniu niebezpieczeństw naszej cywilizacji i w zajęciu właściwych postaw.

– *Wyjaśniać dzisiejsze problemy religijne i moralne*, to znaczy te pytania, które stają przed ludźmi naszych czasów, na przykład odnośnie do moralności publicznej i indywidualnej, do kwestii społecznych i do wychowania nowych pokoleń.

– *Wyjaśniać relacje, jakie zachodzą między działaniem doczesnym i działaniem eklezjalnym*, pokazując wzajemne różnice, implikacje, a więc i miarę należnego oddziaływania. W tym celu integralną częścią formacji dorosłych jest nauczanie społeczne Kościoła.

– *Rozwijać racjonalne podstawy wiary*. Poprawne zrozumienie wiary i prawd podanych do wierzenia jest zgodne z wymaganiami rozumu ludzkiego, a Ewangelia jest zawsze aktualna i bliska. Konieczne jest więc skuteczne rozwijanie duszpasterstwa myśli i kultury chrześcijańskiej. Pozwoli to przezwyciężyć pewne formy integryzmu i fundamentalizmu, jak również arbitralnej i subiektywnej interpretacji.

– *Formować do przyjęcia odpowiedzialności w misji Kościoła i do umiejętności dawania świadectwa chrześcijańskiego w społeczeństwie*.

Dorosły jest wspomagany w odkrywaniu, dowartościowywaniu i aktualizowaniu tego, co otrzymał za pośrednictwem natury i łaski, zarówno we wspólnocie eklezjalnej, jak i żyjąc w ramach wspólnoty ludzkiej. W ten sposób będzie mógł przezwyciężyć zasadzki umasowień i anonimowości, szczególnie częste w niektórych dzisiejszych społeczeństwach, prowadzące do utraty tożsamości i pomniejszenia jakości i zasobów, jakie ktoś posiada.

Szczególne formy katechezy dorosłych¹⁴

176. Istnieją sytuacje i okoliczności, które domagają się szczególnych form katechezy:

– katecheza wtajemniczenia chrześcijańskiego lub katechumenat dorosłych, których strukturę wyrażają *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*;

– katecheza dla ludu Bożego w odpowiednio dostosowanych formach tradycyjnych, w ciągu roku liturgicznego lub w szczególnej postaci, jaką są misje;

– katecheza doskonaląca, skierowana do tych, których zadaniem jest formacja we wspólnocie, to znaczy do katechetów lub tych, którzy są zaangażowani w apostolacie świeckich;

– katecheza rozwijana z okazji szczególnie znaczących wydarzeń w życiu, takich jak małżeństwo, chrzest dzieci i inne sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego, w krytycznym okresie dojrzewania, w chorobie itp; są to okoliczności, w których osoby są najbardziej nastawione na szukanie prawdziwego sensu życia;

– katecheza z okazji szczególnych doświadczeń, takich jak podjęcie pracy, służba wojskowa, emigracja... Są to zmiany, które mogą zrodzić ubogacenie wewnętrzne, ale także zagubienie, dlatego dostrzega się tu potrzebę światła i wsparcia ze strony słowa Bożego;

– katecheza, która odnosi się do chrześcijańskiego korzystania z czasu wolnego, szczególnie z okazji wakacji i podróży turystycznych;

– katecheza z okazji szczególnych wydarzeń dotyczących życia Kościoła i społeczeństwa.

Te i inne szczególne formy katechezy uzupełniają, nie zastępując ich jednak, kursy katechezy systematycznej, organicznej i stałej, jakie każda wspólnota eklezjalna powinna zapewnić wszystkim dorosłym.

¹⁴ Por. część I, rozdz. II; DCG (1971) 96.

KATECHEZA DZIECI¹⁵Sytuacja i znaczenie dzieciństwa¹⁶

177. Ten okres wiekowy, tradycyjnie dzielony na wczesne dzieciństwo lub wiek przedszkolny i późne dzieciństwo, w oczach wiary i rozumu posiada szczególną łaskę początków życia. „Okres dzieciństwa dostarcza cennych możliwości działania, które przyczynia się zarówno do budowania Kościoła, jak i do humanizacji społeczeństwa”¹⁷. Dziecko, stawszy się dzieckiem Bożym dzięki darowi chrztu, jest ogłaszane uprzywilejowanym członkiem Królestwa Bożego¹⁸.

Z różnych racji dzisiaj, może częściej niż wczoraj, dziecko domaga się pełnego szacunku i pomocy w swoich wymaganiach wzrostu ludzkiego i duchowego, także poprzez katechezę, której nigdy nie może brakować dzieciom chrześcijańskim. Kto bowiem dał dziecku życie, ubogacając je darem chrztu, ten ma obowiązek ciągłego karmienia tego życia.

Cechy charakterystyczne katechezy dzieci¹⁹

178. Katecheza najmniejszych jest ściśle związana z ich sytuacją i warunkami życia i jest dziełem różnych wychowawców, uzupełniających się nawzajem.

Można tu wskazać niektóre czynniki, nabierające szczególnego znaczenia i mające uniwersalny zasięg:

– Wczesne i późniejsze dzieciństwo, rozumiane i traktowane zgodnie ze swoimi cechami charakterystycznymi, stanowią czas pierwszej socjalizacji oraz wychowania ludzkiego i chrześcijańskiego w rodzinie, szkole i Kościele, a więc powinny być rozumiane jako decydująca chwila dla przyszłości wiary.

– Zgodnie z utrwaloną tradycją jest to zazwyczaj okres, w którym dokonuje się wtajemniczenie chrześcijańskie zapoczątkowane przez

¹⁵ Por. DCG (1971) 78–81; CT 36–37.

¹⁶ Por. DCG (1971) 78–79; ChL 47.

¹⁷ ChL 47.

¹⁸ Por. Mk 10, 14.

¹⁹ Por. DCG (1971) 78–79; CT 37.

chrzest. Wraz z przyjęciem sakramentów dąży się do pierwszej organicznej formacji wiary u dziecka i do wprowadzenia go w życie Kościoła²⁰.

– W okresie dzieciństwa proces katechizacji będzie miał charakter wychowawczy, zwracający uwagę na rozwój tych wartości ludzkich, które stanowią podstawę antropologiczną życia wiary, jak zmysł ufności, darmowości, daru z siebie, prośby, radosnego uczestnictwa... Wychowanie do modlitwy i wprowadzenie do Pisma Świętego są centralnymi aspektami chrześcijańskiej formacji najmniejszych²¹.

Trzeba w końcu zwrócić uwagę na dwa żywotne miejsca wychowawcze, jakimi są rodzina i szkoła. Katecheza rodzinna jest do pewnego stopnia niezastąpiona, przede wszystkim dlatego, że jest środowiskiem pozytywnym i przyjmującym, że obejmuje przykład dorosłych oraz że jest pierwszym bezpośrednim uwrażliwieniem wiary i jej praktykowaniem.

179. Wejście do szkoły oznacza dla dziecka wejście do społeczności szerszej niż rodzina, z możliwością dużego rozwinięcia swoich zdolności intelektualnych, uczuciowych i zachowaniowych. W szkole często przekazuje się specyficzne nauczanie religijne.

Wszystko to wymaga od katechezy i od katechetów stałej współpracy z rodzicami, a także nauczycielami ze szkoły, zgodnie z możliwościami danej sytuacji²². Pasterze powinni pamiętać, że gdy pomagają rodzicom i wychowawcom w dobrym wypełnianiu ich misji, wtedy ma miejsce budowanie Kościoła. Praca ta stanowi ponadto wyjątkową okazję do katechezy dorosłych²³.

Dzieci, które nie mają wsparcia religijnego rodziny lub które nie uczęszczają do szkoły²⁴

180. Rzeczywiście jest wiele dzieci znajdujących się w bardzo niekorzystnej sytuacji, w której brakuje im odpowiedniego wsparcia religijnego rodziny, gdyż albo nie mają prawdziwej rodziny, albo nie

²⁰ Por. CT 37.

²¹ Por. ŚW. KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO, *Dyrektorium o Mszy świętej z udziałem dzieci* (1 listopada 1973): AAS 66 (1974) 30–46.

²² Por. DCG (1971) 79.

²³ Por. DCG (1971) 78–79.

²⁴ Por. DCG (1971) 80–81; CT 42.

uczęszczają do szkoły, albo dlatego, że żyją w warunkach niestabilności społecznej, nieprzystosowania, lub też z powodu innych przyczyn środowiskowych. Liczne dzieci nie są nawet ochrzczone; inne nie rozwijają drogi wtajemniczenia. Na wspólnocie chrześcijańskiej spoczywa zadanie zajęcia się nimi z życzliwą, kompetentną i realistyczną pomocą, poprzez nawiązanie dialogu z rodzinami, proponowanie właściwych szkolnych form wychowawczych, troskę o katechezę odpowiadającą konkretnym możliwościom i potrzebom dzieci.

KATECHEZA MŁODZIEŻY²⁵

Okres poprzedzający dojrzewanie, okres dojrzewania i młodość²⁶

181. Ogólnie należy zauważyć, że kryzys duchowy i kulturowy, jaki obejmuje świat²⁷, ma swoje pierwsze ofiary w młodych pokoleniach. Jest także prawdą, że zaangażowanie na rzecz lepszego społeczeństwa znajduje w nich najlepsze nadzieje.

Powinno to jeszcze bardziej pobudzać Kościół do odważnego i twórczego głoszenia Ewangelii młodzieży.

Doświadczenie sugeruje w tym względzie, jak użyteczne jest w katechezie wyróżnienie w wieku młodzieńczym okresu poprzedzającego dojrzewanie, okresu dojrzewania i młodości, przy odpowiednim wykorzystaniu wyników badań naukowych i warunków życia w różnych krajach.

W krajach tak zwanych rozwiniętych szczególnie odczuwane jest zagadnienie okresu poprzedzającego dojrzewanie; nie uwzględnia się wystarczająco trudności, potrzeb i możliwości ludzkich oraz duchowych młodzieży w tym okresie, do tego stopnia, że można mówić w stosunku do niej o *wieku negowanym*.

Bardzo często w tym czasie chłopiec i dziewczyna, przyjmując sakrament bierzmowania, kończą proces wtajemniczenia sakramentalnego, równocześnie jednak oddalają się prawie całkowicie od prak-

²⁵ Por. DCG (1971) 82-91; EN 72; CT 38-42.

²⁶ Por. DCG (1971) 83.

²⁷ Por. Wprowadzenie, 23-24.

tykowania wiary. Należy to poważnie uwzględnić, rozwijając szczególną troskę duszpasterską i wykorzystując bogactwo formacyjne ofiarowane przez sam proces wtajemniczenia.

Jeśli chodzi o dwie pozostałe kategorie, należy odróżnić okres dojrzewania od młodości, mając świadomość, że trudno jest jednoznacznie zdefiniować ich znaczenie. Na ogół rozumie się ten okres życia jako poprzedzający podjęcie odpowiedzialności właściwej dla dorosłych.

Także katechezę młodzieży powinno się wnikliwie przeanalizować i pogłębić.

Znaczenie młodzieży w społeczeństwie i w Kościele²⁸

182. Kościół, który widzi młodych jako „nadzieję”, zdaje sobie też sprawę z tego, że są oni „wielkim wyzwaniem dla przyszłości Kościoła”²⁹.

Szybka i radykalna zmiana kulturowa i społeczna, wzrost liczebny, potwierdzanie się spójnego okresu młodości poprzedzającego uczestniczenie w odpowiedzialności dorosłych, brak pracy, a w niektórych krajach warunki stałego niedorozwoju, nacisk społeczeństwa konsumpcyjnego..., wszystko to wpływa na określenie pokolenia młodych jako świata oczekiwania, często sceptycyzmu i nudy, co więcej, lęku i zepchnięcia na margines. Oddalenie od Kościoła, czy przynajmniej obojętność w stosunku do niego, jest u wielu młodych podstawową postawą. Często odbija się w tym brak wsparcia duchowego i moralnego rodzin oraz niedostatki otrzymanej katechezy.

Z drugiej strony u bardzo wielu młodych silne i gwałtowne jest dążenie do poszukiwania sensu, do solidarności, do zaangażowania społecznego, do samego doświadczenia religijnego...

183. Wynikają z tego pewne konsekwencje dla katechezy.

Służba na rzecz wiary stwierdza przede wszystkim blaski i cienie sytuacji pokolenia młodych, tak jak przejawiają się one w różnych regionach i środowiskach życia.

²⁸ Por. DCG (1971) 82; EN 72; OLB 3; CT 38-39; ChL 46; TMA 58.

²⁹ GE 2; ChL 46.

Sercem katechezy jest bezpośrednia propozycja Chrystusa skierowana do młodzieńca z Ewangelii³⁰, propozycja skierowana do wszystkich młodych na miarę młodych, wraz z uważnym zrozumieniem ich problemów. Pojawiają się oni w Ewangelii jako bezpośredni rozmówcy Chrystusa, który objawia im ich „szczególne bogactwo”, a zarazem wskazuje program wzrostu osobistego i wspólnotowego o decydującym znaczeniu dla losów społeczeństwa i Kościoła³¹.

Młodzi nie mogą więc być uważani tylko za przedmiot katechezy, ale za „czynny podmiot, aktywnych uczestników ewangelizacji i twórców społecznej odnowy”³².

Cechy charakterystyczne katechezy młodzieży³³

184. Biorąc pod uwagę zasięg zadania, na dyrektoriami katechetycznych Kościołów partykularnych oraz na narodowych i regionalnych Konferencjach Episkopatu spoczywa zadanie określenia tego, co jest odpowiednie dla poszczególnych miejsc, biorąc pod uwagę ich kontekst.

Można tu wskazać pewne wspólne kierunki ogólne:

– Należy uwzględnić różnorodność sytuacji religijnych: są młodzi, którzy nie są nawet ochrzczeni, są inni, którzy nie przeszli do końca procesu wtajemniczenia chrześcijańskiego lub przeżywają, niekiedy nawet poważny, kryzys wiary, są też i tacy, którzy są skłonni dokonać wyboru wiary lub już go dokonali i proszą o pomoc.

– Nie można zapomnieć o tym, że korzystna jest ta katecheza, która będzie się odbywać w ramach szerszego duszpasterstwa dorastających i młodzieży, uwzględniającego całość problemów dotyczących ich życia. W tym celu należy zintegrować katechezę z pewnymi sposobami postępowania, takimi jak odczytanie sytuacji, zwrócenie uwagi na nauki o człowieku i wychowaniu, współpraca świeckich i samych młodych.

³⁰ Por. Mt 19, 16-22; JAN PAWEŁ II, List do młodych *Parati semper* (31 marca 1985): AAS 77 (1985) 579-628.

³¹ Por. JAN PAWEŁ II, List do młodych *Parati semper*, cyt., nr 3.

³² Por. DCG (1971) 89; ChL 46.

³³ Por. DCG (1971) 84-89; CT 38-40.

– Dobrze kierowane działanie grupy, przynależność do stowarzyszeń młodzieżowych³⁴ i osobiste towarzyszenie młodym, do którego należy – jako wyjątkowy fakt – kierownictwo duchowe, są niezwykle użytecznymi pomocami dla skutecznej katechezy.

185. Wśród różnych form katechezy młodzieżowej, stosownie do sytuacji, należy przewidzieć katechumenat młodzieżowy odpowiedni do wieku szkolnego, katechezę wtajemniczenia chrześcijańskiego, katechezę na określone tematy, inne spotkania okazjonalne i nieformalne...

Mówiąc ogólnie, powinno się zaproponować katechezę dla młodzieży w nowym kształcie, otwartą na wrażliwość i problemy jej wieku, które mają charakter teologiczny, etyczny, historyczny, społeczny... Szczególne miejsce należy przyznać wychowaniu w prawdzie i wolności zgodnie z Ewangelią, formacji sumienia, wychowaniu do miłości, problematyce powołaniowej, zaangażowaniu chrześcijańskiemu w społeczeństwie, odpowiedzialności misyjnej w świecie³⁵. Należy jednak zaznaczyć, że współczesna ewangelizacja młodych w różnych sytuacjach powinna uwzględniać raczej wymiar misyjny niż ściśle katechumenalny. Rzeczywiście, sytuacja często wymaga, aby apostołat wśród młodych był młodzieżową animacją o charakterze humanizacyjnym i misyjnym, jakby pierwszym koniecznym krokiem, by doprowadzić do dojrzałości dyspozycje najbardziej sprzyjające momentowi ściśle katechetycznemu. Dlatego w wielu wypadkach właściwe jest zintensyfikowanie działalności prekatechumenalnej w ramach całościowych procesów wychowawczych.

Jedno z węzłowych zagadnień, jakie należy podjąć i rozwiązać, dotyczy „języka” (*mentalność, wrażliwość, gusty, style, słownictwo...*) między młodymi i Kościołem (*katecheza, katecheci*). Kładzie się więc nacisk na konieczność „przystosowania katechezy młodych”, przekładając na ich język „z cierpliwością i mądrością orędzie Chrystusowe, nie wypaczając go”³⁶.

³⁴ DCG (1971) 87.

³⁵ Inne ważne tematy: relacja między wiarą i rozumem; istnienie i zmysł Boga; problem zła; osoba Chrystusa; Kościół; porządek etyczny w odniesieniu do podmiotowości ludzkiej; spotkanie mężczyzny i kobiety; nauczanie społeczne Kościoła...

³⁶ CT 40.

KATECHEZA OSÓB STARSZYCH³⁷

Trzeci wiek, dar Boga dla Kościoła

186. Wzrastająca liczba osób starszych stanowi w różnych krajach świata nowe i specyficzne zadanie duszpasterskie Kościoła. Osoby te, często postrzegane jako bierny przedmiot, traktowane niekiedy jak jakieś obciążenie, powinny zostać uznane – w świetle wiary – za dar Boży dla Kościoła i społeczeństwa, do którego należy się zwrócić z odpowiednią katechezą. Jest to ich prawo i obowiązek, tak jak wszystkich chrześcijan.

Należy uwzględnić tutaj zróżnicowanie warunków osobowych, rodzinnych i społecznych, a w szczególności próbę samotności i ryzyko zepchnięcia na margines. Rodzina odgrywa pierwszorzędną rolę, ponieważ w niej głoszenie wiary może dokonywać się w klimacie przyjęcia i miłości, które najlepiej potwierdzają ważność słowa Bożego.

W każdym razie katecheza osób starszych do treści wiary dodaje serdeczną obecność katechety i wspólnoty wierzących. Należy więc oczekiwać, że osoby starsze będą w pełni uczestniczyć w działalności katechetycznej prowadzonej przez wspólnotę.

Katecheza pełni i nadziei

187. Katecheza osób starszych zwraca uwagę na szczególne aspekty ich sytuacji wiary: osoba starsza może osiągnąć swój wiek z wiarą ugruntowaną i bogatą – wtedy katecheza dopełnia niejako przebytą wędrówkę w postawie dziękczynienia i ufego oczekiwania; inni przeżywają wiarę bardziej lub mniej zaciemnioną i słabą praktykę chrześcijańską – wtedy katecheza staje się chwilą nowego światła i doświadczenia religijnego; niekiedy osoba starsza osiąga swój wiek z głębokimi ranami na duszy i ciele – wówczas katecheza pomaga jej w przeżywaniu swojej sytuacji w postawie prośby, przebaczenia i pokoju wewnętrznego.

W każdym razie sytuacja osoby starszej wymaga katechezy nadziei, która pochodzi z pewności ostatecznego spotkania z Bogiem.

³⁷ Por. DCG (1971) 95; ChL 48.

Jest to zawsze dobrodziejstwo i ubogacenie dla wspólnoty, jeśli osoba starsza wierząca świadczy o wierze, która ukazuje się coraz bardziej, gdy powoli zbliża się wielka chwila spotkania z Panem.

Mądrość i dialog³⁸

188. Biblia przedstawia nam starszego człowieka wierzącego jako symbol osoby bogatej mądrością i bojaźnią Bożą, a więc posiadającej intensywne doświadczenie życia, które w pewien sposób czyni ją naturalnym „katechetą” wspólnoty. Jest ona rzeczywiście świadkiem tradycji wiary, nauczycielem życia, pracownikiem miłości. Katecheza dowartościowuje tę łaskę, pomagając osobie starszej w odkryciu bogatych możliwości, jakie ma ona w sobie, jak też w przyjęciu przez nią zadań katechetycznych w stosunku do dzieci – w czym dziadkowie odgrywają ważną rolę – oraz do młodzieży i dorosłych. W ten sposób sprzyja się podstawowemu dialogowi między pokoleniami w ramach rodziny i wspólnoty.

³⁸ Por. ChL 48.

ROZDZIAŁ III

***Katecheza w szczególnych sytuacjach,
mentalnościach i środowiskach*****Katecheza niepełnosprawnych i nieprzystosowanych¹**

189. Każda wspólnota chrześcijańska za osoby wyjątkowo umiłowane przez Pana uważa tych, którzy – szczególnie wśród najmniejszych – cierpią upośledzenie fizyczne, umysłowe i inne braki. Rozwinięta świadomość społeczna i eklezjalna oraz niewątpliwy postęp pedagogii specjalnej sprawiają, że rodzina i inne miejsca formacyjne mogą ofiarować im odpowiednią katechezę, do której mają oni prawo jako ochrzczeni – a jeśli nie jako ochrzczeni, to jako powołani do zbawienia. Miłość Ojca do tych najsłabszych dzieci i ciągła obecność Jezusa wraz z Duchem prowadzą do ufności, że każda osoba, jakkolwiek byłaby ograniczona, jest zdolna do wzrostu w świętości.

Nauczanie wiary, które obejmuje przede wszystkim rodzinę, wymaga odpowiednich i dostosowanych do osoby dróg, uwzględnia wskazania badań pedagogicznych, urzeczywistnia się w sposób owocny w kontekście całościowego wychowania osoby. Należy jednak unikać ryzyka polegającego na spychaniu katechezy specjalistycznej na margines duszpasterstwa wspólnotowego. Aby to nie nastąpiło, wspólnota chrześcijańska powinna stale być uwrażliwiana i angażowana. Szczególne wymagania takiej katechezy żądają od katechetów odpowiednich kompetencji i sprawiają, że ich służba jest jeszcze bardziej zasługująca na pochwałę.

¹ Por. DCG (1971) 91; CT 41.

Katecheza osób zepchniętych na margines

190. Ta sama perspektywa powinna zostać uwzględniona przez katechezę osób znajdujących się w sytuacji marginesu – bliskich mu bądź też już zepchniętych na margines, takich jak emigranci, uciekinierzy, nomadzi, osoby bez stałego miejsca zamieszkania, chronicznie chorzy, osoby uzależnione, więźniowie... Uroczyste słowo Jezusa, który wskazuje na każdy gest dobra okazany „tym braciom najmniejszym” (Mt 25, 40. 45) jako uczyniony Jemu samemu, gwarantuje łaskę dobrego działania w trudnych środowiskach. Stałe cechy znaczenia katechezy uzdalniają do rozróżnienia rozmaitych sytuacji, do przyjęcia potrzeb i próśb każdego, do położenia nacisku na osobiste spotkanie połączone z hojnym i cierpliwym poświęceniem, do postępowania z ufnością i realizmem, z częstym odwoływaniem się do pośrednich i okazjonalnych form katechezy. Wspólnota powinna po bratersku wspierać katechetów, którzy poświęcają się takiej służbie.

Katecheza dla grup zróżnicowanych

191. Katecheza staje dzisiaj wobec osób, które z powodu specyfiki zawodowej, a ujmując szerzej także kulturowej, domagają się szczególnego traktowania.

Dotyczy to katechezy świata pracy, przedstawicieli wolnych zawodów, artystów, ludzi nauki, młodzieży uniwersyteckiej... Jest ona żywo zalecana w ramach wspólnej drogi, którą kroczy wspólnota chrześcijańska.

Wszystkie te środowiska wymagają oczywiście kompetentnego nawiązania kontaktu i języka dostosowanego do adresatów, z zachowaniem pełnej wierności orędziu, jakie zamierza się przekazać².

Katecheza środowiskowa

192. Służba na rzecz wiary w dużym stopniu uwzględnia dzisiaj środowiska i konteksty życia, gdyż tam osoba żyje w sposób konkre-

² Por. CT 59.

tny, poddawana jest wpływom i je wywołuje, tam też wypełnia swoje funkcje.

W sposób ogólny i wzorcowy należy przypomnieć dwa większe środowiska – wiejskie i miejskie, które wymagają zróżnicowanych form katechezy.

Katecheza środowiska wiejskiego odzwierciedla potrzeby, jakie tam się pojawiają, potrzeby często związane z ubóstwem i nędzą, którym nierzadko towarzyszy strach i zabobonność; ale są to także środowiska bogate w prostotę, ufność w życie, zmysł solidarności, wiarę w Boga i wierność tradycjom religijnym.

Katecheza środowisk miejskich powinna uwzględniać krańcową niekiedy różnorodność sytuacji, od wyłączonych obszarów dobrobytu do skrajnego ubóstwa i zepchnięcia na margines. Rytm życia wywołuje stresy, ułatwia wielką ruchliwość, nierzadko pojawiają się tendencje do ucieczki i uwolnienia się od zobowiązań, częste są sytuacje ciężkiej anonimowości i samotności...

Powinno się myśleć o odpowiedniej służbie na rzecz wiary dla każdego z tych środowisk, angażując przygotowanych katechetów, opracowując odpowiednie pomoce, odwołując się do bogatych możliwości środków społecznego przekazu...

ROZDZIAŁ IV

Katecheza w kontekście społeczno-religijnym

Katecheza w sytuacji pluralizmu i złożoności¹

193. Wiele wspólnot chrześcijańskich jest wezwanych do życia w świecie pluralistycznym i zeświecczonym², gdzie można spotkać formy niewiary i obojętności religijnej, ale także żywe formy pluralizmu kulturowego i religijnego; u wielu ludzi pojawia się silne poszukiwanie pewności i wartości, chociaż nie brakuje także fałszywych form religijnych i niepewnego przyłgnięcia do wiary. Wobec tej złożonej sytuacji może się zdarzyć, że wielu chrześcijan będzie odczuwało zakłopotanie i zagubienie się, nie umiając sobie poradzić w różnych sytuacjach ani ocenić orędzi, jakie w nich występują, bądź porzuci regularne praktyki religijne i będzie żyło tak, jakby Bóg nie istniał, często uciekając się do zastępczych form pseudoreligijnych. Ich wiara jest poddawana próbom i wystawiana na zagrożenia, na ryzyko wygaśnięcia i zamarcia, jeśli nie będzie ustawicznie ożywiana i wspomagana.

194. Nieodzowna staje się katecheza ewangelizacyjna, czyli „katecheza nasycona sokiem ewangelicznym i sporządzona w języku przystosowanym do czasu i osób”³. Zmierza ona do wychowania chrześcijan w poczuciu ich tożsamości jako ochrzczonych, wierzących i członków Kościoła, otwartych i prowadzących dialog ze światem. Przypomina im podstawowe elementy wiary, inspiruje w rzeczywistym procesie nawrócenia, pogłębia w nich prawdę i wartość orędzia chrześcijańskiego wobec zastrzeżeń teoretycznych i praktycznych, pomaga im

¹ Por. EN 51–56; OLB 15.

² Por. Wprowadzenie, 23–24.

³ EN 54.

w wyborze i przeżywaniu Ewangelii w życiu codziennym, uzdalnia ich do uzasadnienia nadziei, jaka jest w nich⁴, dodaje im odwagi do realizacji ich powołania misyjnego przez świadectwo, dialog i głoszenie.

Katecheza w relacji do religijności ludowej⁵

195. We wspólnotach chrześcijańskich istnieją, jako żywy wymiar rzeczywistości katolickiej, szczególne formy poszukiwania Boga i życia religijnego, bogate w zapał i czystość intencji, niekiedy wzruszające, które można nazwać „pobożnością ludową”. „Nosi (ona) w sobie pewien głód Boga, jaki jedynie ludzie prości i ubodzy duchem mogą odczuwać; udziela ludziom mocy do poświęcania się i ofiarności aż do heroizmu, gdy chodzi o wyznawanie wiary. Daje wyostrzony zmysł pojmowania niewyraźnych przymiotów Boga: ojcostwa, opatrności, miłującej i stałej obecności. Rodzi takie sprawności wewnętrzne, jakie gdzie indziej rzadko w takim stopniu można spotkać: cierpliwość, świadomość niesienia krzyża w codziennym życiu, wyrzeczenie się, życzliwość dla innych, pobożność”⁶. Jest to rzeczywistość bogata, a zarazem łatwa do zranienia, w której wiara, stojąca u jej podstaw, potrzebuje oczyszczenia i umocnienia.

Zachodzi więc potrzeba katechezy, która byłaby zdolna otworzyć się na zrozumienie wewnętrznych wymiarów takiego bogactwa religijnego i odkrycie jego bezspornych wartości, okazując mu pomoc celem uniknięcia ryzyka fanatyzmu, zabobonu, synkretyzmu i ignorancji religijnej. „Przy dobrym kierownictwie ta ludowa religijność może coraz bardziej przyczyniać się do tego, że nasze ludowe rzesze rzeczywiście spotkają Boga w Jezusie Chrystusie”⁷.

196. Także cześć wiernych dla Matki Bożej przybrała różnorodne formy, odpowiednio do okoliczności czasu i miejsca, rozmaitej wrażliwości narodów i ich różnej tradycji kulturowej. Formy, w jakich wyraziła się pobożność maryjna, poddane wpływom czasów, potrzebują odnowionej katechezy, która pozwoli zastąpić w niej elementy

⁴ Por. 1 P 3, 15.

⁵ Por. DCG (1971) 6; EN 48; CT 54.

⁶ EN 48.

⁷ Tamże.

przemijające, dowartościować elementy stałe oraz włączyć treści doktrynalne, do których doszła refleksja teologiczna, a które zostały zaproponowane w nauczaniu Kościoła.

Taka katecheza jest niezwykle potrzebna. Jest także właściwe, by wyraziła ona wymiar trynitarny, chrystologiczny i eklezjalny, które należą do istoty mariologii. Ponadto, dokonując weryfikacji lub tworząc praktyki pobożności maryjnej, należy uwzględnić ukierunkowanie biblijne, liturgiczne, ekumeniczne i antropologiczne⁸.

Katecheza w kontekście ekumenicznym⁹

197. Każda wspólnota chrześcijańska wspierana jest przez Ducha Świętego w rozpoznaniu swojego powołania ekumenicznego w sytuacji, w jakiej się znajduje, oraz uczestnicząc w dialogu ekumenicznym i w inicjatywach zmierzających do realizowania jedności chrześcijan. Katecheza jest więc wezwana do nabrania, zawsze i wszędzie, „wymiaru ekumenicznego”¹⁰. Realizuje się ona przede wszystkim przez wykład całego Objawienia, którego depozytu strzeże Kościół katolicki w poszanowaniu hierarchii prawd¹¹. Na drugim miejscu katecheza podkreśla jedność wiary istniejącą wśród chrześcijan, a równocześnie wyjaśnia utrzymujące się podziały i wskazuje kroki, jakie należy podjąć, by je przezwyciężyć¹². Katecheza wzbudza i ożywia ponadto prawdziwe pragnienie jedności połączone z miłością do Pisma Świętego, a w końcu angażuje się w przygotowanie dzieci, młodzieży i dorosłych do życia w kontakcie z braćmi i siostrami należącymi do innych wyznań, kultywując własną tożsamość katolicką w poszanowaniu dla wiary innych.

⁸ Por. PAWEŁ VI, adhort. apost. *Marialis cultus* (2 lutego 1974), 24–25. 29: AAS 66 (1974) 134–136. 141.

⁹ Por. DCG (1971) 27; OLB 15; EN 54; CT 32–34; PAPIESKA RADA DS. POPIERANIA JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium dotyczące zastosowania zasad i norm ekumenizmu* (25 marca 1993), 61: AAS 85 (1993) 1063–1064; TMA 34; JAN PAWEŁ II, enc. *Ut unum sint* (25 maja 1995) 18: AAS 87 (1995) 932.

¹⁰ CT 32.

¹¹ Por. UR 11.

¹² Por. PAPIESKA RADA DS. POPIERANIA JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium...*, 190, cyt., 1107.

198. Uwzględniając obecność różnych wyznań chrześcijańskich biskupi mogą uznać za odpowiednie, czy też konieczne, określone doświadczenia współpracy w ramach nauczania religijnego. Jest jednak ważne, by z tym większą troską zapewnić katolikom katechezę specyficzną katolicką¹³.

Także nauczanie religii udzielane w szkole, gdzie obecni są członkowie różnych wyznań chrześcijańskich, nabiera wartości ekumenicznej, gdy przedstawia się autentyczną doktrynę chrześcijańską. Dostarcza ono bowiem okazji do dialogu, dzięki któremu można przezwyciężyć ignorancję i przesady oraz otworzyć się na lepsze wzajemne zrozumienie.

Katecheza w relacji do judaizmu

199. Szczególną uwagę powinno się zwrócić na katechezę dotyczącą religii żydowskiej¹⁴. Rzeczywiście, „Kościół, Lud Boży Nowego Przymierza, zgłębiając swoją tajemnicę, odkrywa właściwą więź z narodem żydowskim, do którego przodków Pan Bóg przemawiał”¹⁵.

„Nauczanie religii, katecheza i przepowiadanie powinny formować nie tylko do obiektywizmu, sprawiedliwości i tolerancji, lecz także do zrozumienia i dialogu. Nasze dwie tradycje są zbyt ściśle ze sobą połączone, by mogły się nie znać. Konieczne jest zachęcanie do wzajemnego poznania się na wszystkich poziomach”¹⁶. Celem katechezy jest przede wszystkim przezwyciężanie wszelkich form antysemityzmu¹⁷.

¹³ Por. CT 33.

¹⁴ Por. NA 4; SEKRETARIAT DS. JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN (Komisja ds. stosunków religijnych z judaizmem), *Żydzi i judaizm w przepowiadaniu i w katechezie katolickiej* (24 czerwca 1985).

¹⁵ KKK 839.

¹⁶ *Żydzi i judaizm...*, cyt., VII.

¹⁷ Por. NA 4.

Katecheza w kontekście innych religii¹⁸

200. Chrześcijanie żyją dzisiaj często w kontekście wieloreligijnym, a niekiedy w warunkach mniejszości. W takiej sytuacji, szczególnie w odniesieniu do islamu, katecheza nabiera dużego znaczenia i powinna zaangażować się w nią w sposób odpowiedzialny, z czego wynikają różne zadania.

Przede wszystkim katecheza pogłębia i umacnia tożsamość wierzących – szczególnie tam, gdzie stanowią oni mniejszość – przez przystosowanie lub odpowiednią inkulturację, w koniecznej konfrontacji Ewangelii Jezusa Chrystusa z orędziem innych religii. W tym procesie nieodzowne są mocne i gorliwe wspólnoty chrześcijańskie oraz dobrze przygotowani katecheci.

Po drugie, katecheza pomaga w uświadomieniu sobie obecności innych religii. Nie tylko, co jest konieczne, uzdalnia ona wiernych do rozróżniania w nich elementów przeciwnych głoszeniu chrześcijańskiemu, lecz także wychowuje ich do przyjęcia ewangelicznych ziaren (*semina Verbi*), jakie się w nich znajdują i jakie mogą stanowić *autentyczne przygotowanie ewangeliczne*.

Po trzecie, katecheza rozwija u wszystkich wierzących autentyczny zmysł misyjny. Ujawnia się on w przejrzystym świadectwie wiary, w postawie szacunku i wzajemnego zrozumienia, w dialogu i współpracy w obronie praw osoby i w działalności na rzecz ubogich – oraz tam, gdzie to jest możliwe – w bezpośrednim głoszeniu Ewangelii.

Katecheza w relacji do „nowych ruchów religijnych”¹⁹

201. W klimacie relatywizmu religijnego i kulturowego, a niekiedy także z powodu niewłaściwej postawy chrześcijan, pojawiają się dzisiaj „nowe ruchy religijne”, nazywane także sektami lub kultami, zróż-

¹⁸ Por. EN 53; OLB 15; ChL 35; RM 55–57; KKK 839–845; TMA 53; PAPIESKA RADA DS. DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO I KONGREGACJA DS. EWANGELIZACJI NARODÓW, instr. *Dialog i głoszenie* (19 maja 1991); AAS 84 (1992) 414–446. 1263.

¹⁹ SEKRETARIAT DS. JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN – SEKRETARIAT DS. NIECHRZEŚCIJAN – SEKRETARIAT DS. NIEWIERZĄCYCH – PAPIESKA RADA DS. KULTURY, *Zjawisko sekt i nowych ruchów religijnych. Wyzwanie duszpasterskie*: L'Osservatore Romano, 7 maja 1986.

nicowane co do nazwy i dążeń, trudne do uporządkowania w sposób organiczny i precyzyjny. Na ile to możliwe, rozróżnia się ruchy o podłożu chrześcijańskim, ruchy wyrastające z religii wschodnich oraz te, które nawiązują do tradycji ezoterycznych. Budzą one troskę z powodu doktryn i praktyk życiowych, które często oddalają się od treści wiary chrześcijańskiej. Trzeba więc rozwijać na rzecz chrześcijan, których wiara jest wystawiana na próbę, „zaangażowanie ewangelizacyjne oraz integralną i systematyczną katechezę, której powinno towarzyszyć świadectwo, wprowadzające ją w życie”²⁰. Rzeczywiście chodzi o uniknięcie poważnej zasadzki ignorancji i przesądu, o pomaganie wiernym w poprawnym poznaniu Pisma Świętego przez wzbudzanie wśród nich żywego doświadczenia modlitwy, o obronę przed siewcami błędów, o wychowanie ich do odpowiedzialności za otrzymaną wiarę, wychodzenie z bogactwem miłości ewangelicznej na spotkanie niebezpiecznych sytuacji samotności, ubóstwa, cierpienia. Ze względu na pragnienie religijne, jakie ruchy te mogą wyrażać, zasługują one na to, by być uważane za „areopag ewangelizacji”, w którym najważniejsze problemy mogą znaleźć odpowiedź. „Kościół ma niezmiernie dziedzictwo duchowe do zaofiarowania ludzkości w Chrystusie, który mówi o sobie, że jest «Prawdą, Drogą i Życiem» (por. J 14, 6)”²¹.

²⁰ *Zjawisko sekt i nowych ruchów religijnych. Wyzwanie duszpasterskie*, cyt., 5. 4.

²¹ RM 38.

ROZDZIAŁ V

*Katecheza w kontekście społeczno-kulturowym*¹

Katecheza i kultura współczesna²

202. „Katecheza, jak i ewangelizacja w ogóle, ma za zadanie wszczepiać moc Ewangelii w samą istotę kultury i jej formy”³. Zasady przystosowania i inkulturacji katechetycznej zostały omówione już wcześniej⁴. Teraz wystarczy stwierdzić, że wykład katechetyczny ma za konieczną i wyjątkową przewodniczkę „regułę wiary”, wyjaśnianą przez Urząd Nauczycielski Kościoła i pogłębianą przez teologię. Nie należy także zapominać, że historia katechezy, szczególnie w okresie Ojców Kościoła, jest z wielu powodów historią inkulturacji wiary i jako taka zasługuje na studiowanie i rozważanie. Z drugiej strony jest to historia, która nigdy się nie zatrzymuje i która wymaga długich okresów stałej asymilacji Ewangelii.

W niniejszym rozdziale zostaną przedstawione wskazania metody dla zadania, które jest tyle konieczne, co wymagające, trudne, narażone na ryzyko synkretyzmu i innych nieporozumień. Można powiedzieć, że jeśli chodzi o ten temat, dzisiaj szczególnie ważny, to istnieje konieczność szerszej, zaprogramowanej i uniwersalnej refleksji odnośnie do doświadczenia katechetycznego.

¹ Por. część II, rozdz. I; DCG (1971) 8; EN 20, 63; CT 53; RM 52–54; JAN PAWEŁ II, Przemówienie do członków Międzynarodowej Rady ds. Katechezy: *L'Osservatore Romano*, 27 września 1992; KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, instr. *Liturgia Rzymska i inkulturacja* (25 stycznia 1985); AAS 87 (1995) 288–319; MIĘDZYNARODOWA KOMISJA TEOLOGICZNA, dok. *Commissio theologica* na temat wiary i inkulturacji (3–8 października 1988). Por. także JAN PAWEŁ II, adhort. apost. *Ecclesia in Africa*, cyt.; przemówienia w czasie podróży apostolskich.

² Por. EN 20, 63; CT 53; RM 52–54; KKK 172–175.

³ CT 53.

⁴ Por. część II, rozdz. I.

Zadania katechezy w inkulturacji wiary⁵

203. Zadania te tworzą organiczną całość i są tu syntetycznie wyrażone:

- głęboko poznać kulturę osób i stopień przeniknięcia jej do ich życia;
- uznać obecność wymiaru kulturowego w samej Ewangelii, stwierdzając, że nie wynika ona z jakiegoś ludzkiego *humus* kulturowego, i uznając, że Ewangelia nie może zostać wyparta z kultur, w które wpisała się na początku i w których wyraziła się w ciągu wieków;
- głosić głęboką zmianę i nawrócenie, jakiego Ewangelia, jako siła „przekształcająca i odradzająca”⁶, dokonuje w kulturach;
- świadczyć o transcendencji i niewyczerpywaniu się Ewangelii w kulturze, a zarazem szukać ziaren ewangelicznych, jakie mogą być w niej obecne;
- dążyć do nowego wyrażenia Ewangelii stosownie do ewangelizowanej kultury, szukając języka wiary, który byłby wspólnym dziedzictwem wiernych, a więc podstawowym czynnikiem zjednoczenia;
- zachować integralne treści wiary Kościoła oraz zatroszczyć się o to, by wyjaśnienie i ilustracja formuł doktrynalnych Tradycji zostały zaproponowane z uwzględnieniem sytuacji kulturowej i historycznej adresatów, zawsze unikając okaleczeń i zafalszowania treści.

Proces metodologiczny

204. Katecheza, która musi wyeliminować wszelkie manipulacje ze strony kultury, nie może również ograniczać się do zwykłego przeciwstawienia jej Ewangelii, „w sposób ozdobny”, ale powinna proponować ją „w sposób żywotny, od wewnątrz”⁷ i aż do korzeni kultury i kultur człowieka.

Tworzy to dynamiczny proces, na który składają się różne momenty, zintegrowane ze sobą: wysiłek słuchania, w kulturze ludzi, echa słowa Bożego (oznaka, wezwanie, znak...); rozróżnianie tego, co jest

⁵ Por. CT 53.

⁶ CT 53.

⁷ EN 20.

autentyczną wartością ewangeliczną lub przynajmniej otwartą na Ewangelię; oczyszczanie tego, co jest naznaczone grzechem (namiętności, struktury zła...), lub ludzkiej słabości; budzenie w osobach zainteresowania przez stymulowanie postawy radykalnego nawrócenia do Boga, dialogu z innymi, cierpliwego dojrzewania wewnętrznego.

Konieczność i kryteria oceny

205. W fazie oceny, tym bardziej koniecznej w przypadku działań wstępnych i/lub eksperymentowania, należy zatroszczyć się o zwrócenie uwagi na to, czy do procesu katechetycznego nie przeniknęły elementy synkretyzmu. W takim przypadku dążenia do inkulturacji okazałyby się niebezpieczne i błędne i powinny zostać skorygowane.

Poprawna jest więc taka katecheza, która nie tylko przyczynia się do intelektualnej asymilacji treści wiary, lecz także dotyka serce i przekształca postępowanie. W ten sposób katecheza rodzi życie dynamiczne i dogłębnie ukształtowane przez wiarę, nasycza obszar między tym, w co się wierzy, i tym, co się przeżywa, między orędziem chrześcijańskim i kontekstem kulturowym, stymuluje owoce świętości.

Odpowiedzialni za proces inkulturacji

206. „Inkultuacja winna objąć cały lud Boży, a nie tylko szczupłe grono ekspertów, wiadomo bowiem, że lud odzwierciedla autentyczny zmysł wiary, którego nigdy nie należy tracić z oczu. Procesem inkulturacji należy kierować i pobudzać go, ale nie przyspieszać, by nie powodować u chrześcijan reakcji negatywnych; powinien on być wyrazem życia wspólnotowego, to znaczy powinien dojrzewać w łonie wspólnoty, a nie być wyłącznie owocem uczonych badań”⁸. Dążenie do wcielania Ewangelii, które jest specyficznym zadaniem inkulturacji, wymaga uczestniczenia w katechezie ze strony tych wszystkich, którzy żyją w tym samym kontekście kulturowym: duchowieństwa, pracowników duszpasterstwa (katechetów), świeckich.

⁸ RM 54.

Uprzywilejowane formy i drogi

207. Wśród form najbardziej dostosowanych do inkulturacji wiary należy przypomnieć katechezę młodzieży i dorosłych, ze względu na możliwość ściślejszego powiązania wiary z życiem. Nie można zapomnieć o inkulturacji wiary we wtajemniczeniu chrześcijańskim najmniej-
szych ze względu na znaczne konsekwencje kulturowe takiego procesu: nabycie nowych motywacji życia, wychowanie sumienia, zrozumienie języka biblijnego i sakramentalnego, poznanie czynnika historycznego w chrześcijaństwie.

Uprzywilejowaną drogą jest katecheza liturgiczna, ze względu na bogactwo znaków, poprzez które zostaje wyrażone orędzie, i dostępność dla dużej części ludu Bożego; należy również na nowo dowartościować treść lekcjonarzy, strukturę roku liturgicznego, homilię niedzielną i inne szczególnie znaczące okazje do katechezy (*zawieranie małżeństw, pogrzeby, wizyty u chorych, święta patronalne* itd.); centralne miejsce zachowuje troska o rodzinę, pierwszorzędny podmiot wprowadzający do konkretnego przekazywania wiary. Szczególnego znaczenia nabiera katecheza wieloetniczna i wielokulturowa, gdyż z jeszcze większą uwagą prowadzi do odkrycia i uwzględnienia bogactwa różnych grup w przyjęciu i nowym wyrażeniu wiary.

Język⁹

208. Z pewnych powodów inkulturacja wiary jest dziełem języka. Zakłada to, aby katecheza szanowała i dowartościowała własny język orędzia, przede wszystkim język biblijny, lecz także język historyczno-tradycyjny Kościoła (*Symbol wiary, liturgia*) i tak zwany język doktrynalny (*formuły dogmatyczne*); jest ponadto konieczne, aby katecheza kontaktowała się z formami i własnymi pojęciami kultury osoby, do której się zwraca; trzeba w końcu, by katecheza stymulowała nowe formy wyrazu Ewangelii w kulturze, w którą ta została wszczepiona.

W procesie inkulturacji Ewangelii katecheza nie powinna się bać użycia tradycyjnych formuł i technicznych pojęć wiary, ale powinna nadać im znaczenie i pokazać ich nośność egzystencjalną; z drugiej

⁹ Por. CT 59.

strony zadaniem katechezy jest, „by znalazła ona język odpowiedni dla wszystkich współczesnych dzieci, młodzieży i innych kategorii ludzi: język właściwy dla studiujących i naukowców; język dla analfabetów, nieuczonych albo stojących na niskim stopniu cywilizacji, nawet dla upośledzonych fizycznie czy umysłowo i innych”¹⁰.

Środki masowego przekazu

209. Z językiem są ściśle związane sposoby komunikacji. Jednym z najbardziej skutecznych i przekonujących jest język *środków masowego przekazu*. „Sama ewangelizacja współczesnej kultury zależy w wielkiej mierze od ich wpływu”¹¹.

Odsyłając do tego, co powiedzieliśmy na ten temat w innym miejscu¹², przypominamy niektóre wskaźniki użyteczne dla skutecznej inkulturacji: szersze dowartościowanie środków społecznego przekazu zgodnie z ich specyficzną wartością komunikacyjną, przy dbałości o dobre zrównoważenie języka obrazu z językiem słowa; ochrona autentycznego zmysłu religijnego w uprzednio wybranych formach wyrazu; promocja dojrzałości krytycznej odbiorców i pobudzanie do osobistego pogłębienia tego, co zostało odebrane ze środków społecznego przekazu; opracowanie odpowiednich pomocy katechetycznych do wykorzystania w środkach społecznego przekazu; owocna współpraca z osobami działającymi w duszpasterstwie¹³.

210. Narzędziem uznanym za pierwszorzędne w procesie inkulturacji jest katechizm. Przede wszystkim Katechizm Kościoła Katolickiego, w którym trzeba umieć „określić szeroki zakres pomocy... także w celu inkulturacji, która aby była skuteczna, nigdy nie może przestać być prawdziwa”¹⁴.

Katechizm Kościoła Katolickiego wymaga w sposób bezpośredni redakcji dostosowanych katechizmów lokalnych, w których zostaną uwzględnione adaptacje wymagane przez „zróżnicowania kultury,

¹⁰ CT 59.

¹¹ RM 37.

¹² Por. część III, rozdz. II.

¹³ Por. DCG (1971) 123.

¹⁴ JAN PAWEŁ II, Przemówienie do członków Międzynarodowej Rady ds. Katechezy, cyt.

wieku, życia duchowego oraz sytuacji społecznych i eklezjalnych tych, do których kieruje się katecheza”¹⁵.

Środowiska antropologiczne i tendencje kulturowe

211. Ewangelia kładzie nacisk na katechezę otwartą, wielkoduszną i odważną, która kieruje się do osób tam, gdzie one żyją, spotykając szczególnie te punkty węzłowe życia, w których następuje elementarna i podstawowa wymiana kulturowa, jak rodzina, szkoła, środowisko pracy, czas wolny.

Jest również ważne, by katecheza umiała rozpoznać i przeniknąć w te środowiska antropologiczne, w których tendencje kulturowe mają większy wpływ na tworzenie i rozpowszechnianie modeli życia, takich jak model miejski, napływ turystyczny i migracyjny, środowisko młodzieży i inne społecznie znaczące zjawiska...

Wreszcie, są liczne „dziedziny ludzkiej działalności, które należy rozjaśnić światłem Ewangelii”¹⁶; należą do nich obszary kulturowe, które nazywa się „współczesnymi areopagami”, takie jak obszar komunikacji; sfera zaangażowania społecznego na rzecz pokoju, rozwoju, wyzwolenia narodów, ochrony stworzenia; dziedzina obrony praw człowieka, przede wszystkim praw mniejszości narodowych, kobiety i dziecka; obszar badań naukowych i stosunków międzynarodowych...

Interwencja w konkretnych sytuacjach

212. Proces inkulturacji dokonywany przez katechezę jest wezwany do ciągłej konfrontacji z konkretnymi sytuacjami, które są liczne i różnorodne. Zamierzamy tu wskazać niektóre z nich, częstsze i mające większe znaczenie.

Najpierw trzeba odróżnić inkulturację w krajach o niedawnych początkach chrześcijańskich, gdzie pierwsze głoszenie misyjne musi się

¹⁵ KKK 24. Por. FD 4.

¹⁶ RM 37.

jeszcze utwierdzić, od inkulturacji w krajach o tradycji chrześcijańskiej, potrzebujących nowej ewangelizacji.

Następnie należy uwzględnić sytuacje wystawione na napięcia i konflikty w odniesieniu do takich czynników, jak pluralizm etniczny, pluralizm religijny, różnice rozwoju, niekiedy bardzo rażące, warunki miejskie i pozamiejskie życia, systemy o dominującym znaczeniu, które w pewnych krajach znajdują się pod wpływem przygniatającej sekularyzacji, a w innych pod wpływem silnej religijności.

Powinno się w końcu uwzględniać tendencje znaczące z kulturowego punktu widzenia na danym terytorium, reprezentowane przez różne grupy społeczne i zawodowe, takie jak ludzie nauki i kultury, świat pracy, młodzież, emigranci, obcokrajowcy, niepełnosprawni...

Mówiąc najbardziej ogólnie, „chrześcijańska formacja musi w najwyższym stopniu uwzględniać kulturę danego obszaru, która wnosi własny wkład w dzieło formacji i pomaga w ocenie wartości, zarówno zawartych w danej tradycji kulturowej, jak i tych, które proponuje kultura współczesna. Trzeba także przykładać należną uwagę do różnych kultur, które mogą współistnieć w tym samym ludzie i narodzie”¹⁷.

Zadania Kościołów lokalnych¹⁸

213. Inkulturacja spoczywa na Kościołach partykularnych i odnosi się do wszystkich środowisk życia chrześcijańskiego. Właśnie ze względu na naturę inkulturacji, jaka realizuje się w konkretnej i specyficznej sytuacji, „należyte docenianie Kościołów partykularnych może tylko ubogacić Kościół. Jest to nieodzowne i konieczne”¹⁹.

W wielu miejscach Konferencje Episkopatu proponują w tym celu dyrektoria katechetyczne (i analogiczne narzędzia), katechizmy i pomoce, pracownie i ośrodki formacyjne. W świetle tego, o czym mówi się w niniejszym Dyrektorium, konieczne staje się zrewidowanie i uzupełnienie wskazań lokalnych, przez stymulowanie współpracy ośrodków badawczych, wykorzystywanie doświadczeń katechetów, sprzyjanie uczestniczeniu samego ludu Bożego.

¹⁷ ChL 63.

¹⁸ Por. część V, rozdz. IV.

¹⁹ EN 63.

Inicjatywy kierowane

214. Waga zagadnienia, a z drugiej strony konieczny okres badawczy i eksperymentalny domagają się inicjatyw kierowanych przez uprawnionych pasterzy. Są one następujące:

- sprzyjanie szerokiej i dokładnej katechezie, która służy przezwyciężeniu poważnej przeszkody każdej inkulturacji, jaką jest ignorancja lub zła informacja; to umożliwi dialog i bezpośrednie włączenie osób, które lepiej wskazują skuteczne drogi głoszenia;

- realizowanie wiodących doświadczeń inkulturacji wiary w ramach programu ustalonego przez Kościół; szczególnej roli nabiera tu praktyka katechumenatu dorosłych zgodnie z *Obrzędami chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*;

- jeśli na tym samym obszarze eklezjalnym są liczne grupy etniczno-językowe, właściwe jest zaproponowanie przewodników i dyrektorów tłumaczonych na różne języki, co oznacza promowanie, przez różne ośrodki formacyjne, jednolitej służby katechetycznej dla każdej grupy;

- ustanowienie dialogu wzajemnego słuchania i łączności między Kościołami lokalnymi oraz między nimi i Stolicą Apostolską; umożliwi to wymianę doświadczeń, kryteriów, dróg oraz najlepszych i najlepiej przystosowanych narzędzi roboczych do celów inkulturacji.

CZĘŚĆ V**KATECHEZA
W KOŚCIELE PARTYKULARNYM**

Katecheza w Kościele partykularnym

„Potem wyszedł na górę i przywołał do siebie tych, których sam chciał, a oni przyszli do Niego. I ustanowił Dwunastu, aby Mu towarzyszyli, by mógł wysyłać ich na głoszenie nauki i by mieli władzę wypędzać złe duchy” (Mk 3, 13-15).

„Błogosławiony jesteś, Szymonie, synu Jony. Albowiem nie objawiły ci tego ciało i krew, lecz Ojciec mój, który jest w niebie. Otóż i Ja tobie powiadam: Ty jesteś Piotr, czyli Skala, i na tej Skale zbuduję Kościół mój” (Mt 16, 17-18).

Kościół jerozolimski, poruszony przez Ducha Świętego, rodzi Kościoły: „Kościół jerozolimski” (Dz 8, 1); „Kościół Boży, który jest w Koryncie” (1 Kor 1, 2); „Kościoły Azji” (1 Kor 16, 19); „Kościoły... w Judei” (Ga 1, 22); „Siedem Kościołów: Efez, Smyrna, Pergamon, Tiatyra, Sardes, Filadelfia, Laodycea” (por. Ap 2, 1-3, 22).

Znaczenie i cel tej części

215. Z tego, co przedstawiono w poprzednich częściach odnośnie do natury katechezy, jej treści, jej pedagogii i jej adresatów, wynika duszpasterstwo katechizacyjne, które w sposób konkretny realizuje się w Kościele partykularnym.

W niniejszej części przedstawimy jego najważniejsze elementy.

216. W pierwszym rozdziale zastanowimy się nad posługą katechetyczną i jej pracownikami. Za katechezę są odpowiedzialni wszyscy, chociaż w różnym stopniu. Biskupi, kapłani, diakoni, zakonnicy i wierni świeccy działają w niej zgodnie ze swoją szczególną odpowiedzialnością i charyzmatami.

Formacja katechetów, analizowana w drugim rozdziale, jest decydującym elementem działalności katechetycznej. Jeśli jest ważne zaopa-

trzenie katechezy w odpowiednie narzędzia, to jeszcze ważniejsze jest przygotowanie odpowiednich katechetów.

W rozdziale trzecim omówimy *miejsca*, w których konkretnie realizuje się katecheza.

W rozdziale czwartym zostaną przestudiowane aspekty dotyczące bardziej bezpośrednio organizacji katechezy: odpowiedzialne organy, koordynacja katechezy i niektóre własne zadania katechizacji.

Wskazania i sugestie dostarczone w tej części nie mogą znaleźć bezpośredniego i równoczesnego zastosowania we wszystkich częściach Kościoła. Dla tych narodów i krajów, w których katechizacja nie mogła jeszcze osiągnąć wystarczającego poziomu rozwoju, te zalecenia i sugestie wskazują tylko szereg celów, do których trzeba stopniowo dążyć.

ROZDZIAŁ I

Posługa katechetyczna w Kościele partykularnym i jej pracownicy

Kościół partykularny¹

217. Głoszenie, przekazywanie i przeżyte doświadczenie Ewangelii urzeczywistniają się w Kościele partykularnym², czyli w diecezji³. Kościół partykularny składa się ze wspólnoty uczniów Jezusa Chrystusa⁴, którzy żyją wszczepieni w określoną przestrzeń społeczno-kulturową. W każdym Kościele partykularnym „uobecnia się Kościół powszechny z wszystkimi swoimi istotnymi elementami”⁵. Rzeczywiście, Kościół powszechny, zapłodniony jako pierwsza komórka w dzień Pięćdziesiątnicy przez Ducha Świętego, „rodzi Kościoły partykularne jako córki, wyraża się w nich”⁶. Kościół powszechny, jako Ciało Chrystusa, przejawia się w ten sposób jako „Ciało Kościołów”⁷.

218. Głoszenie Ewangelii i Eucharystia są dwoma podporami, na których się buduje i wokół których się jednoczy Kościół partykularny. Podobnie jak Kościół powszechny, on także „jest dla ewangelizacji”⁸.

¹ W części V, jak również w całym niniejszym dokumencie, określenie *Kościół partykularny* odnosi się do diecezji i Kościołów z nią zrównanych (KPK, kan. 368). Wyrażenie *Kościół lokalny* odnosi się do grupy Kościołów partykularnych na jakimś terenie lub w ramach jakiegoś narodu, a także do ogółu narodów powiązanych ze sobą szczególnymi więzami. Por. część I, rozdz. III: *Katecheza jako działanie o naturze eklezjalnej* i część II, rozdz. I: *Eklezjalność orędzia ewangelicznego*.

² Jak wskazuje LG 26, uprawnione zgromadzenia wiernych otrzymują nazwę „Kościołów” w NT; por. teksty biblijne, które otwierają tę część Dyrektorium.

³ Por. CD 11.

⁴ Kościół partykularny jest opisany przede wszystkim jako część *Ludu Bożego* (CD 11).

⁵ KONGREGACJA NAUKI WIARY, list *Communio notio*, 7: AAS 85 (1993) 842.

⁶ Tamże, 9.

⁷ LG 23, która odwołuje się do świadectw św. Hilarego z Poitiers, *In Ps.* 14, 3 (PL 9, 206) i św. Grzegorza Wielkiego, *Moralia* IV, 7, 12 (PL 75, 643 C).

⁸ EN 14.

Katecheza jest podstawową działalnością ewangelizacyjną każdego Kościoła partykularnego. Przez nią diecezja ofiaruje wszystkim swoim członkom i tym, którzy zbliżają się z pragnieniem powierzenia się Jezusowi Chrystusowi, proces formacyjny, który pozwala na poznanie, celebrowanie, przeżywanie i głoszenie Ewangelii w ramach własnego horyzontu kulturowego. W ten sposób wyznawanie wiary – cel katechezy – może być głoszone przez uczniów Chrystusa „w ich językach”⁹. Jak w dniu Pięćdziesiątnicy, tak również dzisiaj Kościół Chrystusa, „uobecniający się i działający”¹⁰ w Kościołach partykularnych, „mówi we wszystkich językach”¹¹, ponieważ, jak drzewo, które rośnie, zapuszcza swoje korzenie we wszystkie kultury.

Posługa katechetyczna w Kościele partykularnym

219. Pośród wszystkich posług i służb, przez które Kościół partykularny realizuje swoją misję ewangelizacyjną, wyjątkowe miejsce zajmuje posługa katechetyczna¹². Ma ona następujące cechy charakterystyczne:

a) Katecheza jest w diecezji jedyną posługą¹³, realizowaną przez kapłanów, diakonów, zakonników i świeckich w łączności z biskupem. Cała wspólnota chrześcijańska powinna czuć się odpowiedzialna za tę posługę. Chociaż kapłani, zakonnicy i świeccy wspólnie realizują katechezę, to czynią to w sposób zróżnicowany, każdy odpowiednio do swojej szczególnej pozycji w Kościele (*szafarze wyświęceni, osoby konsekrowane, wierni chrześcijanie*)¹⁴. Przez nich, w różnorodności funkcji, posługa katechetyczna ofiaruje, w sposób całościowy, słowo Boże i świadectwo Kościoła. Gdyby zabrakło którejś z tych form obecności, katecheza utraciłaby część swojego bogactwa i znaczenia.

⁹ Dz 2, 11.

¹⁰ KONGREGACJA NAUKI WIARY, list *Communio notio*, 7: cyt., 842.

¹¹ KONGREGACJA NAUKI WIARY, list *Communio notio*, 9: cyt., 843; por. AG 4.

¹² Określenie *posługa katechetyczna* jest użyte w CT 13.

¹³ Należy podkreślić charakter *jedynej służby*, jaką jest katecheza w Kościele partykularnym. „Podmiotem” wielkich działań ewangelizacyjnych jest Kościół partykularny. To on głosi, przekazuje Ewangelię, celebrowa. Pracownicy „służą” tej posłudze i działają „w imieniu Kościoła”. Wielkie są konsekwencje teologiczne, duchowe i duszpasterskie tej „eklezyjności” katechezy.

¹⁴ Por. CT 16: *zróżnicowany, lecz wspólny obowiązek*. Por. także przyp. 54 w nr. 50 wyjaśniający pojęcie „posługi słowa”.

b) Chodzi ponadto o służbę eklezyjalną nieodzowną dla wzrostu Kościoła. Nie jest to działanie, które mogłoby realizować się we wspólnocie w sposób prywatny lub z czysto prywatnej inicjatywy. Działa się w imieniu Kościoła, na mocy zleconej przez niego misji.

c) Posługa katechetyczna – wśród wszystkich posług i służb eklezyjalnych – ma charakter własny, który wynika ze specyfiki działalności katechetycznej w ramach procesu ewangelizacji. Zadanie katechety, jako wychowawcy wiary, różni się od zadań innych pracowników duszpasterstwa (*liturgia, działalność charytatywna, działalność społeczna...*), chociaż – oczywiście – powinien on działać we współpracy z nimi.

d) Aby posługa katechetyczna w diecezji była owocna, musi liczyć na innych pracowników, niekoniecznie bezpośrednich katechetów, którzy wspierają działalność katechetyczną, realizując bardzo ważne zadania, takie jak formacja katechetów, opracowanie materiałów, refleksja, organizacja i planowanie. Ci pracownicy, razem z katechetami, służą jednej diecezjalnej posłudze katechetycznej, chociaż nie wszyscy pełnią te same role i nie z tego samego tytułu.

Wspólnota chrześcijańska i odpowiedzialność za katechizację

220. Za katechezę jest odpowiedzialna cała wspólnota chrześcijańska. O wtajemniczenie chrześcijańskie „powinni się troszczyć nie tylko katecheci i kapłani, ale cała społeczność wiernych”¹⁵. Tak samo stałe wychowanie wiary jest zadaniem, które spoczywa na całej wspólnocie. Katecheza jest więc działaniem wychowawczym realizowanym z uwzględnieniem szczególnej odpowiedzialności każdego członka wspólnoty, w kontekście lub klimacie wspólnotowym bogatym w relacje, aby katechumeni i katechizowani czynnie włączyli się w życie wspólnoty.

Wspólnota chrześcijańska rzeczywiście śledzi rozwój procesów katechetycznych dzieci, młodzieży i dorosłych jako fakt, który dotyczy jej samej i który ją angażuje w sposób bezpośredni¹⁶. Wspólnota

¹⁵ AG 14. W tym sensie wyraża się CT 16: „Katecheza była i będzie zawsze dziełem, do którego cały Kościół winien czuć się zobowiązany i którego powinien pragnąć”. Por. także OLB 12; OCWD 41; KPK, kan. 774, § 1.

¹⁶ Por. DCG (1971) 35: „Katecheza winna być poparta *świadectwem* wspólnoty kościelnej”. Por. część IV, rozdz. II.

chrześcijańska również, na końcu procesu katechetycznego, przyjmuje katechizowanych do środowiska braterskiego, „zapewniając im takie warunki, by mogli żyć jak najpełniej tym, czego się nauczyli”¹⁷.

221. Wspólnota chrześcijańska nie tylko wiele daje grupie katechizowanych, lecz także wiele od niej otrzymuje. Nowi nawróceni, przede wszystkim młodzież i dorośli, przyłgnąwszy do Jezusa Chrystusa, wnoszą do wspólnoty, która ich przyjmuje, nowe bogactwo ludzkie i religijne. W ten sposób wspólnota wzrasta i się rozwija, ponieważ katecheza prowadzi do dojrzałej wiary nie tylko osoby katechizowane, ale także samą wspólnotę.

Chociaż cała wspólnota chrześcijańska jest odpowiedzialna za katechezę i wszyscy jej członkowie muszą dawać świadectwo wiary, to jednak tylko niektórzy otrzymują misję do tego, aby być katechetami. Wraz z pierwotną misją, jaką rodzice mają w stosunku do swoich dzieci, Kościół oficjalnie udziela określonym członkom ludu Bożego, szczególnie powołanym, delikatnej misji przekazywania wiary w sposób organiczny w ramach wspólnoty¹⁸.

Biskup, pierwszy odpowiedzialny za katechezę w Kościele partykularnym

222. Sobór Watykański II podkreśla wyjątkowe znaczenie, jakie w posłudze biskupiej zajmuje głoszenie i przekazywanie Ewangelii: „Wśród głównych obowiązków biskupich szczególne miejsce zajmuje głoszenie Ewangelii”¹⁹. W realizacji tego zadania biskupi są przede wszystkim „zwiastunami wiary”²⁰, którzy starają się o doprowadzenie nowych uczniów do Chrystusa, będąc równocześnie „autentycznymi nauczycielami”²¹, i którzy przekazują powierzonym im ludowi Bożemu wiarę, jaką należy wyznawać i którą należy żyć. Głoszenie misyjne

¹⁷ CT 24.

¹⁸ Por. LG 33: „Oprócz tego apostolatu, który jest zadaniem wszystkich w ogóle chrześcijan, ludzie świeccy mogą być także powoływani w różny sposób do bardziej bezpośredniej współpracy z apostolatem hierarchii, na wzór owych mężów i niewiast, co pomagali Pawłowi w głoszeniu Ewangelii, wielce się trudząc w Panu”. Nauczanie soborowe zostało uwypuklone przez KPK w kan. 228 i 759.

¹⁹ LG 25. Por. CD 12; EN 68.

²⁰ LG 25.

²¹ Tamże.

i katecheza stanowią w prorockiej posłudze biskupów dwa aspekty, które są wewnętrznie połączone. Aby wypełnić tę funkcję, biskupi otrzymują „pewny charyzmat prawdy”²².

Biskupi są „pierwszymi katechetami”²³. W historii Kościoła oczywista jest dominująca rola wielkich i świętych biskupów, którzy swoimi inicjatywami i pismami wyznaczają najbardziej kwitnący okres instytucji katechumenatu. Uważali oni katechezę za jedno z podstawowych zadań swojej posługi²⁴.

223. Ta troska o katechizację powinna prowadzić biskupa do podjęcia „najwyższego kierownictwa katechizacji”²⁵ w Kościele partykularnym, co zakłada między innymi:

– Zapewnienie w swoim Kościele *faktycznego pierwszeństwa* czynnej i skutecznej katechezie, która obejmie „ludzi, pomoce i urządzenia, a także konieczne fundusze”²⁶.

– Troskę o katechezę poprzez *bezpośrednią interwencję* w przekazywanie Ewangelii wiernym i czuwanie nad autentycznością wyznania wiary oraz nad jakością tekstów i pomocy, które mają być wykorzystywane²⁷.

– „Najważniejszym zadaniem jest wzbudzać i podtrzymywać w diecezjach *szczery zapal katechetyczny*; chodzi oczywiście o zapal wszczepiony w odpowiednie i skuteczne struktury”²⁸, działając z głębokim przekonaniem co do znaczenia katechezy w życiu chrześcijańskim diecezji.

– „Zatroszczyć się o *stosowne przygotowanie katechetów do ich zadań*, tak żeby mieli dokładną znajomość nauki Kościoła oraz zasad psychologii, a wiedzę pedagogiczną aby opanowali teoretycznie i praktycznie”²⁹.

– Ustalić w diecezji *całościowy, szczegółowy i spójny program katechezy*, który by odpowiadał na prawdziwe potrzeby wiernych i który byłby odpowiednio usytuowany w diecezjalnych planach

²² DV 8.

²³ CT 63.

²⁴ Por. CT 12.

²⁵ CT 63.

²⁶ CT 63; por. KPK, kan. 775, § 1.

²⁷ Por. CT 63; KPK, kan. 823, § 1.

²⁸ CT 63.

²⁹ CD 14; por. KPK, kan. 780.

duszpasterskich. Realizacja takiego programu może być skoordynowana z planami Konferencji Episkopatu.

Prezbiterzy, pasterze i wychowawcy wspólnoty chrześcijańskiej

224. Własna funkcja prezbitera w katechizacji wynika z sakramentu święceń, jaki otrzymał. Przez sakrament święceń, na mocy namaszczenia Ducha Świętego, prezbiterzy upodabniają się do Chrystusa Kapłana, jako słudzy Głowy, by kształtować i budować całe Ciało, którym jest Kościół, jako współpracownicy stanu biskupiego³⁰. Na mocy tego ontologicznego upodobnienia do Chrystusa posługa prezbiterów jest służbą, która kształtuje wspólnotę, koordynuje i umacnia inne służby i charyzmaty. W odniesieniu do katechezy sakrament święceń ustanawia prezbiterów „wychowawcami w wierze”³¹. Troszczyć się więc oni o to, by wierni należący do wspólnoty odpowiednio się formowali i osiągnęli dojrzałość chrześcijańską³². Będąc ponadto świadomi, że ich „kapłaństwo służebne”³³ służy „kapłaństwu powszechnemu wiernych”³⁴, prezbiterzy pobudzają powołanie i pracę katechetów, pomagając im w realizacji funkcji, jaka wynika z chrztu i jest wypełniana na mocy misji powierzonej im przez Kościół. Prezbiterzy realizują w ten sposób zalecenie Soboru Watykańskiego II, gdy zwraca się do nich, aby „szczerze uznali i popierali godność świeckich i właściwy im udział w posłannictwie Kościoła”³⁵.

225. Prezbiter, a w szczególności proboszcz³⁶, ma następujące zadania w dziedzinie katechezy:

- wzbudzać we wspólnocie chrześcijańskiej zmysł *wspólnej odpowiedzialności* w stosunku do katechezy, jako zadania dotyczącego wszystkich, jak również uznanie i dowartościowanie katechetów i ich misji;

³⁰ Por. PO 6, 8, 12; JAN PAWEŁ II, adhort. apost. *Pastores dabo vobis* (25 marca 1992), 12: cyt., 675–677.

³¹ PO 6.

³² Por. KPK, kan. 773.

³³ LG 10.

³⁴ Tamże. Odnośnie do „dwóch sposobów uczestniczenia w jedynym kapłaństwie Chrystusa” por. KKK 1546–1547.

³⁵ PO 9.

³⁶ Por. KPK, kan. 776–777.

- troszczyć się o *gruntowne przygotowanie katechezy* i jej odpowiednie zaprogramowanie, odwołując się do czynnego uczestnictwa samych katechetów, oraz starać się o to, by była ona „właściwie zorganizowana... i pokierowana”³⁷;

- wzbudzać *powołania do posługi katechetycznej* i jako katecheta katechetów troszczyć się o ich formację, poświęcając temu zadaniu najwyższą uwagę;

- zintegrować katechizację z *programem ewangelizacyjnym wspólnoty* oraz w szczególny sposób troszczyć się o więź między katechezą, sakramentami i liturgią;

- zapewnić więź katechezy swojej wspólnoty z *diecezjalnymi programami duszpasterskimi*, pomagając katechetom stać się czynnymi współpracownikami wspólnego programu diecezjalnego.

Doświadczenie potwierdza, że jakość katechezy określonej wspólnoty w bardzo dużej części zależy od obecności i działania kapłana.

Rodzice, pierwsi wychowawcy wiary swoich dzieci³⁸

226. Świadek życia chrześcijańskiego, dane przez rodziców w łonie rodziny, dochodzi do dzieci wraz z tkliwością i szacunkiem macierzyńskim i ojcowskim. Dzieci uświadamiają sobie w ten sposób i radośnie przeżywają bliskość Boga i Jezusa ukazywaną przez rodziców. To pierwsze doświadczenie chrześcijańskie często zostawia decydujący ślad, który trwa przez całe życie. To dziecięce przebudzenie religijne w środowisku rodzinnym ma charakter „niezastąpiony”³⁹.

To pierwsze wprowadzenie utwierdza się, gdy przy okazji pewnych wydarzeń rodzinnych lub świąt „dba się, by wyjaśnić chrześcijański czy

³⁷ CT 64. W stosunku do tego podstawowego ukierunkowania, jakie prezbiterzy przez swoją współpracę powinni nadać katechezie, Sobór Watykański II wskazuje dwa podstawowe wymagania: „mają uczyć nie swojej mądrości” (PO 4) i „wyjaśniać słowo Boże nie tylko w sposób ogólny i abstrakcyjny, lecz dostosować wieczną prawdę Ewangelii do konkretnych warunków życia” (tamże).

³⁸ Por. w rozdz. III tej części numer poświęcony *rodzinie jako środowisku, czyli środkowi wzrostu w wierze*, gdzie analizuje się cechy charakterystyczne *katechezy rodzinnej*. Akcent tego numeru jest bardziej położony na rodziców jako pracowników katechezy. Por. KPK, kan. 226, § 2; kan. 774, § 2.

³⁹ CT 68.

religijny sens tych wydarzeń”⁴⁰. Takie wprowadzenie pogłębia się jeszcze bardziej, jeśli rodzice komentują katechezę bardziej metodyczną, jaką ich dorastające dzieci otrzymują we wspólnocie chrześcijańskiej, i pomagają w jej przyjęciu. Rzeczywiście, „katecheza rodzinna wyprzedza każdą inną formę katechezy, towarzyszy jej i poszerza ją”⁴¹.

227. W sakramencie małżeństwa rodzice otrzymują łaskę i zadanie chrześcijańskiego wychowania swoich dzieci⁴², wobec których świadczą i którym przekazują równocześnie wartości ludzkie i religijne. Takie działanie wychowawcze, ludzkie i religijne zarazem, jest „prawdziwą posługą”⁴³, poprzez którą przekazuje się i rozprzestrzenia Ewangelię aż do tego stopnia, że samo życie rodzinne staje się drogą wiary i szkołą życia chrześcijańskiego. W miarę jak dzieci dorastają, taka wymiana nabiera charakteru wzajemności i „w tak nawiązanym dialogu katechetycznym każdy bierze i daje”⁴⁴.

Trzeba więc, aby wspólnota chrześcijańska zwróciła zupełnie wyjątkową uwagę na rodziców. Przez kontakty osobiste, spotkania, kursy, a także przez katechezę dorosłych skierowaną do rodziców, trzeba pomagać im w podjęciu zadania – dzisiaj szczególnie delikatnego – wychowania w wierze swoich dzieci. Jest to tym pilniejsze w miejscach, gdzie prawodawstwo cywilne nie pozwala na swobodne wychowanie w wierze lub je utrudnia⁴⁵. W tych przypadkach „Kościół domowy”⁴⁶ jest praktycznie jedynym środowiskiem, w którym dzieci i młodzież mogą otrzymać prawdziwą katechezę.

Zakonnicy w katechezie

228. Kościół w sposób szczególny wzywa osoby życia konsekrowanego do katechizacji i wyraża życzenie, aby „wspólnoty (zakonne) zechciały poświęcić maksimum zdolności i możliwości szczytnemu dziełu katechizacji”⁴⁷.

⁴⁰ CT 68.

⁴¹ Tamże.

⁴² Por. ChL 62; FC 38.

⁴³ FC 38.

⁴⁴ CT 68; por. EN 71.

⁴⁵ Por. CT 68.

⁴⁶ LG 11; por. FC 36.

⁴⁷ CT 65; por. KPK, kan. 778.

Szczególny wkład do katechizacji ze strony zakonników, zakonnic i członków stowarzyszeń życia apostolskiego wynika z ich specyficznego stanu. Profesja rad ewangelicznych, która charakteryzuje życie zakonne, stanowi dar dla całej wspólnoty chrześcijańskiej. W diecezjalnej działalności katechetycznej ich oryginalny i szczególny udział nie może być zastąpiony ani przez kapłanów, ani przez świeckich. Ten oryginalny wkład rodzi się z publicznego świadectwa ich konsekracji, która czyni ich żywym znakiem Królestwa Bożego: „Profesja rad ewangelicznych, w trwałym stanie życia uznanym przez Kościół, jest znakiem charakterystycznym życia poświęconego Bogu”⁴⁸. Chociaż wartości ewangeliczne powinny być przeżywane przez każdego chrześcijanina, to osoby konsekrowane „wyrażają sobą Kościół, o ile pragnie on poświęcenia się spełnianiu surowych wymagań ewangelicznych”⁴⁹. Świadectwo zakonników połączone ze świadectwem świeckich pokazuje jedyne oblicze Kościoła, który jest znakiem Królestwa Bożego⁵⁰.

229. „Wiele rodzin zakonnych męskich i żeńskich powstało w tym celu, by się poświęcić chrześcijańskiemu nauczaniu dzieci i młodzieży, zwłaszcza najbardziej opuszczonej”⁵¹. Sam charyzmat założycieli sprawia, że liczni zakonnicy i zakonnice współpracują dzisiaj w diecezjalnej katechezie dorosłych. W ciągu historii zawsze „brali bardzo żywy udział w katechetycznej działalności Kościoła”⁵².

Charyzmaty założycielskie⁵³ nie pozostają na marginesie, jeśli zakonnicy podejmują zadanie katechetyczne. Zachowując nienaruszony własny charakter katechezy, charyzmaty różnych wspólnot zakonnych nadają temu wspólnemu zadaniu własne akcenty, często o wielkiej głębi religijnej, społecznej i pedagogicznej. Historia katechezy pokazuje żywotność, jaką te charyzmaty nadały działalności wychowawczej Kościoła.

⁴⁸ KKK 915; por. LG 44.

⁴⁹ EN 69; por. VC 33.

⁵⁰ Por. VC 31 na temat „wzajemnego powiązania między różnymi stanami życia chrześcijańskiego”; KKK 932.

⁵¹ CT 65; por. RM 69.

⁵² CT 65.

⁵³ Por. 1 Kor 12, 4; LG 12.

Katecheci świeccy

230. Także działalność katechetyczna prowadzona przez świeckich ma własny charakter wynikający z ich pozycji w Kościele: „Właściwością specyficzną laików jest ich charakter świeckich”⁵⁴. Świeccy katechizują na podstawie włączenia ich w świat, dzieląc wszystkie formy zaangażowania z innymi mężczyznami i kobietami oraz wnosząc do przekazywania Ewangelii specyficzną wrażliwość i charakter: „Ta ewangelizacja... nabiera swoistego charakteru i szczególnej skuteczności przez to, że dokonuje się w zwykłych warunkach właściwych światu”⁵⁵.

Rzeczywiście, dzieląc tę samą formę życia z tymi, których katechizują, katecheci świeccy są szczególnie uwrażliwieni, by wcielać Ewangelię w konkretne życie ludzi. Sami katechumeni i katechizowani mogą w nich znaleźć wzór chrześcijański, na którym będą mogli oprzeć swoją przyszłość jako wierzący.

231. Powołanie świeckiego do katechizacji wynika z sakramentu chrztu i jest umacniane przez bierzmowanie – sakramenty, za pośrednictwem których uczestniczy on w „misji kapłańskiej, prorockiej i królewskiej Chrystusa”⁵⁶. Oprócz wspólnego powołania do apostołatu niektórzy świeccy czują się wewnętrznie powołani przez Boga do podjęcia katechizacji. Kościół pobudza i rozpoznaje to Boskie powołanie, i udziela misji do katechizowania. Pan Jezus zaprasza w ten szczególny sposób mężczyzn i kobiety do pójścia za Nim jako nauczycielem i wychowawcą uczniów. To osobiste powołanie przez Jezusa Chrystusa i relacja z Nim są prawdziwym motorem działalności katechetycznej. „Z tego przenikniętego miłością poznania Chrystusa rodzi się pragnienie głoszenia Go, ewangelizowania i prowadzenia innych do «tak» wiary w Jezusa Chrystusa”⁵⁷.

Odczuwanie powołania, aby być katechetą, i otrzymanie od Kościoła misji do wypełnienia tego powołania, może przybierać różne stopnie poświęcenia, zgodnie z charakterystycznymi cechami każdego.

⁵⁴ LG 31. W ChL 15 ten charakter świecki jest szczegółowo analizowany.

⁵⁵ LG 35.

⁵⁶ AA 2; por. *Rituale Romanum, Ordo Baptismi Parvulorum*, 62, Editio Typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1969; OCWD 224.

⁵⁷ KKK 429.

Niekiedy katecheta może współpracować w katechizacji przez pewien ograniczony okres życia, a nawet po prostu okazjonalnie; zawsze jest to cenna służba i współpraca. Znaczenie posługi katechetycznej zaleca jednak, by w diecezji była pewna liczba zakonników i świeckich na stałe i wielkodusznie poświęconych katechizacji, publicznie uznanych, którzy – w jedności z kapłanami i biskupem – przyczyniają się do nadania tej posłudze diecezjalnej kształtu eklezjalnego, jaki jest jej właściwy⁵⁸.

Różne typy katechetów dzisiaj szczególnie potrzebnych

232. W Kościele są różne typy (postacie) katechetów, jak są różne potrzeby katechezy:

– „*Katecheci na terenach misyjnych*”⁵⁹, do których ten tytuł odnosi się w sposób zupełnie szczególny. „Bez nich pewnie nie powstałyby kwitnące dziś Kościoły”⁶⁰. Są wśród nich ci, którzy mają „specyficzne zadanie w katechizacji”⁶¹, oraz ci, którzy „współpracują w różnych formach apostołatu”⁶².

– W niektórych Kościołach o starożytnej tradycji chrześcijańskiej, gdzie występuje brak kapłanów, zachodzi potrzeba typu katechety w pewnym sensie podobnego do typu katechety z terenów misyjnych. Chodzi o stawienie czoła pilnym potrzebom: animacja wspólnotowa *małych populacji wiejskich*, w których brakuje stałej obecności kapłana; potrzeba obecności i przenikania misyjnego do „dzielnic robotniczych *wielkich metropolii*”⁶³.

– W sytuacji krajów o tradycji chrześcijańskiej, które wymagają „nowej ewangelizacji”⁶⁴, nieodzowny staje się typ *katechety młodzieży*

⁵⁸ Kodeks Prawa Kanonicznego ustala, że władza Kościoła może oficjalnie powierzyć urząd lub posługę eklezjalną świeckim, pomijając fakt, że taka posługa jest czy też nie *posługą* nie wynikającą z formalnych święceń: „Odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa” (kan. 228, § 1); por. EN 73; ChL 23.

⁵⁹ CT 66; por. GCM.

⁶⁰ CT 66.

⁶¹ GCM 4.

⁶² Tamże.

⁶³ CT 45; por. RM 37, a/b.

⁶⁴ RM 33.

i typ *katechety dorosłych*, by ożywić procesy katechezy wtajemniczającej. Ci katecheci powinni również zatroszczyć się o katechezę stałą. W takich zadaniach podobnie podstawowa będzie rola kapłana.

– Wciąż pierwszorzędną rolę odgrywa typ *katechety dzieci*, na którym spoczywa delikatna misja przekazania „pierwszych nauk katechizmowych i przygotowania do przyjęcia sakramentu pokuty, Eucharystii i bierzmowania”⁶⁵. To zadanie jest jeszcze pilniejsze dzisiaj, gdy dzieci i młodzież „nie otrzymują odpowiedniego wykształcenia religijnego w swym środowisku rodzinnym”⁶⁶.

– Typem katechety, jaki należy formować, jest typ *katechety dla spotkań przedsakramentalnych*⁶⁷, przeznaczonego dla świata dorosłych, z okazji chrztu lub pierwszej Komunii świętej ich dzieci, lub z okazji sakramentu małżeństwa. Jest to zadanie posiadające specyficzny charakter, w którym współdziałają: przyjęcie, pierwsze głoszenie i okazja stania się towarzyszem drogi w poszukiwaniu prawdy.

– Jeszcze inne typy katechetów są pilnie wymagane przez grupy ludzkie o szczególnej wrażliwości: *osoby trzeciego wieku*⁶⁸, które potrzebują przedstawienia Ewangelii dostosowanego do ich sytuacji życiowej; *osoby nieprzystosowane i niepełnosprawne*, które potrzebują specjalnej pedagogii katechetycznej⁶⁹, oprócz pełnej integracji ze wspólnotą; *emigranci* i *osoby zepchnięte na margines* przez współczesny postęp⁷⁰.

– Można zalecać inne typy katechetów. Każdy Kościół partykularny, analizując swoją sytuację kulturową i religijną, odkryje własne potrzeby i realistycznie ustali typy katechetów, jakich potrzebuje. Jest to podstawowe zadanie w momencie, w którym trzeba ukierunkować i zorganizować formację katechetów.

ROZDZIAŁ II

Formacja do posługi katechetycznej

Duszpasterstwo katechetów w Kościele partykularnym

233. W celu właściwego funkcjonowania posługi katechetycznej w Kościele partykularnym pierwszorzędne znaczenie nadaje się odpowiedniemu duszpasterstwu katechetów. Należy w nim uwzględnić różne aspekty. Trzeba więc starać się, aby:

– Wzbudzać w parafiach i wspólnotach chrześcijańskich *powołania* do katechizacji. Biorąc pod uwagę fakt, że potrzeby katechezy są coraz bardziej zróżnicowane, należy obecnie popierać różne typy katechetów. „Potrzeba więc katechetów wyspecjalizowanych”¹. Trzeba będzie w tym względzie określić kryteria wyboru.

– Popierać istnienie pewnej liczby *katechetów pracujących w pełnym wymiarze godzin*, tak żeby mogli intensywniej i pełniej służyć katechezie², a oprócz tego popierać *katechetów zatrudnionych na określonej liczbie godzin*, którzy na ogół będą liczniejsi.

– Ustalić najbardziej *odpowiedni podział katechetów* między grupy adresatów, które potrzebują katechezy. Świadomość potrzeby katechezy dla młodzieży i dorosłych, na przykład, będzie prowadziła do ustalenia większej równowagi w stosunku do liczby katechetów, którzy poświęcają się dzieciom.

– Popierać *animatorów odpowiedzialnych* za katechizację, którzy podejmują odpowiedzialność na poziomie diecezjalnym, regionalnym i parafialnym³.

⁶⁵ CT 66.

⁶⁶ Tamże; por. CT 42.

⁶⁷ Por. DCG (1971) 96.

⁶⁸ Por. CT 45; DCG (1971) 95.

⁶⁹ Por. DCG (1971) 91; CT 41.

⁷⁰ Por. CT 45.

¹ GCM 5.

² Sobór Watykański II rozróżnia dwa typy katechetów: (*katechetów*) poświęcających się całkowicie tej pracy i *katechetów pomocniczych* (AG 17). To rozróżnienie zostało przyjęte w GCM 4, z terminologią: *katecheci o pełnym wymiarze godzin* i *katecheci o częściowym wymiarze godzin*.

³ Por. GCM 5.

– Odpowiednio organizować *formację katechetów* w tym, co dotyczy tak formacji podstawowej, jak i stałej.

– Rozwijać *osobistą i duchową troskę o katechetów i o grupę katechetów* jako taką. To działanie spoczywa przede wszystkim na kapłanach poszczególnych wspólnot chrześcijańskich.

– *Koordynować pracę katechetów* z zajęciami innych pracowników duszpasterstwa, aby kompleksowa działalność ewangelizacyjna była spójna i aby grupa katechetów nie była wyobcowana i nie związana z życiem wspólnoty.

Znaczenie formacji katechetów

234. Wszystkie te zadania rodzą się z przekonania, że każda działalność duszpasterska, która nie opiera się w swojej realizacji na osobach rzeczywiście uformowanych i przygotowanych, naraża na niebezpieczeństwo swoją jakość. Narzędzia pracy nie mogą być naprawdę skuteczne, jeśli nie będą używane przez dobrze uformowanych katechetów. Dlatego nie można rezygnować z odpowiedniej *formacji katechetów* na rzecz przystosowania tekstów i lepszej organizacji katechezy⁴.

Diecezjalne duszpasterstwo katechetyczne powinno przyznać absolutne pierwszeństwo *formacji katechetów świeckich*. Wraz z tym, jako na element rzeczywiście decydujący, trzeba będzie zwrócić uwagę na *formację katechetyczną prezbiterów*, tak w planach studiów w formacji seminaryjnej, jak i w okresie formacji stałej. Prosi się biskupów, aby ta formacja była otoczona skrupulatną troską.

Cel i natura formacji katechetów

235. Formacja troszczy się o uczynienie katechetów zdolnymi do przekazywania Ewangelii tym, którzy pragną powierzyć się Jezusowi Chrystusowi. Cel formacji wymaga, aby katecheta został lepiej przygotowany do realizowania aktu przekazu: „Formacja katechetyczna

⁴ Por. DCG (1971) 108.

osiąga swój szczyt i centrum, gdy zdobywa się odpowiedzialność i zdolność do przekazywania ewangelicznego orędzia”⁵.

Chrystocentryczny cel katechezy, która stara się o rozwój komunii osoby nawróconej z Jezusem Chrystusem, przenika całą formację katechetów⁶. To, do czego ona zmierza, jest prowadzeniem katechety do umiejętnego i skutecznego ożywiania procesu katechetycznego, w którym – poprzez konieczne etapy – głosi on Jezusa Chrystusa, prowadzi do poznania Jego życia, ukazując je w ramach historii zbawienia; wyjaśnia misterium Syna Bożego, który dla nas stał się człowiekiem; a w końcu pomaga katechumenowi lub katechizowanemu utożsamić się z Jezusem Chrystusem przez sakramenty wtajemniczenia⁷. W katechezie stałej katecheta pogłębia te aspekty podstawowe.

Ta perspektywa chrystologiczna wpływa bezpośrednio na tożsamość katechety i na jego przygotowanie. „*Jedność i harmonia katechety powinny być widziane w tej optyce chrystocentrycznej i budowane wokół głębokiej zażyłości z Chrystusem i z Ojcem w Duchu Świętym*”⁸.

236. Fakt, że formacja stara się o uzdolnienie katechety do przekazywania Ewangelii w imieniu Kościoła, nadaje jej naturę eklezjalną. Formacja katechetów jest pomocą w ich utożsamieniu się z żywą i aktualną świadomością, jaką ma Kościół odnośnie do Ewangelii, aby uzdolnili się w ten sposób do przekazania jej w jego imieniu.

Mówiąc konkretniej, katecheta – w swojej formacji – jednoczy się z tym dążeniem Kościoła, który, jako oblubienica, „nieskazitelnie i w czystości dochowuje wiary danej Oblubieńcowi”⁹, a jako „matka i nauczycielka” chce przekazać Ewangelię w całej jej autentyczności, dostosowując ją do wszystkich kultur, grup wiekowych i sytuacji. Ta *eklezjalność* przekazywania Ewangelii przenika całą formację katechetów, kształtując jej prawdziwą naturę.

⁵ DCG (1971) 111.

⁶ Por. CT 5. Tekst ten definiuje chrystocentryczny cel katechezy. Ten fakt określa chrystocentryzm treści katechezy, chrystocentryzm odpowiedzi adresata, *tak* mówione Jezusowi Chrystusowi i chrystocentryzm duchowości katechety i jego formacji.

⁷ Por. cztery etapy katechumenatu chrzcielnego ujęte w perspektywie chrystocentrycznej.

⁸ GCM 20.

⁹ LG 64.

Kryteria inspirujące formację katechetów

237. Aby w sposób właściwy rozumieć formację katechetów, należy wcześniej uwzględnić niektóre kryteria inspirujące, które – z różnymi akcentami – kształtują tę formację.

– Chodzi przede wszystkim o formację katechetów dla *potrzeb ewangelizacyjnych* obecnej chwili historycznej, z jej wartościami, wyzwaniami i cieniami. Aby stawić czoło temu zadaniu, potrzebni są katecheci obdarzeni głęboką wiarą¹⁰, wyrazistą tożsamością chrześcijańską i eklezjalną¹¹ oraz głęboką wrażliwością społeczną¹². Każdy program formacyjny powinien uwzględniać te aspekty.

– W formacji należy także uwzględnić *pojęcie katechezy*, jakiego dzisiaj broni Kościół. Chodzi o takie formowanie katechetów, aby byli oni w stanie przekazać nie tylko nauczanie, lecz także integralną formację chrześcijańską, rozwijając „zadanie wtajemniczenia, kształcenia i wychowania”¹³. Trzeba, by katecheci byli równocześnie nauczycielami, wychowawcami i świadkami.

– *Wyzwanie katechetyczne*, jakie przeżywa Kościół, jest wezwaniem do przygotowania takich katechetów, którzy byliby w stanie przezwyciężyć „rozbieżne poglądy, właściwe dla jednej strony”¹⁴, i podać katechezę pełną i kompletną. Powinni oni umieć połączyć poznawczy i znaczący wymiar wiary, ortodoksję i ortopraksję, zmysł eklezjalny i społeczny. Formacja powinna się przyczynić do wzajemnego ubogacenia tych par pojęć, które mogą się znaleźć w stanie napięcia.

– Formacja katechetów świeckich nie może nie doceniać *własnego charakteru świeckiego w Kościele* i nie może być rozumiana jako czysta synteza tej misji, jaką otrzymują zakonnicy lub kapłani. Co więcej, trzeba będzie uwzględnić, że „ich formacji apostolskiej specyficzne znamię nadaje charakter świecki, właściwy laikatowi i jego duchowości”.

– Podstawowe znaczenie ma wreszcie *pedagogia* wykorzystywana w tej formacji. Jako kryterium zasadnicze należy podkreślić konieczną

¹⁰ Por. DCG (1971) 114.

¹¹ Por. GCM 7.

¹² Por. GCM 13.

¹³ DCG (1971) 31.

¹⁴ CT 52; por. CT 22.

spójność między pedagogią ogólną formacji katechetów i pedagogią specjalną procesu katechetycznego. Sprawiałoby katechecie dużą trudność zaprezentowanie w swoim działaniu stylu i wrażliwości, których nie wypracowałby w czasie swojej formacji.

Wymiary formacji: być, wiedzieć, umieć działać

238. Formacja katechetów obejmuje różne wymiary. Najgłębsza odnosi się do samego *być* katechety, do jego wymiaru ludzkiego i chrześcijańskiego. Formacja bowiem powinna przede wszystkim pomagać mu w dojrzewaniu – jako osobie, jako wierzącemu i jako apostołowi. Potem następuje to, co katecheta powinien *wiedzieć*, aby dobrze wypełniać swoje zadanie. Ten wymiar, przeniknięty podwójną wiernością orędziu i osobie ludzkiej, wymaga, aby katecheta znał odpowiednio orędzie, które przekazuje, a zarazem adresata, który je otrzymuje, jak również kontekst społeczny, w którym żyje. Jest wreszcie wymiar *umiejętności działania*, gdyż katecheza jest aktem komunikacji. Formacja zmierza do uczynienia z katechety wychowawcy człowieka i życia ludzkiego¹⁵.

Dojrzałość ludzka, chrześcijańska i apostolska katechetów

239. Na podstawie początkowej *dojrzałości ludzkiej*¹⁶ działalność katechetyczna, stale rozważana i oceniana, pozwoli katechecie wzrastać w równowadze uczuciowej, w sensie krytycznym, w jedności wewnętrznej, w zdolności relacji i dialogu, w duchu konstruktywnym i w pracy grupowej¹⁷. Będzie przede wszystkim starała się pomagać mu we wzrastaniu w szacunku i miłości do katechumenów i katechizowanych: „Co to jest za miłość? Nie tyle miłość pedagoga, co ojca, a raczej matki. Pan chce, żeby każdy, czy to głosi Ewangelię, czy buduje Kościół, miał taką miłość”¹⁸.

¹⁵ Por. CT 22.

¹⁶ Por. GCM 21.

¹⁷ GCM sugeruje następujące jakości ludzkie: łatwość relacji ludzkich i dialogu, zdolność komunikacji, gotowość do współpracy, funkcja przewodniczenia, poprawność ocen, zrozumienie i realizm, zdolność do pocieszania i budzenia nadziei (por. 21).

¹⁸ EN 79.

Formacja powinna równocześnie troszczyć się o to, aby katechizacja żywiła i karmiła wiarę katechety, sprawiając jego wzrost jako wierzącego. Dlatego prawdziwa formacja karmi przede wszystkim *duchowość* samego katechety¹⁹, w taki sposób, aby jego działalność naprawdę wpływała ze świadectwa samego jego życia. Każdy temat katechetyczny, jaki katecheta podejmuje, powinien przede wszystkim ożywiać wiarę jego samego. Katechizują oni innych, katechizując najpierw samych siebie.

Formacja będzie ponadto stale ożywiać *świadomość apostolską* katechety, jego zmysł ewangelizatora. Dlatego powinien on znać i przeżywać konkretny plan ewangelizacyjny swojego Kościoła diecezjalnego i plan swojej parafii, by zestroić się ze świadomością, jaką Kościół partykularny ma odnośnie do swojej własnej misji. Najlepszym sposobem karmienia tej świadomości apostolskiej jest utożsamienie się z postacią Jezusa Chrystusa, nauczyciela i wychowawcy uczniów, dążąc do uczynienia swoją Jego gorliwości o Królestwo, które On objawił. Wychodząc z katechizacji, powołanie apostolskie katechety – karmione stałą formacją – będzie stopniowo dojrzewało.

Formacja biblijno-teologiczna katechety

240. Oprócz tego, że jest świadkiem, katecheta powinien być nauczycielem, który uczy wiary. Formacja biblijno-teologiczna dostarczy mu organicznej znajomości orędzia chrześcijańskiego skupionego wokół centralnego misterium wiary, którym jest Jezus Chrystus.

Treść tej formacji doktrynalnej jest określana przez różne części, które składają się na organiczny program katechetyczny:

- trzy wielkie etapy historii zbawienia: Stary Testament, życie Jezusa Chrystusa i historia Kościoła;
- wielkie filary orędzia chrześcijańskiego: Symbol wiary, liturgia, życie moralne i modlitwa.

Jeśli chodzi o poziom nauczania teologicznego, to treść doktrynalna formacji katechety powinna być taka sama, jak ta, którą katecheza powinna przekazać. „Jakby duszą całej tej formacji ma być Pismo

¹⁹ Por. ChL 60.

Święte”²⁰. Katechizm Kościoła Katolickiego powinien być podstawowym doktrynalnym punktem odniesienia, wraz z katechizmem własnego Kościoła partykularnego lub lokalnego.

241. Formacja biblijno-teologiczna powinna uwzględniać niektóre kwestie:

a) Po pierwsze, konieczne jest, aby była ona formacją o charakterze syntetycznym, który odpowiada głoszeniu, jakie należy przekazać, i w którym różne elementy wiary chrześcijańskiej, dobrze ułożone i spójne między sobą, jawią się w wizji organicznej, która szanuje „hierarchię prawd”.

b) Ta synteza wiary powinna być taka, by pomagała katechezie dojrzewać we własnej wierze, a zarazem by uzdalniała go do uzasadnienia nadziei obecnej w pełnionej misji. „Dzisiaj coraz bardziej odczuwa się pilną potrzebę formacji doktrynalnej katolików świeckich, nie tylko ze względu na naturalny proces pogłębiania ich wiary, ale także na wymóg uzasadnienia tej nadziei, która w nich jest, wobec świata i w obliczu jego poważnych i złożonych problemów”²¹.

c) Formacja teologiczna powinna być bardzo bliska doświadczeniu ludzkiemu, zdolna do połączenia różnych aspektów orędzia chrześcijańskiego z konkretnym życiem mężczyzn i kobiet, „aby w świetle Ewangelii stanowić jego natchnienie lub osąd”²². Pozostając nauczaniem teologicznym, powinna w jakimś stopniu zastosować styl katechetyczny.

d) Powinna ona w końcu być taka, aby katecheta „mógł nie tylko przekazać poprawnie orędzie ewangeliczne, lecz ponadto przygotować dzieci na przyjęcie tego orędzia w sposób czynny oraz umieć ustalić, co na drodze duchowej osób katechizowanych jest zgodne z wiarą”²³.

²⁰ DCG (1971) 112. GCM 23 podkreśla pierwszorzędne znaczenie Pisma Świętego w formacji katechetów: „Pismo Święte jest nadal podstawową treścią nauczania i stanowi duszę całego studium teologicznego. Tam, gdzie trzeba, powinno zostać rozwinięte”.

²¹ ChL 60.

²² CT 22.

²³ DCG (1971) 112.

Nauki humanistyczne w formacji katechety

242. Katecheta dochodzi do poznania człowieka i rzeczywistości, w jakiej żyje, także za pośrednictwem nauk humanistycznych, które osiągnęły w naszych czasach wyjątkowy stopień rozwoju. „W duszpasterstwie należy uznawać i stosować w dostatecznej mierze nie tylko zasady teologiczne, lecz także zdobyte nauki świeckich, zwłaszcza psychologii, tak żeby również i wiernych prowadzić do rzetelniejszego i dojrzalszego życia wiary”²⁴.

Jest konieczne, aby katecheta zapoznał się przynajmniej z niektórymi podstawowymi elementami psychologii: z dynamizmami psychologicznymi, jakie poruszają człowieka; ze strukturą osobowości; z potrzebami i najgłębszymi aspiracjami serca ludzkiego; z psychologią ewolucyjną i etapami życia ludzkiego, z psychologią religijną i doświadczeniami, które otwierają człowieka na misterium tego, co święte.

Nauki społeczne zapewniają poznanie kontekstu społeczno-kulturowego, w którym człowiek żyje i który na niego mocno oddziałuje. Jest więc konieczne, aby w formacji katechety dokonano oceny „warunków socjologicznych, kulturalnych i ekonomicznych, chodzi zaś przy tym o ustalenie, w jakim zakresie te fakty życia wspólnotowego mogą mieć wpływ na proces ewangelizacji”²⁵.

Wraz z tymi naukami, wyraźnie zalecanymi przez Sobór Watykański II, w formacji katechetów powinny być obecne, w rozmaity sposób, szczególnie nauki dotyczące wychowania i komunikacji.

Różne kryteria, które mogą inspirować wykorzystanie nauk humanistycznych w formacji katechetów

243. Należą do nich:

a) Poszanowanie autonomii nauk: „Kościół potwierdza prawowitą autonomię kultury ludzkiej, a zwłaszcza nauk”²⁶.

b) Ewangeliczna ocena różnych tendencji lub szkół psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych: ich wartości i ograniczeń.

²⁴ GS 62.

²⁵ DCG (1971) 100.

²⁶ GS 59.

c) Studium nauk humanistycznych w formacji katechety nie jest celem samym w sobie. Uświadomienie sobie sytuacji egzystencjalnej, psychologicznej, kulturowej i społecznej człowieka dokonuje się poprzez spojrzenie na wiarę, w której powinno się go wychowywać²⁷.

d) Teologia i nauki humanistyczne w formacji katechetów powinny się wzajemnie ubogacać. Trzeba więc unikać przekształcenia się tych nauk w jedyną normę dla pedagogii wiary, pomijając kryteria teologiczne, jakie wynikają z samej pedagogii Bożej. Są to nauki podstawowe i konieczne, ale zawsze służebne w działalności ewangelizacyjnej, która nie ma charakteru wyłącznie ludzkiego²⁸.

Formacja pedagogiczna

244. Wraz z wymiarami, które odnoszą się do „być” i do „wiedzieć”, formacja katechety powinna także kultywować *umiejętność działania*. Katecheta jest wychowawcą, który ułatwia dojrzewanie wiary, jakie katechumen lub katechizowany realizuje z pomocą Ducha Świętego²⁹.

Pierwszą rzeczą, którą należy uwzględnić w tym decydującym sektorze formacji, jest szacunek dla oryginalnej pedagogii wiary. Katecheta przygotowuje się bowiem do ułatwiania wzrostu doświad-

²⁷ Por. DCG (1971) 112: „Ponieważ wiele jest i to różnych dyscyplin, obejmujących wiedzę o człowieku, stąd nauczanie ich stwarza trudne problemy dotyczące selekcji poszczególnych dyscyplin oraz metody ich wykładu. Ponieważ chodzi o kształcenie katechetów, nie zaś specjalistów w zakresie psychologii, dlatego trzeba przyjąć takie kryterium, że wybiera się to, co jest dla nich bezpośrednią pomocą w nabyciu umiejętności przekazywania”.

²⁸ Podstawowym tekstem dotyczącym wykorzystania nauk humanistycznych w formacji katechetów pozostaje następujące zalecenie Soboru Watykańskiego II, zawarte w GS 62: „Niech więc wierni żyją w najściślejszej więzi z innymi ludźmi swoich czasów i starają się dokładnie uchwycić ich sposoby myślenia i odczuwania, znajdujące wyraz w ich kulturze umysłowej. Niech łączą znajomość nowych nauk i doktryn oraz najnowszych wynalazków z obyczajami chrześcijańskimi i z wykształceniem w doktrynie chrześcijańskiej, tak żeby kultura religijna i prawosć ducha szły u nich w parze ze znajomością nauk i rozwijających się z każdym dniem umiejętności technicznych, aby mogli dzięki temu oceniać i wyjaśniać wszystko w duchu prawdziwie chrześcijańskim”.

²⁹ Znaczenie pedagogii zostało podkreślone przez CT 58: „Wśród licznych i wspólnych nauk humanistycznych jest bez wątpienia pedagogika. Nauka o wychowaniu i sztuka nauczania są ustawicznie przedmiotem dyskusji, których celem jest coraz lepsze ich przystosowanie i zapewnienie im coraz większej skuteczności”.

czenia wiary, której jest depozytariuszem. Została ona złożona przez Boga w sercu człowieka. Zadaniem katechety jest tylko kultywowanie tego daru, ofiarowanie go, ożywianie oraz pomaganie w jego wzroście³⁰.

Formacja powinna starać się prowadzić do dojrzałości zdolność wychowawczą katechety, która zakłada: zwracanie uwagi na osoby, zdolność interpretowania pytań wychowawczych i odpowiadania na nie, inicjatywę uaktywniania procesów rozumienia oraz sztukę prowadzenia grupy osób do dojrzałości. Jak w każdej dziedzinie, tak i w tym przypadku najważniejsze jest to, by katecheta osiągnął własny styl katechizowania, dostosowując do swojej osobowości ogólne zasady pedagogii katechetycznej³¹.

245. Mówiąc konkretniej, katechecie należy pomóc, szczególnie temu, który całkowicie poświęca się katechezie, w umiejętnym programowaniu w grupie katechetów działania wychowawczego, uwzględniając okoliczności, opracowując realistyczny program, a po jego realizacji krytycznie go oceniając³². Katecheta powinien być zdolny do animowania grupy, roztropnie wykorzystując techniki animacji grupy, jakie proponuje psychologia.

Ta zdolność wychowawcza i ta *umiejętność działania* w okolicznościach, postawach i technikach, jakie zakłada, „łatwiej zostaną przyswojone, jeżeli będą przekazywane już w czasie wykonywania pracy (na przykład podczas sesji, na których przygotowuje się i ocenia lekcje katechizmu)”³³.

Idealnym celem lub punktem dojścia jest ten, zgodnie z którym katecheci powinni być protagonistami ich zrozumienia, stawiając formację pod znakiem kreatywności, a nie tylko zwykłego przyswojenia sobie zewnętrznych reguł. Formacja powinna więc być bardzo bliska praktyce – trzeba wyjść od niej, by potem do niej dojść³⁴.

³⁰ Por. CT 58.

³¹ Por. DCG (1971) 113.

³² Por. tamże.

³³ DCG (1971) 112.

³⁴ Por. GCM 28.

Formacja katechetów w ramach wspólnot chrześcijańskich

246. Wśród dróg formowania katechety wyłania się przede wszystkim jego własna wspólnota chrześcijańska. W niej katecheta doświadcza swojego powołania i stale karmi swój zmysł apostołski. W zadaniu zapewnienia postępującego dojrzewania katechetów jako wierzących i świadków podstawową rolę odgrywa kapłan³⁵.

247. Wspólnota chrześcijańska może realizować różne typy działań formacyjnych na rzecz swoich katechetów:

a) Jeden z nich polega na stałym karmieniu powołania eklezjalnego katechetów, przez ożywianie ich świadomości tego, że są posłani przez Kościół.

b) Tak samo ważna jest pomoc w dojrzewaniu wiary u samych katechetów na zwyczajnej drodze, przez którą wspólnota chrześcijańska wychowuje w wierze swoich pracowników duszpasterstwa i najbardziej zaangażowanych świeckich³⁶.

Gdy wiara katechetów nie jest jeszcze dojrzała, radzi się, by uczestniczyli w drodze o charakterze katechumenalnym dla młodzieży i dorosłych. Może to być zwyczajna droga własnej wspólnoty lub też droga przygotowana specjalnie dla nich.

c) Bezpośrednie przygotowanie do katechezy, prowadzone z grupą katechetów, jest wyjątkowym środkiem formacyjnym, przede wszystkim wtedy, gdy towarzyszy mu ocena tego wszystkiego, czego doświadczyli oni na sesjach katechetycznych.

d) W ramach wspólnoty można realizować także inne działania formacyjne: wykłady uwrażliwiające na katechezę, na przykład na początku roku duszpasterskiego; dni skupienia i spotkania w szczególnych okresach roku liturgicznego³⁷; wykłady monograficzne dotyczące najważniejszych i najpilniejszych tematów; bardziej systematyczna

³⁵ Por. ChL 61: „Kapłani, zakonnicy i zakonnice powinni wspomagać katolików świeckich w ich formacji. Dlatego Ojcowie synodalni zachęcali kapłanów i kandydatów do kapłaństwa, aby przygotowywali się pilnie do umiejętnego działania na rzecz rozwoju powołania i misji świeckich”.

³⁶ Por. ChL 61.

³⁷ Por. GCM 22: „Zaleca się także inicjatywy parafialne..., których celem jest formacja wewnętrzna katechetów, jak szkoły modlitwy, spotkania braterskie i duchowe, dni skupienia. Inicjatywy te nie izolują katechetów, ale pomagają im wzrastać we własnej duchowości i w komunii między sobą”.

formacja doktrynalna, na przykład studiowanie Katechizmu Kościoła Katolickiego.

Są to działania formacji stałej, które razem z osobistą pracą katechety wydają się bardzo odpowiednie³⁸.

Szkoły dla katechetów i ośrodki dla specjalistów w dziedzinie katechezy

248. Uczęszczanie do *szkoły dla katechetów*³⁹ jest szczególnie ważnym elementem w procesie formacyjnym katechety. W wielu miejscach takie *szkoły* mają dwa poziomy: dla „zwykłych katechetów”⁴⁰ i dla „odpowiedzialnych za katechezę”.

Szkoła dla zwykłych katechetów

249. Szkoły tego typu mają na celu zaproponowanie organicznej i systematycznej formacji katechetycznej o charakterze podstawowym i fundamentalnym. W wystarczająco długim czasie podejmuje się najbardziej specyficzne wymiary katechetyczne formacji: orędzie chrześcijańskie, znajomość człowieka i kontekstu społeczno-kulturowego oraz pedagogię wiary.

Korzyści tej formacji organicznej są znaczące i dotyczą:

- jej systematyczności, gdyż chodzi o formację, która nie jest zdominowana bezpośrednim działaniem;
- jej jakości, zapewnianej przez wyspecjalizowanych wychowawców;
- integracji z katechetami innych wspólnot, ożywiającej wspólnotę eklezjalną.

Szkoły dla odpowiedzialnych za katechezę

250. W celu sprzyjania przygotowaniu osób odpowiedzialnych za katechezę w parafiach lub okręgach duszpasterskich, lub też dla tych katechetów, którzy na stałe i pełniej poświęcą się katechezie⁴¹, od-

³⁸ Por. DCG (1971) 110.

³⁹ Jeśli chodzi o szkoły dla katechetów na misjach, por. AG 17; RM 73; KPK, kan. 785 i GCM 30. Jeśli chodzi o Kościół w ogólności, por. DCG (1971) 109.

⁴⁰ Wyrażenie *zwykły katecheta* jest użyte w DCG (1971) 112.

⁴¹ Por. DCG (1971) 109.

powiednie będzie popieranie, na poziomie diecezjalnym lub międzydiecezjalnym, szkół dla osób odpowiedzialnych.

Poziom takich szkół będzie oczywiście bardziej wymagający. Wraz ze wspólnym programem podstawowym będzie się kultywować te specjalizacje katechetyczne, które są bardziej potrzebne w diecezji, w jej szczególnych okolicznościach.

Może być właściwe – ze względu na oszczędność środków i zasobów – aby szkoły te w szerszym stopniu zwróciły się do odpowiedzialnych za różne działy duszpasterstwa, przekształcając się w *ośrodki formacji pracowników duszpasterstwa*. Wychodząc ze wspólnej bazy formacyjnej (doktrynalnej i antropologicznej), specjalizacje powinny być ułożone zgodnie z wymaganiami różnych działań duszpasterskich lub apostołskich, które zostaną powierzone takim pracownikom.

Ośrodki dla specjalistów w dziedzinie katechezy

251. Formacja katechetyczna na wyższym poziomie, do której mogą mieć dostęp także kapłani, zakonnicy i świeccy, ma żywotne znaczenie dla katechezy. Dlatego ponawia się życzenie, aby „popierać lub zakładać wyższe instytuty duszpasterstwa katechetycznego, a to w tym celu, by przygotować osoby odpowiednie do kierowania działalnością katechetyczną w skali diecezjalnej lub podejmowaną przez zakony. Te wyższe instytuty mogą mieć zasięg krajowy lub nawet międzynarodowy. Powinny być zorganizowane na wzór uniwersytetów, jeżeli chodzi o strukturę studiów, czas trwania wykładów oraz warunki przyjęcia”⁴².

Oprócz formacji tych, którzy będą podejmować zadania kierownicze w katechezie, instytuty te powinny przygotowywać nauczycieli katechetyki dla seminariów, domów formacyjnych lub szkół dla katechetów. Powinny one również poświęcić się badaniom w dziedzinie katechezy.

252. Ten poziom formacyjny jest dostosowany do owocnej współpracy między Kościołami: „Tam też najbardziej owocna okaże się pomoc Kościołów zamożniejszych, udzielona siostrzanym Kościołom uboższym: cóż bowiem lepszego może dać jeden Kościół drugiemu,

⁴² DCG (1971) 109.

jak wyświadczyć mu pomoc, umożliwiającą jego wzrost jako Kościoła?"⁴³ Ta współpraca powinna oczywiście inspirować się należnym szacunkiem dla szczególnego charakteru Kościołów uboższych i dla ich własnej odpowiedzialności.

Na polu diecezjalnym lub międzydiecezjalnym stosowne jest, by uświadomiono sobie konieczność formowania osób na takim właśnie wyższym poziomie, tak jak podejmuje się troskę o inne działania eklesjalne lub o nauczanie innych dyscyplin.

⁴³ CT 71.

ROZDZIAŁ III

Miejsca i drogi katechezy

Wspólnota chrześcijańska jako centrum katechezy¹

253. Wspólnota chrześcijańska jest historycznym urzeczywistnieniem daru „komunii” (*koinonia*)², która jest owocem Ducha Świętego.

Pojęcie „komunii” wyraża głęboką istotę Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych, które stanowią wspólnotę chrześcijańską będącą punktem odniesienia. Komunia ta ujawnia się i uwidacznia w bogatej różnorodności określonych wspólnot chrześcijańskich, w których chrześcijanie rodzą się do wiary, wychowują się i żyją: rodzina, parafia, szkoła katolicka, stowarzyszenia i ruchy chrześcijańskie, kościelne wspólnoty podstawowe... Są one „miejscami” katechezy, to znaczy przestrzeniami wspólnotowymi, w których realizuje się katecheza o inspiracji katechumenalnej i katecheza stała³.

254. Wspólnota chrześcijańska jest początkiem, miejscem i celem katechezy. To właśnie dzięki wspólnocie chrześcijańskiej rodzi się głoszenie wiary, które zaprasza mężczyzn i kobiety do nawrócenia i pójścia za Chrystusem. Ta sama wspólnota przyjmuje tych, którzy pragną poznać Pana i zaangażować się w nowe życie. To ona towarzyszy katechumenom i katechizowanym w ich drodze katechetycznej oraz z macierzyńską troską czyni ich uczestnikami swojego doświadczenia wiary i włącza ich do swego łona⁴.

¹ Por. część V, rozdz. I: *Wspólnota chrześcijańska i odpowiedzialność za katechizację*, gdzie mówi się o odpowiedzialności wspólnoty za katechezę. Ten rozdział rozważa ją jako „miejsce” katechizacji.

² Por. KONGREGACJA NAUKI WIARY, list *Communio notio*, 1: cyt., 838.

³ Por. OLB 13.

⁴ Por. CT 24.

Katecheza jest zawsze ta sama, ale „miejsca”⁵ katechizacji nadają jej szczególne cechy charakterystyczne. Ważne jest, aby wiedzieć, jaka jest rola każdego z nich w odniesieniu do katechezy.

Rodzina jako środowisko, czyli środek wzrostu w wierze

255. Rodzice są pierwszymi wychowawcami w wierze. Wraz z nimi, przede wszystkim w pewnych kulturach, wszyscy członkowie rodziny mają czynne zadanie uczestniczyć w wychowaniu jej najmłodszych członków. Konieczne jest bardziej konkretne określenie, w jakim sensie chrześcijańska wspólnota rodzinna jest „miejszem” katechezy.

Rodzina została określona jako „Kościół domowy”⁶. Oznacza to, że w każdej rodzinie chrześcijańskiej powinny się odzwierciedlać różne aspekty i funkcje życia całego Kościoła: posłanie, katecheza, świadectwo, modlitwa itd... Rzeczywiście, rodzina, w taki sam sposób jak Kościół, jest „polem, na które przenosi się Ewangelię i z którego się ona rozkrzewia”⁷. Rodzina jako „miejsce” katechezy ma szczególny przywilej: przekazuje Ewangelię, zakorzeniając ją w kontekście najgłębszych wartości ludzkich⁸. Na tej ludzkiej podstawie następuje głębsze wtajemniczenie w życie chrześcijańskie: przebudzenie zmysłu Boga, pierwsze kroki w modlitwie, wychowanie moralnego sumienia i formacja chrześcijańskiego zmysłu miłości ludzkiej, rozumianej jako odbicie miłości Boga Stwórcy i Ojca. Jednym słowem, chodzi o wychowanie chrześcijańskie będące bardziej świadectwem, które uczy, raczej okazjonalnie niż systematycznie, w sposób bardziej stały i codzienny niż podzielony na okresy. W tej katechezie rodzinnej coraz ważniejszy okazuje się wkład dziadków. Ich mądrość i zmysł religijny w wielu przypadkach mają decydujące znaczenie dla rozwijania klimatu rzeczywiście chrześcijańskiego.

⁵ CT 67. Chodzi o klasyczne wyrażenie w katechezie. Adhortacja apostolska mówi o *miejscach* katechezy (*de „locis” catecheseos*).

⁶ Por. LG 11; AA 11; FC 49.

⁷ EN 71.

⁸ Por. GS 52; FC 37.

Katechumenat chrzcielny dorosłych⁹

256. Katechumenat chrzcielny jest typowym *miejszem* katechizacji, któremu Kościół nadał charakter instytucjonalny, by przygotować dorosłych, którzy pragną stać się chrześcijanami, do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia¹⁰. W katechumenacie realizuje się bowiem ta „specyficzna formacja, przez którą dorosły, nawrócony na wiarę, jest prowadzony aż do wyznania wiary chrzcielnej w czasie wigilii paschalnej”¹¹.

Katecheza, jaka się odbywa w katechumenacie chrzcielny, jest ściśle związana ze wspólnotą chrześcijańską¹². Od chwili wejścia do katechumenatu „katechumeni są już «domownikami Chrystusa». Matka Kościół traktuje ich jak swoich, otacza miłością i troską...”¹³. Dlatego wspólnota chrześcijańska pomaga „kandydatom i katechumenom przez cały okres trwania wtajemniczenia, a więc w okresie prekatechumenatu, katechumenatu i mistagogii”¹⁴.

Ta ciągła obecność wspólnoty chrześcijańskiej wyraża się w różny sposób, co odpowiednio opisano w *Obrzędach chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*¹⁵.

Parafia jako środowisko katechetyczne

257. Parafia jest niewątpliwie najbardziej znaczącym miejscem, w którym formuje się i żyje wspólnota chrześcijańska. Jest ona powołana, by być domem rodzinnym, braterskim i przyjmującym, w którym chrześcijanie stają się świadomi tego, że są Ludem Bożym¹⁶. W parafii ujawniają się wszystkie różnice ludzkie, jakie potem znajdują

⁹ Por. część I, rozdz. III: *Katechumenat chrzcielny: struktura i stopnie*. Mówi się tu o katechumenacie chrzcielny jako *miejscu* katechezy i w relacji do ciągłej obecności w nim wspólnoty.

¹⁰ Por. DCG (1971) 130, gdzie opisuje się cel katechumenatu chrzcielny. Por. OCWD 4, który wskazuje związek katechumenatu chrzcielny ze wspólnotą chrześcijańską.

¹¹ OLB 8.

¹² Por. OCWD 4, 41.

¹³ OCWD 18.

¹⁴ Tamże, 41.

¹⁵ Por. OCWD 41.

¹⁶ Por. CT 67.

się i przejawiają w powszechności Kościoła¹⁷. Jest ona ponadto zwyczajnym środowiskiem, w którym rodzi się i wzrasta wiara. Stanowi więc bardzo odpowiednią przestrzeń wspólnotową do tego, by realizowana w niej posługa słowa była równocześnie nauczaniem, wychowaniem i żywym doświadczeniem.

W wielu krajach parafia jest dzisiaj poddana głębokim przemianom. Zmiany społeczne wywierają na nią ogromny wpływ. W wielkich miastach „została jakby zburzona na skutek niezmiernego rozrostu miast”¹⁸. Mimo to „parafia jest w dalszym ciągu miejscem, w którym chrześcijanie, nawet nie praktykujący, złączeni są ścisłymi więzami”¹⁹. Powinna więc ona nadal „pozostać krzewicielką i inspiratorką katechezy”²⁰, chociaż trzeba przyznać, że w pewnych okolicznościach nie może być ośrodkiem całej eklezjalnej funkcji katechizacji i że potrzebuje zintegrowania z innymi instytucjami.

258. Aby katecheza zdołała rozwinąć całą skuteczność w misji ewangelizacyjnej parafii, trzeba spełnić pewne warunki:

a) Katecheza dorosłych²¹ powinna nabrać pierwszorzędного znaczenia. Chodzi o rozwijanie „katechezy osób ochrzczonych, prowadzonej w formie katechumenatu i wykorzystującej pewne elementy *Obzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, które służą odkryciu i przeżywaniu ogromnych i nadzwyczajnych bogactw i odpowiedzialności wynikających z otrzymanego chrztu”²².

b) Z nową odwagą należy proponować głoszenie tym, którzy są daleko, i osobom obojętnym religijnie²³. Podstawowe znaczenie mogą mieć w tym względzie spotkania przedsakramentalne (*przygotowanie do małżeństwa, do chrztu i do pierwszej Komunii świętej dzieci...*)²⁴.

c) Jako solidnego punktu odniesienia dla katechezy wymaga się obecności centrum wspólnotowego złożonego z dojrzałych chrześcijan, już wtajemniczonych w wiarę, dla których należy zarezerwować od-

¹⁷ Por. AA 10.

¹⁸ CT 67.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ Znaczenie katechezy dorosłych zostało podkreślone w CT 43 i w DCG (1971) 20.

²² ChL 61.

²³ Por. EN 52.

²⁴ Por. DCG (1971) 96.

powiednią i zróżnicowaną opiekę duszpasterską. Będzie można łatwiej osiągnąć ten cel, jeśli będzie się rozwijać w parafiach formację małych wspólnot kościelnych²⁵.

d) Jeśli te poprzednie warunki, odniesione przede wszystkim do dorosłych, zostaną zrealizowane, w dużym stopniu będzie z nich korzystać katecheza przeznaczona dla dzieci i młodzieży, która zawsze pozostaje nieodzowna.

Szkoła katolicka

259. Szkoła katolicka²⁶ jest bardzo znaczącym *miejscem* dla formacji ludzkiej i chrześcijańskiej. Deklaracja *Gravissimum educationis* Soboru Watykańskiego II „wyznacza decydującą zmianę w historii szkoły katolickiej – przejście od szkoły-instytucji do szkoły-wspólnoty”²⁷.

Szkoła katolicka „zdąża... do celów kulturalnych i do prawdziwie ludzkiej formacji młodzieży. Jej właściwością zaś jest to, że:

– stwarza w społeczności szkolnej atmosferę prześiąkniętą ewangelicznym duchem wolności i miłości,

– dopomaga młodzieży, aby w rozwijaniu własnej osobowości wzrastała razem wedle nowego stworzenia, którym stała się przez chrzest,

– a całą ludzką kulturę porządkuje ostatecznie zgodnie z orędziem zbawienia”²⁸.

Program wychowawczy szkoły katolickiej powinien rozwijać się na podstawie tej koncepcji proponowanej przez Sobór Watykański II.

Ten program wychowawczy realizuje się we wspólnocie szkolnej, do której należą wszyscy bezpośrednio w nią włączeni: „nauczyciele, personel kierowniczy, administracyjny i pomocniczy, rodzice, którzy odgrywają główną rolę jako naturalni i niezastąpieni wychowawcy

²⁵ Należy zauważyć, że papież Jan Paweł II podkreśla w ChL 61 konieczność małych wspólnot kościelnych w kontekście parafii, a nie jako ruchu paralelnego, który obejmuje jej najlepszych członków: „*W niektórych parafiach... znaczną pomocą w formacji chrześcijan służą małe wspólnoty kościelne, dzięki którym do wszystkich zakątków dociera z całą mocą świadomość i doświadczenie kościelnej komunii i misji*”.

²⁶ Por. KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, dok. *Szkoła katolicka*: cyt.

²⁷ KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Wymiar religijny wychowania w szkole katolickiej*, 31: cyt.

²⁸ GE 8.

swoich dzieci, i uczniowie, współuczestnicy i odpowiedzialni jako prawdziwi uprzywilejowani i czynne podmioty procesu wychowawczego”²⁹.

260. Jeżeli uczniowie szkoły katolickiej należą w większości do rodzin, które wiążą się z tą szkołą z racji jej charakteru katolickiego, posługa słowa może być tam wypełniana w różnorodnych formach: pierwsze głoszenie, szkolne nauczanie religii, katecheza, homilia. Dwa z tych sposobów mają jednak w szkole katolickiej szczególne znaczenie: szkolne nauczanie religii i katecheza, których właściwy charakter został już ukazany³⁰.

Jeśli uczniowie i ich rodziny uczęszczają do szkoły katolickiej z powodu jej poziomu nauczania lub z innych przypadkowych powodów, działalność katechetyczna jest z konieczności ograniczona i własne nauczanie religijne – o ile jest możliwe – akcentuje charakter kulturowy. Wkład takiej szkoły jest zawsze „najwyższej wagi usługą dla ludzi”³¹ i elementem w ramach ewangelizacji Kościoła.

Biorąc pod uwagę wielość okoliczności społeczno-kulturowych i religijnych, w których działa szkoła katolicka w różnych krajach, trzeba, aby biskupi i Konferencje Episkopatu sprecyzowali sposoby działalności katechetycznej, jakie powinna realizować szkoła katolicka.

Stowarzyszenia, ruchy i grupy wiernych

261. Różne „stowarzyszenia, ruchy i grupy wiernych”³², jakie rozwijają się w Kościele partykularnym, mają na celu pomaganie uczniom Jezusa Chrystusa w wypełnianiu ich misji świeckiej w świecie i w samym Kościele. W takich grupach chrześcijanie poświęcają się „ćwiczeniom pobożnym i bezpośredniemu apostołstwu, dobroczynności i po-

²⁹ KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Wymiar religijny wychowania w szkole katolickiej*, 32: cyt.

³⁰ CT 69: „Szczególną cechą i najgłębszą racją szkoły katolickiej – którą też rodzice katoliccy powinni stawiać ponad inne – jest właśnie ta, że wychowanie religijne wprowadzane jest w całe przygotowanie wychowanków”; por. część I, rozdz. II, 73–76:

³¹ AG 12.

³² Por. CT 70.

mocy potrzebującym, chrześcijańskiej obecności w samych doczesnych sprawach tego świata”³³.

We wszystkich tych stowarzyszeniach i ruchach, w celu głębokiego kultywowania podstawowych wymiarów życia chrześcijańskiego, narzuca się konieczna formacja, dokonująca się w taki czy inny sposób: „Każde bowiem z tych zrzeszeń za pomocą sobie właściwych metod umożliwia formację głęboko wszczepioną w doświadczenie życia apostołskiego, a równocześnie daje okazję do integracji, ukonkretnienia i bliższego określenia formacji otrzymywanej przez swoich członków od innych osób i wspólnot”³⁴.

Katecheza jest zawsze podstawowym wymiarem w formacji każdego świeckiego. Dlatego te stowarzyszenia i ruchy na ogół rezerwują sobie „odpowiedni czas na katechezę”³⁵. Nie jest ona bowiem alternatywą dla formacji chrześcijańskiej, jakiej one dostarczają, ale jest jej istotnym wymiarem.

262. Gdy katecheza realizuje się w ramach tych stowarzyszeń i ruchów, trzeba zwrócić uwagę na niektóre aspekty. W szczególności:

a) Należy uwzględniać „własną naturę”³⁶ katechezy, rozwijając całe bogactwo jej treści przez potrójny wymiar słowa, pamięci i świadectwa (*doktryna, celebracja i zaangażowanie życiowe*)³⁷. Katecheza, bez względu na „miejsce”, w jakim jest realizowana, jest przede wszystkim organiczną i podstawową formacją wiary. Powinna więc obejmować „poważne studium nauki chrześcijańskiej”³⁸ oraz stanowić poważną formację religijną otwartą na wszystkie elementy życia chrześcijańskiego³⁹.

b) Nie jest przeszkodą, by własny cel stowarzyszeń i ruchów – z ich charyzmatami – mógł wyrażać, z określonymi akcentami, katechezę,

³³ CT 70. Mówi się tutaj o stowarzyszeniach, ruchach i grupach wiernych, w których podejmuje się troskę o aspekty katechetyczne w ich celach formacyjnych, które jednak nie powstają, by działać bezpośrednio w środowiskach katechetycznych.

³⁴ ChL 62.

³⁵ Por. CT 67.

³⁶ CT 47.

³⁷ Por. tamże.

³⁸ CT 47. W tym tekście Jan Paweł II mówi o różnych grupach ludzi młodych: grupy działalności katolickiej, grupy charytatywne, modlitewne, grupy refleksji chrześcijańskiej... Papież prosi, by nie brakowało w nich „poważnego studium nauki chrześcijańskiej”. Katecheza jest wymiarem, jaki należy uwzględnić w życiu apostołskim świeckich.

³⁹ Por. CT 21.

która mimo wszystko powinna pozostać wierna swemu własnemu charakterowi. Wychowanie oparte na własnej duchowości jakiegoś stowarzyszenia lub ruchu – która jest zawsze wielkim bogactwem dla Kościoła – będzie typowe dla czasu następującego po okresie podstawowej formacji chrześcijańskiej, która jest wspólna dla każdego chrześcijanina. Najpierw trzeba raczej wychowywać do tego, co jest wspólne wszystkim członkom Kościoła, niż do tego, co szczególne lub różnicujące.

c) Podobnie trzeba stwierdzić, że ruchy i stowarzyszenia, jeśli chodzi o katechezę, nie są zwykłą alternatywą dla parafii, gdyż ta jest podstawową wspólnotą wychowującą⁴⁰.

Kościelne wspólnoty podstawowe

263. W ostatnich latach bardzo rozpowszechniły się kościelne wspólnoty podstawowe⁴¹. Te grupy chrześcijan „rodzą się z potrzeby gorliwego życia życiem Kościoła albo z pragnienia i poszukiwania bardziej ludzkiego sposobu życia, o co trudno w dużych wspólnotach kościelnych...”⁴²

Kościelne wspólnoty podstawowe są „znakiem żywotności Kościoła”⁴³. Uczniowie Chrystusa gromadzą się w nich w celu uważnego słuchania słowa Bożego, poszukiwania bardziej braterskich relacji, celebrowania misteriiw chrześcijańskich w swoim życiu i zaangażowania się na rzecz przekształcania społeczeństwa. Wraz z tymi wymiarami ściśle chrześcijańskimi wyłaniają się także ważne wartości ludzkie: przyjaźń i uznanie osobiste, duch współodpowiedzialności, kreatywność, odpowiedź na powołanie, zainteresowanie problemami świata i Kościoła. Może z nich wynikać ubogacające doświadczenie wspólnotowe, „prawdziwy wyraz jedności i narzędzie do budowania jej w postaci bardziej pogłębionej”⁴⁴.

Aby być autentyczna, „każda wspólnota... winna żyć w jedności z Kościołem partykularnym i powszechnym, w szczerej łączności

⁴⁰ Por. CT 67.

⁴¹ EN 58 wskazuje, że kościelne wspólnoty podstawowe zakwitają prawie w całym Kościele. RM 51 stwierdza, że chodzi o *szybko rozwijające się zjawisko*.

⁴² EN 58.

⁴³ RM 51; por. EN 58; LC 69.

⁴⁴ RM 51.

z pasterzami i urzędem nauczycielskim, troszcząc się o oddziaływanie misyjne oraz unikając wszelkiego zamykania się i manipulacji ideologicznej”⁴⁵.

264. W kościelnych wspólnotach podstawowych może się rozwijać bardzo owocna katecheza:

– Braterski klimat, w jakim żyje wspólnota, jest odpowiednim środowiskiem do integralnego działania katechetycznego, zawsze przy umiejętnym poszanowaniu natury i własnego charakteru katechezy.

– Katecheza służy pogłębieniu życia wspólnotowego, gdyż zapewnia podstawy życia chrześcijańskiego wiernych. Bez niej kościelne wspólnoty podstawowe nie będą trwałe.

– Mała grupa jest w końcu odpowiednim miejscem do przyjęcia tych, którzy zakończyli proces katechizacji.

⁴⁵ Tamże; por. EN 58; LC 69.

ROZDZIAŁ IV

Organizacja duszpasterstwa katechetycznego w Kościele partykularnym

ORGANIZACJA I WYPEŁNIANIE ZADANIA

Służba diecezjalna na rzecz katechezy

265. Organizacja duszpasterstwa katechetycznego ma za punkt odniesienia biskupa i diecezję. Referat katechetyczny (*Officium catechisticum*) jest „narzędziem, którym posługuje się biskup – głowa wspólnoty i wykładowca nauki – dla kierowania całą działalnością katechetyczną w diecezji”¹.

266. Do najważniejszych zadań diecezjalnego Referatu katechetycznego należy:

a) Analiza sytuacji² diecezjalnej odnośnie do wychowania wiary. W tej analizie należałoby sprecyzować, między innymi, realne potrzeby diecezji w stosunku do praktyki katechetycznej.

b) Opracowanie programu działania³, który wskaże jasne cele, zaproponuje kierunki i ukaze konkretne działania.

¹ DCG (1971) 126. Referat katechetyczny (*Officium catechisticum*) został ustanowiony we wszystkich diecezjach dekretem *Provido sane*: Św. KONGREGACJA SOBÓRU, dekret *Provido sane* (12 stycznia 1935): AAS 27 (1935) 151; por. także KPK, kan. 775, § 1.

² Por. DCG (1971) 100. Por. kierunki sugerowane we Wprowadzeniu i to, co zostało stwierdzone w tym rozdziale: *Analiza sytuacji i potrzeb*.

³ Por. DCG (1971) 103. Por. w tym rozdziale: *Program działania i ukierunkowania katechetyczne*.

c) Pomoc katechetom i ich formowanie. W tym celu należy założyć ośrodki, które uważa się za bardziej odpowiednie⁴.

d) Opracowanie lub przynajmniej wskazanie parafiom i katechetom narzędzi koniecznych dla ich pracy katechetycznej: katechizmy, dyrektoria, programy dla różnych grup wiekowych, przewodniki dla katechetów, materiały dla katechizowanych, środki audiowizualne...⁵

e) Rozwijanie i popieranie instytucji ściśle katechetycznych w diecezji (*katechumenat chrzcielny, katecheza parafialna, grupa odpowiedzialnych za katechezę*), które są jakby „podstawowymi komórkami”⁶ działalności katechetycznej.

f) Troska przede wszystkim o polepszenie zasobów osobowych i materialnych na poziomie diecezjalnym, parafialnym, jak również dekanalnym⁷.

g) Współpraca z Referatem ds. liturgii, z uwzględnieniem jej istotnego znaczenia dla katechezy, a w szczególności dla katechezy wtajemniczająco-katechumenalnej.

267. Aby wypełnić te zadania, Referat katechetyczny powinien obejmować „zespół osób posiadających odpowiednie kompetencje. Zakres i różnorodność problemów, nad którymi trzeba się zastanowić, wymaga się rozłożenia odpowiedzialności na wiele osób naprawdę biegłych”⁸. Trzeba, aby do tej służby diecezjalnej byli zwykle włączani kapłani, zakonnicy i świeccy.

Katecheza jest działalnością tak podstawową w życiu Kościoła partykularnego, że „każda diecezja musi posiadać własny Referat katechetyczny”⁹.

⁴ Por. DCG (1971) 108–109. Por. część V, rozdz. II: *Duszpasterstwo katechetyczne w Kościele partykularnym i Szkoły katechetyczne i wyższe ośrodki dla specjalistów w dziedzinie katechezy*.

⁵ Por. DCG (1971) 116–124.

⁶ DCG (1971) 126.

⁷ Por. CT 63. Papież Jan Paweł II zaleca, aby nadać katechezie „odpowiednie i skuteczne struktury, obejmujące i wspomagające ludzi, pomoce i urzędników, a także konieczne fundusze” (tamże).

⁸ DCG (1971) 126.

⁹ Tamże.

Współpraca międzydiecezjalna

268. Taka współpraca jest w naszych czasach szczególnie owocna. Racje nie tylko bliskości geograficznej, lecz także jednorodności kulturowej przemawiają za wspólną pracą katechetyczną. „Jest rzeczą wskazaną, ażeby różne diecezje zespalały własną działalność, jednocząc dla wspólnego pożytku doświadczenia i poczynania, obowiązki i pomoce; by diecezje bardziej przygotowane pomagały innym oraz by opracowywano program wspólnego działania obejmujący cały region”¹⁰.

Służba Konferencji Episkopatu

269. „Przy Konferencji Episkopatu można powołać urząd katechetyczny, którego głównym zadaniem byłoby świadczenie pomocy poszczególnym diecezjom w sprawach katechezy”¹¹.

Ta możliwość, którą daje Kodeks Prawa Kanonicznego, jest realizowana przez większość Konferencji Episkopatu. Referat katechetyczny lub Ośrodek Krajowy ds. Katechezy przy Konferencji Episkopatu pełni dwie funkcje¹²:

- Służy potrzebom katechetycznym, które dotyczą wszystkich diecezji danego terytorium. Zajmuje się publikacjami, które mają zasięg narodowy, kongresami narodowymi, współpracą ze środkami społecznego przekazu i w ogóle wszystkimi pracami oraz zadaniami, które przekraczają możliwości poszczególnych diecezji lub regionu.

- Służy diecezjom i regionom w rozpowszechnianiu informacji i programów katechetycznych, aby koordynować działanie i pomagać diecezjom mniej rozwiniętym w dziedzinie katechezy.

Jeśli odpowiedni Episkopat uzna to za użyteczne, to do kompetencji Referatu katechetycznego lub ośrodka krajowego będzie należało koordynowanie swojej działalności z działalnością innych referatów narodowych przy Episkopacie i innych instytucji katechetycznych, jak również współpraca z działaniami katechetycznymi na poziomie mię-

¹⁰ DCG (1971) 127.

¹¹ KPK, kan. 775, § 3.

¹² Por. DCG (1971) 129.

dzynarodowym. Wszystko to jako organizm pomocniczy dla biskupów należących do Konferencji Episkopatu.

Służba Stolicy Apostolskiej

270. „Rozkaz Chrystusa głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu odnosi się przede wszystkim i bezpośrednio do nich (biskupów), z Piotrem i pod kierownictwem Piotra”¹³. Posługa Następcy Piotra – w tym kolegialnym nakazie Chrystusa dotyczącym głoszenia i przekazywania Ewangelii – nabiera podstawowego znaczenia. Posługę tę bowiem należy uważać „nie tylko za całościową służbę, która obejmuje każdy Kościół partykularny „z zewnątrz”, ale jako już należącą do istoty każdego Kościoła partykularnego „od wewnątrz”¹⁴.

Posługa Piotra w katechezie jest realizowana w wyjątkowy sposób przez jego nauczanie. W tym, co dotyczy katechezy, papież działa w sposób bezpośredni i szczególny za pośrednictwem Kongregacji ds. Duchowieństwa, która pomaga „papieżowi w wypełnianiu jego najwyższego urzędu pasterskiego”¹⁵.

271. „Na podstawie swojego zadania (Kongregacja ds. Duchowieństwa):

- troszczy się o promocję formacji religijnej wiernych każdego wieku i stanu;

- ogłasza potrzebne normy, by nauczanie katechezy było prowadzone w odpowiedni sposób;

- czuwa, aby formacja katechetyczna była prowadzona w poprawny sposób;

- udziela wymaganej aprobaty Stolicy Świętej dla katechizmów i innych pism dotyczących nauczania katechetycznego, po uzgodnieniu z Kongregacją Nauki Wiary¹⁶;

¹³ AG 38. Por. KPK, kan. 756, § 1.

¹⁴ JAN PAWEŁ II, Przemówienie do Biskupów Stanów Zjednoczonych (16 września 1987), 4, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, X 3 (1987) 556. Wyrażenie to zostało przejęte w: KONGREGACJA NAUKI WIARY, list *Communione notio*, 13: cyt., 846.

¹⁵ JAN PAWEŁ II, konst. apost. *Pastor Bonus* (28 czerwca 1988) wskazuje na reformę Kurii Rzymskiej, jakiej domagał się Sobór Watykański II; por. CD 9. Pierwsza reforma została promulgowana przez konst. apost. *Regimini Ecclesiae universae* Pawła VI, z dnia 18 sierpnia 1967: AAS 59 (1967) 885–928.

¹⁶ Por. 282 i 285 niniejszego rozdziału.

– pomaga referatom katechetycznym i śledzi inicjatywy dotyczące formacji religijnej oraz mającej charakter międzynarodowy, koordynuje ich działalność i udziela im pomocy, jeśli zachodzi potrzeba”¹⁷.

KOORDYNACJA KATECHEZY

Znaczenie rzeczywistej koordynacji katechezy

272. *Koordynacja katechezy* jest ważnym zadaniem w ramach Kościoła partykularnego. Może ona być rozważana:

- w ramach samej katechezy, wśród jej rozmaitych form kierujących się do różnych grup wiekowych i środowisk społecznych;
- w odniesieniu do związków, jakie katecheza posiada z innymi formami posługi słowa oraz z innymi działaniami ewangelizującymi.

Koordynacja katechezy nie jest faktem wyłącznie strategicznym, nastawionym na większą skuteczność działalności ewangelizacyjnej, ale posiada głębszy wymiar teologiczny. Działalność ewangelizacyjna powinna być dobrze koordynowana, ponieważ zmierza do *jedności wiary*, która podtrzymuje wszystkie działania Kościoła.

273. W tej sekcji rozważa się:

- koordynację wewnętrzną katechezy, aby Kościół partykularny służył jej w sposób jednorodny i spójny;
- więź między działalnością misyjną i działaniem katechumenalnym – które nakładają się wzajemnie – w kontekście misji *ad gentes*¹⁸ lub „nowej ewangelizacji”¹⁹;
- konieczność dobrze koordynowanego duszpasterstwa wychowania wobec samych wychowawców, którzy zwracają się do dużej liczby adresatów, przede wszystkim do dzieci i dorastającej młodzieży.

Sobór Watykański II sam żywo zalecał koordynowanie całej działalności duszpasterskiej, by lepiej ukazała się jedność Kościoła partykularnego²⁰.

¹⁷ PB 94.

¹⁸ RM 33.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Por. CD 17: „Należy rozwijać różne formy apostołatu oraz dążyć do uwzględnienia i ścisłego zespolenia pod kierownictwem biskupa wszelkich dzieł apostołskich

Konkretny i spójny diecezjalny program katechetyczny

274. *Diecezjalny program katechetyczny* jest całościową ofertą katechetyczną Kościoła partykularnego, który w sposób systematyczny, spójny i skoordynowany integruje różne procesy katechetyczne proponowane przez diecezję dla adresatów będących w różnym wieku²¹.

W tym znaczeniu każdy Kościół partykularny, przede wszystkim jeśli chodzi o wtajemniczenie chrześcijańskie, powinien ofiarować przynajmniej podwójną posługę:

a) Jednolity i spójny proces wtajemniczenia chrześcijańskiego dla *dzieci, dorastających i młodzieży*, powiązany wewnętrznie z przyjęciem sakramentów wtajemniczenia i zestrojony z duszpasterstwem wychowania.

b) Proces katechezy dla *dorosłych*, ofiarowany chrześcijanom, którzy potrzebują nadania podstaw swojej wierze, realizując lub uzupełniając wtajemniczenie chrześcijańskie zapoczątkowane przez chrzest.

W wielu narodach pojawia się dzisiaj potrzeba procesu katechetycznego dla *osób starszych*, ofiarowanego tym chrześcijanom, którzy doszedłszy do trzeciej i ostatecznej fazy swojego życia, pragną, być może po raz pierwszy w życiu, położyć mocne fundamenty pod swoją wiarę.

275. Te różne procesy katechetyczne, każdy z możliwymi wariantami społeczno-kulturowymi, nie powinny być organizowane oddzielnie, jak gdyby były „terenami oddzielonymi od siebie czy pozbawionymi wzajemnej łączności”²². Jest konieczne, by oferta katechetyczna Kościoła partykularnego była odpowiednio koordynowana. Wśród różnych form katechezy trzeba, „aby się one między sobą uzupełniały”²³.

Jak już wskazano powyżej, *zasadą organizacyjną*, która nadaje spójność różnym procesom katechetycznym ofiarowanym przez Kościół partykularny, jest uwaga skierowana na katechezę dorosłych. Jest

w diecezji lub na jej odrębnych terenach, które by zestroiło w harmonijnej działalności wszelkie przedsięwzięcia oraz instytucje katechetyczne, misyjne, charytatywne, społeczne, rodzinne, szkolne oraz jakiegokolwiek inne, mające w założeniu cele duszpasterskie, żeby przez tę współpracę ujawniła się zarazem jedność diecezji”.

²¹ Por. część IV, rozdz. II: *Katecheza dostosowana do wieku*.

²² CT 45.

²³ Tamże.

ona osią wiodącą, dookoła której krąży i którą się inspirować katecheza dzieci i osób trzeciego wieku²⁴.

Fakt ofiarowania różnych procesów katechetycznych w jednym diecezjalnym programie katechetycznym nie oznacza, że sam adresat powinien je przejść jeden po drugim. Jeśli osoba młoda zbliża się do progu wieku dojrzałego z dobrze zakorzenioną wiarą, nie potrzebuje katechezy o charakterze katechumenalnym dla dorosłych, lecz innego, solidniejszego pokarmu, który pomógłby jej w stałym dojrzewaniu w wierze. W takiej samej sytuacji znajdują się ci, którzy dochodzą do trzeciego wieku z głęboką wiarą.

Wraz z tą ofertą procesów wtajemniczających, absolutnie nieodzowną, Kościół partykularny powinien ofiarować także zróżnicowane procesy katechezy stałej dla chrześcijan dorosłych.

Katechizacja w kontekście nowej ewangelizacji

276. Gdy definiujemy katechezę jako *moment* w całym procesie ewangelizacji, pojawia się oczywiście problem koordynowania działalności katechetycznej z działalnością misyjną, która ją poprzedza, i z działalnością duszpasterską, która za nią idzie. Są różne elementy, „które przygotowują katechezę lub z niej wynikają”²⁵.

W tym sensie związek między głoszeniem misyjnym, które zmierza do wzbudzenia wiary, i katechezą wtajemniczającą, która stara się jej nadać podstawy, ma decydujące znaczenie dla ewangelizacji.

To powiązanie okazuje się w pewien sposób bardziej oczywiste w sytuacji misji *ad gentes*²⁶. Dorośli nawróceni przez pierwsze głoszenie wchodzą do katechumenatu, gdzie są katechizowani.

W sytuacji, która wymaga „nowej ewangelizacji”²⁷, koordynowanie staje się bardziej złożone, zważywszy, że niekiedy chce się wprowadzić zwyczajną katechezę młodzieży i dorosłych, którzy jej potrzebują, zanim nastąpi głoszenie i doprowadzenie ich do wiary w Chrystusa. Podobne problemy pojawiają się w przypadku katechezy

²⁴ Por. DCG (1971) 20, gdzie wskazuje się, jak różne formy katechezy są ukierunkowane (*ordinantur*) na katechezę dorosłych.

²⁵ CT 18.

²⁶ RM 33.

²⁷ Tamże.

dzieci i formacji ich rodziców²⁸. Niekiedy proponuje się formy katechezy stałej dla dorosłych, którzy wymagają raczej prawdziwej katechezy wtajemniczającej.

277. Aktualna sytuacja ewangelizacji wymaga, aby te dwa działania – głoszenie misyjne i katecheza wtajemniczająca, były rozumiane w sposób skoordynowany i ofiarowane, w Kościele partykularnym, za pośrednictwem *jednorodnego* programu ewangelizacyjnego, *misyjnego i katechumenalnego*. Katecheza powinna być dzisiaj postrzegana przede wszystkim jako konsekwencja skutecznego głoszenia misyjnego. Wskazanie dekretu *Ad gentes*, który umieszcza katechumenat w kontekście działania misyjnego Kościoła, jest podstawowym kryterium dla katechezy²⁹.

Katecheza w duszpasterstwie wychowania

278. *Duszpasterstwo wychowania* w Kościele partykularnym powinno ustalić konieczną koordynację między różnymi „miejscami”, w których dokonuje się wychowanie wiary. Jest niezmiernie ważne, aby wszystkie środki katechetyczne „zmierzały naprawdę ku jednemu i temu samemu wyznaniu wiary, ku takiemu samemu oddaniu się Kościołowi, ku służeniu społeczności w tym samym ewangelicznym duchu”³⁰.

Koordynacja wychowawcza odnosi się przede wszystkim do dzieci, do dorastających i młodzieży. Trzeba, by Kościół partykularny w jednym programie duszpasterstwa wychowawczego zintegrował różne sektory i środowiska, służące wychowaniu chrześcijańskiemu młodzieży. Wszystkie te miejsca uzupełniają się wzajemnie, podczas gdy żadne z nich, potraktowane oddzielnie, nie może realizować całości wychowania chrześcijańskiego.

Ponieważ te wszystkie działania wychowawcze kierują się do tej samej osoby dziecka lub młodego, jest ważne, by różne oddziaływania miały taką samą inspirację podstawową. Jakakolwiek sprzeczność między tymi działaniami jest szkodliwa, gdyż każde z nich ma swoją

²⁸ Por. CT 19 i 42.

²⁹ Por. AG 11–15. Pojęcie ewangelizacji jako procesu podzielonego na etapy zostało przeanalizowane w części I, rozdz. I: *Proces ewangelizacji*.

³⁰ CT 67.

własną specyfikę i swoje własne znaczenie. W tym sensie ważne jest, by zatroszczyć się o taki program wtajemniczenia chrześcijańskiego dla Kościoła partykularnego, który zintegrowałby różne zadania wychowawcze i uwzględnił wymagania nowej ewangelizacji.

NIEKTÓRE WŁASNE ZADANIA POSŁUGI KATECHETYCZNEJ

Analiza sytuacji i potrzeb

279. Organizując działalność katechetyczną, Kościół partykularny powinien mieć jako punkt wyjścia *analizę sytuacji*. „Przedmiot tego dociekania jest wieloraki. Obejmuje bowiem badania działalności duszpasterskiej i analizę sytuacji religijnej, jak również warunków socjologicznych, kulturalnych i ekonomicznych, chodzi zaś przy tym o ustalenie, w jakim zakresie te fakty życia wspólnego mogą mieć wpływ na proces ewangelizacji”³¹. Chodzi o uświadomienie sobie stanu rzeczywistości, rozważanej w odniesieniu do katechezy i do jej potrzeb.

Mówiąc bardziej konkretnie:

– W *analizie działania duszpasterskiego* trzeba mieć jasną świadomość stanu katechezy: jak jest ona rzeczywiście usytuowana w procesie ewangelizacyjnym; jak wygląda równowaga i artykulacja między różnymi sektorami katechetycznymi (dzieci, dorastający, młodzież, dorośli...); jak przebiega koordynowanie katechezy z chrześcijańskim wychowaniem w rodzinie, z wychowaniem szkolnym, ze szkolnym nauczaniem religii i z innymi formami wychowania wiary; jak przedstawia się jej jakość wewnętrzna; jak wyglądają nauczane treści i stosowana metodologia; jakie są cechy charakterystyczne katechetów i ich formacja.

– „*Analiza sytuacji religijnej*” obejmuje przede wszystkim trzy poziomy ściśle między sobą powiązane: *zmysł sacrum*, to znaczy tych doświadczeń ludzkich, które poprzez swoją głębię dążą do otwarcia się na misterium; *zmysł religijny*, czyli konkretne sposoby rozumienia Boga i komunikacji z Nim przez określony naród; *sytuacje wiary* u różnych typów ludzi wierzących. A w związku z tymi poziomami

sytuacja moralna, jaką się przeżywa, z wartościami, jakie się wyłaniają, oraz cieniami i najszerzej rozpowszechnionymi antywartościami.

– „*Analiza społeczno-kulturowa*”, o której mówiono odnośnie do nauk humanistycznych w formacji katechetów³², jest tak samo konieczna. Trzeba przygotować katechumenów i katechizowanych do obecności chrześcijańskiej w świecie.

280. Analiza sytuacji na wszystkich tych poziomach „winna również przekonać osoby zajmujące się posługą słowa, że sytuacje ludzkie są ambiwalentne w odniesieniu do działalności duszpasterskiej. Dlatego pracownicy Ewangelii mają się uczyć odkrywać możliwości, jakie otwierają się dla ich działalności duszpasterskiej w nowej i odmiennej sytuacji... Zawsze bowiem możliwy jest proces przemiany, który otwiera drogę do wiary”³³.

Ta analiza sytuacji jest pierwszym narzędziem roboczym o charakterze informacyjnym, jakie służba katechetyczna podaje duszpasterzom i katechetom.

Program działania i wskazania katechetyczne

281. Po uważnym przyjrzeniu się sytuacji, trzeba przystąpić do sformułowania *programu działania*. Określa on cele, środki duszpasterstwa katechetycznego i normy, jakie ją regulują, z głębokim uwzględnieniem potrzeb lokalnych, a zarazem w pełnej harmonii z celami i normami Kościoła powszechnego.

Program lub plan działania powinien być praktyczny, gdyż ukierunkowuje działanie katechetyczne na szczeblu diecezjalnym lub międzydiecezjalnym. Z samej swojej natury obejmuje on zazwyczaj określony czas, na końcu którego odnawia się go przez nowe akcenty, nowe cele i nowe środki.

Doświadczenie wskazuje, że program działania jest bardzo użyteczny dla katechezy, ponieważ w określaniu niektórych wspólnych celów sugeruje ujednolicenie wysiłków i wspólną pracę. Dlatego jego pierwszym warunkiem powinien być realizm połączony z prostotą, zwięzłością i jasnością.

³² Por. część V, rozdz. V.

³³ DCG (1971) 102; por. Wprowadzenie, 16.

³¹ DCG (1971) 100.

282. Wraz z programem działania – skoncentrowanym przede wszystkim na czynnościach operacyjnych – różne Episkopaty opracowują, na poziomie narodowym, narzędzia o charakterze bardziej refleksyjnym i ukierunkowującym, które dostarczają kryteriów dla właściwej katechezy. Są one różnie nazywane: *dyrektoria katechetyczne, ukierunkowania katechetyczne, dokumenty bazowe, teksty podstawowe* itd. Przeznaczone przede wszystkim dla odpowiedzialnych za katechezę i katechetów, wyjaśniają one pojęcie katechezy: jej naturę, cel, zadania, treści, adresatów, metodę. Te dyrektoria lub wskazania ogólne, ustalane przez Konferencje Episkopatu lub wydawane pod ich nadzorem, powinny realizować ten sam proces opracowywania i zatwierdzania, jaki jest przewidziany dla katechizmów. Oznacza to, że przed promulgacją powinny być przedstawione do zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej³⁴.

Te dyrektywy lub wskazania katechetyczne są zazwyczaj elementem dostarczającym poważnej inspiracji dla katechezy Kościołów lokalnych i ich opracowanie jest zalecane i potrzebne, ponieważ, między innymi, stanowią ważny punkt odniesienia dla formacji katechetów. Ta typologia różnych pomocy jest bezpośrednio i wewnętrznie związana z posługą biskupią.

Opracowanie narzędzi i pomocy dydaktycznych dla potrzeb katechizacji

283. Obok narzędzi poświęconych ukierunkowaniu i programowaniu całej działalności katechetycznej (*analiza sytuacji, program działania i Dyrektorium katechetyczne*) istnieją narzędzia robocze o zastosowaniu bezpośrednim, które są wykorzystywane w katechizacji. Na pierwszym miejscu należy odnotować *teksty dydaktyczne*³⁵, które są prze-

³⁴ Por. DCG (1971) 117 i 134; PB 94.

³⁵ Odnośnie do ogółu *podręczników katechetycznych* adhortacja *Catechesi tradendae* stwierdza: „Jednym z ważniejszych sposobów odnowy katechetycznej jest dziś nowe opracowanie podręczników katechetycznych i zwiększenie ich liczby w całym prawie Kościele. Szczęśliwie ukazały się już liczne tego typu dzieła, stanowiące prawdziwy skarb dla dobra nauczania katechetycznego” (CT 49).

DCG (1971) 120 określa *teksty dydaktyczne* w następujący sposób: „Teksty dydaktyczne są pomocami dla katechizowanej społeczności chrześcijańskiej. Żaden tekst nie może zastąpić żywego przekazywania orędzia chrześcijańskiego. Jednakże mimo wszystko teksty mają wielkie znaczenie, ponieważ są pomocne przy obszerniejszym wyjaśnianiu dokumentów chrześcijańskiej tradycji oraz elementów sprzyjających działalności katechetycznej”.

kazywane bezpośrednio do rąk katechumenów i katechizowanych. Użytecznymi pomocami są ponadto *przewodniki* dla katechetów, a w przypadku katechezy dzieci, dla rodziców³⁶. Tak samo ważne są *środki audiowizualne*, które wykorzystuje się w katechezie i wobec których trzeba dokonać odpowiedniego wyboru³⁷.

Kryterium inspirującym tych narzędzi roboczych powinna być podwójna wierność Bogu i osobie ludzkiej, która jest podstawowym prawem całego życia Kościoła. Chodzi tu o umiejętność połączenia doskonałej wierności doktrynalnej z głębokim przystosowaniem do człowieka, przy uwzględnieniu psychologii wieku i kontekstu społeczno-kulturowego, w jakim on żyje.

Można krótko powiedzieć, że te narzędzia katechetyczne powinny:

– być „związane z konkretnym życiem tych ludzi, dla których są przeznaczone i których wewnętrzne troski, pytania, walki i nadzieje mają być bezpośrednio uwzględnione”³⁸;

– starać się „używać języka zrozumiałego dla współczesnych ludzi”³⁹;

– dążyć do poruszenia „swoich czytelników, aby w nich rodziło się pełniejsze poznanie tajemnic Chrystusowych, z którego płynie prawdziwe nawrócenie, a potem życie bardziej zgodne z wolą Bożą”⁴⁰.

Opracowanie katechizmów lokalnych: bezpośrednia odpowiedzialność posługi biskupiej

284. Wśród wszystkich narzędzi katechetycznych najważniejsze miejsce zajmują katechizmy⁴¹. Ich znaczenie wynika z faktu, że orędzie,

³⁶ Odnośnie do *przewodników*, DCG (1971) 121 wskazuje na to, co powinny one zawierać: „Wykład orędzia zbawienia (trzeba sięgać do źródeł i dobrze rozróżniać między tym, co należy do wiary i obowiązującej nauki, a tym, co stanowi jedynie opinie teologów): wskazania psychologiczne i pedagogiczne; sugestie metodyczne”.

³⁷ Por. część III, rozdz. II: *Środki masowego przekazu*; por. DCG (1971) 122.

³⁸ CT 49.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Zagadnienie katechizmów lokalnych zostało podjęte w części II, rozdz. II: *Katechizmy w Kościele lokalnym*. W tym miejscu zostały przedstawione tylko niektóre kryteria służące ich opracowaniu. Przez określenie „Katechizmy lokalne” niniejszy dokument odnosi się do katechizmów opracowywanych przez Kościoły partykularne lub Konferencje Episkopatu.

jakie przekazują, jest uznane za autentyczne i własne przez pasterzy Kościoła.

Jeśli biskup powinien być zawsze głową całej działalności katechetycznej, to biskupi są w sposób bardzo bezpośredni odpowiedzialni za publikację katechizmów. Ostatecznie biskupi, pierwsi katecheci Kościołów partykularnych, są odpowiedzialni za katechizmy narodowe, regionalne lub diecezjalne, opracowane z udziałem pracowników katechezy.

W redakcji katechizmu należy brać pod uwagę przede wszystkim następujące kryteria:

a) doskonałą zgodność z Katechizmem Kościoła Katolickiego, „pewnym i autentycznym punktem odniesienia... dla katechizmów lokalnych”⁴²;

b) dokładne uwzględnienie norm i kryteriów przedstawienia orędzia ewangelicznego nakreślonego przez Dyrektorium ogólne o katechizacji, które jest również „trwałą normą”⁴³ dla katechezy.

285. „Uprzednie zatwierdzenie Stolicy Apostolskiej”⁴⁴, jakiego wymaga się dla katechizmów wydawanych przez Konferencje Episkopatu, powinno być rozumiane w ten sposób, że są one dokumentami, przez które Kościół powszechny, w różnych środowiskach społeczno-kulturowych, do których jest posłany, głosi i przekazuje Ewangelię oraz „rodzi Kościoły partykularne... wyrażając się w nich”⁴⁵. Zatwierdzenie katechizmu jest uznaniem faktu, że jest on tekstem Kościoła powszechnego dla określonej sytuacji i kultury.

⁴² FD 4.

⁴³ CT 50.

⁴⁴ DCG (1971) 119, 134; KPK, kan. 775, § 2; PB 94.

⁴⁵ KONGREGACJA NAUKI WIARY, list *Communio notio*, 9: cyt., 843.

ZAKOŃCZENIE

286. W sformułowaniu niniejszych wskazań i ukierunkowań nie szczędzono wysiłku, aby każda refleksja znalazła swe źródło i podstawę w nauczaniu Soboru Watykańskiego II oraz w następnych i głównych wypowiedziach Kościoła. Ponadto zwrócono dużą uwagę na doświadczenia życia eklezjalnego różnych narodów, jakie miały miejsce w tym czasie. W świetle wierności Duchowi Świętemu dokonano koniecznego rozpoznania w stosunku do odnowy Kościoła i do lepszej służby na rzecz ewangelizacji.

287. Nowe Dyrektorium jest skierowane do wszystkich Pasterzy Kościoła, do ich współpracowników i katechetów w nadziei, że jest zachętą w służbie, którą powierza im Kościół i Duch Święty, a którą jest rozwijanie wzrostu wiary u tych, którzy uwierzyli.

Zawarte tu wskazania zamierzają tylko ukazać i wyjaśnić naturę katechezy oraz normy i kryteria, które kierują tą posługą ewangelizacyjną Kościoła; zamierzają ponadto, mocą słowa i wewnętrznego działania Ducha Świętego, ożywić nadzieję w tych, którzy trudzą się na tym uprzywilejowanym polu działalności eklezjalnej.

288. Skuteczność katechezy jest i będzie nieustannym darem Bożym, za pośrednictwem działania Ducha, Ojca i Syna.

O tej całkowitej zależności katechezy od interwencji Bożej naucza apostoł Paweł w liście do Koryntian: *Ja siałem, Apollos podlewał, lecz Bóg dał wzrost. Otóż nic nie znaczy ten, kto sieje, ani ten, kto podlewa, tylko Ten, który daje wzrost – Bóg* (1 Kor 3, 6-7).

Nie jest możliwa ani katecheza, ani ewangelizacja bez działania Boga za pośrednictwem Ducha Świętego¹. W praktyce katechetycznej ani najbardziej zaawansowane techniki pedagogiczne, ani katecheta, obdarzony wyjątkową osobowością, nigdy nie mogą zastąpić cichego

¹ Por. EN 75.

i dyskretnego działania Ducha Świętego². To On – „Duch Święty jest rzeczywiście nadrzędnym podmiotem całej misji kościelnej”³; to On jest pierwszorzędnym katechetą; to On jest „mistrzem wewnętrznym” tych, którzy wzrastają w Panu⁴. To On jest „głównym sprawcą całego dzieła katechizacji i nauczycielem tych, którzy je wykonują”⁵.

289. Niech więc mieszkają we wnętrzu ducha katechety cierpliwość i ufność, że sam Bóg jest tym, który sprawia narodziny, wzrost i owocowanie nasienia słowa Bożego, zasianego w glebie dobrej i pielęgnowanej z miłością! Tylko ewangelista Marek przekazuje przypowieść, w której Jezus pozwala zrozumieć – jeden po drugim – etapy stopniowego i stałego rozwoju rzuconego ziarna: *Z Królestwem Bożym dzieje się tak, jak gdyby ktoś nasienie wrzucił w ziemię. Czy śpi, czy czuwa, nasienie kiełkuje i rośnie, on sam nie wie jak. Ziemia sama z siebie wydaje plon, najpierw źdźbło, potem kłos, a potem pełne ziarnko w kłosie. A gdy stan zboża na to pozwala, zaraz zapuszcza sierp, bo pora już na żniwo* (Mk 4, 26-29).

290. Kościół, który jest odpowiedzialny za katechizację wierzących, wzywa Ducha Ojca i Syna, błagając, by wzbudził owoc i odmłodził wewnętrznie te prace, które się wszędzie podejmuje w celu rozwijania wzrostu wiary i pójścia za Zbawicielem, Jezusem Chrystusem.

291. Odpowiedzialni za katechezę, także dzisiaj, zwracają się o wstawiennictwo do Dziewicy Maryi, która widziała swojego Syna wzrastającego w *mądrości, latach i łasce* (Łk 2, 52). Znajdują oni w Niepokalanej duchowy wzór, niezbędny do kontynuowania i utrwalania odnowy katechezy współczesnej w wierze, nadziei i miłości. Za wstawiennictwem „Dziewicy Zielonych Świąt”⁶ Kościół napętnia się nową siłą, by rodzić synów i córki w wierze oraz wychowywać ich do Chrystusowej Pełni.

² Por. EN 75.

³ RM 21.

⁴ Por. CT 72.

⁵ CT 72.

⁶ CT 73.

Jego Świątobliwość Papież Jan Paweł II, dnia 15 sierpnia 1997 roku, zatwierdził niniejsze Dyrektorium ogólne o katechizacji i upoważnił do jego publikacji.

† DARÍO CASTRILLÓN HOYOS
Arcybiskup emeryt Bucaramangi
Pro-Prefekt

† CRESCENZIO SEPE
Arcybiskup tytularny Gradu
Sekretarz

INDEKS TEMATYCZNY

Numery Indeksu tematycznego odnoszą się do tych, które zostały umieszczone w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji* i poruszają dany temat (lub do niego nawiązują czy przynajmniej o nim wspominają).

Numery oznaczone czcionką grubszą są podstawowe.

Wyrazy ze znakiem por. odsyłają do tematów bliskoznacznych.

A

Adresaci katechezy:

8; 11; 33; 35; 58; 86; 112; 118; 130;
132; 133; 135; 138; 148; **163**; 167;
168; 174; 191; 215; 233; 235; 238;
273–275; 282
(por. Dorośli, Dzieci, Katecheci,
Katechumenat, Katechumeni, Młodzież)

Apostolat:

30; 176; 185; 231; 232; 261
(por. Ewangelizacja, Misyjność, Nowa ewangelizacja, Zadanie chrześcijanina)

Apostołowie:

43; 65; 96; 105; 121; 127; 153; 158
(por. Biskup, Papież)

Ateizm:

22
(por. Niewierzący, Obojętność religijna, Sekularyzacja)

B

Biblia:

149; 151; 154; 188
(por. Pismo Święte, Słowo Boże)

Bierzmowanie:

65; 91; 181; 231; 232
(por. Chrzest, Eucharystia, Pismo Święte)

Biskup:

3; 4; 6; 7; 11; 76; 119; 131; 136; 198;
216; 219; **222–223**; 224; 231; 234;
260; 265; 269; 270; 273; 282–284
(por. Katecheci, Urząd Nauczycielski)

Błogosławieni:

85; 103; 115; 117; 228
(por. Królestwo Boże, Wychowanie chrześcijańskie, Życie chrześcijańskie)

Bóg:

22–24; 30; 36–41; 55; 81–82; 98–
102; 112; 115; 116; 118; 122–123;
139–140; 142–146; 195; **288–289**
(por. Trójca Święta)

C

Cel katechezy:

30; 66; **80–83**; 84; 87; 142; 158; 218;
220; 254; 264
(por. Katecheza)

Charyzmat:

44; 156; 222; 229
(por. Społeczeństwo, Stowarzyszenia i ruchy, Zakonnicy)

Chrystocentryzm:

29; 41; 80; 97; 98; 99; 100; 123; 235
(por. Jezus Chrystus)

Chrystus:

(por. Jezus Chrystus)

Chrzest:

25; 27; 65; 66; 82; 89–91; 99; 106;
174; 176–178; 224; 231; 232; 258;
259; 274
(por. Bierzmowanie, Eucharystia,
Katechumenat, Sakramenty)

Czyny i słowa:

38; 39; 94; 108
(por. Objawienie)

D**Dekalog:**

85; 115; 117; 122; 129; 130
(por. Błogosławieni, Miłosierdzie,
Moralność)

Depozyt wiary:

94; 112; 125–126; 129; 135
(por. Katechizm Kościoła Kato-
lickiego, Pismo Święte, Tradycja,
Urząd Nauczycielski)

Dialog ekumeniczny:

197
(por. Ekumenizm)

Dialog międzyreligijny:

26; 30; 86; 133; 200
(por. Głoszenie, Misje *ad gentes*,
Religie)

Diecezja:

29; 59; 76; 131; 135; 136; 217–218;
219; 223; 225; 228; 229; 231; 233;
234; 239; 250–252; 265–269; 273–
–275; 281
(por. Biskup, Kościół lokalny, Ko-
ściół partykularny)

Diecezjalny program katechetyczny:

225; 274–275
(por. Biskup, Duszpasterstwo, Ka-
techeci, Kościół lokalny, Kościół
partykularny)

Dojrzałość wiary:

2; 47; 51; 56; 58; 61; 74; 75; 80; 82;
88; 89; 92; 139; 142; 143; 148; 155;
156; 159; 167; 173; 204; 206; 209;
221; 224; 238; 241; 242; 244; 246;
247; 275
(por. Dorośli, Wiara)

Doktryna:

1; 5; 28; 38; 41; 50; 51; 85; 98; 104;
115; 120; 121; 123–125; 131; 135;
136; 151; 185; 198; 217; 221; 223;
244; 253; 262; 265; 270; 271; 283
(por. Katecheza doktrynalna, Orę-
dzie, Świadomość wiary, Urząd
Nauczycielski, Wiara *qua/quae*)

Dorośli:

2; 3; 17; 24; 29; 33; 51; 58; 59; 68;
72; 157; 159; 171–176; 178; 179;
182; 188; 197; 207; 214; 220; 221;
227; 229; 232; 233; 247; 256; 258;
274; 275; 276; 279
(por. Katecheza dorosłych)

Doświadczenie:

24; 33; 66; 67; 87; 88; 103; 109;
116–117; 118; 140; 142; 143; 150;
152–153; 159; 181; 182; 187; 188;

201; 213; 225; 226; 241; 244; 254;
257; 258; 261; 263; 279; 281
(por. Osoba ludzka)

Droga (wędrówka):

2; 9; 14; 15; 48; 53; 55; 56; 74; 85;
99; 107–109; 118; 123; 129; 143;
145; 147; 155; 156; 158; 165; 170;
171; 180; 181; 186; 187; 201; 227;
235; 254; 280
(por. Etapy wiary, Pedagogia)

Duch Święty:

4; 8; 15; 31; 32; 37; 42–45; 48; 50;
54–56; 65; 70; 77–82; 86; 94; 96; 99;
100; 105; 107; 117; 123; 127; 128;
134; 137; 138; 142; 143; 146; 152;
156; 158; 164; 189; 197; 217; 235;
244; 253; 286–288; 290
(por. Bóg, Trójca Święta, Zesłanie
Ducha Świętego)

Duchowość chrześcijańska:

28; 91; 156; 235; 237–239; 247; 262;
289
(por. Miłosierdzie, Świętość, Życie
chrześcijańskie)

Duszpasterstwo (pastoralność):

3; 7; 9; 49; 58; 59; 62; 64; 67; 76; 91;
129; 174; 175; 181; 184; 186; 189;
201; 215; 219; 233; 234; 242; 247;
250; 251; 258; 265; 266; 270; 273;
274; 276; 278–281
(por. Działalność duszpasterska)

Duszpasterstwo wychowania:

75; 273; 274; 278
(por. Nauczanie chrześcijańskie,
Wtajemniczenie chrześcijańskie)

Dyrektorium:

1; 7–13; 62; 87; 120; 134; 140; 197;
213; 282; 283; 284; 287

(por. Diecezjalny program kateche-
tyczny, Narzędzia pracy)

Działalność katechetyczna:

3; 8; 66; 156; 216; 219; 225; 228;
230; 233; 264; 281; 283; 284
(por. Katecheza, Koordynacja ka-
techezy, Pedagogia wiary)

– duszpasterska:

9; 49; 58; 59; 64; 276; 279; 280
(por. Duszpasterstwo)

– misyjna:

49; 58; 59; 64; 90; 276; 277
(por. Działalność katechetyczna,
Głoszenie, Katecheza, Misje, Misje
ad gentes, Nowa ewangelizacja,
Świadeństwo)

Dzieci:

2; 17; 24; 33; 51; 58; 72; 86; 177–
–178; 180; 220; 226; 232; 258; 273;
274; 278; 279; 283
(por. Młodzież)

E**Eklezjalność katechezy:**

30; 35; 44; 78–79; 97; 105–106; 218;
219; 236
(por. Kościół)

Ekumenizm:

74; 86; 99; 139; 197; 198
(por. Dialog międzyreligijny, Jed-
ność)

Eschatologia:

69; 102; 115; 117; 122
(por. Orędzie)

Etapy wiary:

6; 47–49; 56; 57; 62; 63; 67; 69; 73;
77; 78; 82; 88; 89; 91; 105; 109; 126;

129; 130; 132; 138; 140; 143; 149;
150; 151; 155–157; 170; 178; 181;
204–207; 210; 212; 218; 219; 220;
237; 240; 243; 247; 248; 259; 264;
274; 276; 277; 279; 280; 282
(por. Droga)

Eucharystia:

51; 65; 70; 82; 85; 91; 115; 159; 218;
232; 258
(por. Bierzmowanie, Chrzest, Liturgia, Sakramenty)

Ewangelia:

8; 14–16; 21; 30; 31; 33–35; 43–50;
53; 55; 56; 58; 61–63; 65; 66; 70; 71;
73; 78; 79; 85; 86; 97; **101–102**; 103;
105; 106; 108–111; 113; 115–117;
125; 131; 134; 138; 143; 147; 148;
152; 158–160; 162; 163; 167–169;
175; 181; 183; 185; 194; 200–204;
206; 208; 211; 217; 218; 219; 222;
223; 227; 230; 232; 235; 236; 238;
241; 254; 255; 270; 280; 285
(por. Ewangelizacja, Królestwo Boże, Przepowiadanie)

Ewangelizacja:

4; 5; 7; 8; 15; 21; 23; 26; 27; 28; 32;
33; 35; 39; **46–49**; 50; 53; 58; 59; 60;
62; 63; 64; 73; 77; 78; 85; 86; 88; 97;
102; 104; 109; 110; 112; 133; 160;
169; 183; 185; 200–202; 209; 212;
219; 221; 230; 232; 233; 239; 243;
273; 276; 277; 279; 286; 288
(por. Ewangelia, Misje, Misje *ad gentes*, Nowa ewangelizacja)

F**Formacja katechetów:**

11; 33; 137; 156; 176; 213; 216; 219;
225; 233; 234; **235–237**; 238–247;
249–252; 279; 282

(por. Katecheta, Orędzie, Pedagogia)

Formy katechezy:

48; 59; 68; 71; 89; 108; 117; 118;
176; 185; 190; 226; 272; 275
(por. Katecheza biblijna, Katecheza doktrynalna, Katecheza mistagogiczna, Katecheza początkowa, Katecheza stała, Kerygmat)

G**Głoszenie:**

10; 14; 23; 31; 33; 34; 39; 46–48;
50–53; 56; 57; **60–62**; 65; 74; 80; 82;
85; 86; 88; 97; 102; 103; 110; 113;
117; 138; 140; 151; 153; 158; 164;
175; 181; 186; 194; 200; 203; 212;
214; 232; 241; 258; 260; 270; 276;
277
(por. Działalność katechetyczna, Działalność misyjna, Głoszenie, Misje *ad gentes*)

Grupa:

7; 50; **159**; 184; 220; 221; 233; 244;
245; 247; 267
(por. Metoda, Stowarzyszenia i ruchy, Wspólnota)

Grzech:

16; 30; 37; 101; 102; 116; 117; 204
(por. Dekalog, Moralność, Nawrócenie)

H**Hierarchia wartości:**

42; 97; 99; **114–115**; 123; 132; 197;
241
(por. Ewangelizacja, Orędzie, Urząd Nauczycielski)

Historia Kościoła:

30; 35; 108; 130; 148; 222; 240

Historia zbawienia:

8; 32; 38; 40; 89; 98; **108**; 115;
128–130; 235; 240

Homilia:

48; 51; 52; 57; **70**; 207; 260
(por. Głoszenie, Katecheza, Komunikacja, Przepowiadanie)

I**Inkulturacja:**

8; 21; 91; 97; **109–110**; 111–113;
133; 135; 138; 166; 169; 200; 202;
203–207; 208–210; 212–214
(por. Kultura, Przystosowanie)

J**Jedność:**

5; 17; 27; 30; 86; 93; 100; 106; 121;
122; 131; 134; 136; 170; 173; 197;
235; 238; 257; 272; 273
(por. Ekumenizm, Pluralizm)

Jezus Chrystus:

13; 15; 16; 23; 24; 26; 30; 32; 34–37;
40–43; 46; 48; 50; 51; 53–56; 59–61;
63; 65; 66; 69; 70; 75; 77; 78; 80–82;
84–86; 92; 94; 96–103; 106–108;
111; 112; 115–117; 121; 123; 130;
137; 138; 140; 143; 145; 147; 152;
158; 159; 163; 189–200; 217; 218;
221; 226; 231; 235; 239; 240; 261;
270; 289; 290
(por. Bóg, Chrystocentryzm, Syn Boży, Trójca Święta)

Język:

20; 96; 106; 110; 112; 131; 132; 135;

146; 149; 154; 155; 161; 185; 191;
194; 203; 207; **208**; 209
(por. Komunikacja, Środki społecznego przekazu)

K**Kapłani:**

29; 30; 71; 73; 91; 219; 220; **224–225**;
228; 231; 232; 233; 237; 246; 251; 267
(por. Katecheci, Prezbiterzy, Święcenia)

Katecheta:

98; 110; 138; 139; 147; 149; 152;
156; 159; 163; 169; 173; 186; 188;
219; 225; 230; **231–232**; 235; 236;
238; 239; 240; 241; 242; 243; 244;
245; 246; 248; 288; 289
(por. Formacja katechetów, Pedagogia, Świeccy, Urząd Nauczycielski)

Katecheza [charakter i natura]:

8; 10; **29–30**; 35; 52; 62, **63–68**; 69;
71; 77–78; 80; 82; 84–87; 90; 112;
117; 219; 272; 288
(por. Adresaci katechezy, Cel katechezy, Działalność katechetyczna, Orędzie, Pedagogia, Zadania katechezy)

– biblijna:

89; 108; 117; 118; **128**
(por. Formy katechezy, Pismo Święte, Słowo Boże)

– chorych:

189
(por. Adresaci katechezy)

– doktrynalna:

89; **108**; **128**
(por. Doktryna, Świadomość wiary, Urząd Nauczycielski, Wierzę)

– **dorosłych:**

29; 51; 59; **171–176**; 179; 258; 275
(por. Adresaci katechezy, Dorośli)

– **kerygmaticzna:**

62
(por. Głoszenie, Przepowiadanie)

– **mistagogiczna:**

89; 108; 117; 129
(por. Formy katechezy, Liturgia, Modlitwa, Świętość)

– **młodzieży:**

72–73; **177–180**; 181; **184–185**; 207
(por. Adresaci katechezy, Dzieci, Rodzice)

– **stała:**

51; 69–70; **71–72**; 82; 232; 235
(por. Katecheza początkowa)

– **starszych:**

186–188
(por. Adresaci katechezy, Dorośli)

– **systematyczna:**

67–68; 71; 201; 226; 247
(por. Doktryna, Świadomość wiary)

– **wtajemniczająca:**

67–69; 72; 82; 89; 130; 232; 276; 277
(por. Katecheci, Katecheza stała, Katechumenat, Katechumeni, Wtajemniczenie chrześcijańskie)

Katechizm Kościoła Katolickiego:

6; 7; 8; 93; **119–130**; 131–136; 175; 210; 240; 247; 284
(por. Dyrektorium, Katechizmy lokalne, Narzędzia pracy, Urząd Nauczycielski)

Katechizmy:

3; 8; 9; 11; 30; 93; 110; 118; 119; 121; 122; **130–132**; **134–135**; 136; 141; 175; 210; 213; 266; 271; 282; **284–285**

(por. Dyrektorium, Narzędzia pracy)

– **lokalne:**

8; 93; 110; 119; 121; 122; **131**; **135**; 136; 210; **284**
(por. Diecezjalny program katechezy, Dyrektorium, Narzędzia pracy)

Katechizowani:

16; 29; 66; 78; 90; 91; 104; 106; 108; 110; 133; 145; 157; 165; 220; 221; 230; 239; 241; 254; 266; 283
(por. Adresaci katechezy, Katechumenat, Katechumeni, Wtajemniczenie chrześcijańskie)

Katechumenat:

2; 47; 51; 58; 59; 62; 68; 78; **88–91**; 110; 117; 129; 141; 172; 176; 185; 214; 256; 258; 266; 276; 277
(por. Bierzmowanie, Chrzest, Eucharystia, Katecheza, Sakramenty, Wtajemniczenie chrześcijańskie)

Katechumeni:

16; 29; 66; 78; 86; 90; 91; 104; 106; 108; 110; 132; 133; 165; 172; 220; 230; 239; 254; 256; 283
(por. Adresaci katechezy, Katechizowani, Katechumenat, Wtajemniczenie chrześcijańskie)

Konsekrowani:

228–229
(por. Katecheci, Zakonnicy, Życie konsekrowane)

Kontekst społeczno-kulturowy:

2; 10; 58; 71; 74; 86; 133; 166; 189; 193; 197; 200; 202; 205; 206; 220; 238; 243; 255; 273; 276; 277; 283

(por. Kultura, Kultury, Przystosowanie, Sekularyzacja, Społeczeństwo, Sytuacja)

Koordynacja katechezy:

216; 219; 269; **272**; **273**; 276; 278; 279

(por. Biskup, Diecezja, Diecezjalny program katechetyczny, Katecheci, Kościół lokalny, Kościół partykularny, Miejsca katechezy)

Kościół:

15–19; 21–25; 27; 28; 30; 32–33; **42–45**; 46–51; 53; 55; 58–60; 62–64; 66; 71; **77–79**; 81–83; 85–86; **90–91**; 94–95; 97; 100; 102; 103; 105; 108; 109; 115; 119; 127–129; 131; 141; 148; 154; 159–161; **167–170**; 197; 199; 216–221; 228–232; 236; 253–257; 263; 270
(por. Eklezjalność katechezy, Lud Boży, Urząd Nauczycielski, Wspólnota chrześcijańska)

– **lokalny:**

132; 133; 134
(por. Biskup, Diecezja, Kościół partykularny)

– **partykularny:**

8; 13; 59; 62; 72; 91; 133; 215; **217–219**; 222; 223; 232; 233; 239; 261; 263; 265; 267; 270; 272–275; 277–279
(por. Biskup, Diecezja, Kościół lokalny)

Królestwo Boże:

15; 34; 35; 84; 97; **101–102**; 103; 104; 135; 137; 140; 163; 174; 177
(por. Ewangelia, Przepowiadanie)

Kultura:

20–21; 22; 73; 75; 87; **109–110**; 131; 133; 141; 161; 170; 175; 202–204; 208; 209; 212; 243; 259; 285
(por. Adresaci katechezy, Ewangelizacja, Inkulturacja, Kontekst społeczno-kulturowy)

Kulty:

20–21; 30; 48; 78; 102; **109–110**; 119; 121; 131; 134; 135; 143; 169; **202–204**; 212; 236; 255
(por. Ewangelizacja, Inkulturacja, Przystosowanie, Sytuacja)

L**Liturgia:**

27; 51; 71; 84–87; 91; 95; 101; 108; 117; 118; 121–123; 135; 151; 154; 155; 157; 174; 176; 202; 207; 208; 219; 240; 247
(por. Katecheza mistagogiczna, Modlitwa, Sakramenty)

Lud Boży:

27; 51; 65; 95; 105; 109; 119; 121; 143; 176; 199; 206; 207; 213; 217; 221; 257
(por. Kościół, Wspólnota chrześcijańska)

Ł**Łaska:**

30; 37; 51; 55; 56; 67; 80; 86; 88; 92; 98; 102; 116; 122; 137; 138; 142; 144; 146; 150–152; 156; 161; 175; 177; 188; 227; 290

(por. Duch Święty, Sakramenty, Świętość)

M

Małżeństwo:

176; 228; 232; 258
(por. Rodzice, Rodzina, Sakramenty)

Maryja:

55; 78; 154; 196; 291
(por. Jezus Chrystus, Kościół)

Metoda:

8; 9; 10; 30; 90; 116; 118; 124; 131; 132; 148–149; 156; 204; 244; 279; 282; 283
(por. Koordynacja katechezy, Pedagogika, Twórczość, Wychowanie)

Miejsca katechezy:

91; 95; 110; 158; 178; 211; 216; 253; 254–257; 259; 262; 264; 278
(por. Katecheza, Rodzina, Stowarzyszenia i ruchy, Szkoła, Wspólnota chrześcijańska)

Miłosierdzie:

27; 47–48; 51; 86; 140; 142; 157; 188; 219; 259; 261; 291
(por. Błogosławieni, Moralność)

Miłość Boga:

82; 115; 143; 255

Misje:

4; 6; 13; 18; 23; 25; 27; 33; 34; 43; 46; 48; 58–60; 62; 63; 65; 66; 70; 77; 78; 81; 83; 84; 86; 87; 90; 103; 104; 107; 111; 113; 137; 138; 140; 141; 164; 174; 175; 179; 219; 221; 224; 225; 231; 232; 233; 239; 241; 246;

248; 255; 258; 261; 270; 273; 276; 288

(por. Działalność misyjna, Ewangelizacja)

– ad gentes:

58; 59; 62; 66; 90; 273; 276
(por. Działalność misyjna, Ewangelizacja, Misje)

Młodzież:

2; 25; 26; 30; 33; 51; 58; 60; 66; 72; 73; 76; 159; 162; 176; 181–183; 184; 185; 188; 191; 197; 207; 208; 211; 212; 220; 221; 227; 229; 232; 233; 242; 247; 255; 258; 259; 262; 273; 274; 276; 278; 279
(por. Adresaci katechezy, Katecheza młodzieży)

Modlitwa:

70; 71; 84–88; 115; 122; 123; 137; 145; 156; 157; 175; 178; 201; 255
(por. Katecheza mistagogiczna, Liturgia)

Moralność:

22; 23; 30; 85; 86; 87; 98; 104; 108; 115; 117; 121; 122; 123; 175; 182; 240; 244; 255; 279
(por. Dekalog, Miłosierdzie)

N

Nadzieja:

16; 78; 86; 104; 110; 140; 152; 157; 169; 173; 182; 187; 194; 241; 287; 291

Nakaz misyjny:

4; 5; 34; 51; 59; 62
(por. Działalność misyjna, Ewangelia)

Narzędzia pracy:

131; 132; 138; 156; 213; 214; 216; 234; 280; 283
(por. Dyrektorium, Katechizmy)

Nauczanie religii w szkole:

51; 60; 73–75; 76; 179; 199; 260; 276
(por. Szkoła, Wychowanie)

Nauczyciel:

43; 78; 85; 103; 116; 134; 137–140; 142; 231; 239; 288
(por. Duch Święty, Jezus Chrystus, Katecheta, Pedagogia)

Nauka społeczna Kościoła:

17; 30; 71; 133; 175; 285
(por. Urząd Nauczycielski)

Nauki humanistyczne:

8; 51; 147; 148; 171; 184; 189; 242–244; 279
(por. Świadomość)

Nawrócenie:

30; 47; 48; 53–57; 61; 62; 63; 69; 80; 82; 85; 88–90; 102; 149; 152; 157; 194; 203; 204; 283
(por. Grzech, Jezus Chrystus, Moralność, Świętość, Wiara *qua/quae*)

Niewierzący:

49; 51; 61; 201
(por. Ateizm, Obojętność religijna, Sytuacja)

Nowa ewangelizacja:

26; 58–59; 62; 75; 212; 232; 273; 276
(por. Ewangelizacja, Misje)

Nowy Testament:

53; 62; 97; 101; 103–104
(por. Biblia, Pismo Święte)

O

Objawienie:

8; 10; 29; 30; 35; 36–45; 50; 53; 54; 66; 78; 80; 92; 95; 100; 108; 115; 116; 131; 132; 138; 139; 143; 149; 150; 152; 153; 157; 197
(por. Historia zbawienia, Pismo Święte, Słowo Boże, Tradycja, Urząd Nauczycielski)

Obojętność religijna:

17; 22; 49; 61; 133; 193; 258
(por. Ateizm, Niewierzący)

Obrzędy wtajemniczenia chrześcijańskiego:

90; 176; 214; 256; 258
(por. Wtajemniczenie chrześcijańskie)

Ojciec:

15; 25; 32; 36–37; 43; 54; 56; 70; 81; 82; 84–87; 89; 94; 98–100; 102; 106; 111; 115; 122; 129; 130; 132; 137; 140–143; 154; 189; 255; 288; 290
(por. Bóg, Trójca Święta)

Ojcowie Kościoła:

2; 33; 44; 89; 96; 107; 126; 129; 130; 202
(por. Katechumenat, Tradycja)

Ojciec nasz:

85; 88; 89; 115; 121; 122; 129; 130; 132; 154
(por. Przepowiadanie)

Opowiadanie:

89; 107; 115; 128; 129; 130
(por. Historia zbawienia, Metoda)

Oreędzie:

8; 10; 33; 41; 50; 71; 73; 78; 80; 87; 92–101; 103–105; 107–110; 116–

P

–118; 120; 133; 135; 139; 144; 149;
151–157; 161; 162; 165; 172; 185;
191; 194; 200; 205; 207; 208; 217;
235; 238; 241; 249; 259; 283
(por. Katecheza, Nowa ewangeliza-
cja, Przepowiadanie, Świadomość,
Wiara *qua/quae*)

– **autentyczne:**
44; 79; 111–112; 125; 134; 169; 175;
198; 223; 236; 284
(por. Orędzie, Orędzie integralne)

– **integralne:**
42; 43; 46; 91; 97; 111–113; 114;
115; 175; 243
(por. Orędzie, Orędzie autentyczne)

– **organiczne:**
5; 67; 97; 114–115; 130; 132; 240
(por. Orędzie)

– **znaczące:**
55; 102; 103; 107–110; 116–117;
123; 133; 134; 152; 153
(por. Orędzie, Orędzie integralne)

Organizacja katechezy:
12; 35; 219; 223; 234; 265–266
(por. Diecezjalny program kateche-
tyczny, Koordynacja katechezy)

Osoba ludzka:
18; 19; 20; 23; 36; 38; 39; 41; 49;
50; 53–55; 67; 80; 81; 85; 87; 92;
97; 98; 102; 115; 116–117; 123;
131–133; 138–140; 143–147; 150;
152; 158; 159; 161–163; 167; 170;
171; 185; 188–190; 192; 200; 231;
232; 238; 242–244; 259; 261; 263;
278
(por. Doświadczenie)

Pamięć:

46; 66; 107; 141; 144; 154; 262
(por. Osoba ludzka, Pedagogia,
Tradycja)

Papież:

4; 5; 6; 120; 136; 270
(por. Biskup, Stolica Apostolska,
Urząd Nauczycielski)

Parafia:

178; 233; 239; 253; 257–258; 262;
266
(por. Miejsca katechezy, Wspólno-
ta chrześcijańska)

Pascha:

16; 59; 85; 91; 101; 115; 117; 256
(por. Chrzest, Eucharystia, Jezus
Chrystus, Zmartwychwstanie)

Pedagogia:

30; 118; 132; 139; 140; 144; 189;
215; 237; 244
(por. Metoda)

– Boża:

8; 100; 112; 129; 131; 137; 138;
139–140; 142; 143; 146; 148; 152
(por. Historia zbawienia)

– wiary:

2; 8; 30; 35; 118; 132; 138–141; 144;
145–150; 153; 154; 158; 164; 189;
215; 232; 237; 244; 249
(por. Metoda, Nauczanie, Pedago-
gia)

Pierwsze głoszenie słowa:

48; 51; 56; 57; 58; 60; 61–62; 80; 82;
88; 212; 232; 260; 276
(por. Głoszenie, Przepowiadanie)

Pismo Święte:

27; 29; 30; 71; 95; 96; 115; 120; 126;
127–128; 132; 139; 175; 178; 197;
240
(por. Biblia, Słowo Boże, Stary Te-
stament)

Pluralizm:

193; 212; 260
(por. Inkulturacja, Jedność, Kultu-
ra)

Pojednanie:

(por. Pokuta)

Pokuta:

30; 37; 101; 102; 232
(por. Grzech, Moralność, Nawró-
cenie, Sakramenty)

Posługa:

3; 50; 51; 52; 163; 219; 224; 227;
231; 270; 284
(por. Posługa katechetyczna)

– katechetyczna:

13; 59; 216; 219; 231; 233; 287
(por. Katecheza, Posługa, Przepo-
wiadanie)

– słowa:

9; 35; 51–52; 57; 61; 64; 69; 71; 73;
77; 79; 82; 93; 97; 108; 121; 127;
146; 148; 169; 170; 222; 257; 260;
272; 280
(por. Ewangelizacja, Lud Boży)

Powołanie (wezwanie):

6; 27; 37; 51; 53; 56; 57; 61; 70; 71;
73; 78; 86; 100; 102; 104; 109; 116;
122; 123; 131; 144; 156; 171; 194;
197; 200; 202; 224; 231; 237; 239;
246; 247
(por. Pójście za Chrystusem)

Pójście za Chrystusem:

51; 53; 56; 63; 67; 69; 70; 78; 80; 81;
85; 86; 89; 96; 98; 100; 103; 104;
111; 112; 116; 135; 177; 187; 235;
240; 244; 254; 282; 290
(por. Nawrócenie, Uczniowie Jezu-
sa Chrystusa)

Prawa ludzkie:

18–19
(por. Rozwój, Wolność)

Prekatechumenat:

62; 88; 117; 185; 256
(por. Katecheza, Katecheza keryg-
matyczna)

Prezbiterzy:

11; 51; 216; 219; 224–225; 234; 246
(por. Kapłani, Katecheci, Świece-
nia)

Prowadzący katechezę:

8; 178; 216; 217; 219; 250
(por. Biskup, Formacja, Kapłani,
Katecheta, Konsekrowani, Prezbi-
terzy, Świeccy, Zakonnicy)

Przekazywanie:

8; 30; 42–44; 46; 78; 79; 87; 96; 98;
105; 107; 111; 120; 122; 128; 132;
134; 138; 148; 149; 172; 191; 207;
217; 221–223; 230; 235; 236; 240;
241; 270
(por. Przepowiadanie, Tradycja)

Przepowiadanie:

56; 62; 70; 71; 84; 85; 86; 87; 88;
101; 102; 115; 119; 121–123; 129;
130; 135–137; 144–145; 156; 157;
175; 178; 201; 240; 247; 255; 262;
277
(por. Ojciec nasz)

Przygotowanie ewangeliczne:
56; 200
(por. Wartości, Ziarno słowa)

Przystosowanie:
7; 10; 109; 112; 119; 133; 134; 143;
156; 166–170; 185; 200; 202; 283
(por. Adresaci, Inkulturacja, Sytuacja)

R

Religie:
27; 51; 73; 86; 200; 201
(por. Dialog międzyreligijny, Eklezjologia, Przystosowanie)

Religijność ludowa:
25; 133; 193; 195–196; 212

Rodzice:
179; 220; 221; 226–227; 255; 259;
260; 283
(por. Katechezi, Małżeństwo, Rodzina)

Rodzina:
6; 18; 19; 37; 44; 51; 55; 60; 71; 76;
79; 94; 106; 158; 178–180; 186; 188;
189; 207; 211; 226–227; 253; 255;
257; 273; 279
(por. Małżeństwo, Rodzice)

Rozwój:
18; 20; 21; 22; 26; 87; 92; 146; 148;
157; 159; 165; 171; 181; 211; 212;
220; 242; 259; 289
(por. Prawa ludzkie, Wyzwolenie)

S

Sakramenty:
17; 30; 39; 46; 48; 50; 51; 56; 60; 65;
66; 71; 80; 83; 85–91; 102; 106; 108;

115; 119; 122; 129; 130; 141; 157;
176; 178; 181; 202; 207; 224; 227;
231; 232; 235; 256; 274
(por. Liturgia, Wtajemniczenie
chrześcijańskie)

Sekularyzacja:
113; 171; 193; 212
(por. Ateizm, Obojętność religijna)

Słowo Boże:
8; 13; 15; 27; 35; 44; 50; 67; 70; 86;
92; 94; 95; 96; 98; 99; 109; 116; 125;
128; 132; 142; 143; 146; 148; 150;
151; 170; 176; 204; 225; 263; 289
(por. Ewangelia, Objawienie)

Sobór Watykański II:
1–3; 5; 6; 27; 28; 36; 84; 86; 121;
124; 125; 127; 133; 135; 222; 224;
242; 259; 273; 286
(por. Papież, Urząd Nauczycielski)

Spółeczeństwo:
16; 26; 30; 71; 81; 86; 95; 100; 133;
175–177; 179; 181–183; 185; 186;
263; 278; 279
(por. Kontekst społeczno-kulturowy, Sytuacja)

Sprawiedliwość:
102; 104; 157; 199
(por. Nauka społeczna Kościoła,
Świętość, Ubóstwo, Wolność)

Starsi:
17; 186–188
(por. Katecheza dorosłych)

Stary Testament:
108; 115; 130; 240
(por. Biblia, Pismo Święte)

Stolica Apostolska:
7; 120; 214; 270; 271; 282
(por. Papież)

Stopnie katechezy:
47; 77; 88–89; 91; 109; 112; 129; 289
(por. Droga, Etapy wiary)

Stowarzyszenia i ruchy:
253; 261; 262
(por. Grupa, Metoda, Świeccy,
Wspólnota)

Symbol wiary:
83; 85; 88; 89; 108; 115; 117; 119;
128–130; 132; 146; 149; 154; 208;
240
(por. Wiara, Wierzę, Wyznanie
wiary)

Syn Boży:
40; 41; 50; 82; 91; 98; 99; 100; 108;
123; 235
(por. Jezus Chrystus)

Sytuacja:
7; 8; 10; 12; 17; 22; 23; 25; 26; 29;
32; 33; 47; 50; 58; 59; 62; 76; 102;
103; 118; 119; 121; 124; 131;
133–135; 139; 151; 152; 165–167;
169; 170; 176–178; 184–187; 189–
193; 197; 200; 201; 207; 210; 212;
213; 232; 236; 244; 258; 266; 276;
277; 279–280; 281; 283; 285
(por. Kultura, Kultury, Przystoso-
wanie, Społeczeństwo, Znaki cza-
sów)

Szkola:
30; 51; 60; 73; 75; 76; 91; 124; 138;
142; 146; 178–180; 185; 211; 227;
248; 253; 259–260; 273; 279
(por. Nauczanie religii w szkole,
Nauki humanistyczne)

Ś

Środki audiowizualne:
160; 266; 283
(por. Środki społecznego przekazu)

**Środki społecznego przekazu (komuni-
kacja):**
21; 36; 58; 86; 118; 132; 137; 140;
141; 143; 148; 149; 150; 156; 157;
160–162; 169; 192; 208; 209; 211;
235; 238; 243; 269; 283
(por. Język, Środki audiowizualne)

Świadectwo:
13; 23; 26; 28; 39; 41; 46; 47; 48; 50;
58; 85; 87; 95; 102; 103; 129; 141;
143; 156; 158; 175; 187; 194; 200;
201; 203; 217; 219; 220; 221; 226;
228; 238; 255; 262
(por. Głoszenie, Świadomość)

Świadomość:
133; 185; 189
(por. Osoba ludzka)

Świadomość wiary:
23; 34; 38; 42; 55; 56; 67; 80; 84; 85;
86; 87; 92; 101; 105; 108; 111; 121;
129; 130; 154; 207; 218; 231; 235;
240; 254
(por. Działalność katechetyczna,
Głoszenie, Katecheza, Katechume-
nat, Nowa ewangelizacja, Orędzie,
Wiara *qua/quae*)

Świeccy:
19; 29; 32; 86; 174; 176; 184; 206;
216; 219; 221; 224; 228; 230–231;
234; 237; 241; 246; 247; 251; 261;
267
(por. Katechezi, Katecheta, Rodzi-
ce)

Święcenia:

50; 106; 224; 231

(por. Biskup, Kapłani, Prezbiterzy, Sakramenty)

Święci:

95; 96; 105; 141; 222

(por. Duchowość, Świadectwo, Świętość, Źródła katechezy)

Świętość:

27; 56; 70; 123; 174; 189; 205

(por. Duchowość, Święci)

T**Tajemnica (misterium):**

20; 28; 30; 36; 38; 41; 50; 63; 67; 78; 80; 84; 85; 91; 99; 100; 105; 107; 108; 114–116; 122; 123; 132; 133; 142; 150; 151; 156; 169; 199; 235; 240; 242; 279

(por. Orędzie)

Teologia:

7; 51; 71; 105; 202; 283

(por. Posługa)

Tożsamość chrześcijańska:

21; 116; 173; 175; 194; 197; 200; 235; 237

(por. Osoba ludzka, Wiara)

Tradycja:

26; 30; 35; 42–45; 58; 76; 78; 85; 89; 94–96; 120; 121; 125–130; 132; 133; 154; 155; 178; 188; 212; 232; 283

(por. Pismo Święte, Przekazywanie)

Trójca Święta:

81; 82; 86; 97; 99–100; 114; 122; 123; 135

(por. Bóg, Duch Święty, Jezus Chrystus, Ojciec)

Twórczość:

134; 135; 156; 157; 169; 245; 263

(por. Metoda, Pedagogia wiary, Przystosowanie)

U**Ubóstwo:**

17; 18; 20; 86; 102–104; 140; 163; 192; 195; 200; 201; 252

(por. Nauka społeczna Kościoła, Sprawiedliwość, Wolność)

Uczniowie Jezusa Chrystusa:

15; 16; 25; 32; 34; 43; 46; 48; 50; 53; 56; 61; 64; 65; 67; 70; 81; 82; 84–86; 102; 103; 106; 107; 111; 115; 116; 121; 136; 137; 140; 142; 163; 217; 218; 222; 231; 239; 261; 263

(por. Pójście za Chrystusem)

Urząd Nauczycielski:

3; 5; 7; 9; 13; 29; 30; 44; 95; 96; 109; 120; 121; 124; 125; 133; 144; 161; 169; 202; 263; 286

(por. Biskup, Orędzie, Papież, Wiara)

W**Wartości:**

9; 21; 23; 33; 67; 73; 78; 87; 95; 110; 113; 115; 157; 175; 193; 195; 227; 228; 237; 244; 255; 263; 279

(por. Ziarno słowa Bożego)

Wcielenie:

30; 91; 109; 117; 143; 152; 169; 206

(por. Jezus Chrystus)

Wiara:

14; 16; 22; 25; 26; 29; 30; 48; 51; 53–55; 56–59; 61; 62; 64–71; 78; 79; 82–89; 91; 92; 94–96; 99; 100; 102; 105–109; 114; 115; 117; 121–123; 125; 127; 128; 130; 133–138; 143; 152; 154; 155; 157; 175; 178; 181; 184; 195; 197; 200; 202; 203; 208; 222; 224; 226; 237; 238; 241; 254; 255; 279

(por. Nawrócenie, Wiara *qua/quae*, Wyznanie wiary)**Wiara *qua/quae*:**

51; 85; 92; 93; 144

(por. Nawrócenie, Świadomość, Wiara)

Wierzę:

82–83; 146

(por. Symbol wiary, Świadomość, Wiara, Wyznanie wiary)

Wolność chrześcijańska:

148; 156; 185

Wolność ludzka:

100; 143; 147; 156–157; 162; 185

Wspólnota:

28; 30; 35; 48; 70; 80; 81; 82; 85; 98; 99; 100; 102; 106; 109; 116; 121; 136; 159; 169; 172; 203; 214; 219; 231; 232; 235; 236; 247; 249; 253; 258; 263

(por. Kościół, Lud Boży, Misje, Wspólnota chrześcijańska)

Wspólnota chrześcijańska:

47; 48; 49; 61; 64; 69–72; 84; 91; 105; 141; 158; 168; 171; 180; 189; 191; 197; 219–221; 224–228; 246; 247; 253–257

(por. Kościół, Lud Boży, Miejsca katechezy)

Wspólnoty chrześcijańskie – podstawowe:

253; 263–264

(por. Miejsca katechezy, Stowarzyszenia i ruchy, Wspólnota chrześcijańska)

Wtajemniczenie chrześcijańskie:

3; 47–49; 51; 52; 58; 60; 64; 65–66; 67–69; 72; 73; 76; 79; 82; 86; 88–91; 104; 119; 129; 130; 144; 149; 165; 172; 176; 178; 180; 181; 185; 207; 214; 220; 226; 235; 237; 253; 255; 256; 258; 274–276; 278

(por. Bierzmowanie, Chrzest, Eucharystia, Katecheci, Katecheza, Katechumenat, Sakramenty)

Wychowanie:

18; 60; 68; 73; 74–75; 76; 142; 144; 147; 175; 178; 180; 184; 185; 194; 207; 227; 229; 243; 244; 255; 259; 260; 278

(por. Rodzina, Szkoła)

– chrześcijańskie:

51; 60; 76; 122; 194; 227; 229; 255; 262; 278; 279

(por. Nauczanie religii, Wychowanie wiary)

– wiary:

48; 51; 56; 57; 62; 67–71; 76; 84–87; 91; 104; 122; 130; 131; 142; 147; 148; 178; 185; 189; 192; 194; 200; 220; 227; 237; 244; 253; 257; 266; 279

(por. Katecheci, Katecheza stała)

Wyznanie wiary:

56; 66; 67; 78; 82–83; 97; 99; 105; 106; 107; 122; 123; 218; 223; 278

(por. Symbol wiary, Wiara, Wierzę)

Wyzwolenie:

16; 37; 97; 101; **103–104**; 211
(por. Rozwój, Sprawiedliwość)

Z**Zabobony:**

192; 195

Zadania katechezy:

77; 84; **85–87**; 175
(por. Cel katechezy, Katecheza, Narzędzia pracy, Pedagogia, Urząd Nauczycielski)

Zadanie chrześcijanina:

185
(por. Apostolstwo, Świadeństwo)

Zainteresowanie Ewangelią:

51; 55; **56**; 62; 89; 185
(por. Przygotowanie ewangeliczne)

Zakonnicy:

29; 216; 219; **228–229**; 231; 237; 246; 251; 267
(por. Charyzmaty, Katecheci)

Zbawienie:

8; 23; 29; 37; 38–40; 42; 47; 63; 78; 83; 85; 89; 97; 98; **101–102**; 103; 107; 108; 113; 115; 116; 122; 123; 128–131; 135; 139; 140; 142–144; 152; 157; 175; 189; 235; 240; 259; 283
(por. Eschatologia, Historia zbawienia, Wolność)

Zesłanie Ducha Świętego:

117; 164; 217; 218; 290
(por. Duch Święty)

Ziarno słowa Bożego:

33; 86; 91; 95; 200
(por. Przygotowanie ewangeliczne, Wartości)

Zmartwychwstanie:

16; 34; 40; 65; 117
(por. Jezus Chrystus, Pascha)

Znaki czasów:

31–32; 39; 108
(por. Sytuacja, Ziarno słowa Bożego)

Ż**Źródła katechezy:**

93; **94–96**; 127; 130; 132; 138; 149; 283
(por. Historia Kościoła, Katechizm Kościoła Katolickiego, Ojcowie Kościoła, Pismo Święte, Święci, Teologia, Tradycja, Urząd Nauczycielski, Wartości, Ziarno słowa Bożego)

Ż**Życie chrześcijańskie:**

25; 30; 48; 50; 51; 56; 57; 63; 67; 68; 69; 84–87; 91; 99; 115; 122; 124; 141; 156; 157; 184; 223; 226; 227; 255; 261; 262; 264
(por. Moralność, Świętość, Wiara)

Życie konsekrowane:

228–229
(por. Powołanie, Zakonnicy)

Życie ludzkie:

108; 117; 274

SPIS TREŚCI

Skróty	5
Wstęp	10

WPROWADZENIE***Głoszenie Ewangelii w świecie współczesnym***

„Oto siewca wyszedł siał” (Mk 4, 3)	17
Spojrzenie na świat z punktu widzenia wiary	18

POLE ŚWIATA

Prawa ludzkie	19
Kultura i kultury	20
Sytuacja religijna i moralna	22

KOŚCIÓŁ NA POLU ŚWIATA

Wiara chrześcijan	23
Życie wewnętrzne wspólnoty eklezjalnej	24
Sytuacja katechezy: żywotność i problemy	26

KRZEWIENIE EWANGELII

Jak czytać znaki czasów?	28
Niektóre wyzwania dla katechezy	29

CZĘŚĆ I**KATECHEZA W MISJI EWANGELIZACYJNEJ KOŚCIOŁA**

Nakaz misyjny Chrystusa	33
Znaczenie i cel tej części	34

Rozdział I***Objawienie i jego przekazywanie za pośrednictwem katechezy***

Objawienie opatrnościowego zamysłu Ojca	35
Objawienie: czyny i słowa	36
Jezus Chrystus – Pośrednik i pełnia Objawienia	37
Przekazywanie Objawienia za pośrednictwem Kościoła, dzieło Ducha Świętego	38
Ewangelizacja	39
Proces ewangelizacji	40
Posługa słowa Bożego w ewangelizacji	42
Funkcje i formy posługi słowa Bożego	43
Nawrócenie i wiara	45
Proces stałego nawrócenia	47
Różne sytuacje społeczno-religijne w relacji do ewangelizacji	49
Wzajemny związek między działaniami ewangelizacyjnymi odpowiadającymi tym sytuacjom	50

Rozdział II***Katecheza w procesie ewangelizacji***

Pierwsze głoszenie i katecheza	52
KATECHEZA W SŁUŻBIE WTajemNICZENIA CHRZEŚCJAŃSKIEGO	
Katecheza – istotny „moment” procesu ewangelizacji	54
Katecheza w służbie wtajemniczenia chrześcijańskiego	55
Podstawowe cechy charakterystyczne katechezy wtajemniczającej	56
KATECHEZA W SŁUŻBIE STAŁEGO WYCHOWANIA WIARY	
Stałe wychowanie wiary we wspólnocie chrześcijańskiej . . .	57
Wielorakie formy katechezy stałej	58
KATECHEZA I NAUCZANIE RELIGII W SZKOLE	
Własny charakter nauczania religii w szkole	60
Kontekst szkolny i adresaci nauczania religii w szkole	61
Chrześcijańskie wychowanie rodzinne, katecheza i nauka religii w szkole w służbie wychowania wiary	63

Rozdział III***Natura, cel i zadania katechezy***

Katecheza: działanie o naturze eklezjalnej	64
Cel katechezy: komunია z Jezusem Chrystusem	66
Cel katechezy wyraża się w wyznaniu wiary w jednego Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego	67
Zadania katechezy aktualizują jej cel	68
Podstawowe zadania katechezy: pomoc w poznaniu, celebrowaniu, przeżywaniu i kontemplowaniu misterium Chrystusa	69
Inne podstawowe zadania katechezy: wtajemniczenie i wychowanie do życia wspólnotowego i do posłania	71
Niektóre rozważania o całości tych zadań	73
Katechumenat chrzcielny: struktura i stopnie	75
Katechumenat chrzcielny, inspiracja dla katechezy w Kościele	76

CZĘŚĆ II**ORĘDZIE EWANGELICZNE**

Znaczenie i cel tej części	81
--------------------------------------	----

Rozdział I***Normy i kryteria przedstawiania orędzia ewangelicznego w katechezie***

Słowo Boże, źródło katechezy	83
Źródło i „źródła” orędzia katechetycznego	84
Kryteria przedstawiania orędzia	85
Chrystocentryzm orędzia ewangelicznego	86
Chrystocentryzm trynitarny orędzia ewangelicznego	87
Orędzie głoszące zbawienie	88
Orędzie wyzwolenia	91
Eklezjalność orędzia ewangelicznego	92
Charakter historyczny misterium zbawienia	94
Inkulturacja orędzia ewangelicznego	95
Integralność orędzia ewangelicznego	97

Orędzie organiczne i uporządkowane hierarchicznie	99
Orędzie znaczące dla osoby ludzkiej	100
Zasada metodologiczna przedstawiania orędzia	102

Rozdział II

„Taka jest nasza wiara, taka jest wiara Kościoła”

Katechizm Kościoła Katolickiego i Dyrektorium ogólne o katechizacji	105
--	-----

KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Cel i natura Katechizmu Kościoła Katolickiego	106
Artkułacja Katechizmu Kościoła Katolickiego	107
Inspiracja Katechizmu Kościoła Katolickiego: chrystocen- tryzm trynitarny i wzniosłość powołania osoby ludzkiej	109
Rodzaj literacki Katechizmu Kościoła Katolickiego	109
Depozyt wiary i Katechizm Kościoła Katolickiego	110
Pismo Święte, Katechizm Kościoła Katolickiego i katecheza	111
Tradycja katechetyczna Ojców Kościoła i Katechizm Kościoła Katolickiego	112

KATECHIZMY W KOŚCIOŁACH LOKALNYCH

Katechizmy lokalne i ich potrzeba	114
Rodzaj literacki katechizmu lokalnego	115
Aspekty przystosowania w katechizmie lokalnym	116
Kreatywność Kościołów lokalnych w opracowywaniu kate- chizmów	118
Katechizm Kościoła Katolickiego i katechizmy lokalne: <i>symfonia wiary</i>	120

CZĘŚĆ III

PEDAGOGIA WIARY

„Jeden jest tylko wasz Mistrz, Chrystus” (Mt 23, 10)	125
Znaczenie i cel tej części	126

Rozdział I

Pedagogia Boża, źródło i wzór pedagogii wiary

Pedagogia Boża	127
Pedagogia Chrystusa	128
Pedagogia Kościoła	128
Pedagogia Boża, działanie Ducha Świętego w każdym chrze- ścijaninie	129
Pedagogia Boża i katecheza	129
Właściwa pedagogia wiary	130
Wierność Bogu i wierność człowiekowi	131
„Zstępowanie” Boże – szkoła dla osoby	132
Ewangelizować wychowując i wychowywać ewangelizując	132

Rozdział II

Elementy metodologii

Różnorodność metod w katechezie	133
Relacja między treścią i metodą w katechezie	133
Metoda indukcyjna i dedukcyjna	134
Doświadczenie ludzkie w katechezie	135
Utrwalanie pamięciowe w katechezie	136
Rola katechety	137
Aktywność i kreatywność osób katechizowanych	138
Wspólnota, osoba i katecheza	139
Znaczenie grupy	139
Środki masowego przekazu	140

CZĘŚĆ IV

ADRESACI KATECHEZY

„Królestwo dotyczy wszystkich”	145
Znaczenie i cel tej części	146

Rozdział I***Przystosowanie do adresata. Aspekty ogólne***

Potrzeba i prawo każdego wierzącego do otrzymania odpowiedniej katechezy	148
Potrzeba i prawo wspólnoty	148
Przystosowanie chce, aby treść katechezy była jakby zdrowym i odpowiednim pokarmem	149
Przystosowanie uwzględnia różne okoliczności	149

Rozdział II***Katecheza dostosowana do wieku***

Wskazania ogólne	151
KATECHEZA DOROSŁYCH	
Dorośli, do których kieruje się katecheza	152
Właściwe elementy i kryteria katechezy dorosłych	152
Ogólne i szczególne zadania katechezy dla dorosłych	153
Szczególne formy katechezy dorosłych	155
KATECHEZA DZIECI	
Sytuacja i znaczenie dzieciństwa	156
Cechy charakterystyczne katechezy dzieci	156
Dzieci, które nie mają wsparcia religijnego rodziny lub które nie uczęszczają do szkoły	157
KATECHEZA MŁODZIEŻY	
Okres poprzedzający dojrzewanie, okres dojrzewania i młodość	158
Znaczenie młodzieży w społeczeństwie i w Kościele	159
Cechy charakterystyczne katechezy młodzieży	160
KATECHEZA OSÓB STARSZYCH	
Trzeci wiek, dar Boga dla Kościoła	162
Katecheza pełni i nadziei	162
Mądrość i dialog	163

Rozdział III***Katecheza w szczególnych sytuacjach, mentalnościach i środowiskach***

Katecheza niepełnosprawnych i nieprzystosowanych	164
Katecheza osób zepchniętych na margines	165
Katecheza dla grup zróżnicowanych	165
Katecheza środowiskowa	165

Rozdział IV***Katecheza w kontekście społeczno-religijnym***

Katecheza w sytuacji pluralizmu i złożoności	167
Katecheza w relacji do religijności ludowej	168
Katecheza w kontekście ekumenicznym	169
Katecheza w relacji do judaizmu	170
Katecheza w kontekście innych religii	171
Katecheza w relacji do „nowych ruchów religijnych”	171

Rozdział V***Katecheza w kontekście społeczno-kulturowym***

Katecheza i kultura współczesna	173
Zadania katechezy w inkulturacji wiary	174
Proces metodologiczny	174
Konieczność i kryteria oceny	175
Odpowiedzialni za proces inkulturacji	175
Uprzywilejowane formy i drogi	176
Język	176
Środki masowego przekazu	177
Środowiska antropologiczne i tendencje kulturowe	178
Interwencja w konkretnych sytuacjach	178
Zadania Kościołów lokalnych	179
Inicjatywy kierowane	180

CZĘŚĆ V

KATECHEZA W KOŚCIELE PARTYKULARNYM

Znaczenie i cel tej części	183
--------------------------------------	-----

Rozdział I

Posługa katechetyczna w Kościele partykularnym i jej pracownicy

Kościół partykularny	185
Posługa katechetyczna w Kościele partykularnym	186
Wspólnota chrześcijańska i odpowiedzialność za katechizację	187
Biskup, pierwszy odpowiedzialny za katechezę w Kościele partykularnym	188
Prezbiterzy, pasterze i wychowawcy wspólnoty chrześcijańskiej	190
Rodzice, pierwsi wychowawcy wiary swoich dzieci	191
Zakonnicy w katechezie	192
Katecheci świeccy	194
Różne typy katechetów dzisiaj szczególnie potrzebnych	195

Rozdział II

Formacja do posługi katechetycznej

Duszpasterstwo katechetów w Kościele partykularnym	197
Znaczenie formacji katechetów	198
Cel i natura formacji katechetów	198
Kryteria inspirujące formację katechetów	200
Wymiary formacji: być, wiedzieć, umieć działać	201
Dojrzałość ludzka, chrześcijańska i apostolska katechetów	201
Formacja biblijno-teologiczna katechety	202
Nauki humanistyczne w formacji katechety	204
Różne kryteria, które mogą inspirować wykorzystanie nauk humanistycznych w formacji katechetów	204
Formacja pedagogiczna	205
Formacja katechetów w ramach wspólnot chrześcijańskich	207
Szkoły dla katechetów i ośrodki dla specjalistów w dziedzinie katechezy	208

Rozdział III

Miejsca i drogi katechezy

Wspólnota chrześcijańska jako centrum katechezy	211
Rodzina jako środowisko, czyli środek wzrostu w wierze	212
Katechumenat chrzcielny dorosłych	213
Parafia jako środowisko katechetyczne	213
Szkoła katolicka	215
Stowarzyszenia, ruchy i grupy wiernych	216
Kościelne wspólnoty podstawowe	218

Rozdział IV

Organizacja duszpasterstwa katechetycznego w Kościele partykularnym

ORGANIZACJA I WYPEŁNIANIE ZADANIA

Służba diecezjalna na rzecz katechezy	220
Współpraca międzydiecezjalna	222
Służba Konferencji Episkopatu	222
Służba Stolicy Apostolskiej	223

KOORDYNACJA KATECHEZY

Znaczenie rzeczywistej koordynacji katechezy	224
Konkretny i spójny diecezjalny program katechetyczny	225
Katechizacja w kontekście nowej ewangelizacji	226
Katecheza w duszpasterstwie wychowania	227

NIEKTÓRE WŁASNE ZADANIA POSŁUGI KATECHETYCZNEJ

Analiza sytuacji i potrzeb	228
Program działania i wskazania katechetyczne	229
Opracowanie narzędzi i pomocy dydaktycznych dla potrzeb katechizacji	230
Opracowanie katechizmów lokalnych: bezpośrednia odpowiedzialność posługi biskupiej	231
Zakończenie	233
Indeks tematyczny	237

Wydawnictwo Pallottinum
 Al. Przybyszewskiego 30
 skrytka pocztowa 23
 60-959 Poznań 2
 tel. (061) 867 52 33, fax 867 52 38
 NIP 779-00-01-344

WYDAWNICTWO PALLOTTINUM POLECA

I. BIBLISTYKA	Cena zł (detal.)
1. Biblia Tysiąclecia, wyd. IV	32,00
2. Biblia Tysiąclecia, format „oazowy” (opr. broszurowa)	26,00
(opr. twarda)	30,00
3. Nowy Testament (duży format, zdjęcia)	25,00
4. Nowy Testament i Psalm, wyd. IX poprawione, format A-6, broszura	6,00
5. Nowy Testament – format podstawowy, opr. twarda	12,00
6. Ewangelia wg św. Marka	2,60
7. Ewangelia wg św. Łukasza	3,60
8. Księga Psalmów, Komentarze do ST, ks. J. Łach	14,00
9. Księga Izajasza, 2 tomy. Komentarze do ST, ks. L. Stachowiak	55,00
10. Wstęp ogólny do Pisma św., red. ks. J. Szlaga	9,00
11. Wstęp do Pisma św. ST, red. ks. L. Stachowiak	9,00
12. Wstęp do Pisma św. NT, red. ks. R. Rubinkiewicz	25,00
13. Wykład Pisma św. NT, ks. E. Szymanek TChr	9,00
14. Słownik teologii biblijnej, X. Léon-Dufour	20,00
15. Słownik obrazów i symboli biblijnych, M. Lurker	9,00
16. Interpretacja Pisma św. w Kościele, dokument PKB	3,60
17. Biblia dla każdego (ST), ks. A. Paciorek – (wznowienie)	20,00
II. DOKUMENTY KOŚCIOŁA	
1. Sobór Watykański II. Konstytucje–Dekrety–De- klaracje	10,00
2. Kodeks prawa kanonicznego	13,00

3. Katechizm Kościoła Katolickiego (opr. broszurowa)	20,00
(opr. twarda)	40,00
4. Przewodnik po Katechizmie K. K., ks. J. Królikowski	6,00
5. Powstanie i znaczenie Katechizmu K. K. w wypo- wiedziach Jana Pawła II i Kard. Ratzingera, ks. J. Królikowski	8,00
6. Synopsa tekstów Soboru Watykańskiego II	20,00
7. Encyklika „Veritatis splendor”	2,80
8. Encyklika „Evangelium vitae”	4,80
9. Encyklika o Duchu Św. „Dominum et vivificantem”	6,00
10. Adhortacja „Vita consecrata”	4,00
11. List apostolski „Tertio Millennio Adveniente”	2,00
12. List apostolski „Mulieris dignitatem”	3,00
13. List Jana Pawła II do kobiet	1,00
14. Listy do młodzieży, Jan Paweł II	1,00
15. Orędzie Jana Pawła II na XXIX Światowy Dzień Pokoju	1,20
16. Dyrektorium ogólne o katechizacji, Kongregacja ds. Duchowieństwa, seria: Katechizm Kościoła Katolickiego	10,00

III. LITURGIKA

1. Mszał rzymski dla diecezji polskich	125,00
2. Msze żałobne z Ordo Missae, opr. twarda	32,00
3. Obrzędy Mszy św., broszura	5,00
4. Dodatek do Mszału (nowi święci)	1,20
5. Wprowadzenie do Mszału rzymskiego	2,00
6. Liturgia Godzin	
t. 1 (Okres Adwentu i Bożego Narodzenia)	25,00
t. 2 (Wielki Post i Okres Wielkanocny)	25,00
t. 3 (Okres zwykły, tygodnie 1–17)	25,00
t. 4 (Okres zwykły, tygodnie 18–34)	25,00
Wydanie skrócone, jednotomowe	25,00
7. Dodatek do Liturgii Godzin (nowi święci)	1,00
8. Ogólne wprowadzenie do Liturgii Godzin	1,20
9. Lekcjonarz Mszałny, tomy 1–5, cena jednego tomu	30,00

10. Liturgika, ks. B. Nadolski TChr	
t. 1 Liturgika fundamentalna	8,00
t. 2 Liturgia i czas	8,00
t. 3 Sakramenty, sakramentalia, błogosławieństwa	8,00
t. 4 Eucharystia	8,00
11. „Pamiętka Pana” w Ziemi Świętej (teksty liturgi- czne dostosowane do miejsc świętych i ilustracje), ks. J. Janicki	12,00
12. Medytacje brewiarzowe, bp K. Romaniuk . . .	8,00
13. Pochwała święta, ks. B. Nadolski TChr	4,00
14. Kocham niedzielę, ks. B. Nadolski TChr . . .	3,20
15. Ciągłe uczę się Ciebie, Eucharystio, ks. B. Nadol- ski TChr	2,60

IV. PASTORALNA DZIAŁALNOŚĆ KOŚCIOŁA

1. Nauczanie papieskie, Jan Paweł II	opr. brosz.	plóc.
t. I, 1978 rok (październik–grudzień)	6,00	—
t. II/1, 1979 (styczeń–czerwiec)	6,00	8,00
t. II/2, 1979 (lipiec–grudzień)	6,00	8,00
t. III/1, 1980 (styczeń–czerwiec)	6,00	—
t. III/2, 1980 (lipiec–grudzień)	6,00	8,00
t. IV/1, 1981 (styczeń–czerwiec)	6,00	8,00
t. IV/2, 1981 (lipiec–grudzień)	6,00	8,00
t. V/1, 1982 (styczeń–czerwiec)	9,00	11,00
t. V/2, 1982 (lipiec–grudzień)	30,00	40,00
		Cena zł
2. IV Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski, cz. 1 . .		3,00
3. IV Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski, cz. 2 . .		2,00
4. Pielgrzymka Jana Pawła II do Skoczowa, Bielska i Żywca		5,00
5. Pielgrzymka apostolska Jana Pawła II do Polski (V Pielgrzymka)		24,00
6. Świeccy we wspólnocie chrześcijańskiej, Jan Paweł II		7,00
7. Księga papieży, pełny katalog, biogramy papieży, kontekst historyczny, ilustracje, K. Dopierała		
(opr. broszurowa)		40,00
(opr. twarda)		50,00